STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 05568

ROMANEN, DERTSEYLUNGEN, LEGENDEN UN VUNDER MAYSES

David Ignatoff

Permanent preservation of this book was made possible
by Bernice Kaperst
in memory of
her beloved husband, Laurence E. Kaperst

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

צווישען צוויי זונען

א בוך אין פיר טייל

א י נ ה א ל ט :

ערשטע טייל:

פיבים ראמאן — — — — — — — — 3
גאט באהיט און באשיץ — — — — — 79
דאס גאלדענע אינגעלע — — — — — 100
עס רעגענט — — — — — — — — — 116

צווייטע טייל:

א ווינטער נאכט — — — — — — — 2
ווי א בהמה — — — — — — — — — — 4
ווייסע פערד — — — — — — — — 5
גאט וועט געבען — — — — — — — 6
נאכט — — — — — — — — — — — 7
די לבנה נאכט — — — — — — — 8
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען — — — 11
וואו—וואו—הו — — — — — — — — 15

פערטע טייל:

דער גבור — — — — — — — — — 60-5

דריטע טייל:

דער אלטער וואלד — — — — — — — 3
ביים פייער — — — — — — — — — 8
(דער באבע מלכה'ס דערציילונגען) — — 8
א שטעטל — — — — — — — — — — 41

באצירונגען פון מאקס וועבער, י. ליכטענשטיין,
א. וואלקאוויץ.

Copyright by
Farlag America

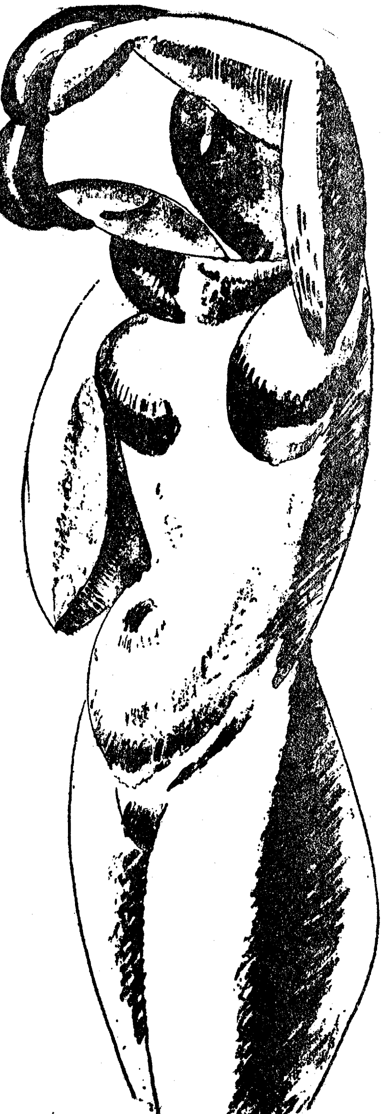

פיבים ראמאן

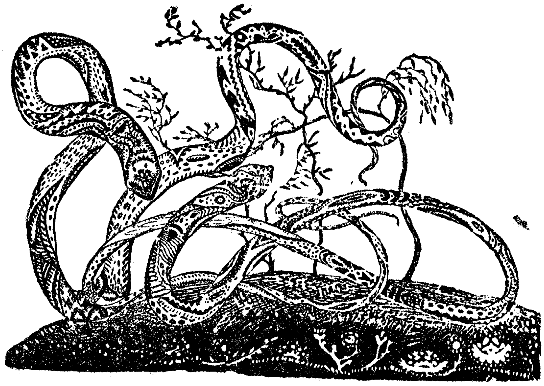

איך האָב ליעב שלאַנגען.. —

ווי שעהן עס איז זייער גלאַנציגער שטיינער־געוועב. — ווי שעהן דאָס געוועב, ווי פון פּאָלירטע שטיינער, גלאַנצט און שרעקט ביי דעם שיין פון דער זון.

און ווי שעהן זיי פלעכטען זיך איינס אינ'ם צווייטען.

און ווי קונציג זיי קאַטשען זיך צונויף און וואַרפען זיך פונאַנדער: וויפיעל שעהנקייט אין זייערע רינגען, וויפיעל אונענדליכע שעהנקייט אין זייערע עלאַסטישע קנייטשען און אין דעם גראַציעזען ווענד פון זייערע דינע און פאַרביגע לייבער!

און ווען זיי בויגען צו מיר זייערע שלאַנגישע קעפּ, מיט די קלאָרע, קלוגע אויגען און שטעקען צו מיר ארוים זייערע צוצווייגטע צינגער, דאַכט זיך מיר אָפּט, אַז צו מיר ציהען זיך קעפּ פון ליעבע היימישע געגנז. און מיר ווילט זיך זיי גלעטען און קושען: — קינדער! ליעבע, שעהנע קינדער!

אָט אזוי הויב איך אָן מיין דערצעהלונג — פיבי.

I

פיבי! — ווי אַן אויסגעטראַכטע איז זי צו מיר, ווי אַן איינגע־רעדטער שרעק, וואָס פערפאָלגט דאָך אַזוי קלאָר און קיהלט מיר אַזוי אָפּט דאָס בלוט אין די אָדערען.

און דער איצטיגער פריהלינג האָט זיך דאָך אָנגעהויבען לאַנג נאָך אונזער צוזאַמענשטויס, לאַנג נאָך יענער שרעקליכער נאַכט.

דער איצטיגער פריהלינג! — דאָס איז געווען דער ערשטער פריה־לינג־טאָג פון יאָהר. מיטאָג־צייט בין איך ארויס אין גאַס, און מיט מיינע פערוואונדערט צועפענטע אויגען דערזעהן ווי דער ערשטער פריה־לינג־טאָג האָט זיך אַ ציה געטהון איבער דער לאַנגער גאַס און גאַסען — — די פערשיעדען־קאָלירטע ברייטע און הימעל־הויכע מויערען מיט זייערע טויזענדער און טויזענדער פענסטער האָבען זיך מיט אַ מאָל אַזוי ווי העכער אַ הויב געטהון, זיך אַ ציה געטהון ארויף צום הויכען, בלאַס־בלויען הימעל, און די פאַבריק־סיגנאַלען פון נאָהענט און פון ווייט האָבען אַלע אויף איינמאָל גוט־ברודעריש ארויסגעהילכט: פריהלינג! פריה־לינג! פרי־ה־ה־לינג!

די מויערען זיינען פאַר מיינע אויגען געלאָפען הויך און העכער, און האָבען מיר אויסגעזעהן ווי ריעזיגע, פאַנטאַסטישע פּאַלאַצען.

עס האָבען זיך צועפענט זייערע ברייטע טיהרען און הונדערטער און טויזענדער מענשען האָבען זיך פון זיי גענומען ארויסשפּארען אויף דער גאַס און זיך גענומען ציהען און שפּרייטען ווי לאַנגע און פאַרביגע טע־פּיכען. און איך האָב געקוקט אויפ'ן טאָג, אויף דער גאַס און אויף די פאַרביגע מענשען־מענגעס און האָב געזעהן ווי צופריעדענע און אונצו־פריעדענע, בעקאַנטע און אונבעקאַנטע, קוקען זיך איבער און שמייכלען זיך איבער: פריהלינג! פריהלינג!

איך בין איבערגעפילט געוואָרען מיט פרייד.

איך האָב פּשוט ניט געוואוסט וואָס צו טהון מיט זיך. איך האָב געפיהלט, ווי איך וואָלט נאָר וואָס געבוירען געוואָרען, און גלייך ביי מיין געבוירען שוין געטראָפען אזא שעהנע וועלט, וואָס אָטעמט מיט פריהלינג און מיט אזוי פיעל זון און ליכט.

איך בין געגאַנגען — און מויערען און גאַסען און מענשען האָבען זיך פאַר מיינע אויגען געשפרייט און געוועבט מיט פריהלינג, מיט ליכט און מיט זון...

איך האָב דערפיהלט ווי אויסצושפּרייטען מיינע הענד, ארומנעהמען די גאַנצע וועלט; די גאַנצע וועלט, מיט איהרע ים'ען און טייכען, מיט איהרע פעלקער און לענדער, וואָס שווימט איצט אום א פערשטראהלטע און שמייכעלט און גריסט און קושט זיך מיט דעם רוים און מיט דער ווייטקייט, וואָס ארום איהר.

איך האָב דערזעהן די גאַנצע וועלט און די אונענדליכקייט, איבער וועלכער זי שווימט, ווי א ליכטיגע שיף איבער א לויטערען ים.

ווען דער טאָג האָט זיך גענומען חבר'ן מיט'ן פאַרנאַכט, בין איך געקומען צו זיך אהיים. אַלץ אין מיר האָט זיך געריי׳צט און געריסען. מיט ליעבע און בענקען האָב איך זיך אומגעקוקט אויף מיין וועלאָסיפּעד. בין צו איהם צוגעגאַנגען, ווי צו א ליעבען פריינד, איהם אָנגענומען פאַר די הענטלעך און בין מיט איהם ארויס אין גאַס.

מיין וועלאָסיפּעד איז גוט און לייכט, און די גלייכקייט און זיכער־קייט, מיט וועלכער די לאַנגע גאַס שניידט זיך אוועק מיט איהרע הויכע מויערען, האָט מיך גענומען רייצען און רופען. — — —

די גאַס האָט מיר אויסגעזעהן, ווי א וועג צו דער ווייטקייט, און האָט מיר אויסגעזעהן ווי עמיצער פון דער ווייטקייט וואָלט אזוי לאַנג, ברייט און שטאַרק אויסגעשטרעקט זיינע אָרעמס און מיט זיי דורכגעלעגט אזא לאַנגען און גלייכען וועג צו זיך. דער גלאַטער אַספאַלט פון דער לאַנגער גאַס איז אָבער געווען פערזייהט מיט קינדער, מיט מענשען און מאַמעס. און איך האָב דעריבער געמוזט איינהאַלטען מיין לייכטען וועלאָסיפּעד. און איך בין געפאָהרען איינגעהאַלטען און האָב געשמייכעלט צו דער גאַס מיט איהרע פיעלע קינדער, און האָב געשמייכעלט פון זיך, פון מיינע פיס און פון מיין וועלאָסיפּעד, וואָס האָבען זיך געדרייצט און

געריסען צו פאָהרען שנעלער ווי מען האָט געקאָנט פאָהרען אויף דער גאַס.
נאָר אָט בין איך אַרויס אויף דעם ברייטען און פרייען „קאָנקורס“.

דער „קאָנקורס“ — דאָס זיינען דריי ברייטע וועגען וואָס לויפען איינס־נעבען־אַנאַנדער איבער אַ ברייטען און ווייטען שטח. — דער מיטעלסטער וועג איז פאַר פערד־רייטער, און די זייטיגע צוויי זיינען געפלאַסטערט פאַר אויטאָמאָבילען און וועלאָסיפּעדען.

דריי מאָל ברייט איז דער וועג און ציהט זיך דורך אַ האַלב־ווילדער, ווייניג פערבויטער געגענד. און די ברייטקייט פאַר די אויגען ווערט דורך דעם נאָך ברייטער און ווייטער.

דריי מאָל ברייט איז דער וועג. און דריי מאָל ברייט און ווייט און גרויס צוואוואַקסט זיך אין מיר אַ פערלאַנג, זיך אוועקצוטראָגען מיט איין אָטעם ערגעץ ווייט, אַהין אין דער ווייטקייט אריין. האָב איך זיך מיט אַמאָל צוגעבויגען צו מיין לייכטען וועלאָסיפּעד און מיט אַ צור־רייצטער און ווילדער ליידענשאַפט גענומען מיט מיינע פיס פרעסען די פּעדאַלען, און איך האָב זיך אוועקגעטראָגען, אַזוי אַז די לופט אַרום מיר האָט גענומען רוישען.

האָבען מיר אַנדערע וועלאָסיפּעדען־פאָהרער גענומען נאָכטהון, און מיר האָבען זיך אוועקגעטראָגען צווישען די אויטאָמאָבילען אויף דעם דריי מאָל ברייטען וועג, ווי פויגעל, און נאָך פיעל שעהנער און שטאַרקער פון פויגעל. און מיט אונז און פאַר אונז האָבען זיך אין ברייטע און לאַנגע מחנות געטראָגען די גלאַנציגע אויטאָמאָבילען, ווי זיי וואָלטען זיך אונטערגעהויבען פון דער ערד, גרייט אריבערצופליהען איינער דעם צווייטען. און די לופט אַרום אונז און איבער אונז האָט זיך נאָך אַלץ געשפּיעלט מיט טאָג און מיט אָבענד, מיט פריהלינג און מיט ווייטקייט. און דאָרטען, ווייט אַרויף, איז צווישען טאָג און אָבענד געבליבען הענגען די זון; אַ רויטע און ברייט־צופּענטע האָט זי געקוקט אויף דעם גלאַנ־ציגען אַספאַלט און אויף אונז.

דער וועג פאַר אונז האָט דאָ און דאָרטען גענומען שיינען ווי אַ פּור־פּורנער טייך. אונזערע אַלעמענס פּנים'ער און אונזערע הענט זיינען פער־צויגען געוואָרען מיט אַ דינער, שפּילעוודיגער רויטקייט. די פערשיעדענע פאַרבען פון אונזערע אַלעמענס קליידער זיינען מיט אַמאָל געוואָרען לעבע־דיגער און רייכער, און אונזערע אַלעמענס אויגען האָבען זיך צושיינט מיט

טאָג און מיט אָבענד, מיט פריהלינג, מיט ווייטקייט און מיט זון. און מיר אַלע, די פאָהרער פון דעם דריי מאָל ברייטען וועג, האָבען געריסען און געטראָגען אונזערע לאַנגע און פארביגע מחנות צו דער זון, צו דער גרויסער און ווייטער זון, וואָס איז נעהאָנגען פאר אונז.

קיין מורא, קיין פלעק פון פערגאנגענע טעג איז דאכט זיך דעם גאנצען טאָג ניט געווען אין מיר; עס איז, דאכט זיך, אין מיר גאר קיין פלאַץ דערפאר ניט געווען. טו ווי אזוי זשע האָב איך אין זיך מיט אמאָל דערפיהלט אַט די צושראָקענע אונרוהיגקייט? אַט דעם פיבי־שרעק?...

איז דאָס געווען דערפאַר, וואָס איך בין פון מיין האסטיגען יאָגען זיך מיעד געוואָרען און גענומען פאָהרען לאַנגזאמער?

צי אפשר דערפאַר, וואָס איך האָב פאר זיך מיט אמאָל דערזעהן ביים ברעג פון וועג דעם גרויסען ווייסען מאָנומענט, וואָס מען האָט אמאָל מיט שטיינער בעוואָרפען און אָבגעבראָכען דעם קאָפּ און די פינגער ביי איינער פון די שעהנע גראַציעס, וואָס זיצען ארום איהם? — — —

און אפשר איז דאָס טאַקע אַט די צובראָכענע גראַציע, וואָס האָט מיך אָן פיבי'ן דערמאָנט? — — —

ווער ווייסט?! ווער ווייסט?! — נאָר אַ סך חושים זיינען אין מיר מיט אמאָל אָפּגעטעמפּט געוואָרען, און ביסלעכוויז האָב איך גענומען ווי גליווערען פון שרעק.

איך האָב גענומען קוקען פאר זיך בייז און ביטער, ווי זיך ראנגלענדיג און טרייבענדיג פון זיך עפּעס, וואָס האָט זיך אַלץ מעהר און מעהר דערנעהנטערט. באַלד אָבער האָט פאר מיר אויפגעשיינט אַ געדאנק, אָן וועלכען איך האָב זיך אָנגעכאַפּט, ווי איינער וואָס טרינקט זיך. און איך האָב גלייך אויסגעדרעהט דעם וועלאָסיפּעד און גענומען לויפען פון דער זון און פון דעם מאָנומענט. און האָב געקוקט פאר זיך איבער דעם דריי מאָל ברייטען וועג ווי אַ בעפרייטער. — פאר מיינע אויגען האָט זיך גענומען וועבען דאָס „טענים"־שפּיעל; די געלע טענים קוואדראטען, די ווייסע געפלאָכטענע נעצען, די לייכט געקליידעטע מענער און פרויען מיט די „רעקעטס" אין זייערע הענד, — ווי שעהן, געשיקט און לייכט זיי זיינען! אַט ציהען זיי זיך מיט'ן „רעקעט" אין האנד נאָך אַ באָל, וואָס פליהט רעכטס, און אַט לינקס, אַט זיך צוזעצענדיג און צובויגענדיג און אַט גאָר אויפשפּרינגענדיג. אַט מאַכט זיך אין דער לופט פון זייער קערפּער

אזא און אַט אַן אַנדער פיגור. און יעדע פיגור מיט'ן „רעקעט“ אין האַנד איז פול מיט פּליים און ענערגישע בעוועגונג. יאָ, איך האָב ליעב דאָס „טענים“־שפּיעל. און איך איל און טראָג זיך איצט אויף מיין וועלאָסיפּעד ארויף אהין צו די „טענים“־שפּיעלער וואָס שפּרינגען דאָרט אום אויף די געלע קוואַדראַטען וואָס אויפ'ן גרינעם גראָז.

איך בין אַרויף אויף אַ וועג, וואָס ציהט זיך אויף אַ געוויסער שטרעקע גלייך, און לאָזט זיך נאָכדעם לויפען מיט אַ זעהר שאַרפען אַראָב־באַרג. אָפענע גראָז פעלדער, בערג, שפּיעלער, קוואַדראַטען, בלאַנקע, געלע, האָבען מיט אַ פּלוצלונג שרעקעדיגער איילעניש זיך גענומען טראָגען גלייך אויף מיר... איך האָב זיך מיט האַסט אַ יאָג געטהאָן צום שאַרפען אַראָבבאַרג. מיין האַרץ און דער וועג אונטער מיר האָבען זיך מיט אַמאָל אַ ריס געטאָהן. אַט—און איך ברעך דעם קאָפּ! מיט אַמאָל האָט זיך נאָך דער וועלאָסיפּעד אַן עפּעס אָבגעשלאָגען, האָט אַ שפּרונג געטהאָן; עס האָט זיך דערהערט אַ קלונג, ווי עפּעס וואָלט זיך אין איהם צובראָכען, און גלייך דערויף האָב איך דערהערט אַ צושראָקענעם פרויען־קוויטש; איך האָב אַן איהם גלייך דערקאַנט פּיבי'ס לעצטען פערצווייפעלטען קוויטש, און איך האָב פאַר זיך אויך גלייך דערזעהן פּיבי'ן; מיט אַ „רעקעט“ אין איין האַנט און מיט אַ באַל אין דער צווייטער. איהר פּנים איז געווען צוקרימט פון פערצווייפעלטען שרעק. דאָס קלייד אויף איהר איז געווען ליכטיג וויס, פּונקט ווי דאָס קלייד, אין וועלכען זי איז געווען אין יענער לעצטער נאַכט. — — — — —

מיין וועלאָסיפּעד, צו וועלכען איך בין ווי צוגעוואַקסען געוואָרען, האָט מיך מיט זיין שווינדלענדיגער שנעלקייט דורכגעטראָגען פאַרביי איהר, און איז מיט מיר אוועק, ניט פיהלענדיג די ערד אונטער זיך. און ווען דער שאַרפער און לאַנגער באַרג־אַראָפּ האָט זיך געענדיגט, האָב איך מיט אַ צושראָקענעם אימפעט זיך גענומען טראָגען אָהן אויפהער אַלץ האַסטיגער און ווייטער, ווייל פּיבים געשטאַלט האָט נאָך אַלץ געשוועבט פאַר מיינע אויגען, און איהר פערצווייפעלטער קוויטש האָט מיר נאָך אַלץ נאָכגעהילכט.

II

פיבי. נאָך איידער איך האָב זי געקאַנט האָט מען מיך שוין גע־שראָקען מיט איהר.

שפּאַסענדיג האָב איך זיך אַמאָל אין הויז פון דער פאַמיליע באַש אַרויסגערעדט, אַז מיר ווילט זיך אויף שטענדיג בלייבען אַליין, ווייל איך וויל אַז דער וועג פאַר מיר זאָל אויף שטענדיג בלייבען ריין און ברייט און ווייט.

די טאָכטער פון דער פאַמיליע באַש האָט מיר דערויף געענטפערט פערדראָסיג און שמייכלענדיג:

— און מיר דאַכט, אַז אַט די אַלע געדאַנקען אייערע נעהמען זיך ביי אייך פון דעם, וואָס אַט ווי גרויס איהר זיינט, זיינט איהר נאָך פאָרט אַ קינד... און זיך ווענדענדיג צום פאָטער, מיט וועלכען זי איז געווען אין חבר'שע בעציהונגען, האָט זי געזאָגט:

— דו ווייסט, פּאַפּאַ, וואָס מיר איז איינגעפאַלען? מען וואָלט איהם בעדאַרפט בעקאַנען מיט פיבי'ן!...

דעם חבר'שען פאָטער איהרען איז דאָס שטאַרק געפעלען געוואָרען און ער האָט צוגעגעבען:

— גערעכט, טאָכטער! מען דאַרף איהם טאַקע זעהן בעקאַנען מיט פיבי'ן. יאָ, זי וועט שוין פון איהם מאַכען אַ מענש!

און נאָכדעם פלעגט מיר, באַלד עפּעס, אויסקומען צו הערען:

— וואַרט, איהר וועט זיך בעקאַנען מיט פיבי'ן!

און נאָכדעם האָט שוין געטראָפען, אַז מען האָט מיר אין דער פאַ־מיליע באַש אַ פּאָר מאָל פאַרגעוואָרפען פאַר וואָס איך בין ביי זיי ניט געווען יענעם און יענעם אָוועגד. איך האָב דאָך צוגעזאָגט צו זיין. — און גראַד דאַן איז ביי זיי געוועזען פיבי...

און איינמאָל בין איך געקומען צו די באַשי'ס און געטראָפען אַ גרויי־סען אויטאָמאָביל פאַר'ן אריינגאַנג, און אין הויז — אַ טיפּיש אידישע

מיידעל, מיט שעהנע עטוואָס געקרויזטע שווארצע האָר, א וויים־בלאַסער פנים, שווארצע ברעמען, און אויגען שעהנע, שעהן־צועפּענטע, נאָר גרויע... איהרע מאַניערען זיינען געווען גרויסשטעדטיש־עלעגאַנטע, ענערגיש־צולאָזענע און דאָך מינוטענווייז עטוואָס פויל און פערבענקט... געפלוי־דערט האָט זי ווי א לוסטיגע שול־מיידעל, און די ווערטער זיינען ארויס־געקומען פון איהר מויל שארף, אָפּגעטאָקט און רונדיג־קליין. און צו דעם האָט זי נאָך פון מאָל צו מאָל ארויסגעלאכט מיט א לאַנגען ריינגען־געלעכ־טער. דער געלעכטער האָט געקלונגען זאַנפטיג־רייך און פּאַרביג, און איהרע גרויסע שטאָל־גרויע אויגען פלעגען זיך דערביי צועפּענען ליכטיג־ברייט און פלעגען זיך פערציהען מיט א שטראהליגער פייכטקייט. איהר געלעכטער פלעגט זי נאָך אָפט בעקרוינען מיט דעם וואָס זי פלעגט אין מיטען לאכען צוטראָגען איינע אָדער איהרעביידע הענט צום הארצען, און עס האָט אויסגעזעהן, ווי זי וואָלט מיט דעם װעלען איינהאלטען דעם קוואל פון איהר לאכען.

מען האָט מיך פאָרגעשטעלט פאר איהר און מען האָט מיר געזאָגט, אַז דאָס איז פיבי.

פיבי האָט מיר מיט א שמייכעל דערלאַנגט איהר ווייסע האַנט. נאָר איהרע גרויסע, גרויע אויגען האָבען זיך דערביי שארף און קאַלט ארייַנגעגעסען אין מיינע.... — קאַלט און שטאָלץ־צוריקשטויסענדיג איז געווען איהר בליק, כאָטש איהרע ליפּען האָבען צו מיר פריינדליך גע־שמייכעלט... און איך האָב דערפיהלט ווי א קעלט איז אריבער מיין לייב.

פיבי האָט מיט זיך אויך מיטגעבראַכט דריי פריינד. מען האָט מיך אויך פאר זיי פאָרגעשטעלט. די אַלע דריי זיינען געווען קריסטען.

אין א צייט ארום, ווען איך בין ווידער געווען ביי די באַש'ס, האָבען זיך דאָרט אַלע נייגעריג נאָכגעפרעגט, ווי עס געפעלט מיר פיבי. איך האָב געענטפערט:

— אָ, זי לאַכט זעהר שעהן.

מיין גרינגשעצונג, וואָס איך האָב אויף אַזא אופן ארויסגעצייגט צו פיבי'ן, האָט אַלעמען אין דער פאַמיליע באַש בעליידיגט... און זיי האָבען אויף מיר גענומען קוקען מיט בליקען, פון וועלכע איך האָב זיך גענומען פיהלען נאַריש, און ווען איך בין אוועק פון זיי, האָב איך בעשלאָסען זיי מעהר קיין מאָל ניט בעזוכען.

III

איינמאָל בין איך שפּעט ביינאַכט אַרויס פון מיין צימער און זיך אויף מיין שטייגער געלאָזט געהן איבער אַן איינגעשטילטער, לאַנגער און ווייטער גאַס. די נאַכט איז געווען אַ שטילע, אַ שוואַרצע, און די גאַס מיט איהרע עלעקטרישע לאָמפּען האָט זיך אין דער נאַכט אויסגעשיינט ווי אַ לאַנגע און ליכטיגע הייל.

איך בין איבער דער גאַס לאַנג לאַנג געגאַנגען און האָב, דאַכט זיך, אָהן שום געדאַנקען געקוקט פאַר זיך אויף דער ליכטיגער שטילקייט, וואָס האָט זיך פאַר מיר געצויגען ווי אַ לאַנגע און ליכטיגע תפילה...

פּלוצלונג האָב איך פאַר זיך דערהערט אַ שאָס און אַ צושראָקענעם פרויען־קוויטש, און גלייך מיט דעם האָב איך פאַר זיך דערזעהן אַ שוואַרצען אויטאָמאָביל מיט צוויי ליכטיגע רונד׳ע לאַמטערנעס, וואָס האָבען אויף מיר געקוקט מיט זייערע בלענדענדיג געלע ליכט־שטראָמען. אין אויטאָמאָביל איז האַלב אויפגעשפּרונגען געזעסען פּיבי...

אַ פאַדערשטע ראָד האָט אין אויטאָמאָביל געפּלאַצט און פּיבי האָט זיך דערשראָקען.

איך ווייס ניט פאַר וואָס, נאָר ווען דער אויטאָמאָביל האָט ווי אַ פערוואונדעטע חיה זיך מיט מאַטערניש גענומען שאַרען צום טראָטואַר, האָב איך וועהמוטהיג געשמייכעלט פון אַ פאַרטיגען געדאַנק: אַז די נאַכט, די שפּעטע, שוואַרצע נאַכט, האָט אַרויפגעזעצט פּיבי׳ן אויף אַ שוואַרצען אויטאָמאָביל און זי אַרויסגעשיקט מיך בעגעגענען אויף אָט דעם לאַנגען און ליכטיגען הייל. און אַז דער שאָפער איז ניט קיין מענש, נאָר אַזא נאַכט־גייסט, וואָס האָט שוין געוואוסט צו מאַכען אַזוי, אַז פּונקט פאַר מיר זאָל אַ ראָד פּלאַצען...

איך בין צוגעגאַנגען צום אויטאָמאָביל. פּיבי האָט מיך אַ ווײלע צושראָקען אָנגעקוקט מיט איהרע קאַלטע און צושראָקען־ברייט־צעעפענטע, גרויע אויגען, נאָר באַלד האָט זי זיך פרעהליך צולאַכט, און

לאַבענדיג מיר אנטקעגען געטראָגען איהר האנד און זיך אָנהאַלטענדיג מיט איהר האנד אָן מיינער איז זי לאַבעדיג ארויסגעשפּרונגען פון אויטאָ־מאָביל. דאָס לאַכט זי פון איהר שרעק, וועלכער געפעלט איהר... און פון דעם אונערוואַרטעטען מאָדנעם צופאַל, וואָס האָט אונז צוזאַמענ־געבראַכט; זי האָט דאָך געמיינט, אז זי וועט שוין אפשר גאָר קיינמאָל מעהר ניט זעהן מיינע ברוינע ברעמען, וועלכע איך לאָז אָפּט אזוי בייז אראָפּהענגען פון מיין שאַרפען שטערען. — ביי די באַש׳ס האָט מען איהר געזאָגט, אז איך בין שוין דאָרט זעהר לאַנג ניט געווען, און אז איך בין, יוייזט אויס, אויף זיי ברוגז. און איצט וועל איך זי דאָך געוויס בעגלייטען אהיים. ניט אמת? זי וואוינט דאָ ניט ווייט. און — כאַ, כאַ, כאַ — — — ביי די באַש׳ס האָט מען איהר געזאָגט. אז איך האָב פיינד גוים, און אז דאָס וואָס איך האָב זי דאָרט געטראָפען מיט דריי קריסטען קען פאַר מיר זיין געגוג, ניט צו האַלטען פון איהר. אָבער דאָס איז דאָך ניט גוט פון מיר, ניט טאָלעראַנט. איך דאַרף דאָך ניט פערגעסען, אז מיר זיינען דאָך אַמעריקאַנער, פרייע אַמעריקאַנער בירגער, מיטגליעדער פון דער גרויסער און פרייער אַמעריקאַנער נאַציאָן.

פון איהר לאַכען, פון איהר האַלטען זיך און פון דעם בעלעהרענדיגען טאָן, מיט וועלכען זי האָט צו מיר גערעדט, האָב איך קלאָר פערשטאַנען, אז די טאָכטער פון דער פאַמיליע באַש האָט איהר געוויס געזאָגט אז איך בין אַ קינד...

פון וואַנען פאָהרט זי עס אזוי שפּעט, האָט זי ניט געפונען פאַר נויטיג מיר צו דערצעהלען, און איך האָב געטראַכט — זאָל זיין אז זי קומט דאָס טאַקע פון דער נאַכט.

ווי אזוי אַ אידישע מיידעל לאָזט זיך דאָס פאָהרען אזוי שפּעט ביינאַכט אליין, דאָס האָב איך ביי איהר ניט געפרעגט. זי אָבער האָט ביי מיר יאָ געפרעגט, פאַר וואָס איך שפּאַציר מיר ארום אליין אזוי שפּעט אין דער נאַכט? און זי האָט לייכט געלאַכט פון מיר:

— אָ, דאָס איז דאָך ווייל איצט וועבט איהר געוויס אייער גרויסען געדאַנק, אז אַלץ פאַר אייך זאָל אויף שטענדיג פערבלייבען „ריין“ און „ברייט“ און „ווייט“ — — — גליקליך קינד!...

„גליקליך קינד“ — האָט זי געזאָגט מיט אַ געלעכטער. דער קלאַנג

פון איהר שטימע האָט אָבער דערביי אָפּגעהילכט אינ׳ם עלעקטרישען שיין פון דער לאַנגער גאַס ווי א טיעפער זיפץ...

פיבי, מיט וועלכער מען האָט מיך געשראָקען; פיבי, וועלכע פערמאָגט אזא קיימעלדיגען און שטראַהלענדיגען געלעכטער, האָט איצט נעבען מיר א זיפץ געטהון — — — און דער אויסזעהן איהרער, און דער בליק פון איהרע ברייט־צועפענטע גרויע אויגען מיט די קויהל־שווארצע ב־עמען האָבען זיך ביי איהר נאָכדעם גלייך געביטען אויף טיעפער און ערנסטער. איהר האַלטונג איז געוואָרען נאָך שטאָלצער, אָבער אויך אמת׳ער און רוהיגער. און נאָך א לענגערען שווייגען און קוקען פאַר זיך, האָט זי גאָר אונערוואַרטעט גענומען רעדען כמעט ווי צו זיך, אז אידען זיינען נאָך אַלעמען פאָרט אינטערעסאַנטער. די גוים, דאכט זיך איהר שטענדיג, פערמאָגען אין זיך אזא מין סאָרט „ווילד־פלייש", וואָס קיין ציוויליזאציאָן און קיין רעליגיאָן וועט דאָס פון זיי ניט אויסהיילען... די אידען, אָבער, האָבען אין זיך עפּעס אזוינס וואָס איז אייביג. אפשר איז דאָס דער געפיהל פאַר אייביגקייט — — — — — — קאָנסט פון עפּעס מיט זיי רעדען, זאָגען, קוקען אין זייערע אויגען — — — איהר ווייסט, אידען זיינען דאָך אפשר דאָס אינטערעסאַנטסטע פאָלק אין דער וועלט!

מיר האָבען די ווערטער איהרע געקלונגען מגושם׳דיג. איך האָב א קנייטש געטהון מיט די אַקסלען:

— גאָט איז מיט אייך, פיבי! איהר רעדט עפּעס גאָר ווי א „גוטע" גויע!...

פיבי האָט זיך אויף מיינע ווערטער אויפגעכאַפּט ווי פון פערגעסענהייט, און מיך אָנגעקוקט א בלאַסע... איך האָב זיך פערלאָרען, ניט וויסענדיג וואָס דאָס בעדייט, און זי האָט מיט א מאָל מיר גלייך און שאַרף א קוק געטהון אין די אויגען אריין און געזאָגט:

— אָט ווי איהר זעהט, בין איך גאָר ניט אזא שלעכטע. — — — —

איך האָב פון דעם א ציטער געטהון, ניט וויסענדיג פאַר וואָס און פאַר ווען. — — —

ביים געזעגענען זיך האָב איך פיבי׳ן צוגעזאָגט א מאָל ארויפקומען צו איהר. איך האָב דאָס איהר צוגעזאָגט, כאָטש איך האָב געוואוסט, אז איך וועל דאָס ניט טהון.

IV

איינמאָל, ווען איך האָב זיך אויף מיין וועלאָסיפּעד ארומגעיאָגט איבער גאַסען, פּאַרקס און וועגען, האָב איך זיך אָנגעטראָגען אויף אַן אָפּענעם גרינעם פעלד, וואָס האָט געבלאַנקט מיט געלע „טעניס"־קוואַד־ראַטען און מיט אומלויפענדיגע „טעניס"־שפּיעלער. איך בין אַראָב פון מיין וועלאָסיפּעד און זיך געשטעלט קוקען אויפ'ן שפּיעל. און צווישען די שפּיעלער אויף איינעם פון די דאָזיגע „טעניס"־קוואַדראַטען האָב איך דערזעהן פּיבי'ן. מיט אַ שלאַנגישער פלינקייט און בויגיגקייט האָט זי נאָכגעקוקט דעם באָל און איהם געשיקט געקלאַפּט צוריק אַט פון רעכטס און אַט פון לינקס. אַט איז זי מיט קליינע פּרויען־טריט און כמעט זיצענדיג געלאָפען אנטקעגען אַ באָל וואָס איז צו איהר געפלויגען קורץ און ניעדריג, און אַט האָט זי גענומען אַן אויסגעצויגענע שפּרינגען אויף צוריק, האַלטענדיג דעם רעקעט אויפגעהויבען הויך איבערע איהר קאָפּ און איז אין דער ריכטיגער מינוט אונטערגעשפּרונגען אין דער לופטען אויף צו קלאַפּען אַ הויך און וויט־פליהענדיגען באָל. אַט איז אָבער דער באָל צו איהר אַ פליה געטהון צו הויך און איז אין גאַנצען ארויס פון „טעניס"־קוואַדראַט. זי האָט זיך אויסגעדרעהט אויף צו לויפען נאָכ'ן באָל און האָט מיך דערזעהן. זי איז גלייך צוגעקומען צו מיר אַ פער־פלאַמטע מיט'ן רעקעט אין האַנד: — עס פרעהט זי, עס פרעהט זי זעהר וואָס זי זעהט מיך. און מיך? — יאָ, מיך פרעהט דאָס אויך, מיך פרעהט דאָס טאַקע מיט אַן אמת. — — — און איך מוז איהר זאָגען, אַז זי שפּיעלט זעהר גוט טעניס. — דאָס אָבער ווייסט זי אַליין. נאָר זי האָט געהערט, אַז איך בין אַ זעהר לייַדענשאַפטליכער וועלאָסיפּעד־פאָה־רער, זאָגט זי, און לעגט דערביי אַרויף איהר האַנד אויף מיין וועלאָסיפּעד, ווי אַ קינד אויף אַ שפּיעלכעל, און אויך ווי אַ סימן פון גאָר נאָהענטער פריינדשאַפט. און איהר ווילט זיך זעהר אויסלערנען פאָהרען אויף אַ וועלאָ־סיפּעד; זי וואָלט זעהר וועלען דאָס קענען. נו, געוויס וועל איך איהר

דאָך פון דעם ניט אָפּזאָגען, — יאָ, געוויס ניט. אָט טאַקע נאָך היינט אָבענד. און זי צולאַכט זיך, — ווייל אַז ניט, קען איך נאָך פערגעסען און ניט קומען... און דערצו איז ביי איהר אין הויז היינט גראָד דאָ א פרויען־וועלאָסיפּעד, וואָס איהרע אַ פריינדין האָט ביי איהר ניט לאַנג צוריק איבערגעלאָזט.

אין אבענד בין איך אין דער בעשטימטער צייט צוגעפאָהרען צו איהר הויז אויף מיין וועלאָסיפּעד. איהר וועלאָסיפּעד איז שוין גע־שטאַנען אין דרויסען אָנגעשפּארט אָן זייט פון די טרעפּ. ווי נאָר איך בין אראָפּ פון מיין וועלאָסיפּעד־זאָטעל, איז זי גלייך ארוים צו מיר. ביים טעניס־שפּיעל איז זי געווען אין ווייסען, און איצט איז זי געווען איבערגעטהון אין א טונקעל־ברוין קלייד. א ווארימע ליכטיגקייט האָט זיך געטראָגען פון איהר פּנים, פון איהר שמייכעל און פון די בעזונדערע צופריעדענע בוועגונגען, וואָס מאַכען עלאַסטישער, אָפּגערונדערטער און שלאַנקער דעם קערפּער פון א פרוי דאַן ווען זי פיהלט זיך צו שטיפען ווי א „בייבי“. זי האָט מיר געגעבען איהר שעהנע האַנד און מיך לאַבענדיג געפרעגט, צי דענק איך ניט, אַז פאַר איהר וואָלט געווען פיעל קליגער ניט צו נעהמען איהרע ערשטע לעקציעס אויף דער גאַס?

איך האָב צוגעגעבען, אַז פאַלען איז טאַקע בעסער אויף א גאַס וואָס איז פרעמד... זי האָט זיך פון דעם הילכיג צולאַכט. — וואָס איך רעכען, אַז זי וועט פאַלען?!

איך האָב געקוקט אויף איהר — ווי שעהן זי איז א לאַבעדיגע, אין׳ם טונקעל ברוינעם קלייד מיט דער ווייסער, ליכטיגער האַנד ביים הארצען, און געזאָגט:

— און אַז מען פאַלט צוקלאַפּט מען זיך, און עס טהוט וועה...

— געהט, איהר מיינט דאָס ניט! — האָט זי געזאָגט און גענומען איהר וועלאָסיפּעד.

— אָלרייט, איהר׳ט שוין זעהן! — האָב איך געסטראשעט.

מיר זיינען ארוים אויף א שטילער גאַס. איך האָב אוועקגעלעגט מיין וועלאָסיפּעד אָן א זייט, גענומען איהרען, און זיך געשטעלט ער־קלעהרען וואָס און ווי אַזוי זי זאָל טהון. און אַז דער בעסטער מיטעל ניט צו פאַלען, איז ניט מורא האָבען פאַר׳ן פאַלען, ניט אין זינען האָבען,

ניט טראַכטען פון דעם. און נאָכדעם האָב איך זי ארויפגעזעצט אויפ'ן וועלאָסיפּעד און איהר אָנגעזאָגט:

— איך וועל די ערשטע צייט האַלטען און פיהרען דעם וועלאָסיפּעד. זי אָבער זאָל זיך האַלטען פריי, זאָל זיך אָן מיר ניט אָנלעהנען.

אָבער ווי נאָר די רעדער פון וועלאָסיפּעד האָבען זיך גענומען דרעהען, האָט זי גלייך צושראָקען א געשריי געטהון און מיך ארומגעכאַפּט מיט איהרע הענט.

פיבי'ס הענט זיינען געווען גוט און לאַנג. און איהר ברוסט, צו וועלכער מיין קאָפּ איז צוגעפאַלען, האָט מיט א ווייכען און ווארימען ציטער אָנגעריהרט מיין פּנים און איך האָב דערהערט דעם ריח פון איהר לייב.

איך האָב זי אראָפּגעשטעלט און זיך גענומען בייזערען אויף איהר, פאַר וואָס זי פאָלגט ניט וואָס איך האָב איהר אָנגעזאָגט. איך האָב איהר נאָך אמאָל גענומען ערקלעהרען, ווי, און ווי אזוי, אָבער וויפיעל מאָל איך האָב זי נאָר ארויפגעזעצט אויפ'ן וועלאָסיפּעד, איז זי אַלץ ווידער ארויפגעפאַלען צו מיר אויפ'ן האַלז, אָדער אריינגעפאַלען צו מיר אין די הענט, און דערביי האָט זיך פון מאָל צו מאָל אָנגעריהרט די הויט פון איהר פּנים אָן מיין פּנים.

איך האָב זיך גע'כעס'ט און געערגערט.

פּלוצלונג אָבער האָט זיך פיבי מיט'ן וועלאָסיפּעד ארויסגעריסען פון מיינע הענט, און זיך אוועקגעטראָגען מיט אזא שנעלקייט, אז איך בין פערציטערט געוואָרען. — — —

איך האָב גענומען נאָכלויפען, נאָכשרייען — אָבער וואו?! — — —

דער וועלאָסיפּעד מיט פיבי'ן האָט זיך געטראָגען אזוי, אז איך האָב גענומען גליווערען פון שרעק.

עס טרעפט אָפט, אז אן אָנפאַנגער רייסט זיך אָפּ און לויפט. אזוי ווי אָבער קערעווען אָדער אָפּשטעלען זיך קאָנען זיי ניט, לויפען זיי אזוי לאַנג ביז זיי שלאָגען זיך אָן עפּעס אָפּ און פאַלען... און ווי אז זי וועט זיך אָנטראָגען ביז ווייט ארויף, וואו די גאַס ווערט צוויי מאָל איבער־געשניטען פון רעלסען?! גאָט מיינער! איך האָב זיך א לאָז געטהון צו מיין וועלאָסיפּעד, זיך ארויפגעכאַפּט אויף איהם און זיך גענומען יאָגען וואָס נאָר כח... מיט א מאָל אָבער איז מיר געוואָרען קאַלט און היים —

איך האָב דערהערט דעם שווערען אייזערנעם טומעל פון אַ שנעל־פליהענ־דיגער קאַר, און איך האָב באַלד פאַר זיך דערזעהן פיבי'ן און די העל־בעלויכטענע קאַר, וואָס האָט זיך אַ טראָג געטהון גלייך אויף איהר — — — — אַ ליכטיגקייט האָט ווי אַ בלישטשענדיגע כוואַליע מיר אַ שלאָג געטהון אין די אויגען אַריין און נאָך דעם איז אַלץ געוואָרען שווארץ און פינסטער... — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

ווען איך בין געקומען צו זיך, איז שוין די קאַר ניט געווען, און עס איז שוין אויך קיינער און גאָר ניט געווען... איך בין געשטאַנען אַליין נעבען מיין יועלאָסיפּעד און די גאַס האָט זיך פאַר מיר געצויגען לאַנג און ווייט. אַ פערשטראַהלטע פון דעם ווייסען שיין פון די עלעקטרישע לאָמפּען, האָט זיך די גאַס געצויגען דורך דער נאַכט ווי אַ לאַנגע, ווייסע הייל... איך האָב זיך מיט מיינע אויגען איינגעגעסען אין דער לאַנגער ווייט, און האָב דאָרט פאַר זיך דערזעהן פיבי'ן פאָהרענדיג אויף איהר וועלאָסיפּעד! — — — זי איז איצט געפאָהרען צו מיר, זיך אַפילו ניט אָנהאַלטענדיג אָן רודער... און ווען זי איז אָנגעקומען נעהנטער און האָט מיך דערזעהן שטעהן אַזוי ווי אַן אַריינגעגראָבענעם, האָט זי מיט איין האַנד אָנגעכאַפּט דעם רודער און די צווייטע צוגעטראָגען צום ברוסט, און האָט זיך הויך און הילכיג צולאַכט. — — — זי האָט געלאַכט און האָט זיך דערביי געהאַלטען אויפ'ן וועלאָסיפּעד ווי אַ גוט־געניטע פאָה־רערקע. און די ליכטיגע עלעקטרישע לאָמפּען האָבען געוואָרפען דעם שאָטען פון וועלאָסיפּעד, און פון איהר, אָט אויף רעכטס, אָט אויף לינקס...

זי איז צוגעקומען ביז צו מיר און איז דיהרעוודיג און שעהן בויגענדיג איהר קערפּער אויסגעפאָהרען אַ ראָד אַרום מיר און איז לאַכענדיג ווידער אַוועק פון מיר — דאָס האָט זי געלאַכט פון מיר, וואָס איך האָב זיך געלאָזט איינרעדען, אַז זי קאָן ניט פאָהרען, און וואָס איך האָב זי מיט אַזאַ נאַאיווען ערנסט געלערענט ווי צו פאָהרען. — — —

פיבי פלעגט שטענדיג הנאה האָבען פון איהר אייגענעם געלעכטער, און בעזונדערס גרויס איז איהר הנאה געווען, ווען זי האָט געפיהלט, אַז עס איז טאַקע דאָ פון וואָס צו לאַכען.

איך האָב זיך אַרויפגעזעצט אויף מיין וועלאָסיפּעד און האָב זי

אַנגעיאָגט. זי האָט פאָהרענדיג ארויסגעשטרעקט צו מיר איהר לינקע האנד. איך האָב זי אָנגענומען מיט מיין רעכטער. זי האָט געפרעגט:

— איהר פערגיט דאָך מיר?

איך האָב אַ דריק געטהון איהר האנד און געזאָגט:

— ס'ארא גוטע האנד איהר האָט.

ביי די באַש'ס האָט מען איהר געזאָגט, אז איך בין אַ קינד. איז איהר דעריבער איינגעפאלען אָט דער שפאַס.

און מיר זיינען אזוי אוועקגעפאָהרען, זיך האלטענדיג פאַר די הענט און שמועסענדיג און זעהענדיג אונזערע שאָטענס פון רעכטס און פון לינקס און פאַר זיך.—און די גאַס האָט זיך פאַר אונז געצויגען ציטערדיג, שטיל און ליכטיג ווייט. — און אָט נעמט פיבי רעדען און זאָגט:

— איהר זייט אַן ענערגישער און ליידענשאַפטליכער.

איך ציטער אויף — — — אין איהר האנד איז גוט און וואַרעם. און זי זאָגט:

— נאָר עס איז, ווייזט אויס, אמת וואָס דער אַלטער באַש זאָגט וועגען אייך, אז איהר בעזיצט די ספּעציעלע אידישע פעהיגקייט צו קאָנטראָלירען אייער אייגענע ענערגיע און ליידענשאַפט.

איך האָב זיך דערפיהלט אונבעקוועם, האָב אָפּגעלאָזט איהר האנד און געזאָגט:

— לאָמיר פאָהרען שנעלער.

זי אָבער האָט זיך אָנגערופען לאַכענדיג:

— ניין, ריכטיג, איך מיין דאָס ערנסט, — איהר מיינט, אז איהר וועט טאַקע שטענדיג זיעגען?

האָב איך זיך שוין צולאַכט און געפרעגט:

— איבער וועמען? איבער ווייבער? — — —

האָט זי אַ קוק געטהון אויף מיר און געזאָגט:

— יאָ.

און איך האָב געענטפערט:

— יאָ.

און אין אַ ווייל'ע ארום האָט זי זיך אָנגערופען:

— ניט ווייט פון דאַנען איז דער פּארק! — — — — —

— יאָ, — האָב איך געענטפערט. — איהר ווילט אין פּארק?

און זי האָט געזאָגט:

— איך וויל צום פאָנטאַן, איך וויל אַ טרונק.

מיר זיינען אריין אין פארק. ביים ערשטען פאָנטאַן, וואָס איז אונז אנטקעגען געקומען, זיינען מיר אראָפּ פון די וועלאָסיפּעדען, זיי אָנגעשפּאַרט אָן אַ בוים. זי האָט געטרונקען, איך אויך. נאָכדעם איז זי געבליבען שטעהן פאַר מיר, מיך איבער עפּעס כמעט בייז אויסגעמאָסטען מיט די אויגען. — — — איך האָב זיך ווידער דערפּיהלט אונבעקוועם. באַלד אָבער איז זי עטוואָס ווייכער געוואָרען, איז צו מיר צו און מיט אַ מאָל פערוואָרפען איהרע הענט ארום מיין האַלז, און מיך אַ קוש געטהון.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

אונזער פאָהרען צוריק איז געווען אַ שווייגענדיגער. און ווען איך בין געקומען צו מיר אין צימער, האָב איך אָנגעצונדען מיין גאַז־לאָמפּ, זיך אוועקגעזעצט ביים טיש, געעפענט אַ בוך און געלייענט:

„איך בין אונטערוואָרפען אַלערליי ליידענשאַפטען, דערפאַר וויל זיי זיינען אַלע אין מיר, נאָר איך האַלט זיי ווי ווילדע חיות אין שטייגען און צוגעבונדען, נאָר איך הער פון מאָל צו מאָל זייער רעווען. איך האָב שוין אין זיך דערשטיקט ניט איין ליעבע, וואָס האָט זיך אין מיר פערנומען: פאַר וואָס? — וואָרים מיט מיין טיעפסטען בעוואוסטזיין האָב איך שטענדיג געפיהלט, אַז זי איז נאָך קורצער פון מיין אייגען לעבען.“

אויף מאָרגען האָב איך זיך אויפגעכאַפּט און דערהערט, אַז איך טראַכט פון פיבי׳ן. אַז אין מיר שרייט עס: פיבי, פיבי, פיבי! און מיין האַרץ וואַרעמט זיך דערביי, און דאָס בלוט מיינס וואַרעמט זיך, און מיין לייב פיהלט אויף זיך אַ קינדישע וואַרעמקייט. איך האָב געטראַכט:

פיבי איז נעכטען איבערגעפאָהרען געוואָרען פון אַ קאַר — — —

ניין, פיבי איז נעכטען ניט איבערגעפאָהרען געוואָרען פון אַ קאַר. עס האָט זיך מיר גע׳חלומ׳ט? — — —

און איך האָב געלאַכט:

וואָס האָט זיך מיר גע׳חלומ׳ט? אַז פיבי איז איבערגעפאָהרען געוואָרען, צי, אַז זי איז צוריקגעקומען? — — —

יאָ, איך דאַרף דאָך היינט זיין ביי איהר. — — — ניין, איך וועל היינט ניט זיין ביי איהר.

איך האָב דאָס איהר אָבער צוגעזאָגט!

האָב איך איהר ניט געזאָלט צוזאָגען.

און איך האָב געטראכט:

שוין אַ לאַנגע צייט ווי איך בּיינק נאָך ברייטע און שטארקע בּעוועגונגען — — — יאָ, מיר בּיינקט זיך טאַקע נאָך ברייטע און שטאַרקע בּעוועגונגען.

און עס איז בּיי מיר געבּליבּען:

נאָך היינט דאַרף איך זיך זעהן מיט מיין בּעקאַנטען, וואָס איז אַנגעשטעלט אין דער אידישער פילאַנטראָפּישער פאַרם־געזעלשאַפט, ער זאָל מיר אָנווייזען אַ פאַרם, וואוהין איך זאָל קאָנען אָנקומען אַלס פאַרם־אַרבּייטער, ווייל מיינע בּיינער בּענקען נאָך שווערער, וואָגיגער אַרבּייט.

איך בּין אַרויס פון בּעט, זיך אָנגעטהון, זיך גענומען איינוואַשען. וואַשענדיג האָב איך מיט אַ פּלוצלינגען שטוינען דערפּיהלט, אַז דער קוש וואָס פּיבּי האָט מיר נעכטען געגעבּען, וואַשט זיך ניט אָפּ, נאָר וואַשט זיך אינ׳ם פרישען וואַסער אינאיינעם מיט מיין פּנים, מיט די ליפּען. — — — איך האָב אויפגעהויבּען די אויגען צום שפּיגעל וואָס פאַר מיר און דערזעהן די רויטע ליפּען מיינע. די ליפּען האָבּען זיך אַ צופריע־דענעם קנייטש געטהון, און די אויגען האָבּען דערויף אַ צושמייכעלטען שטראַהל געטהון. מיט אַמאָל אָבּער זיינען מיר די אויגען פינסטער געוואָרען, איך האָב זיך גלייך אָפּגעקעהרט פון שפּיגעל. דאָס האַרץ האָט זיך אין מיר בּיטער אַ וויעג געטהון, ווי עס וואָלט זיך אָן עפּעס שטעכיגעס אָנגעשלאָגען:

— מיט די אייגענע ליפּען האָט זי געוויס אויך געקושט אַן אַנדערען, אפשר איינעם פון יענע גוים!...

גאָט מיינער, ווי ניט גוט מיר ווערט בּיי דעם געדאַנק, אַז אַ אידישע מיידעל קען אַמאָל קושען אַ גוי!

V

מיין פריינד, אין דער אידישער פארם־געזעלשאפט, האָט זיך זעהר גוט איינגעאייגענט מיט די אסימילאטאָרישע אידעען פון די פילאנט־ראָפּען פון דער געזעלשאפט. — ער האָט מיך גלייך גענומען צורעדען, אז אָננעהמען א שטעלע זאָל איך נאָר ביי א קריסטליכען פארמער, ווייל איך אָלס אינטעליגענטער מענש דאַרף אליין פערשטעהן אז ביי א קריסט איז פיעל בעסער צו ארבייטען — — — א איד, דאַרף איך פערשטעהן, איז א ביסעל צו קלוג; א איד וויל מען זאָל פאר איהם ארבייטען אומזיסט. און היינט ביי א קריסטליכען פארמער בין איך כאָטש זיכער מיט א זונטאָגדיגען רוה־טאָג, און ביי א אידען וועל איך ניט האָבען ניט קיין שבת און ניט קיין זונטאָג. און דערצו, איז צו א קריסט, אויב איך וויל, האָט ער פאר מיר שוין א גוטע שטעלע — אפילו גלייך פאָהרען; אויב אָבער איך וויל דורכאויס צו א אידען, וועל איך מוזען ווארטען עטליכע טעג.

איך האָב בעשלאָסען, אז זאָל זיין א קריסט, אבי שוין פאָהרען. און דערצו נאָך האָט מיך א רייץ געטהון א ליידענשאפט, זיך אין דעם פאָל איבערגעבען אין די הענד פון אָט די נייע ערלייזער אונזערע.

אויף מאָרגען נאָך האלבען טאָג בין איך שוין געווען ווייט פון ניו יאָרק און פון פיבי'ן, ערגעץ אויף א פארם צווישען די „ווייסע בערג" פון דעם שטאאט ווערמאָנט, נאָהענט פון דעם שטילען קאָנעקטיקוט־טייך, וואס האָט פאר זיך געמאכט פלאץ צווישען די בערג פון ניי־העמפשייר און ווערמאָנט.

VI

די ווייסע בערג! די בערג פון ווערמאָנט און ניו־העמפּשייר! נאָך מיינער! איך חלום דאָך נאָך ביז אויף היינט, אַז עמיצער, אַ ווייסער, אַ ליכטיגער, האָט זיך דאָרט אַמאָל בעוויעזען, דעמאָלט ווען די ערד איז נאָך געווען רויה און וויסט און ווילד, און די וויסטע ערד איז פּער׳כשופ׳ט געוואָרען פון זיין גרויסער און ליכטיגער ווייסקייט, האָט גענומען בליהען און וואַקסען, און מיט פרייד און מיט שרעק האָבען נאָכדעם בעגראָזטע און בעווילדערטע מיילען און מיילען גענומען לויפען און שפּרינגען אין האָרבעס און קנייטשען איינס נאָכ׳ן אַנדערען, איינס אויפ׳ן אַנדערען, און גענומען קוקען אַרום זיך און זוכען. — זיי האָבען איהם, דעם ווייסען, שוין ניט געפונען, אָבער נאָך ביז אויף היינטיגען טאָג שטעהען אויפ־געשפּרונגענע אָט די צעהנדליגע און הונדערטע בעגראָזטע און בעוויל־דערטע מיילען און מיילען, קוקען פאַר זיך געהאָרבעט און געקנייטשט, געשפּיצט און געבויגען, קוקען פערציטערטע פון פרייד און שרעק און מיינען נאָך אַלץ צו דערזעהן איהם, דעם ווייסען.

און ווען מען זאָל ניט אויפהויבען די אויגען, און אין וועלכער זייט מען זאָל ניט קוקען פון דעם פּלאַץ, וואו עס געפינט זיך אַ׳נעלסאָן׳ס פאַרם, וואוהין איך בין אָנגעקומען אַרבייטען, זעהט מען פאַר זיך בלויז בערג, דורכאויס בערג און בערג, מיט פערשיעדענערליי פּלאַכען און שפּיצען און קנייטשען.

דער מיסטער אַ׳נעלסאָן, אַ גוי, אַ בעל־גוף, מיט אַ ראָזליכען קאָליר אין די פעטע באַקען, מיט גלייכע אַראָפּגעהאַנגענע גרויע וואָנציען, וואָס זיינען ווייזט אויס נאָך גאָר ניט לאַנג צוריק געווען געל, האָט מיך בעגעג־גענט זיצענדיג אויף אַ טרעפּ פון דער ווערענדע פון זיין ווייס־געפאַרבטער הויז.

ער איז געווען אָנגעטהון מיט פּשוט׳ע שיך און הויזען מעשה פאַרם־אַרבייטער, מיט אַ גוטער ווייסער העמד, מעשה פריץ, און מיט אַן אָפּגע־

טראָגענעם, ערטערוויז צוריסענעם שטרוי־הוט אויפ'ן קאָפּ. ער האָט מיך בעגריסט, צוגענומען די אָנווייזונג פון דער געזעלשאַפט, מיך געפרעגט ביי וואָס איך האָב ביז איצט געאַרביים, און צי איך האָב שוין ווען גע־טהון פאַרם־אַרבייט, און צי איך וויים זיינע בעדינגונגען. און עס געפעלט איהם, וואָס איך, אַ איד, רעד אַזאַ גוטען ענגליש. און עס געפעלט איהם זעהר וואָס אידען האָבען זיך גענומען צו ערד־אַרבייט. און אָט די געזעל־שאַפט, וואָס וויל דערנעהנטערען „איזראַעלען" צוריק צו גאָט'ס ערד, טהוט דערמיט אַ זעהר גוטע זאַך. יאָ, דאָס איז אַ זעהר גוטע אידעע. מיר וועט ביי איהם זיין גוט. איך דאַרף נאָר ניט זאָגען קיין ליגענס — — — עס איז אַלעמאָל בעסער צו זאָגען דעם אמת — — — — טרעפט זיך עפּעס, קומט עפּעס פאָר, אַזוי צי אַזוי, זאָל איך בעסער זאָגען דעם אמת — — — אָבער דאָך מיינט ער פון דעסטוועגען, אַז אידען זיינען פעהיגע מענשען — זיי האָבען געגעבען די ביבעל — — — יאָ, שלאָפען אָבער וועל איך מוזען אין שטאַל, אויפ'ן בוידעם — — — ווייל אין הויז איז מעהר קיין פּלאַץ ניטאָ. — אָבער דאָרט, אויפ'ן בוידעם, איז גאָר ניט אַזוי שלעכט; פאַראַן דאָרט אַזאַ אָפּצאַמונג, וואָס זעהט אויס ווי אַ בעזונדער צימער, און אַ בעט שטעהט דאָרט. און אָט איז וויליאַמס — היר וויליאַמס! קום אַהער! — האָט ער אויסגעשריען צו אַ פערשטויבטען אַרבייטער, וואָס איז נאָר געקומען פון פעלד מיט די פערד געשפּאַנט אין גראַב־מאַשין — זאָל מעקס אויסשפּאַנען!

דער פערשטויבטער וויליאַמס האָט גלייך גענומען געהן צו אונז אַ צופריעדענער פון דעם וואָס ער האָט פערשטאַנען, אַז איך בין דאָס דער נייער אַרבייטער, אויף וועמען זיי האָבען געוואַרט. ער האָט מיך איבער־גענומען פון דעם מיסטער אָ'נעלסאָן, און מיך געפיהרט אין שטאַל אוועק־צולעגען מיינע זאַכען און מיר ווייזען מיין אָרט.

VII.

אויפ'ן בוידעם איז אויף אַן אָפּגעצאַמטען פּלאַץ געשטאַנען אַן אַלטע בעט מיט צופוילטע טעפּיכען, אַלס אונטערבעטעכץ, און אַן אָנגעשטאָפּטען זאַק מיט שטרוי פאַר צוקאָפּענס. די בעט איז געווען צוטריקענט און צופאַהרען. און איך און וויליאַמס האָבען זיך גלייך גענומען זי איבער־בינדען מיט שטריק.

וויליאַמס האָט מיר דערביי גענומען דערצעהלען, אַז ער פּרעהט זיך זעהר מיט דעם וואָס איך בין געקומען — זיי זענען איצט בלויז פיער ארבייטער. און דאַרפען וואָלט מען כאָטש נאָך פיער, ווייל אויסער דעם נרויסען שטח ערד וואָס עס איז דאָ צו בעאַרבייטען, איז נאָך דאָ איבער פופציג קיה און נאָך אַמאָל אַזוי פיעל קעלבער און קעלבלעך. נאָר דער מיסטער אָ'נעלסאָן, מוז ער מיר זאָגען דעם אמת, האָט געקראָגען אַזאַ נאָמען אין די „עמפּלאָימענט"־ביוראָס, אַז זיי ווילען מיט איהם מעהר קיין עסקים ניט האָבען, און די ארבייטער וואָס ער קריגט שוין יאָ, האַלטען זיך ניט לאַנג. אָט פון לעצטען הערבסט אָן איז ער, וויליאַמס, דער איינציגער ארבייטער, וואָס איז דאָ אויסגעווען אַ גאַנצען מאָנאַט און איז נאָך פערבליבען אויף אַ צווייטען. און מען קאָן צו די ארבייטער גאָר ניט האָבען, ווייל דער מיסטער אָ'נעלסאָן איז — — — —

דאָ אָבער האָט זיך וויליאַמס מיט אַמאָל דערשראָקען און זיך גע־נומען פערדעכטיג ארומקוקען — ער האָט דערהערט טריט... אָבער דאָס איז געווען ניט מעהר ווי מעקס. אַ יונגער, לאַבענדיגער שייגעץ, נאָך כמעט אַ סקוהל־באָי. ער איז ארויף אַראָפּצואווארפען היי פון בוידעם און דערווייל געוואָלט מיך אָנקוקען.

— וואָס ווילסטו דאָ האָבען ? — האָט וויליאַמס אויף איהם אויס־געשריען און אויסגעשפּיגען כמעט גלייך אויף איהם.

מעקס' שמייכעל אָבער האָט זיך פון דעם ניט געענדערט — ער איז געבליבען שטעהן מיט דער האנד אָן דעם הילצערנעם היי־גאָפּעל, וואָס

איז געווען פיעל העכער פון איהם. און שמייכלענדיג געקוקט אויף דעם צו'כעס'טען וויליאמסען און אויף דער סקריפּענדיגער בעט וואָס מיר האָבען געבונדען און געפּרעגט:

— אַט אַ דאָ וועט ער טאַקע שלאָפען? — — —

— ניט דיין עסק! געה אַוועק, דו גאַרנישט! — האָט זיך וויליאַם אַלץ גע'כעס'ט.

מעקס אָבער האָט ניט אויפגעהערט שמייכלען, און נאָך געמאַכט אַ בעוועגונג אונז אַרויסצוהעלפען אין דער אַרבייט.

וויליאמס האָט איהם בייז אָפּגעשטופּט:

— געה, טהו דיין אַרבייט! קיינער בעט דיך דאָ נישט!

ווען מעקס איז אַוועקגעגאַנגען, האָט מיר וויליאמס געזאָגט, אַז מיסטער אָ'נעלסאָן האָט איהם נאָך נעכטען געהייסען צורעכט מאַכען דאָס בעט פאַר דעם אידען, וואָס קומט אהער אַרבייטען. נאָר אַזוי ווי די מאַדאַם אָ'נעלסאָן איז דערביי אויך געווען, און ער, וויליאמס, האָט בעמערקט אַז זי איז פון דעם ניט צופריעדען — ביי יעזוס! די מאַדאַם אָ'נעלסאָן איז אַ גוטע פרוי! — זי האָט זיך אַ ברוגז'ע אויפגעהויבען און אַוועקגעגאַנגען... און דערפאַר האָט ער, וויליאמס, זיך ניט געאיילט, ווייל ער אַליין וואָלט אויך וועלען, מען זאָל פאַר מיר בעסער מאַכען אַ פּלאַץ אין הויז, ווייל ער ווייסט דאָך אַז אַן אַרבייטער קען אמאָל פאַר אַזעלכע זאַכען ברוגז ווערען, און דעם אַרבייטער דאַרף מען איצט זעהר נויטיג. און וואָס איז דען דער אונטערשיעד — אַ איד צי אַ קריסט? — — —

ביי יעזוס! אַלע מענשען זיינען גלייך — וואָס איז, די אידען גלויבען דען ניט אין גאָט?

ביי דער אַרבייט איז ביי מיר אַרויסגעפאַלען פון קעשענע די פּאָנטאָן־פּען.

וויליאמס איז פון דער פּאָנטאָן־פּען גאָר צומישט געוואָרען. ער האָט געבעטען איך זאָל זי פאַר איהם עפענען. איך זאָל איהם ציינען, ווי זי שרייבט, איך זאָל זי איהם געבען האַלטען אין זיינע הענט. און ס'אַרא מאָדנע זאַך דאָס איז! ווי אַזוי ווערט דאָס געמאַכט וואָס זי שרייבט אָהן טינט?! און די פּען איז טאַקע אַ גאָלדענע?! טאַקע פון אמת'ע גאָלד? ! וואונדערבאַר! וואונדערבאַר! ווען ער וואָלט געהאַט אַזאַ זאַך, וואָלט ער שוין ניט געקומען אַרבייטען אויף אָ'נעלסאָן'ס פאַרם.

אַ, ניין! און צי וועל איך איהם געבען מיט דער פען שרייבען אַ בריעף צו זיין שוועסטער? — ער איז ניט אבי ווער! — ער האָט אַ שוועסטער! און דזשאָן, מיט וועלכען איך וועל זיך באַלד בעקענען, איז אַן אַנגעלאָ־פּענער, גאָט ווייסט פון וואַנען. — זינט ער איז דאָ האָט ער נאָך קיין איין בריעף ניט ערהאַלטען, און צו קיינעם ניט געשריעבען, אַפילו אַ וואָרט ניט! ביי יעזוס, מיט אַזאַ מאַן איז דאָך געפעהרליך צו שלאָפען אין איין צימער. און די פּאַנטאַן־פען זאָל איך בעסער ניט האַלטען אַזוי אויבען־אויף... ער שווערט מיר אַפילו ביי יעזוס'ן, אַז ער מיינט חלילה ניט, אַז עמיצער פון די ארבייטער איז דאָ אַ גנב, אָבער עס איז פאָרט בעסער אַז מען ווייזט זיך ניט מיט אַזעלכע זאַכען.

שפּעטער אין אָבענד, ווען מיר זיינען אַלע געזעסען און געגעסען אונזער „סאַפּער“, האָב איך זיך בעקאַנט מיט דער מאַדאַם אַ'נעלסאָן.

ווען מיר האָבען שוין געהאַלטען אין ענדיגען אונזער עסען, האָט זיך געעפענט די טיהר, וואָס פיהרט אין די בעל־הבתישע צימערען, און עס איז אריין אַ בלאָנדע דאַמע, האַלטענדיג אויף איהר אָרעם ווייסע בעט־וועש. וויליאַמס האָט זיך גלייך אויפגעהויבען און מיט אַ חניפה־דיגער פרייד זיך אָפּגערופען:

— מאַדאַם אַ'נעלסאָן, דאָס איז אונזער נייער ארבייטער!

די מאַדאַם האָט אויף מיר אָנגעשטעלט איהרע אויגען — — — און געפרעגט מיין נאָמען, און צי איך קום טאַקע פון ניו יאָרק — און וואו האָב איך געוואוינט אין ניו יאָרק. און ווען איך האָב איהר אָנגערופען די געגענד, האָט זי פערדעכטיג מיך נאָכאַמאָל געמאַכט אָנרופען דעם נאָמען פון דער געגענד — — — און ערשט נאָכדעם מיך ווידער אַ ווײַלע אָנגעקוקט און געפרעגט אין וועלכען טהייל פון יענער געגענד איך האָב געוואוינט און צי איך האָב דאָרטען אייגענע, בעקאַנטע — — — — און בשעת זי האָט מיך געפרעגט אָט די אַלע שאלות, האָט זיך געפיהלט, אַז דאָס איז ביי איהר ניט קיין נייגעריגקייט, נאָר אַ מין בענקען, אַז ווער ווייס ווענען זי האָט דאָרטען — — — זי קומט, הייסט דאָס, אויך פון ניו יאָרק...

אַ בעזונדער ווייבקייט האָט זיך געטראָגען פון דער מאַדאַם אַ'נעל־

סאָן'ס שטימע. אַזאַ ווייכקייט הערט זיך בלויז אין די שטימען פון די פרויען וואָס וויינען אַפט אין דער שטיל.

ווען די דיענסט איז אריין אין אונזער עס־צימער, האָט איהר די מאַדאם אַ'נעלסאָן איבערגעגעבען די ווייסע וועש, זי זאָל ארויפגעהן צו מיר און דערמיט איבערציהען מיין בעט — — — און פאר'ן ארויס־געהן האָט צו מיר די מאַדאם געזאָגט — זי האָפט, אַז איך וועל זיך דאָ פיהלען גוט.

VIII.

אַ הייס־בלויער הימעל האָט זיך געשפּרייט איבער אַ קיהלער נאַכט. איך בין געלעגען מיט'ן פּנים אַרויף. ווייך און שטיל האָבען די גראָזען געגלעט מיינע הענט, מיין נאַקען. דאָ און דאָרט האָט פון גראָז גענומען אַרויס'שרייען: Whip-poor-will! Whip-poor-will! Whip-poor-will! *

די געשרייען זיינען געוועזן מעלאַנכאָליש, פערטרויערט און האָבען זיך ווידערהאָלט קורץ, אונערוואַרטעט און קרעפטיג־קנאַלענדיג: „וויפּ־פּור־וויל!" — „וויפּ־פּור־וויל!" — „וויפּ־פּור־וויל!"

איך האָב געוואוסט, אַז דאָס איז דער וויפּ־פּור־וויל־פויגעל, איינער פון דעם מין גאָוטסאַקער פויגעל וואָס געפינט זיך נאָר אין די מזרח־געגענדען פון צפון־אַמעריקאַ. דאָס זיינען פויגלען, וועמעס טאָג עס פאַנגט זיך אָן אַ פּאָר שעה נאָך זון־אונטערגאַנג, און וועלכע מען זעהט כמעט קיינמאָל ניט. מען הערט זיי בלויז. און אויף וועלכע אינ־דיאַנער און ניגערס גלויבען, אַז דאָס זיינען אַזעלכע גלגולים, גייסטער און פּאַראַויסזאָגער.

איינער פון דעם סאָרט פויגלען האָט זיך פּלוצלונג פון ערגעץ אַ באַרג ניט ווייט פון אונז מיט אַמאָל הילכיג צושריען: האַ, האַ, האַ! האַ, האַ, האַ! — — — און יעדעס מאָל אַלץ העכער און שרעקעדיגער. און כאָטש איך האָב, דאַכט זיך, גוט געוואוסט, אַז דאָס זיינען פויגלען, פון דעסטוועגען האָב איך געטראַכט, אַז דאָס זיינען אַזעלכע שטיק פון דעם קליינעם בלאַסען און שטענדיג־לאַכענדיגען מעקס. אַז דאָס שפּיעלט ער זיך איצט מיט זיך אַליין, שפּרינגט אַרום אין גראָז, בעהאַלט זיך אויס אונטער שטרויכען און פעלזען און שרייט אין דער נאַכט אַריין:

Whip-poor-will! Whip-poor-will! און האַ—האַ—האַ!

אָדער גאָר: Willie-com-go! Willie-com-go! (**

*) שמויס, אָרעמער וויליאַם! שמויס, אָרימער וויליאַם!!

**) וויליאַם־קום־געה! וויליאַם־קום־געה!

וויליאם איז פאַרביי געגאַנגען, אַ לאַנגער, אַ שוואַרצער און שטיל, ווי אַן אויפגעשפּרונגענער שאָטען.

דזשאהן, אַ שטאַרק געבוימטער דייטש, מיט אַ בלאָנדער באָרד און בלויע אויגען, איז געזעסען נעבען מיר, און מיר דערצעהלט, אַז ער איז אויך אַ ניו יאָרקער, אַז ער האָט דאָרטען צוויי געליעבטע, נאָר מען האָט איהם אַרויסגעשיקט פון ניו־יאָרק אויף פינף יאָהר — איין יאָהר איז ער אָפּגעזעסען אין שטאָדטישען געפענגניס, נאָכדעם האָט מען איהם ערשט פערבאָטען צו זיין אין ניו־יאָרק סטייט. זיי זיינען אפשר גערעכט — האָט ער צוגעגעבען — אָבער שולדיג איז אין דעם זיין פאָטער — ער איז געשטאָרבען און איהם איבערגעלאָזט זעקס און פערציג טויזענד דאָ־לאַר, און ער, דזשאהן, איז דאַן געווען אַ יונגער באָי, אַ סטודענט פון שטאָדטישען אוניווערזיטעט, — יאָ, יאָ, איך מעג איהם גלויבען, — ער אָט דער פאַרמער, וועמען איך זעה איצט נעבען מיר, איז אַן אינטעלי־גענטער מענש. האָט געלערענט אַנאַטאָמיע, פיזיקע — און אַז אַנאַטאָמיע געדענקט ער נאָך ביז היינט. אַז אָט דער ביין פון האַנד הייסט „אולנאַ“, אָט דער „ראַדיום“ און אָט זיינען די „קאַרפּוס“, און ער האָט זיך גע־נומען אויסרעכענען זייערע נעמען איינס נאָכ׳ן אַנדערען. ער געדענקט זיי שוין אַפילו ניט אין גאַנצען, אָבער איך קען דאָך זעהן, אַז ער איז אַן אינטעליגענטער מענש. נאָר איבער די געלד, וואָס ער האָט דאַן נאָכ׳ן פאָטער׳ס טויט אַריינגעקראָגען אין זיינע הענד, איז ער אַריינ־געפאַלען אין שלעכטער קאָמפּאַניע. אָבער ער איז שוין אויסגעווען אַ וועלט! „געפייקט“, „געגעמבעלט“, געהאַט אַ „פייט“ מיט מעקענזי׳ן, מיט מעקענזי׳ן אַליין! אָט איך קען דאָס זעהן פון זיין גראָבען פינגער אין זיין רעכטער האַנד — דער פינגער איז ביי איהם פון דאַן אָן צובראָכען. איך דאַרף דאָס נאָר ניט דערצעהלען וויליאמס׳ען, ווייל אַזוי האָט וויליאמס מורא צו איהם צוצוגעהן נאָהענט, ווען אָבער וויליאמס זאָל זיך דערוויסען אַז ער האָט נאָר אַ צובראָכענעם פינגער אין דער רעכטער האַנד, וואָלט ער מיט איהם נאָר אַנדערש גערעדט. — — —

דזשאהן׳ס רייד האָבען זיך פאַר מיר געמישט מיט׳ן אָבענד און מיט די מעלאַנכאָלישע און כעס׳דיגע געשרייען, און איך האָב דערביי געקוקט אין הימעל און געזעהן איבער מיר מיליאָרדען קליינע און גרויסע שטערען. די שטערען האָבען ליכטיג און שאַרף געקוקט אויף מיר און

אויף די בערג און בערג, וואָס זיינען אַזוי רייך פאַנאַנדערגעוואָרפען אונטער דעם ברייט־צושפּרייטען הימעל — — — און איך האָב דערביי געטראַכט פון אַ סך זאַכען און אויך פון דעם, אַז פאַר דער מאַדאַם אָ'נעלסאָן וואָלט געווען גוט צו האָבען אַ מאַמע, אָדער צו זיין אַ מאַמע פון אַ דערוואַקסענע טאָכטער, צו וועמען מען קאָן רעדען — — ווייסע, עטילע פרויען — אַט ריידען זיי דאַכט זיך קלוג און שמייכלען פרעהליך, און ווי נאָר זיי פערמאַכען הינטער זיך די טיהר קאָן זיין צואוויינען זיי זיך גלייך. — — —

ביסלעכווייז בין איך צוואוועבט און צומישט געוואָרען מיט די בערג, מיט די שטערען, מיט'ן הימעל — — — איך האָב קוים געהערט דזשאהן'ס „גוט־נאַכט” און נאָכדעם שוין גאָר ניט געהערט. — — — פּיבי קוקט ארויס פון אַ פענסטער. איהרע שטאָל־גרויע אויגען זיינען גרויס און ברייט צועפענט און די ווייסלען פון איהרע אויגען גלאַנצען און שיינען ליכטיג ווייס — — — פּיבי קוקט ניט ארויס פון אַ פענ־סטער, פּיבי קוקט ארויס פון הימעל — — — און איהרע שווארצע עטוואָס געקרייזעטע האָר פאַלען אראָפּ פון איבער איהר שעהנעם, וויינ־רונדען אָקסעל און גרייכען פון הימעל ביז צו דער ערד און גרייכען ביז מיין האַנד, ביז מיין נאַקען, ביז מיין פּנים. — — —

עמיצער פאָרעט זיך ביי מיין זייט קעשענע — — — דאָס אייזענדעל וואָס האָט אָנגעהאַלטען מיין פאַנטאָן־פּען אין דער קעשענע האָט אַ שאַרפען „פּיטש” געטהון און איך האָב זיך אויפגעכאַפּט — — — איך האָב זיך אויפגעכאַפּט און האָב זיך דערשראָקען פון דעם, וואָס איך בין ניט ביי זיך אין מיין היימישער בעט, נאָר אויף אַ בעגראָזטער ערד, צווישען בערג און הימעל און שטערען — — — וויליאַמס איז גע־שטאַנען איבער מיר אַ צומישטער... ער וועקט דאָס מיך איך זאָל ארויס־געהן צו זיך שלאָפען — ער וויל ניט איך זאָל מיך פערקיהלען...

ערשט ארויפקומענדיג צו זיך אויפ'ן בוידעם, האָב איך זיך דער־מאָנט אָן וויליאַמס'ן — — — האָב אַ טאַפּ געטהון מיין זייט־קעשענע און ניט געפונען מיין פאַנטאָן־פּען.

איך בין שוין כמעט געווען איינגעשלאָפען אין מיין סקריפּענדיגער

בעט, ווען איך האָב דערהערט עמיצענס טריט איבער׳ן בוידעם — — — — די היי שאַרט זיך... איך האָב צועפּענט ברייט די אויגען, געקוקט פאַר זיך און דערזעהן אַ שוואַרצע פיגור — — — די פיגור דערנעהנטערט זיך לאַנגזאַם — — — אָט איז זי אַריבער די שוועל פון מיין אַפּצאַ׳ מונג — — —

— ווער איז?! — האָב איך אויסגעשריען.

— דאָס בין איך, וויליאמס; גלאַט אַזוי — — —

— וואָס איז?! — האָב איך איהם מיט כעס איבערגעשלאָגען זיין צוטומעלטקייט.

— גאָר ניט. ער וויל נאָר וויסען ווי מיר שלאָפט זיך. און איך זאָל ניט פערגעסען, אַז מאָרגען פּונקט פיער אַ זייגער וועט ער מיך אויפ־וועקען צו דער אַרבייט.

— גוט; אַ גוטע נאַכט.

ווען וויליאמס איז אַרויס בין איך אַראָפּ פון מיין געלעגער און אויפגעזוכט אַ זיכערען פּלאַץ פאַר דעם ביסעל געלד וואָס איך האָב געהאַט.

ווען איך האָב אויף מאָרגען געזאָגט וויליאמס׳ען, אַז איך האָב ניט די פען, האָט ער זיך אַזש פאַר׳ן קאָפּ געכאַפּט:

— שטייטש, אַזאַ פען! אַן אמת׳ע, אַ גאָלדענע! ער האָט מיך אָבער געוואָרענט, איך זאָל זי ניט האַלטען אויבען־אויף. ביי יעזוס׳ען, ער מיינט ניט צו זאָגען, אַז עמיצער האָט זי ביי מיר גע׳גנב׳עט. אָט זענען דאָך דאָ דזשאָהן, פיליפּ, מעקס. ביי יעזוס׳ען, אַז ער מיינט גאָר ניט צו וואַרפען אַזאַ פערדאַכט אויף עמיצען. איך האָב זי געווים פערלוירען אין גראָז וואו איך בין נעכטען איינגעשלאָפען. ער אַליין וועט זי מיר העלפען זוכען, וועיל עס איז ניט לייכט צו געפינען אַזאַ זאַך אין גראָז. מען קאָן אמאָל אַזאַ זאַך אָפּזוכען אַ גאַנצען זומער, און דאָס ערשט אין הערבסט געפינען — — — קאָן זיין אַז איך ווייס גאָר ניט צי איך בין נעכטען איינגעשלאָפען אויפ׳ן גראָז. יאָ, איך בין נעכטען איינגעשלאָפען אין גראָז. ער געדענקט גוט דעם פּלאַץ. און ער וועט מיר איהם ציינען

און ער וועט מיר דאָרט העלפען זוכען. זיכער. וואָס הייסט, אַזאַ גוטע זאַך, אַזאַ טהייער שטיקעל גוטס.

און אָפט, שוין לאַנג נאָכדעם, פלעגט זיך וויליאַמס פון צייט צו צייט דערמאָנען אָן מיין פען פון „אמת'ען גאָלד" און פלעגט מיך טרייס־טען און צוזאָגען אַז ער וועט זי פאַר מיר זוכען.

IX

פון דער דיענסט בין איך געוואָהר געוואָרען, אַז די מאַדאַם אַ׳נעלסאָן איז, ווי איהר ווייזט זיך אויס, אַ פראַנצויזישע און דער מיסטער אַ׳נעלסאָן — אַן איירישער חזיר (די דיענסט האָט זיך אַזוי אויסגעדריקט, כאָטש זי אַליין איז אויך געווען אַן איירישע) און אַז עס איז אויף דער מאַדאַם אַ רחמנות.

— אַ רחמנות אויף דער מאַדאַם? פאַר וואָס? — האָב איך געפרעגט.

אָבער אויפ׳ן אָרט פון צו ענטפערען, האָט די דיענסט צו מיר אַ מאַך געטהון מיט דער האַנד און געזאָגט:

— בעסער פרעג ניט!

און וואָס מעהר מיר פלעגט אויסקומען צו זעהן די בלאָנדע מאַדאַם אַ׳נעלסאָן, אַלץ מעהר פלעג איך זעהן, אַז אַ זידיקענדע שווערקייט קוקט אַרויס פון איהרע אויגען.

גאָר אָפט פלעגט זי מיך פרעגען צי איך בענק ניט אַהיים... און אַ בעזונדערער, האָפנונגסלאָזער ציטער פלעגט דערביי פערבענקט אַרויס־קלינגען פון איהרע ווערטער. און דערביי פלעגט זי נאָך אָפט צוגעבען, אַז זי מיינט אַהיים, אין דעם „אַלטען לאַנד“, וואו איך האָב מיינע עלטערען... און ווי לאַנג האַלט דאָרט אָן דער ווינטער? — — — און פרעסט זענען דאָרט גרייסע? ווייסע? און אַז עס פאַלט דאָרט אויס אַ שניי, איז דאָס אויף לאַנג, אויף זעהר לאַנג. — — — זי האָט וועגען דעם געלעזען.

און איינמאָל, ווען צו מיר איז אָנגעקומען אַ בריעף פון דער „אַלטער היים“, האָט מיר די מאַדאַם איהם אַ׳נעלסאָן אַריינגעטראָגען אויף אַ טעלער צום טיש, וואו מיר, די אַרבייטער, האָבען געגעסען, און ווען איך האָב דעם בריעף געעפענט, האָט זי מיך געבעטען איך זאָל איהר איהם ווייזען — — — זי וויל זעהן ווי דער אידישער שריפט זעהט אויס...

צ

די אַרבייט איז געווען אומערטרעגליך שווער. אָהן אַ וועלכען עס איז רוה־טאָג. — טאָג־איין, טאָג־אויס פּלעגט מען זיך דאַרפען אויפהויבען פיער פאַרטאָג און אַרבייטען שווער, אָהן אָפּרוה, ביז זיעבען־אַכט אין אָבענד. פון שבת און זונטאָג האָט גאָר קיין רייד ניט געקאָנט זיין.

דער אַרבייטער פּיליפּ האָט זיך איין זונטאָג צובונטעוועט און ניט געוואָלט אַרבייטען, ווייל ער וויל כאָטש איין זונטאָג אין צוויי וואָכען. וויליאַמס איז געווען דער ערשטער וואָס האָט איהם אָפּגעגעבען גערעכט. צו מיר אָבער האָט ער געזאָגט אַזוי, אַז אויך מיסטער אָ'נעלסאָן זאָל הערען:

— פּיליפּ איז אַ הונד, אַ טרעמפּ. ער איז אָנגעקומען אהער אַ הונגעריגער. איצט האָט ער זיך אָנגעגעסען, וויל ער שוין מעהר ניט אַרבייטען.

ווען מיר זענען אַלע אריין אין עס־צימער פאַר אונזער אָנבייסען, איז אָ'נעלסאָן צו צו פּיליפּ'ען און איהם געהייסען אַז ער זאָל שוין אוועק פון זיין פאַרם, און בעצאָהלען וועט ער איהם אויך ניט, ווייל ער איז זיין צייט ניט אויסגעווען, און ער זאָל זיך אויך ניט זעצען צום טיש, ווייל ער האָט שוין אָנגעזאָגט דער דיענסט, זי זאָל איהם קיין עסען ניט געבען.

פּיליפּ האָט גענומען טענה'ן, אָבער אָ'נעלסאָן האָט זיך אויף איהם צושריען, אַז ער זאָל שווייגען און זאָל גלייך אוועק פון דאַנען. אויב ניט לאָזט ער איהם אַרעסטירען.

— אַרעסטירען! מיך?! פאַר וואָס?! — האָט פּיליפּ גענומען שרייען.

— דו האָסט ביי מיר צובראָכען אַ דישעל, און דו דאַרפסט ביי מיר אָפּאַרבייטען אַ גאַנצען חודש, ביז דו וועסט מיר אויסצאָהלען דעם שאָדען!

— דאָס איז אַ ליגען! ניט איך האָב צובראָכען דעם דישעל!

— ווער דען האָט?

— וויליאַמס האָט!

וויליאַמס איז דערויף אויפגעשפּרונגען אָן אָנגעצונדענער מיט געשרייען: „דו פערדאַמטער, דו פערדאַמטער טרעמפּ!“ און ער איז מיט זיין פויסט פערפאָהרען פיליפּ'ען גלייך אין פּנים אריין.

געענדיגט האָט זיך מיט דעם, וואָס פיליפּ איז ארויס־געוואָרפען געוואָרען אַ פערבלוטיגטער, און איז אָהן אַ סענט געלד און אַ הונגעריגער אוועק אַליין אויפ'ן שטויביגען ווייסען וועג, וואָס ציהט זיך צווישען די גרינע בערג. און דער מיסטער אַ'נעלסאָן האָט אידם נאָכגעשריען, אַז ער זאָל זיך ניט דערוועגען צו ווייזען אויף וועלכען עס איז פּלאַץ פון זיין גוט! ווייל ער וועט איהם דערשיסען ווי אַ משוגע'נעם הונד!...

און צו אונז האָט זיך אַ'נעלסאָן געווענדעט:

— און איהר, „באָיעס“, דאַרפט זיך ניט זאָרגען. מאָרגען קומען מיר אָן נייע צוויי ארבייטער — איך האָב אַ בריעף ערהאַלטען. און דער פוילענצער איז מיר איצט סיי ווי סיי געווען אָן איבעריגער.

דער קליינער מעקסיל, וואָס האָט יעדען טאָג געהאַלטען אין איין ווערען אַלץ בלאַסער, האָט צופריעדען געקוקט אויף קריעג און געשלעג, און מיט פערגעניגען געשמייכעלט, פּונקט ווי די גאַנצע געשיכטע וואָלט פאַר איהם פאַרגעקומען ערגעץ אויף „מואווינג פּיקטשורס“ אָדער אין אַ וואָדעוויל — — — דזשאָהן האָט אויסגעקוקט צו זיין גלייכגילטיג, נאָר איך בין פון דעם פערדאַמט ערנסט געוואָרען. וויליאַמס האָט זיך זיעגרייך אוועקגעזעצט צום טיש און האָט קוקענדיג צו מיר גענומען ריידען:

— ער איז דאָס ווערט! ער איז דאָס ווערט געווען, דער פערדאַמטער!...

איך האָב איהם מיט כעס איבערגעשלאָגען:

— דו האָסט ניט געהאַט קיין רעכט צו שלאָגען!

— וואָס? וואָס מיינסטו?! — — —

איך האָב אריינגעוואָרפען וויליאַמס'ען גלייך אין פּנים אריין:

— ווייל דו האָסט צובראָכען דעם דישעל, ניט פיליפּ. און מיסטער אַ'נעלסאָן ווייסט דאָס, און איז נאָך ערגער פון דיר!

וויליאַמס איז צוטומעלט געוואָרען. ער האָט מיר ניט געקענט קוקען גלייך אין די אויגען אריין, און ער האָט זיך געווענדעט צו דזשאהנען:

— היר דזשאהן! וואָס זאָגסטו נאָר צו איהם, צו דעם — — — — דעם — — — סאָציאַליסט! (ער האָט, ווייזט אויס, געוואָלט זאָגען שיני).

דזשאהן אָבער האָט גאָר אונערוואַרטעט אויף איהם אויפגעהויבען אַ פּאָר אָנגעצונדענע אויגען און אויסגעשריען:

— האַלט דיין פּיסק, דו „קרוק!"

וויליאַמס האָט זיך דערפיהלט צוקלאַפּט. און אַ דערשראָקענער און צוטומעלטער איז ער גלייך אויפגעשפּרונגען פון בענקעל. מעקס האָט זיך צולאַכט. איבערהויפּט האָט איהם הנאה געטהון, ווען וויליאַמס האָט זיך צוקוויטשעט, כמעט ווי אַ הונד, און איז אַזוי קוויטשענדיג אַוועק פון עס־צימער, אונז פערקלאָגען פאַר מיסטער אָ'נעלסאָן.

דער מיסטער אָ'נעלסאָן האָט אונז וועגען דעם גאָר ניט געזאָגט; אדרבא, ער איז נאָך געוואָרען פריינדליכער.

אין אָבענד האָט ער מיך פריינדליך געפרעגט, וואָס איז מיין מיינונג וועגען דעם ווייץ־פעלד, וואָס ער האָט דאָרט רעכטס.

איך האָב איהם שארף און בייזלעך געענטפערט:

— מיין מיינונג איז, אַז דאָרט וואַקסט ניט קיין ווייץ, נאָר שטרוי...

ער אָבער האָט ביי מיר פערטרויט געפרעגט:

— וואָס וואָלט געווען דיין עצה?

— איבעראַקערען דאָס פעלד! — האָב איך געזאָגט.

— יאָ, גערעכט! — האָט ער צוגעגעבען — ווייל די שטרוי וואָס איז שוין אָנגעוואַקסען וועט זיין אַ גוטע מיסטיגונג פאַר דער ערד. און נאָך דעם וועט מען דאָרט קאָנען פערזייען קאַרטאָפעל. אפשר וואָלט מען דאָס נאָך מאָרגען געטהון?

אָ'נעלסאָן האָט גוט געוואוסט, אַז מאָרגען קען מען דאָס ניט טהון, ווייל מיט די פערד זענען מיר פערנומען אויף אַ צווייטען פעלד, און אַז מען קען ניט, און אַז עס האָט קיין זין ניט אוועקצוואַרפען יענע ארבייט אין מיטען צוליעב דעם פעלד. נאָר דער גאַנצער געשפּרעך זיינער האָט בלויז געהאַט דעם צוועק זיך ארויסצואווייזען פריינדליך און פערטרויט צו מיר. — ווייל וואָס טהוט ער אַז די מאָרגעדיגע צוויי ארבייטער קומען

ניט אַן? — — — אַן עהנליכען געשפּרעך האָט ער נאָכדעם געהאַט מיט דזשאָהנען און אַפּילו מיט דעם קליינעם מעקסיל!

אין אָבענד, איך האָב זיך געהאַט נאָר וואָס אויסגעטהאָן אויף צו געהן שלאָפען, און האָב שוין אויסגעשטרעקט מיין האַנד אויף אויס־צולעשען דאָס לעמפּעל, איז צו מיר אריינגעקומען וויליאַמס:

— דזשאָהן מיינט, אַז ער, וויליאַמס, דאַרף פאַר איהם מורא האָבען ניט אין זיין לעבען! דזשאָהן מיינט, אַז אויב ער האָט זיך געשלאָגען מיט מעקענזי'ן, דאַרפען שוין אַלע פאַר איהם מורא האָבען. ניט אין זיין לעבען!

— וואָס ווילסטו איהם טהון? — האָב איך געפרעגט זיך לעגענדיג אין בעט.

— וואָס איך וועל טהון? וואַרט ס'ט שוין זעהן! איך קאָן דזשאָהנען בעסער פאַר אייך אַלעמען! איך ווייס, אַז ער האָט אַ שלעכטען טעמפּער! אַז ער קאָן מיט אַ מאָל משוגע ווערען! און דעריבער האַלט איך מיט זיך שטענדיג — אַ זעהסט וואָס! — און וויליאַמס האָט זיך שנעל צו־געבויגען צום כאָליעווע און פון דאָרט ארויסגעכאַפּט אַ לאַנגליכען מעסער און אַן אויפגעקאָכטער געגומען שרייען: „אַ! זעהסט וואָס! זאָל ער נאָר ווּלען צוגעהן צו מיר, און איך צושנייד איהם מיט'ן מעסער: אָט אַזוי! — איבער'ן פּנים! איבער דער נאָז! איבער די אויגען! איבער'ן האַלז! איבער'ן בויך — איבער'ן בויך, גאָט פערדאַמט! איבער'ן בויך! איך עפען איהם דעם בויך!!!" — — — — —

און וויליאַמס האָט דעריבער זשעסטיקולירט מיט'ן מעסער אין האַנד און דאָס פּנים איז איהם געוואָרען פול מיט ווילד־גערייצטע בלוטען. ער האָט שוין, ווייזט אויס, געוואָלט אין איין וועג אויך מיך אָנשרעקען. איך האָב איהם אָנגעקוקט און געזאָגט:

— דו ביזט נאַריש.

— וואָס מיינסטו, איך בין נאַריש?

— אַ מאַן טהוט ניט אַזוי.

— יאַ, אָבער ביי יעזוס, איך וועל זיך ניט לאָזען!...

— אָבער, דו ועסט מיר ענטשולדיגען, וויליאַמס, — האָב איך איהם איבערגעשלאָגען, — איך בין מיעד און וויל שלאָפען.

— אָ יאַ, געוויס! ס'איז ציים. אַ גוטע נאַכט. ער האָט נאָר געוואָלט..

— א גוטע נאכט.

— א גוטע נאכט.

— זאגסטו דיין תפילה פאר'ן שלאף, וויליאמס?

— מיין תפילה? מיין תפילה? ס'הייסט? געוויס! — ער האט נאך אין זיין לעבען ניט פערפעהלט צו זאגען זיינע תפילות.

איך האב איהם געבעטען ער זאל זיין אזוי גוט און פאר מיר אויס־לעשען דאס לעמפעל. ער האט דאס געטהון. עס איז געווארען פינ־סטער. איך האב איהם אין דער פינסטערניש נאך א מאל געוואונשען א גוטע נאכט, ער זאל געהן טהון זיין תפילה און זעהן, אז מען דארף בעסער זיין א גוטער מענש. און געזאגט האב איך איהם דאס דערפאר, ווייל ניט ווילענדיג האבען זיך מיר כמעט דעם גאנצען טאג געטראכט פיבי'ס ווערטער: אז אין די גוים, דאכט זיך, איז דא אזא מין סארט ווילד־פלייש, וואס קיין רעליגיאן וועט דאס פון זיי ניט אויסהיילען.

איך בין געבליבען אליין און געטראכט פון פערשיעדענע זאכען. און פון פיבי'ן, און פון דער אידישער פארם־געזעלשאפט מיט זייערע אידעען, און וואסערע מאדנע כחות עס זיינען אט די אידעען וואס בילדען זיך אזוי מאדנע אויס ביי מענשען! און ווער וועט זאגען, ווער פון אונז איז גערעכט? דאס לעבען וועט דערווייזען? און ווי, ווען דאס לעבען וועט טאקע דערווייזען ווי זיי ווילען? וועט דאס דען הייסען אז זיי זענען גערעכט? נאט מיינער! וועט דאס דען הייסען, אז זיי זענען גערעכט. ווען מיר וועלען פערלוירען געהן צווישען די קריסטען, צו וועלכע מיר האבען פערבלאנדזשעט? — — —

מיינע געדאנקען האבען זיך אפגעשטעלט. איך האב מיט צועפענטע אויגען שטום געקוקט פאר זיך אין דער פינסטערניש — — — און פון די בערג, פון אונטערשטרויכען און פעלזען האבען מיט א מין בייזער און געהיימניספאלער פער'עקשנ'טקייט געשריען די ווי־פור־וויל'ס און די הא־הא־הא'ס. איינער פון זיי האט גאר גענומען שרייען: „הו אר יו? הו אר יו? הו אר יו?" (ווער ביזטו?) און עפעס אזוי איינגעגעסען, מעלאנכאליש און גייסטערהאפט, אז עס איז געווען שווער צו גלויבען, אז דאס שרייען אזוי פויגעל. אפשר זענען דאס גאר אזעלכע חיות? — און אפשר טאקע דער קליינער, בלאסעל מעקסיל. — — —

XI

אויף מאָרגען האָט די מאַדאַם אַ׳נעלסאָן געפונען אַ געלעגענהייט מיט מיר פערפיהרען אַ שמועס, און מיך ארויסגעפיהרט אויף דעם, אז איך האָב געדאַרפט ענטפערען צו מיר געפעלען קריסטען.

די פראַגע האָט זי ביי מיר געפרעגט מיט אַראָפּגעלאָזטע אויגען. דאָס האָט מיך אויפגערעגט. איך האָב געזאָגט:

— קריסטען זענען אין דער צייט פון זייער תפילה שעהן.

— אין דער צייט פון זייער תפילה?! — האָט זי מיך פערוואונ־דערט איבערגעפרעגט.

— יאָ, — האָב איך געענטפערט.

— ווען איהר זעהט ווי אַ קריסט פאַלט צו דער ערד און צלמ׳ט זיך, קריגט איהר ניט קיין ווידערגעפיהל?...

— ניין! — האָב איך געענטפערט, ווערענדיג אַלץ מעהר אויפ־געררייצט פון דעם, וואָס די מאַדאַם פרעגט ביי מיר אַזעלכע שאלות און דערצו נאָך מיט אַראָפּגעלאָזטע אויגען. — וואָס פאַר אַ סוד וויקעלט זיך דאָ פאַנאַנדער?! — וואָס וויל זי דאָ פון מיר דערגעהן? — — — —

מיט אַמאָל האָט די מאַדאַם אַ׳נעלסאָן אויפגעהויבען איהרע אויגען און גענומען קוקען אין מיין פנים, מיט אַ כמעט דערשראָקענער שאַרפ־קייט... און פּלוצלונג געפרעגט:

— ווי, *למשל*, ווען אייערע אַ בעקאַנטע, צי אַ שוועסטער, וואָלט חתונה געהאַט פאַר אַ קריסט?

די פראַגע האָט מיך ביטער אַ בריה געטהון אין הארצען. — איך האָב פאַר זיך גלייך דערזעהן פּיבי׳ן, איהרע דריי קריסטליכע בעקאַנטע, און איך האָב זיך פערלוירען: — וואָס איז דאָס?!... ניט אַנדערש, אז די בלאָנדע מאַדאַם, וואָס קוקט מיך איצט אַזוי שאַרף אָן, ווייסט אַלע מיינע סודות!... איך האָב זיך מיט כעס אַ הויב געטהון און בייז גע־ענטפערט:

— ווען מיינע אַ בעקאַנטע וואָלט געהייראַט מיט אַ קריסט, וואָלט איך זי צונויפגעדרעהט ווי אַ קנויל און זי אַ שליידער געטהון דעם קריסט, ווי אַ שפּיי אין זיין קריסטליכען פּנים אַריין!

די מאַדאַם אַ׳נעלסאָן האָט פון מיין ענטפער שיעור ניט צוזאַמענ־געבראָכען. די אויגען זענען ביי איהר פערגליווערט געוואָרען. — — — יאָ, איך בין יענעם מאָל געווען שלעכט צו איהר.. איך בין געווען זעהר שלעכט צו איהר... נאָר איך האָב זיך אָבער ניט געקאָנט העלפען. — שולדיג איז געווען מיין אויפרעגונג און מיין ניט וויסען קלאָר, ווענען וואָס עס איז איהר דאָ געגאַנגען. אָבער איהר פּלוצלונגע פערגליווערטע שרעק, איהרע פּלוצלונגע טרערען אין די אויגען — דאָס קאָן איך נאָך ביז היינט ניט פערגעסען.

זי האָט צו מיר מעהר ניט גערעדט. און אַ צוויי־דריי טעג האָב איך זי איבערהויפּט ניט געזעהן אַרויסקומען פון הויז. און נאָכדעם פלעגט זי מיך שטענדיג אויסמיידען...

נאָר איינמאָל נאָכמיטאָג איז צו מיר אויפ׳ן פעלד געקומען צו לויפען מעקס און מיר איבערגעגעבען אַ בעפעהל פון דער מאַדאַם אַ׳נעל־סאָן, אַז איך זאָל געהן איינשפּאַנען די פערד אויף צו פאָהרען צום באַהן, ווייל עס איז אָנגעקומען אַ טעלעגראַמע, אַז זייער טאָכטער קומט מיט׳ן נאָכמיטאָגדיגען צוג.

ווען איך בין אָנגעקומען צום שטאָל, האָט שוין אויף מיר געוואַרט די מאַדאַם אַ׳נעלסאָן, אַ פרעהליכע און אַן אויפגעראַמטע. — זי בעט מיך, איך זאָל פריהער אויספּוצען דאָס פערד „קיידי״ — דאָס פערד איז טאַקע דער טאָכטער׳ס; דאָס איז איהר רייט־פערד.

איך בין געווען צופריעדען וואָס די מאַדאַם אַ׳נעלסאָן האָט זיך מיט מיר איבערגעבעטען און רעדט צו מיר פריינדליך. און איבערהויפּט פון דעם וואָס זי זעהט אויס צו זיין אמת׳דיג גליקליך... איך האָב „קיידי׳ן״ אויסגעפּוצט און פערשלייערט ווי אַ כלה. נאָכדעם האָב איך נאָך גע־פונען צייט, און אויף שנעל אויסגעוואַשען די קאַרעטקע און אויסגעפּוצט דעם שפּאַן. מעקס האָט מיר אַרויסגעהאָלפען. און ווען אַלץ איז שוין געווען פאַרטיג צו פאָהרען, האָט ער פערצויגען די פאָהן פאַר׳ן הויז. די פאָהן האָט אויפגעפלאַטערט ווי אַ פרעהליכער אָנזאָג און האָט זיך לעב־האַפטיג גענומען בויגען און קנייטשען אין דער זוניגער טאָג־לופט. —

ווי שעהן עס איז אַ גרויסע פּאָהן אויף אַ הויכען פּאָהן־שטעקען! און ס'אַראַ גוטער אינגעל אַט דער מעקס'על איז!

פאַר'ן ארויפּזועצען זיך האָב איך זיך דערמאָנט און געפרעגט ביי דער מאַדאַם אַ'נעלסאָן צי זי האָט אפשר ערגעץ נאָך אַ פּאָהן? זי האָט מיר מיט אַ שטאַרקער צופריעדענהייט געענטפערט — יאָ, און איז אויף גיך אַריין אין הויז און מיר פון דאָרט ארויסגעטראָגען אַ נאָך ניט געניצטע פּאָהן און אויף די שעהנע וועגגערשע ביימעל מיט וועלכער בלויז אַ'נעלסאָן פּאָהרט אמאָל ארוים אין שטאָדט.

דאָ איז מיסטער אַ'נעלסאָן אויף אַרוים, זיך אומגעקוקט, דערזעהן דעם פּאַראַד וואָס מען מאַכט דאָ און דעם פּליים מיט וועלכען איך עסק זיך און זיינע ברעמען האָבען זיך בייז אַראָפּגעצויגען איבער זיינע גרוי־בלויע אויגען. זיין ראָזלעך פּנים מיט די גרויע וואָנסען האָט זיך אַ שאַרפען ציה געטהון אַראָפּ. — — —

איך האָב ניט פערשטאַנען וואָס דאָס הייסט און האָב מיט צוטו־מעלטע בליקען אַ קוק געטהון אויף דער מאַדאַם. — — —

זי אָבער האָט זיך מיט קונציגע בליקען און מיט אַ בעזונדער קלוגען פּרויען־שמייכעל אַ ווענד געטהון צו איהם!

— אַלעקס; מען מוז צוגעבען, אַז ער איז אַ פיינער מאַן, — האָט זי איהם געזאָגט וועגען מיר. און צוגעגעבען: — ניט אַזוי, אַלעקס?!...

דער שמייכעל האָט איהר צוגעגעבען אַ געוויסען ווייבליכען רייץ און האָט געווירקט...

— אַ יאָ, ער איז אַלרייט! — האָט ער צוגעגעבען און אויך גענומען שמייכלען...

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

צום סטאַנציע זיינען מיר אָנגעקומען פּונקט אין צייט, און די טאָכ־טער איז געוועזען — פּיבי — — — — — — — פּיבי!

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

פּיבי האָט זיך ארומגענומען מיט דער מאַמע'ן, זיך דריי מאָל צו־קושט, און ווי נאָר זיי האָבען זיך פאַנאַנדערגענומען און זיך דערזעהן, זיינען זיי גלייך ווידער צוגעפאַלען איינס צו אַנאַנדער און זיך פון דאָס ניי געקושט. און ווען פּיבי האָט דערזעהן, אַז די מאַמע וויינט, האָבען

זיך אויך ביי איהר די אויגען אויפגעגלאַנצט מיט טרעהרען און זיי האָבען זיך ווידער צוקושט.

איך בין צוגעקומען איבערנעהמען די פּעקלעך. פּיבי האָט זיך אומ־געקוקט — — — אויף אַ רגע בלויז האָב איך געזעהן ווי פּיבי איז צו־טומעלט געוואָרען און ברייטער צועפענט איהרע גרויסע, שוואַרץ־גרויע אויגען. נאָכדעם האָב איך געהערט ווי די מאַדאַם אַ'נעלסאָן האָט איהר געזאָגט, אַז איך בין זייערער אַן ארבייטער, אַ איד — — — און אַז דעם פּלאַנ האָב איך דאָס אַריינגעשטעקט אין קאַרעטע פון איהרטוועגען. ביי די רייד בין איך אָנגעקומען זיי העלפען זיך אַריינזעצען. האָט מיר פּיבי געדאַנקט און קוקענדיג אויפ'ן פּלאַג געזאָגט, אַז עס איז זעהר שעהן פון מיר. — — — —

אויפ'ן וועג אַהיים האָב איך געהערט ווי די מאַדאַם אַ'נעלסאָן האָט זיך נאָכגעפרעגט ביי פּיבי'ן אויף דעם און יענעם און אויך אויף דער פאַמיליע באַש.

XII

דעם אבענד פון פּיבי'ס קומען בין איך געלעגען אויפ'ן גראָז. נעבען מיר איז, ווי געוועהנליך, געזעסען דער בלאָנדער דזשאהן און מיר צום צעהנטען מאָל איבערדערצעהלט פון דעם „פייט“ מיט מעקענזי'ן, פון זיינע געליעבטע, פון זיין רייזע קיין אויסטראַליען. ער איז געפאָהרען קיין אויס־טראַליען אַלס מאַטראָס, דאָס הייסט נים אַלס פּשוט'ער מאַטראָס, נאָר אַלס לאָצמאַן. ווייל דער לאָצמאַן, מיט וועלכען מען איז ארויסגעפאָהרען, איז אויפ'ן וועג פלוצלונג קראַנק געוואָרען, און ער, דזשאהן, איז דאָך אַן אינטעליגענטער מענש, האָט איהם דער קאַפּיטאַן געזאָגט: דו, דזשאהן, ביזט אַן אינטעליגענטער מענש, ווערסטו איצט פערנעהמען די שטעלע פון לאָצמאַן — נילעס. נילעס איז אויפ'ן דריטען טאָג געשטאָרבען, און מען האָט איהם אריינגעוואָרפען אין ים. איז ער, דזשאהן, געבליבען לאָצמאַן. און דער קאַפּיטאַן פלעגט איהם אַלע מאָל לויבען און זאָגען: איך זעה, דזשאהן, אַז דו ביזט טאַקע אַן אינטעליגענטער מענש.

נאָר איינמאָל, — עס איז געווען נאַכט, — איז מיט אַמאָל געוואָרען אַזאַ שטורעם, אַז דער גאַנצער ים איז אויפגעקאָכט געוואָרען און איז גלייך פערגאָסען געוואָרען ווי מיט אויפגעשלאָגענע איי־ווייסלען, טאַקע זוי מיט אמת'ע איי־ווייסלען!... און די שיף — הייליגער מאָזעס! — זי האָט גענומען שפּרינגען אויף וואַסער־בערג און אין וואַסער־גריבער, ביז זי איז צובראָכען געוואָרען אין שטיקער. און וואַסער אַ שרעק! — נאָר אַזאַ אינטעליגענטער מענש ווי ער האָט דאָס געקענט אַזוי לאַנג אויס־האַלטען. — זיעבען טעג און זיעבען נעכט האָט ער זיך געהאַלטען אויף אַן אָבגעבראָכענעם שטיק, ביז אַ שיף איז אָנגעפאָהרען און האָט איהם דערזעהן. און הייליגער גאָט! ס'אַרא שרעק עס איז! זיעבען טעג און זיעבען נעכט! — — — — —

איך בין געלעגען אויפ'ן גראָז, געקוקט אויפ'ן שטערנדיגען הימעל,

אויף דזשאהנ׳ען, אויף זיין בלאנדער באָרד און אויף די בוימער פון די בעוועלדערטע בערג וואָס ארום אונז און איבער אונז.

איך האָב זיך צוגעהערט צו דזשאהן׳ס אויסגעטראַכטע מעשיות, פונקט ווי ער וואָלט זיי מיר צום ערשטען מאָל דערצעהלט, פונקט ווי היינט וואָלט גאָר ניט פאָרגעקומען. נאָר די געשרייען פון די גאָטסאַקער פויגלען האָבען מיר געריצט און געקיהלט די בלוט. און איך האָב געטראכט:

דאָס הייסט, — אז איך בין נערוועז; דאָס הייסט, אז פיבי׳ס משונה׳דיגער אָנקומען אהער אין די בערג, אלס א טאָכטער פון א׳נעלסאָן האָט מיך נישקשה׳דיג צורודערט.

און איך האָב געטראכט: די פויגלען שרייען היינט ווי משוגעים, וואָס האָבען זיך ארויסגעריסען פון ערגעץ א דול־הויז... און דער געשריי פון דעם הא־הא־פויגעל איז ווי פון איינעם, וואָס טרינקט זיך — — — יאָ, עמיצער טרינקט זיך איצט אין דער נאכט ניט ווייט פון אונז; רייסט זיך פון מאָל צו מאָל ארויס אויף דער אויבערפלעך, כאפּט אין איילעניש דעם אָטהעם: — הא, הא, הא, הא, הא! און ווערט גלייך ווידער ארונטערגעזונקען. און איך האָב זיך געטרייסט: זאָל זיין, אז אָט די פערשיעדענע געשרייען קומען גאָר פון דעם קליינעם, בלאָסען מעקסעל. זאָל זיין, אז דאָס שפּיעלט ער זיך דאָס אזוי מיט זיך אליין. בעהאלט זיך אוים, און לאָזט ארוים אָט די פערשיעדענע אויסגעשרייען, אָט פון דאָ, און אָט פון דאָרט — — — — —

און איך האָב געלאכט:

די מעשה מיט פיבי׳ן איז ניט געשטויגען און ניט געפלויגען, נאָר דאָ איז אזא געגענד — פויגלען שרייען ווי מענשען. — — —

און דזשאהן, דזשאהן איז א גוטער. אָט זיצט ער דאָך נעבען מיר און דערצעהלט מיר אזוי גוטע זיינע מעשיות. נאָר די מאַדאם א׳נעלסאָן איז א סענטימענטאַלע אידענע, און דער אלטער באש מיט די גרויסע ברילען אויף דער גרויסער נאָז, איז איהרער א פריינד, וואָס גלויבט נאָך ביז היינט אין „אויסמישען זיך״, אָדער ווי ער האָט זיך פאר מיר אמאָל מיט פייער צו׳פּאָטעוועט: „מיר דאַרפען געהן אנטקעגען אָט דעם גרויסען הייליגען גייסט, וואָס זיין קלייד זענען די פאָהנען פון א ל ע פעלקער״. און די סענטימענטאַלע אידענע האָט נאָך מן הסתם א גאָטען

געגעבען איהר טאָכטער פּיבי, ווייל עס איז פאַראַן א ליעד פון א מאָרגען־פויגעל וואָס הייסט פיבי — „איהר טאָכטער וועט דאָס דעם נייעם מאָרגען וועקען“ — — — און נאָך ביז היינטיגען טאָג דאַרף אָט די אידענע בענוצען קונציגע בליקען און אזא מין תאוה־שמייכעל, ווען זי וויל אז איהר מאַן זאָל זיין גוט צו איהר. און עס איז איהר שווער צו פערשטעהן, ווי אזוי א איד קאָן אָהן עקעל צוזעהן ווי א גוי פּאַלט אויף די קניען, קושט די ערד און צלמ׳ט זיך.

אין דער אייגענער צייט בין איך אָבער אויך געווען גאָר אַן אַנדערער, נעבען וועמען עס איז געזעסען די מאַדאַם אַ׳נעלסאָן. איך בין געווען איהר פאָטער. מיינע אויגען זיינען געווען געווענדט צו איהר:

„מיין קינד! איך האָב געזאָגט דיין מאמע: — האָסט א קינד, א טאָכטער, זאָרפסטו איהר דערצעהלען מאמע־מעשיות, מעשיות ווי די וואָס דו האָסט פון דיין מאמא געהערט. און זי רעדט גאָר א פרעמדען לשון, לאָזט זיך דאָס אין א פרעמדער כלי ניט איבערגיסען, — קאָן דאָס חלילה ברענגען צו אַן אומגליק, קאָן דאָס חלילה ברענגען צו א גרויסען אומגליק. — — — —

און איך בין געווען איהר זיידע און אפשר איהר עלטער־עלטער־זיידע. ניט ווייט פון מיר איז געלעגען מיין וואנדער־שטעקען, און פערשטויבט איז געווען מיין קלייד. גאָר קלאָר די גרויע האָר פון מיין באָרד און פון די גרויסע ברעמען וואָס זיינען געהאנגען אריבער מיינע אויגען. און אַן אייביגער, שווער־פערהארטעוועטער וועה איגאיינעם מיט אַן אייביגע ליכטיגקייט און זיכערקייט האָט ארויסגעקוקט פון מיינע אַלטע אויגען — — — און איך האָב זי געטרייסט מיט מיין זיין נעבען איהר. נאָר אליין בין איך געווען ניט געטרייסט. — — — — —

דזשאָהן׳ס שטימע האָט גענומען קלינגען מיעד, און אָט איז ער גאָר אנטשוויגען געוואָרען, געטראַכט א ווײַלע. נאָכדעם האָט ער גאָר אונ־ערוואַרטעט ביי מיר מיט א געמאַכטער פרעהליכקייט א פרעג געטהון:

— און מאָרגען וועסטו ערהאַלטען א בריעף? — — — — —

דאָס הארץ אין מיר האָט א ציטער געטהון. איך האָב איהם אָנגעקוקט און געזאָגט:

— איך ווייס ניט. — קאָן זיין...

— און וויליאמס זאָגט, אז ער וועט, — האָט מיר דזשאהן געענטפערט מיט א שמייכעל.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

אונערטרעגליך שווער און ווארעם און גוט זענען די בליקען און דער שמייכעל פון א מענשען, וועמעס הארץ איז פון ווערים צוגעסען.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

איך האָב זיך אָנגערופען:

— פאר וואָס שרייבסטו ניט ערגעץ? — דערמאָן זיך אָן עמיצען. שרייב, וועט מען דיר ענטפערען.

ביי דזשאהנ׳ען האָבען די אויגען מיט א מאָל אויפגעשיינט הייסער און גלאַנציגער:

— שרייבען? וואָס, געוויס. זיכער! מאָרגען שיקט ער ארוים דריי בריעף. דריי. געוויס. איהם וועט מען ענטפערען. אַ, אַ, אַ, — וועט מען ענטפערען!

נאָר עפּעס האָט ער מיר שוין מעהר ניט געקאָנט קוקען גלייך אין די אויגען אריין, האָט ער זיך אויפגעהויבען און שמייכלענדיג געזאָגט: „אַ גוטע נאכט!“ — און איז אוועק.

ווען דזשאהן איז אוועק, האָב איך זיך דערפיהלט אליין און מיעד.

— — — — — איך האָב זיך אויפגעהויבען, זיך געלאָזט געהן צום שטאַל, צו מיין געלעגער. צוקומענדיג צום טיהר, בין איך געבליבען שטעהן א ווײלע — פון שטאַל ארוים האָט זיך געהערט דאָס געזונטע קייען פון די עטליכע פערד, וואָס זענען דאָרט געשטאַנען, און זייער צופריעדענער פּאַטשען מיט די עקען און בייטען די פיס. נאָר איך האָב זיך געשראָקען:

עמיצער איז אין שטאַל. נאָך אויסער די פערד — — — פּיבי!

און איך בין אויף זיך אין כעס געוואָרען:

„וואָס פאר א נערוועזע שטיק!“

און איך האָב א שפּאַר געטהון דעם טהויער און בין אריין, איינ־איינעם מיט א פּאַס דרויסענדיגער נאכט־ליכט, וואָס האָט זיך א לעג געטהון אויף קאָפּ פון שטאַל.

דער שטאַל־ריח האָט מיר א שלאָג געטהון אין פּנים אריין, דאָס קייען פון די פערד האָט זיך דערהערט פרישער און שארפער. איין

פערד האָט קייענדיג אויסגעדרעהט צו מיר זיין קאָפּ, מיך אָנגעקוקט מיט זיינע גרויסע אויגען. — — —

אין שטאַל איז קיינער ניט געווען, נאָר ווען איך האָב גענומען געהן אויף די טרעפּ, וואָס פיהרען צו מיין געלעגער, האָב איך פאר זיך דערזעהן פּיבי'ן — — — זי האָט זיך הילכענדיג צולאַכט. זיך אָנהאַלטענדיג מיט איין האַנד ביים האַרצען. פונקען האָבען מיר אַ פליה געטהון פון די אויגען. נאָר איך בין געגאַנגען גלייך אויף איהר — — — ווייל איך האָב געוואוסט, אַז דאָס דאַכט זיך מיר בלויז, ווייל איך האָב געוואוסט אַז אין אמת'ען איז דאָ איצט קיינער נישטאָ.

איך בין אַרויף צו זיך, זיך אויסגעטהון, זיך אַריינגעלעגט אין בעט און פערמאַכט די אויגען. — — —

די נאַכט איז ליכטיג, דער הימעל איז כמעט ווייס. די בערג הויבען זיך אין דער ווייסער נאַכטיגער ליכטיגקייט. און איך געה אין דער ליכטיגקייט איבער די בערג, האַלט מיין וואַנדער־שטעקען אויף די אַקסלען, און אַנטקעגען, פון ערגעץ, דאָרט ווייט אַרויף, בעוויייזט זיך דער גרויסער הייליגער גייסט — אַ ריעז אין אַ לאַנגען מאַנטעל, געמאַכט פון אַלע פעלקער'ס פאָהנען — — — און איך געה אין דער ווייסער ליכטיגקייט אַנטקעגען דעם ריעז און קום אַלץ נעהנטער און נעהנטער. אָט בין איך שוין גאָר נאָהענט פון איהם. פּלוצלונג אָבער גיט דער ווינד אַ בלאָז איין עק פון זיין פאָהנען־קלייד, און איך דערזעה, אַז דער ריעז האָט גאָר ציגענע פיס. — — —

איך האָב אַ ציטער געטהון, זיך אַ וויעג געטהון, צועפענט ברייט מיינע אויגען — — — —

פינסטער, נאַכט, און אַ שווערער „היי אין שטאַל" ריח. — — — —

XIII

דאָס וואָס די מאַדאַם אָ'נעלסאָן איז בלאָנד, דער מיסטער אָ'נעלסאָן געל, און פּיבי איז דוקא געבוירען געוואָרען א ברונעטקע, איז מיר בעזונדער געפעלען געוואָרען. און אין מיר איז דערפאַר אויפגעוואַקסען א בעזונדער שעהנער און ליכטיגער געפיהל פאַר פּיבי'ן. נאָר ווען פּיבי איז צו מיר איינמאָל צוגעגאַנגען, דאַן ווען איך האָב געהאָדעוועט די יונגע הינטלעך (איך האָב די קליינע הינטלעך זעהר ליעב געקראָגען, נעבען איינע פון די שטאַלען האָב איך פאַר זיי אויפגעקלאַפּט א בעזונדער הייזעל, און יעדען מאָל ווען איך פלעג קומען עסען פלעג איך זעהן אז אויך זיי זאָלען ניט בלייבען הונגעריג) — און געוואָלט מיט מיר פערפיהרען א שמועס, האָב איך גראָב געענטפערט:

— מיס אָ'נעלסאָן, איהר שטערט מיר אין דער ארבייט!

פּיבי האָט זיך אויף א ווייל צולאַכט. באַלד אָבער איז זי געבליבען שטעהן, האָט אויף מיר גענומען קוקען, ווי זי וואָלט ניט געווען זיכער צי דאָס בין איך.

איך פון מיין זייט האָב אויף איהר געקוקט פרעמד און אָנגעבלאָזען... זי איז פון מיר גלייך אוועק, ניט זאָגענדיג קיין וואָרט...

מיט עטליכע טעג שפּעטער האָט זיך געמאַכט, אז איינמאָל פאַרנאַכט מיר האָבען שוין געהאַט אויסגעמאָלקען די קיה, זיי פערטריבען אויף נאַכט אין די בערג, און מיר, די ארבייטער, זיינען שוין געגאַנגען צו דער הויז זיך איינוואַשען, איז צו מיר ארויסגעקומען פּיבי און מיך געבעטען, איך זאָל פאַר איהר אָנזאָטלען איהר פערד. איך בין איועק אין שטאַל און זיך גענומען אָנזאָטלען איהר „קיידי". זי איז מיר נאָכגעגאַנגען און מיר גענומען ארויסהעלפען. ווען דאָס פערד איז שוין געווען אָנגעזאָטעלט, האָב איך דאָס גענומען פאַר'ן צוים און געוואָלט ארויספיהרען פון שטאַל פון איהרט וועגען.

.. ניין, ניט נויטיג, — האָט זי געזאָגט. — זי וויל זיך אַרויפזעצען אויפ'ן פערד גלייך, באַלד, דאָ אין שטאַל.

איך האָב זי גענומען אונטער'ן האַנד אַרויסצוהעלפען איהר אַרויף אויפ'ן פערד.

איהר האַנט איז גוט און רונד און שעהן. — — —

ווי נאָר זי האָט זיך אויפגעהויבען מיט איין פוס אויפ'ן אייזען פון זאָטעל, האָט זי זיך אונגערן אַ וויכנע געטהאָן און איז אַראָפּגעפאַלען צו מיר אין די הענט. — — —

איך האָב זיך ענטשולדיגט.

זי האָט געקוקט אויף מיר און געלאַכט. — — —

ביים צווייטען מאָל האָט געטראָפען דאָס אייגענע, און פּיבי האָט זיך נאָך קלינגענדער און שעהנער צולאַכט.

ביים דריטען מאָל איז זי מיר ווידער אַריינגעפאַלען אין די הענט... איך האָב זיך דערמאָנט אָן דעם וועלאָסיפּעד און דער קאַר וואָס האָט זיך אַ יאָג געטהאָן אויף איהר. איך האָב זיך דער־שראָקען און בין אין כעס געוואָרען און געזאָגט:

— וואָס איז דער מעהר מיט אייך, מיס אַ'נעלסאָן! איהר קענט ניט פאָהרען, טו וואָס זשע האָט איהר געהייסען זאָטלען?!

זי האָט גלייך אויפגעהערט לאַכען, האָט אויף מיר שטאָלץ אַ קוק געטהאָן, כמעט מיט פעראַכטונג, און האָט זיך גלייך אליין אַרויפגעכאַפּט אויפ'ן זאָטעל און איז שנעל אַרויס פון שטאַל, און איז אוועק.

XIV

די בערג זיינען שעהן, די בערג זיינען רייך. אָבער מיר האָט אָנ־געהויבען ווערען ענג צווישען זיי — — — איך האָב זיך אומגעקוקט, אז וואו נאָר איך זאָל ניט אויפהויבען מיינע אויגען שלאָגען זיי זיך אָפּ אָן בערג — — — די בערג מיט זייערע הויכע רוקענס זיינען פאַר מיר געשטאַנען ווי ווענט און האָבען פאַר מיר פערשטעלט דעם רוים, די ווייטקייט.

מיר האָט זיך געגומען דאכטען, אז ווען איך זאָל וועלען ריכטיג אויסשפּרייטען מיינע הענט, וואָלט איך ניט קאָנען איבער די בערג. — מיינע הענט וואָלטען זיך אָפּגעשלאָגען אָן אָט די טייוועלשע בערג און בערג. מיר האָט זיך פערגלוסט ערד־ארבייט ?! איך האָב זיך פערבענקט נאָך שווערע און שטאַרקע בעוועגונגען ! אָבער דאָס איז דאָך אויך געווען פערבונדען מיט מיין בענקען נאָך רוים און ווייטקייט. נאָך פרייע, ווייטע און אָפענע פעלדער, וואָס זאָלען זיך שטענדיג שפּרייטען פאַר מיינע אויגען און זאָלען מיר געבען די מעגליכקייט זיך איבערצופילען מיט ווייטקייט און רוים. און דאָ בין איך גאָר ארייננעפאַלען אין אַ פּאַסטקע פון בערג, און דערצו נאָך פיבי ! — — —

גאָט מיינער ! ווי אזוי האָט זיך גענומען פיבי אהער ? — — —

וואָס איז דאָס פאַר אַ מיידעל ?

פון וואַנען האָט זי זיך גענומען ?

ווי קומט זי גאָר איבערהויפּט צו זיין אַ טאָכטער פון דער הויז ?

און וואָס איז דאָס פאַר אַ הויז ?

וואָס זיינען דאָס פאַר אַ מענשען, וואָס נאָכדעם ווי איינער ארבייט ביי זיי אָפּ אַ צייט שווער און ביטער, בעצאָהלט מען איהם ניט, און מען לאָזט איהם אפילו ניט אָפּעסען, און מען צושלאָגט איהם נאָך ביז בלוט, און מען ווארפט איהם ארויס ווי אַ הונט ? — — —

און וואָס איז דאָס געווען פאַר אַ מענש, וועלכער איז אַוועק אַ

צובלוטיגטער אויף דעם ווייסען שטויביגען וועג צווישען די בערג און האָט זיך שוין מעהר ניט אומגעקעהרט? — — —

עס פּלעגט מיר די מאַמע דערצעהלען מעשיות פון „ניט־גוטע" — און די בערג, די וועלדער, די פויגעל, די הויז, די מענשען, די שטאַלען און די בהמות אפילו האָבען מיר ביסלעכווייז גענומען אויסזעהן ווי די „ניט־גוטע" פון יענע מעשיות...

און מיט געלעכטער און מיט שרעק האָב איך גענומען טראַכטען, אז איך בין אהער פערפיהרט געוואָרען — — — און אפשר טאַקע איבער פּיבי'ן, אָדער דורך פּיבי'ן — דאָס האָט פּיבי פאַר מיר אזא נעץ פערשפּרייט. — — — — —

איך האָב גענומען טראַכטען, אז מען דאַרף זיך זעהן אַרויסרייסען פון דאַנען.

זאָל זיין צוריק קיין ניו יאָרק.

אין ניו יאָרק זיינען דאָך דאָ מיינע ליעבסטע, לאַנגע גאַסען, וואָס ציהען זיך אַוועק גלייך און ווייט אויף מיילען. — — —

עס איז געוועזען אבענד, נאַכט. די „גאָוטסאָקער" פויגלען האָבען ווי רוחות אָדער פערשטעלטע געשריען אין דער נאַכט. פערבענקט. האָפּנונגסלאָז, שאַרף און בייז. איינציגע פון זיי האָבען ווי געטריבען פון זיך מיט געשרייען: טהו אוועק! טהו, טהו, טהו אוועק! אנדערע ווידער האָבען ווי חוזק'דיג נאָכגעשריען: „ווילי־קאַם־גאָ! ווילי־קאַם־גאָ!" ווילי־קאַם־גאָ!" און דער האַ־האַ־האַ־פויגעל האָט געשריען ווי א משוגענער, אָדער גאָר ווי איינער וואָס טרינקט זיך, — ווי איינער וואָס מאַכט נאָך, כלומרשט ער טרינקט זיך.

ווי אַלע מאָל, האָט זיך אויך דעם אָבענד אָפּטער ווי אַלע אנדערע געשרייען געהערט דער ווי־פּור־וויל געשריי. נאָר היינט האָבען די געשרייען עמיצען עקשנות'דיג און ביטער געשמיסען. — — —

איך בין אַ מיעדער געלעגען אין מיין סקריפּענדיג בעט, די ווילדע פויגעלשע געשרייען האָבען מיך אויפגעהויבען און געוואָרפען הויך איבער די בערג און טהאָלען. — — —

מיין האַרץ האָט זיך גענומען רייצען און וואַרעמען, און איך האָב דערהערט ווי עס דאַוועגט, זאָגט און בעט: — „ניו יאָרק! ניו יאָרק! ניו יאָרק!"

מיינע ברעמען האָבען זיך גלייך צונויפגעשלאָסען, אָבער דאכט זיך אויף ווארעם־פערטרערטע אויגען. מיינע ליפּען זיינען ווי פון עפּעס אָנגעריהרט געוואָרען און זיך צועפענט, און אינאיינעם מיט זיי האָבען דאכט זיך אויך צועפענט אַלע מיינע אָדערען, אַלע מיינע ביינער און האָבען גענומען תפילה׳דיג מיטזינגען: „ניו יאָרק! ניו יאָרק! ניו יאָרק!"

מיר איז אָבער נאָך ניט געווען בעשערט אזוי גיך ארויסצורייסען זיך פון אַ׳נעלסאָן פּארם.

XV.

מאָרגען. איך האָב זיך אויפגעכאַפּט פאַרטאָג, גענומען מיי, שטעקען, און בין מיר אַרויס פון שטאָל צונויפזאַמלען די בהמות.

די וואָלקענס, וואָס האָבען זיך אויף איבער־נאַכט אַראָפּגעלאָזען אויף די בערג און זיי פערדעקט מיט זייערע געדיכטע פאַלדען, זיינען ווי פון עמיצענס הענד געצויגען געוואָרען אַרויף.

דאָ און דאָרט האָבען זיך די וואָלקענס פאַנאַנדערגענומען און בעוויזען דעם אָדער יענעם טהייל פון די בערג, אויף וועלכע עס זיינען שוין געפאַלען די שטראַהלען פון דער יונגער זון.

איך בין געגאַנגען אויף די בערג, צווישען וואָלקענס, בוימער און זון־שיין.

איך בין אַרויף אויף דעם צווייטען גרויסען באַרג, וואָס איז בע־וואַקסען מיט וואַלד, בין אַרויס אויפ'ן אָפענעם פעלד וואָס געפינט זיך אויפ'ן סאַמע קאָפּ פון באַרג און האָב זיך מיט'ן פעלד פערנומען צו יענער זייט פון וואַלד וואוהין עס פערקלייבען זיך אָפט עטליכע פון די בהמות. פּלוצלונג אָבער האָט עפּעס פאַר מיר אַ שפּרונג געטהאָן, און איז געבליבען שטעהן צווישען די בוימער. איך האָב זיך אָפּגעשטעלט מיינענדיג אַז דאָס האָט זיך אַ בהמה איבער עפּעס אַ סיבה אַ יאָג געטהאָן און איז מיט אַ מאָל אַזוי ראַש שטעהן געבליבען. איך האָב זיך אומ־געקוקט און פאַר זיך דערזעהן ניט קיין בהמה, נאָר צוויי יונגע געלע הירשען מיט ווייסע בייכער. זיי זיינען געשטאַנען צווישען די בוימער ווי איינגעגראָבענע און געקוקט אויף מיר מיט אויפגעהויבענע קעפּ, מיט ריינע און גרויס־צועפענטע אויגען. — — —

איך האָב געמאַכט אַ טראָט צו די הירשען, האָבען זיי זיך גלייך אָפּגעריסען און אָפּגעשפּרונגען — — — איך האָב זיך אָפּגעשטעלט, האָבען זיי זיך אויך באַלד אָפּגעשטעלט און האָבען זיך ווידער אומ־געדרעהט מיט'ן פּנים צו מיר און מיך אָנגעקוקט. — — —

ווילדע, פרייע הירשען! עמיצער האָט געזאָגט: „אַ ווילדער הירש וואָס בלאָנדזשעט אַרום דאָ און דאָרט היט אויס די מענשליכע נשמה פון טרויער". זאָל ער זיין געבענטש פאַר דעם שעהנעם אמת.

יונגע צאַפּעלדיגע הירשען! איינער מיט הערנער, איינער אָהן הער־נער.ביידע אַלץ איין גרויס און הויך, ביידע רויטליך־געל און ווייס־בייכיג. ביידע האָבען פיעלייכט צום ערשטען מאָל אין זייער לעבען אַזוי ניט ווייט פון זיך אַ מענשען דערזעהן. ווי אונשולדיג, ווי אויפ־ריכטיג און דאָך ווי קלוג זיי האָבען געקוקט אויף מיר, און מיך אָנגע־קוקט!

ביז די הירשען האָבען זיך געפונען אויף דעם בעוועלדערטען באַרג האָבען זיי מיך אויף אַ רגע ניט אָפּגעלאָזען פון די אויגען. ווי נאָר אָבער איך האָב זיי אַרויסגעטריבען אויף די בערג, וואָס זיינען גרין בעגראָזט און גלאַט, האָבען זיי זיך אַ יאָג געטהאָן פון מיר און גענומען פליהען אַזוי, אַז מיינע בליקען האָבען קוים געקענט נאָכלויפען נאָך די פּאַסען פון זייערע לייבער. זיי האָבען זיך כמעט שווימענדיג געטראָגען איבער באַרג און טהאָל און בערג. — — —

איך האָב צונויפגעזאַמעלט די בהמות און זיי גענומען טרייבען אהיים, און דערזעהן אַז ביי איינער פון זיי איז דער אייטער צובלוטיגט, אָבער אַזוי שטאַרק, אַז דאָס גאַנצע פּנים האָט זיך ביי מיר צונויפגע־קניימשט פון מיטפיהלענדען וועה.

ווען איך האָב די בהמות געבראַכט אהיים און אָנגעוויזען אויף דער בהמה, האָט מיר וויליאַמס גלייך דערצעהלט בסוד, אַז דאָס מוז זיין די אַרבייט פון אַ היימישען. און דערביי האָט ער מיך אַליין דורכדרינגענדיג אָנגעקוקט... איך האָב אויף איהם מיט פערלאַכטונג אַ קוק געטהאָן און איהם איבערגעלאָזט. ער אָבער האָט מיך נאָכדעם געכאַפּט און מיר ערקלעהרט, אַז איך בין אַ נאַר, ווייל איהם, אדרבא, וואונדערט, פאַר וואָס די אַרבייטער שניידען דאָ ניט איבער די העלזער פון די בהמות. ווייל אַזעלכען ווי אַ'נעלסאָן דאַרף מען אָנלערנען, ווייל אַז ער קריגט אַריין אַן אַרבייטער וויל ער פון איהם אַרויספּרעסען די נשמה. ווייל דער אַ'נעלסאָן איז אַ פערדאַמט שלעכטער מענש. און צי ווייס איך, אַז אַ'נעלסאָן האָט איהם שוין צוויי מאָל געגעבען צו פערשטעהן, אַז דעם קליינעם מעקס דאַרף מען צובלוטיגען אַזוי, אַז ער זאָל אוועק פון

פארם? — — — ווייל זינט א'נעלסאן האט צוגעקראגגען די נייע צוויי ארבייטער האט ער זיך ארומגעזעהן, אז דער „קיד" איז ניט ווערטה די געלד. א'נעלסאן האט איהם געזאגט, אז ער וואלט דאס אליין געטהאן, נאר ער האט מורא, אז איהם קען מען נאך פאר אזא זאך ארעסטירען. און אזוי גלאט אפזאגען מעקסען קאן ער ניט, סיידען ער בעצאהלט איהם פאר'ן גאנצען מאנאט, ווייל ער איז צו איהם געשיקט געווארען פון אזא געזעלשאפט.

— יא, אבער פאר וואס ביזטו דאס דער, ווענען ער האט דאס אנגעבאטען? — האב איך ביי איהם געפרעגט.

וויליאמס גרויע, וואסערדיגע אויגען זיינען אויף א ווייַלע צוטומעלט געווארען — — — באלד אבער האט ער זיך געכאפט און אויפ'ן ארט פון ווערען אין כעס אויף מיר, האט ער גאר מיט א בעזונדער אינטימער שטילקייט אין קול געזאגט צו מיר:

— ער האט דאס געזאגט צו יעדען פון די ארבייטער, צו יעדען, — אויסער דיר, ווייל ער איז א פערדאמט שלעכטער און כיטרער מאן! ביי יעזוס! אזא מאן ווי דער א'נעלסאן דארף זיין ארעסטירט, וואלט גע־דארפט זיין אין פריזאן, גאט פערדאמט! — פאר וואס האט ער דאס אונז געזאגט? — ער וויים אז עמיצער פון אונז וועט זיך וועלען אויס־פיינען און וועט דאס טהאן פאר איהם... יא, איך קאן איהם גוט, איך וויים וואס ער מיינט, קיינער קאן איהם ניט אזוי גוט ווי איך, וויליאמס.

איך מיט וויליאמס'ען האבען אנגעבונדען און געגעבען עסען די בהמות אין איין שטאל, און פון דער צווייטער שטאל האבען זיך געטראגען דזשאהן'ס צורייצטע קולות — ער מיט אן אנדער ארבייטער האבען זיך דארט געפארעט מיט די „האלבע" בהמות.

דזשאהן'ס קולות האבען זיך פון דארט געטראגען צורייצט און בייז, פונקט ווי ער וואלט זיך דארט געקליבען צו דער'הרג'ענען די בהמות מיט דעם ארבייטער.

די לעצטע טעג איז אונזער בלאנדער ריעז, דזשאהן, מיט אמאל ווילד געווארען.

שולדיג אין דעם איז געווען דאס, וואס ער האט ניט נעקראגען קיין ענטפער אויף די בריעף וואס ער האט ארויסגעשיקט. ער האט שוין זיך אליין געהאט איינגערעדט, אז ער וועט זיכער קריגען א בריעף — א, א,

וועט ער קריגען א בריעף! די לעצטע פּאַר טעג אָבער האָט ער שוין מעהר פאַר קיינעם ניט גערעדט וועגען דעם. — נאָר אַלץ פאַראיינס זיך מיט אַלעמען געקריעגט און געזידעלט.

א בייזער האָט דזשאהן פערלאָזען זיין שטאַל און איז אריין צו אונז בעטראַכטען די צובלוטיגטע בהמה. די בהמה, זי איז געווען איינע פון די וואָס מעקס פלעגט מעלקען, איז מעקס אויף צוגעקומען און איז גע־בליבען שטעהן פאַר דער בהמה און פאַר דזשאהנען א בלאַסער, מיט'ן מילך־עמער אין איין האנד, מיט'ן בענקעלע אין דער צווייטער און האָט געשמייכעלט. האָט דזשאהן אויפגעהויבען זיין בייזען קאָפּ און האָט זיך צושריען:

— דו פוילער נישט! וואָס שטעהסטו דאָ און לאַכסט?!

האָט מעקס אויף איהם שמייכלענדיג א קוק געטהאָן און געענטפערט, אז ער לאַכט ניט...

האָט איהם דזשאהן דערפאַר גלייך דערלאַנגט אין פּנים אריין. —

מעקס איז געבליבען שטעהן, ניט וויסענדיג קלאָר וואָס מיט איהם איז דאָ פאָרגעקומען. נאָר אָט האָט ער דערפיהלט בלוט אויפ'ן פּנים, האָט ער געלאָזט פאַלען דעם עמער מיט'ן בענקעלע, א שמיר געטהאָן מיט דער האנד און דערפיהלט, אז דאָס פּנים איז נאַס, בלוט — — — און ער האָט זיך צושריען ווי א וויינענדיג קינד.

וויליאמס האָט צו מיר גלייך א ווינק געטהאָן מיט אָנגעצונדענע אויגען, ווי ער וואָלט זאָגען: „אָט איז דאָס! זעהסט?!" באַלד אָבער איז וויליאמס עפּעס ווי צומישט געוואָרען און איז אויף צוגעלאָפען צו מעקסען, איהם אָנגעכאַפּט פאַר'ן קאָלנער און איהם מיט א קלאַפּ ארויס־געוואָרפען פון טהיר! — — —

נאָכדעם האָט מיר וויליאמס ביי יעזוסען געשוואָרען, אז ער האָט גאָר ניט געמיינט, נאָר ער קען איהם ניט פערטראָגען.

דזשאהן האָט נאָכדעם קיינעם פון אונז ניט געקענט קוקען אין פּנים אריין.

מעקס איז מיט א קוויטשעדיגען געוויין אַוועק צום הויז טראָגענדיג דעם פערבלוטיגטען פּנים פאַר זיך. פּיבי איז איהם ארויס אנטקעגען. עס איז נאָך געווען פריה, אָבער זי איז שוין געווען צוגעקליבען און אָנ־געטהאָן ווי א שטאָדטישע ליידי. זי האָט איהם אָנגענומען אונטער'ן

האַנד, איז מיט איהם צוגעגאַנגען צום הויז, האָט אַרויסגעטראָגען וואַסער און איהם געהאָלפען זיך איינוואַשען. ער האָט דערביי דורך טרעהרען צו איהר גערעדט און דערצעהלט.

מיסטער אָ׳נעלסאָן איז אַרויס פון הויז, אַ קוק געטהאָן אויף מעקסען און אויף פּיבי׳ן. — — — פּיבי האָט אויך אַ קוק געטהאָן אויף איהם — — — דאָס זיינען געווען בליקען פון אַ טאַטען מיט אַ טאָכטער, וואָס זיינען צווישען זיך גאָר ניט היימיש, וואָס זיינען זיך, ווייזט אויס, שטענ־דיג אין עפּעס חושד. — — —

אָ׳נעלסאָן האָט פון דער ווייטענס אַ פרעג געטהאָן, ווער עס האָט דאָס געטהאָן, נאָך אַ מאָל אַזאַ מאָדנעם קוק געטהאָן אויף דער טאָכטער און איז אַוועק צו די בהמות.

פּיבי האָט צו מיר ניט גערעדט, און מיך אויסגעמידען זינט דעם מאָל וואָס זי איז אַרויסגעפאָהרען רייטענדיג פון שטאַל. די מאַדאַם אָ׳נעלסאָן פלעגט זיך אָבער ביי יעדער געלעגענהייט גאַנץ פריינדליך ווענדען צו מיר. דעם פריהמאָרגען בין איך צו אָנבייסען גראָד אריין אין הויז פריהער פון די איבעריגע אַרבייטער, און האָב זי געטראָפען אין קיך. נאָכדעם ווי מיר האָבען זיך איבערגעביטען מיט די גוט־מאָרגענס, האָט זי מיר געזאָגט:

— אַ שעהנער מאָרגען דער היינטיגער מאָרגען.

— יאָ, — האָב איך געענטפערט, — היינטיגער מאָרגען איז ווירק־ליך געווען אַ שעהנער, און דערצו האָבען מיך נאָך היינט בעגעגענט אַ פּאָר יונגע געלע הירשען.

— טאַקע! — האָט זי אויסגעשריען.

איך האָב איהר גענומען דערצעהלען וואו און ווי אַזוי.

און זי האָט מיר דערפאַר אויך דערצעהלט, אַז אָ־דאָ ניט לאַנג צוריק האָט זיך אַ מאַמע־הירש געשפּיעלט מיט אַ פּאָר נאָך גאָר יונגע קינדער־הירשען, ניט ווייט פון פענסטער פון איהר הויז. און אַז עס איז געווען אַן אמת׳ער וואונדער צו קוקען ווי אַזוי זיי האָבען זיך געשפּיעלט און געוואַרעמט געגען דער זון. און דערווייל אַזוי רעדענדיג האָב איך זיך דערמאָנט, אַז אין אַ געוויסען פּלאַץ אין וועלדעל, וואו אַ פּאַרקאַן פון שפּיציגע דראָטען טהיילט אָפּ אָ׳נעלסאָן׳ס פאַרם, זיינען מיינע הירשען

אַריבער גלייך ווי דאָרטען וואָלט גאָר קיין פּאַרקאַן ניט געווען. מיר איז דאָס געוואָרען פּערדעכטיג. ווען איך בין געגאַנגען דעם צווייטען מאָל צונויפנעהמען די בהמות, בין איך צוגעגאַנגען צו יענעם פּלאַץ אין וועלדעל און האָב אויסגעפונען, אַז דער פּאַרקאַן איז אומגעוואָרפען — די פּלעקער, אויף וועלכע די שפּיציגע דראָטען זיינען געווען פּערצויגען, זיינען אונטערגעפוילט געוואָרען און אומגעפאַלען און זיינען דאָ און דאָרט געבליבען אָנגעשפּאַרט אָן אַ בוים אָדער אָן אַ פעלז. אין איין פּלאַץ זיינען די דראָטען געווען פּערבלוטיגט, און דער סליאַד בלוט, וואָס האָט זיך פון דאָרט געצויגען, האָט קלאָר דערצעהלט, אַז די בהמה האָט צו־ריסען דעם אייטער אָן די דראָטען. איך האָב דערוויל ווי ניט איז אונטערגעשפּאַרט דעם פּאַרקאַן, וויל דער פּלאַץ איז געווען זעהר אַ געפעהרליכער. — עטליכע שפּאַן פון דעם פּאַרקאַן האָט זיך דער פעל־זיגער באַרג אָפּגעריסען צום טייך, און ווען אַ בהמה וואָלט פון דאָרט אַראָבפאַלען, וואָלט זי צובראָכען און צוריבען געוואָרען אין אַ קופּע פלייש. איך האָב עס נאָכדעם דערצעהלט אַ'נעלסאָנ'ען און האָב איהם צוגעזאָגט, אַז אין אָבענד, ווען מיר וועלען פּאַרטיג ווערען מיט דער אַרבייט, וועל איך נעהמען אַ האַק און וועל געהן אַהין צוריכט מאַכען דעם פּאַרקאַן.

XVI.

פאַרנאַכט. גרויסע, בלויע שטיקער נעבעל האָבען זיך גענומען הויבען פון דער גרינער ערד ווי אונטערגעשאָסענע פויגלען.

איך האָב פערלעגט א האַק אויפ'ן אַקסעל, אָנגעטהאָן מיין גרויסען שטרויענעם הוט, און זיך געלאָזט אין די בערג, אהין צו דעם אומגעוואָר־פענעם פּאַרקאַן.

ביי מיר איז געווען קלאָר, אַז היינטיגער אָבענד איז דער לעצטער, וואָס איך פערברענג צווישען די בערג. מאָרגען ענדיגט זיך מיין מאָנאַט, און מאָרגען פאָהר איך אַוועק פון דאַנען. און איך האָב דעריבער מיט אַ בעזונדער אויפמערקזאַמקייט געקוקט אויף די קנייטשען און פאַלדען פון די בערג, און אויף דער פאַרנאַכטיגער לופט, וואָס האָט זיך מיט אַ טיעפען און שווערען בענקען געצויגען פון באַרג צו באַרג, פון וואַלד צו וואַלד; און אויף די שטיקער נעבעל וואָס האָבען זיך פון אַרום און פון אונטער מיינע פיס געהויבען און צוריקגעפאַלען און זיך גלייך ווידער נעהויבען, זיך געצויגען און זיך בעהעפט, איין שטיק מיט דער צווייטער און מיט דער דריטער און זיך נאָכדעם מיט מעהר כח גענומען קנייטשען און הויבען.

ווען איך בין אַרויף אויפ'ן באַרג און צושיקט מיינע בליקען צו די בערג פון נאָהענט און ווייט, האָבען זיך שוין אין דער לופט אַרומגע־טראָגען דורכזיכטיגע וואָלקענס, וואָס האָבען זיך געקנייטשט ווי גרויסע און דורכזיכטיגע שטיקער זייד מיט נאָך ניט קיין דערוועבטע ברעגען — — — און דער נעבעל האָט זיך שוין ווי אַ רויך גענומען הויבען פון דער ערד. ווי אַ רויך האָט ער זיך גענומען אַרויסשפּאַרען פון די וועל־דער — — — און ניט איך בין איצט געשטאַנען אויפ'ן באַרג מיט דער האַק אויפ'ן אַקסעל, נאָר עמיצער אַ גרויסער איז אויפגעגאַנגען פונ'ם רויכיגען נעבעל. געווען איז ער הויך און שטאַרק געבויט. לאַנג איז געווען זיין באָרד און גרוי זיינע האָר, גרויס און ווייט זיינע אויגען, און

זיכער און קלאָר זיינע בליקען. און דער נעבעל אַרום איהם האָט זיך אַראָפּגעקלאָזט ביז צו דעם זוים פון זיין קלייד, ביז צו די סאַנדאַלען פון זיינע פיס. און דער נעבעל איז אַרום איהם געבליבען שטעהן אין אַ ברייטען רינג. — — — — — — — — — — — — — —

און אַט בין איך שוין אין וועלדעל, האַק מיט מיין האַק גלייכע, יונגע בוימעלעך. און מיין יעדער האַק הילכט אָפּ צוריק מיט אַ פאַרנאַכטיגער טיעפקייט דריי, פיער און פינף מאָל פון דריי, פיער און פינף פערשיע־דענע פלעצער. און פון יעדען פלאַץ קומט דער וויעדערקלאַנג צוריק מיט אַן אַנדער אָפּקלאַנג און דאַך מיט דעם אייגענעם טאָן. אַט קלאַפּ איך שוין די פריש אָנגעהאַקטע פלעקער צום פּאַרקאַן און הער אַלץ מיין יעדען קלאַפּ אָפּקלינגען דריי, פיער און פינף מאָל צוריק. — — — אַט בין איך שוין באַלד פאַרטיג מיט דער אַרבייט, אָבער איידער איך קלאַפּ אַריין דעם לעצטען פלאָקען, דערהער איך — עמיצער איז אַריין אין וועלדעל און האָט זיך אָפּגעשטעלט ניט וויט פון מיר — — — עמיצער איז אַריין אין וועלדעל — — — אָבער איך האָב זיך ניט אויסגעדרעהט, ניט אומגעקוקט און האָב מיר ווייטער געטהאָן מיין אַרבייט.

און אַט בין איך שוין פאַרטיג געוואָרען מיט מיין אַרבייט. עס איז שוין געוואָרען פינסטער, פינסטערלעך. עס האָבען זיך שוין געהערט די ווי־פור־וויל־געשרייען. איך האָב מיר צוריק פערלעגט די האַק אויפ'ן אַקסעל און זיך געלאָזט געהן אַהיים. אָבער ווי נאָר איך האָב געמאַכט אַ פּאָר שפּאַן, האָב איך פאַר זיך גלייך דערזעהן פּיבי'ן, אין אָבענד, צווישען די בוימער אין אַ טונקעלעם קלייד, מיט לויכטענדיגע אויגען.

איך בין נעבליבען שטעהן. מיר האָבען זיך אָנגעקוקט. — — —

זי איז צוגעגאַנגען צו מיר און געפרעגט:

— איהר האָט זיך דאָ היינט געיאָגט נאָך הירשען?

זי איז געוועזן בלאַס, צושראָקען. נאָר איהרע וואונדערבאַר־גרויס־צועפענטע אויגען האָבען געקוקט שאַרף און ליכטיג־שעהן. איך האָב געקוקט אויף איהר און זיך דערמאָנט — עמיצער האָט געזאָגט: „גיב זיך איבער אין פאַרקאַ'ס הענד פריייוויליג, און זאָל זי אַריינוועבען אין דעם פאָדעם פון דיין לעבען וואָס איהר וועט זיך ווילען".

איך בין ויט געווען צופריעדען פון דעם פּלוצלונגדיגען געדאַנק, און דאָך האָב איך אַראָפּגעלאָזט די האַק פון מיין אַקסעל און האָב צו איהר געענטפערט: „יאָ!" און האָב זיך צוגעזעצט אויפ'ן גרויסען שטיין, וואָס איז געוואַקסען פון דער ערד צווישען די בוימער. ניט ווייט פון מיר.

פּיבי איז צוגעקומען און האָט זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן שטיין נעבען מיר. — — — — — — — — — — —

XVII.

מיינע פּערלאַנגגען זיך אַרויסצורייסען פון דעם פּלאַץ איז, איבער דער בעגנעגעניש אין וועלדעל, אָפּגעלעגט געוואָרען פון טאָג צו טאָג. כמעט יעדען טאָג פּלעג איך זיך נאָכדעם טרעפען מיט פּיבי'ן אויף דעם זעלבען אָרט אין וועלדעל, כאָטש איך פּלעג זיך מיט אַלע מיינע כחות רייסען. כאָטש איך האָב קיינמאָל ניט פּערגעסען צו רעדען מיט איהר פון „וויכטיגע ענינים" און פון רוים און פון ווייטקייט און פון דעם, אַז דער מענש בעזיצט אַ סך שלעכטע כחות, וואָס ווענדען אָפּ זיינע בליקען פון דעם רוים און פון דער אמת'ער ווייטקייט. פּיבי אָבער איז שטענדיג געוועזען קלוג און רייך אויף איינפאַלען און איך בין אַלץ מעהר און מעהר אָנגעבונדען געוואָרען אָן אונזערע בעגעגענישען און פּלעג מיט אַ ציטער־דיגער אונרוהיגקייט וואַרטען אויף זיי.

אויף דער וועלט זיינען דאָ גוים און אידען! — ניין, דאָס האָבען מיר נאָר ניט גערעדט און ניט געוואָלט גערעדט. נאָר איינמאָל האָט זי ביי מיר געפּרעגט, וואָס איך האָב געהאַט צו איהר „אָרעמער מאַמע"? איהר אָרעמע מאַמע האָט איינמאָל איבער מיר געוויינט... דריי טעג האָט זי געוויינט און איז פון הויז ניט אַרויס — — — אָך יאָ, איך בין דאָן געוועזען שולדיג. איך וויים דאָס אַליין, אָבער איך האָב דאָך אַזוי ווייניג געוואוסט, ווער איהר מאַמע איז און וואָס זי האָט פון מיר געוואָלט האָבען מיט איהרע שאלות. — — — אָבער די וועלט איז אַ מעשה וואָס דערצעהלט זיך פאַר דער אייביגער אונענדליכקייט און מיר אַלע זיינען קינדער פון דער מעשה; בייזע קינדער, גוטע קינדער, און מיר שפּיעלען זיך אַלע אויפ'ן ברעג פון אונענדליכקייט, אויפ'ן ברעג פון רוים און ווייטקייט.

צי אין ליעבע איז דאָ רוים און ווייטקייט?

יאָ, געוויס.

נאָר אינאיינעם מיט דער ליעבע ווערען אָבער אויך געבאָרען פּיינ־

ליכע כחות וואָס טויטען ביפּלעכווייז אָפּ דעם רוים און די ווייטקייט פון דער ליעבע.

דעריבער דאַרף מען זעהן זיין געהיט. מען דאַרף שטענדיג זיין אויף דער וואַך. — — — —

ליעבע, דאָס איז אַ ברייטער און ווייטער טייך. אַמאָל אויך אַ גרויסער און שטורמדיגער ים. און מענשען מיט קליינע כחות יאָגען זיך שטענדיג צום נאָהענטסטען ברעג. מיר אָבער פּיבי! פּיבי! — — —

און פּיבי פלעגט דערביי אויף מיר קלוג קוקען און זיך איינהערען ווי מען הערט זיך איין אין די פלוידערייען פון אַ קינד וואָס מען האָט ליעב — — — אָפּט פלעגט זי מיט מיר אויך מיטפלוידערען

— רוים און ווייטקייט! — האָב איך אַמאָל אויסגעשריען און זי דערביי אַרומגענומען מיט מיין לינקער האַנד, און די רעכטע האָב איך אויסגעשטרעקט פאַר זיך אין דער ווייטער נאַכט, וואָס האָט זיך מיט אַ בעזילבערטער בלויקייט געשפּרייט איבער די בערג:

— רוים און ווייט, פּיבי! קום נאָמיר פליהען! — — —

— און אַז איך וועל לאַנג ניט קענען מיטפליהען?

— וועסטו דאַנקען פאַר דעם, וואָס ביזט כאָטש אַ ביסעל מיט־געפלויגען.

— און די וואָס קענען זיך גאָרניט אויפהויבען?

איך האָב זי פעסטער צוגעדריקט צו זיך און געזאָגט:

— זאָלען זיי פאַלען, זאָלען זיי בעסער פאַלען!

און מיר זיינען ביידע געשטאַנען אויף אַן אָפענעם באַרג איינס נעבען אַן אַנדער, און די נאַכט האָט זיך פאַר אונז געצויגען נאַקעט, גרויס און ליכטיג ריין.

פּיבי האָט מיט מיר געקוקט אין דער נאַכט, געטראַכט אַ ווילע און געפרעגט:

— און ווי אַז פליהענדיג מיט דיר וועל איך פאַלען, — וועסטו פליהען ווייטער?

איך האָב געענטפערט:

— עס פאַלען בלויז די וואָס האָבען מורא, אַז זיי וועלען פאַלען.

זי אָבער האָט פער׳עקשנ׳ט איבערגעפרעגט:

— און אַז איך וועל פאַלען, וועסטו פליהער ווייטער?... יאָ? — —

און איך האָב געקוקט פאַר זיך אין דער טיעפער בלויקייט פון דער וויים־בעזילבערטער נאַכט און האָב געענטפערט:

— יאָ.

זי האָט געפרעגט:

— און איך?

— און דו?

און זי האָט געענטפערט:

— איך וועל דאַנקען דערפאַר, וואָס איך בין כאָטש אַ ביסעל געפלויגען.

XVIII.

איינמאָל פאַרנאַכט האָב איך אויף פיבי'ן געוואַרט און זי איז ניט געקומען. איך האָב גענומען ווערען אונגעדולדיג. די צייט האָט זיך גענומען ציהען בייז און לאַנג. איך האָב גענומען הויבען דעם קאָפּ. זיך איינגעקוקט צווישען די בוימער, זיך צוגעהערט. — ניטאָ — — — — איך האָב גענומען ווערען אַלץ אונרוהיגער, האָב זיך אָבער געטרייסט מיט דעם געדאַנק, אַז דערפאַר ווען זי וועט קומען וועל איך זיך מאַכען ברוגז. און עס איז דאָך אַזוי שעהן דער קינדערשער ברוגז פון צוויי דערוואַקסענע מענשען:

— עפען אויף דיינע אויגען.

— איך וויל ניט.

— פאַר וואָס ווילסטו ניט?

— ווייל איך וויל ניט.

— ווילסט ניט זעהן פיבי'ן?!

— איך בין ברוגז.

— פאַר וואָס ביזטו ברוגז?

— פאַר גאָר ניט.

— וואָס הייסט פאַר גאָר ניט?!

— גאָר ניט.

— מיינע אויגען ווילען דאָך אָבער אַזוי שטאַרק קוקען אין דיינע. נאַ זעה ווי שטאַרק זיי ווילען — — — איך וועל דיר דערפאַר אַזוי לאַנג קוקען אין דיינע אויגען, אַזוי לאַנג — אַט וועסט זעהן.

און דערביי האַלזט מיך פיבי און קושט מיך און זי פּרעסט זיך צו מיר און פּרוואווט מיט איהרע פינגער מיר עפענען די אויגען:

— עפען אויף! עפען אויף! אַז ניט נעהם איך וויינען.

— — — אָבער שאַ, זעה נאָר, גיב נאָר אַ קוק. זעה וואָס איך ווייז דיר דאָ — — — גיב מיר אַ קוש, זאָל זיין בלינדערהייד. — — —

איך ציה אויס מיינע ליפּען. מיין קוש אָבער פאַלט אויף אַ שטיין, וואָס זי האָט מיר אונטערגעטראָגען — — — זי צולאַכט זיך און איך עפען ניט ווילענדיג מיינע אויגען, כאַפּ זי אָן פאַר'ן האַנד און זאָג:

— נישקשה, נישקשה, אַ שטיין וואָס דיינע הענט האָבען געהאַלטען, מעג מען קושען, מעג מען קושען.

פּיבי לאַכט נאָכדעם לאַנג און מיינע הענד מיט איהרע לאַנגען רינגען געלעכטער. און לאַכענדיג ציטערט זי און פלאַטערט אין מיינע הענט און איך ווער דערביי פערבלענדעט פון איהר און פון איהר געלעכ־טער.

אין דעם געלעכטער פון אַ פרוי, וואָס קאָן לאַכען, ליגט נאָך אפשר מעהר ליכט און קראַפט ווי אין די פּאָעמען פון די גרעסטע וועלט־דיכטער.

אָט אַזוי האָב איך געטראַכט און זיך פערשפּיעלט מיט געדאַנקען וועגען פּיבי'ן. אָבער פּיבי איז נאָך אַלץ ניט געקומען. איך האָב זיך גענומען דערמאָנען און טראַכטען, אַז די לעצטע טעג האָט פּיבי עפּעס אויסגעזעהן פערדעכטיג. — — פערשיעדענע נאַרישע געדאַנקען האָבען מיר גענומען קריכען אין קאָפּ. מיין אונרוהיגקייט האָט גענומען וואַקסען און שטייגען, האָט מיך גענומען הויבען העכער פון מיר, האָט מיך גענומען טראָגען אין דער לופטען. — — —

גאָט מיינער! וואָס איז דאָ געשעהן! — — — איך האָב זיך אויפ־געהויבען פון שטיין, אויף וועלכען איך בין געזעסען, זיך אומגעקוקט צווישען די בוימער — אהער, אהין — מיין פריינד! פּיבי! פּיבי! פּיבי מיין חלום! מיין הירש! פּיבי!

מיט אַמאָל אָבער האָב איך אַזש אויפגעציטערט פון כעס — צום טייוועל! ווי ווייניג מען קען זיך אויסהיטען פון פרויען! וואָסערע מיט־לען זי האָט אָנגעווענדט, און ווי שטאַרק זי האָט מיך, דעם איינגע־עקשנ'טען, פּאָרט פערפּלאָנטערט! מעהר ווי דאָס, קען זיין, האָט זי גאָר ניט געוואָלט. — — — און איצט קען זיין שטעהט זי דאָ ערגעץ אונטער אַ בוים און קוקט מיט פערגעניגען צו ווי איך דרעה זיך דאָ אַרום משוגע'נערווייז.

כאַ, כאַ, כאַ! וויפיעל שעלמע, וויפיעל שלאַנגישע קלוגשאַפט עס ליעגט אין יעדער פרוי. זיי לאַכען פון אונז דאַן ווען מיר זיינען פער־ליעבט, און זיי נוצען אונז אויס אויב זיי ווילט זיך דאָס, און אַזוי לאַנג

ווי זיי גלוסט זיך דאָס. און ס׳אַרא עזלען מיר זיינען! ווי מיר לאָזען זיך דאָס אויסניצען, און וואָס פאַר אַן אידיאָטישע האוואַיעס מיר מאַכען נאָך דערביי: — „דעם שטיין וואָס דיינע הענד האָבען געהאַלטען מעג איך קושען!“ — ס׳אַרא אידיאָט איך בין, גאָט מיינער! און וואָס — איז מיר מיט אַמאָל איינגעפאַלען, — אַז זי ווייסט אַלץ וואָס איך טראַכט און זי לאַכט פאַרט פון מיר?... כאַ, כאַ, כאַ, ס׳הייסט: וואָס אַז איך בין ביי איהר ניט מעהר ווי אַ מויז, וואָס זי האָט שטיפענדיג אריינגע־וואָרפען אין אַ ניט פולער פאַס וואַסער און שפּיעלט זיך מיט מיר — איצט שווים איך אַרום אַהין, אַהער, בריה זיך אַרויסצוקריכען פון פאַס, אָבער ווי נאָר איך פּרואוו זיך אַרויסהויבען, רייס איך זיך אָפּ אַלע מאָל און פאַל אַריין נאָך טיעפער, און זי קוקט דערויף מיט פערגעניגען און לאַכט דערויף מיט איהר טייוועלשען געלעכטער...

ניט ווייט פון זיך האָב איך דערזעהן דעם געקושטען שטיין. האָב איך זיך אויפגעהויבען, בין צוגעגאַנגען און איהם מיט פּראַכטונג אַ שטאַרקען שטויס געטהאָן מיט׳ן פוס. דער שטיין אָבער האָט זיך קוים אַ ריהר געטהאָן פון אָרט. האָב איך זיך אָנגעבויגען, איהם אַ כאַפּ געטהאָן און מיט כעס אַ שליידער געטהאָן אַהין צום געפעהרליכען ברעג פון באַרג. אין אַ ווײַלע אַרום האָט זיך דערהערט ווי דער שטיין פאַלט ראַש פון איין שטיין אויף׳ן צווייטען. האָט זיך ביי מיר אַ שטאַרקער ריס געטהאָן אין הארצען און אַ שוידער איז מיר אריבער מיין לייב, פּונקט ווי איך וואָלט מיט מיינע הענט עפּעס אַ לעבעדיגע זאַך אַראָב־געוואָרפען פון יענעם געפעהרליכען ברעג. — — — באַלד האָב איך דער־פיהלט ווי עמיצער האָט מיך אָנגענומען פאַר׳ן האַנד. איך האָב ווידער אַ שטאַרקען ציטער געטהאָן, האָב זיך אויסגעדרעהט און פאַר זיך דער־זעהן פּיבי׳ן. — — —

פּיבי איז געשטאַנען נעבען מיר, מיך געהאַלטען אונטערן האַנד, נאָר איך האָב זי כמעט ניט דערקאַנט. עפּעס אַ מין שטילע און ליכטיגע לויטערקייט האָט פון איהר איצט אַרויסגעקוקט — — —

— וואָס האָט געטראָפען, פּיבי?

— גאָר ניט.

און איהר שטימע האָט געקלונגען ווייכער און מיט עפּעס אַ מין רעליגיעזער רוהיגקייט.

— וואָס איז מיט דיר, פּיבּי? — — —

— גאָר ניט.

דער גרינער טהאָל האָט זיך אַראָבגעלאָזען פונ׳ם אַנטקעגנענדיגען וואַלד, זיך אַראָבגעבויגען פון דעם וואַלד׳ס באַרג, זיך געקאַטשעט און געצויגען אַרויף ביז צו אונזערע פיס. פּיבּי׳ס פיס זיינען שעהן, זיינען אין קליינע סאַמעטענע שיכלעך און איהר קלייד איז ליכטיג, ווייס, און איז גענעהט רייך און נאָך דער לעצטער מאָדע. און ניט זי אַ שטעל אַ פוס, פּרעסט זי זיך אַרוים ענערגיש, שלאַנק און שעהן. און אַזוי איז זי אין גאַנצען. און דאָס, אינאיינעם מיט דער ווייטקייט און שטילקייט, וואָס האָט איצט אַזוי רוהיג און זיכער אַרויסגעקוקט פון איהר פּנים, פון איהרע גרויסע פערטראַכטע אויגען, האָט איהר צוגעגעבען עפּעס אַזוינס וואָס האָט מיך גערייצט.

איך האָב אַ טראַכט געטהאָן: „איז דאָ ניט עפּעס אַ נייער איינפאַל?“...

איך האָב זי אָנגענומען פאַר׳ן האַנד, האָט זי אַ ציטער געטהאָן, אַ קוק געטהון אויף מיר און איז בלאַס געוואָרען.

איך האָב געפרעגט:

— האָסט אפשר היינט געפאַסט, פּיבּי? — — —

אויף דעם האָט זי מיר ניט געענטפערט. נאָר געקוקט אויף מיר, און נאָך פיעל ווייטער פון מיר — — —

און אַז מיר האָבען זיך אָװעקגעזעצט האָט זי שטיל איינגענורעט איהר קאָפּ אין מיר — — — —

אַ ווייסער נעבעל האָט זיך גענומען שפּאַרען פון וואַלד אַרוים, זיך גענומען הויבען פון טהאָל אַרויף.

— ווייסט — האָב איך געזאָגט — דער נעבעל איז ווייס.

— יאָ, — האָט זי געענטפערט.

ערגעץ, ניט ווייט פון אונז, האָט זיך צושריען דער ערשטער וויפּ־פּור־וויל, און אָט נאָך איינער — — —

דער נעבעל פון וואַלד האָט זיך גענומען צונויפגיסען מיט׳ן נעבעל פון טהאָל. דער טהאָל האָט זיך גענומען אָנפילען, אויסגלייכען. דער טהאָל איז געוואָרען פול ביז אַרויף מיט׳ן ווייסען נעבעל. מען וואָלט איהם געקאָנט אַריבערשווימען — — —

— ווייסט וואָס מיר האָט זיך נעכטען גע'חלום'ט — האָט זי זיך אָנגערופען.

— וואָס ? — האָב איך געפרעגט.

— מיר האָט זיך גע'חלום'ט, אַז איך בין דיין יונגע ווייב. און עס איז נאַכט, און איך ליעג אין בעט איינע אַליין. אין צימער איז פינסטער. אינ'ם אַנדערען צימער ברענט אַ ליכט . דו שפּאַנסט דאָרט אַרום מיט דיינע שווערע טריט היין און צוריק, אַרויף און אַראָפּ, אַרויף און אַראָפּ. און איך ליעג, און וואַרט, ציטער און וואַרט. פון יעדען טראָט דיינעם גיעב איך זיך אַ נייעם צאַפּעל. אַ נייע קעלט גיט זיך אַלעמאָל אַ לאָז איבער מיין צוואַווארעמטען לייב. און איך ליעג אַלץ און טראַכט... מיט אַמאָל איז פאַר מיר אַלץ קלאָהר געוואָרען — — — איך בין אויפגע־שפּרונגען פון בעט, האָב אויף זיך אַרויפגעוואָרפען די ווייסע דעק. האָב אויפגעעפענט די טהיר צו דיר און בין אַריבערגעטראָטען די שוועל. דו אָבער האָסט מיך ניט בעמערקט, און ביזט זיך אַלץ אַרומגעגאַנגען אַ צוטראָגענער פון איין וואַנט צו דער צווייטער. — מיין פריינד ! — האָב איך צו דיר אויסגעשריען — דיר שטערען די וועגד, דיר איז דאָ ענג, דו דאַרפסט האָבען דעם רוים, די ווייטקייט. דו דאַרפסט אַז דיין אויג, דיין געדאַנק זאָלען זיך קאָנען טראָגען אין דער אונענדליכער ווייטקייט אַריין. פערלאָז די וועגד, עפּרלאָז מיך. פערלאָז אַלץ צוליעב דעם גרויסען און ווייטען. הויב זיך אויף העכער פון אונזערע אייגענע אַקסלען, און טראָג זיך אַוועק ווי אַן אָדלער, טראָג זיך אַוועק ! — — — —

דו האָסט דאַן אויסגעשטרעקט צו מיר דיינע הענד — צי דערפאַר ווייל דו האָסט זיך גערעכענט פאַר שולדיג געגען מיר, צי דיך האָט אפשר גערייצט דאָס וואָס איך בין געשטאַנען פאַר דיר אַ באָרוועסע, אַ צושוי־בערטע, בלויז אין אַ ווייסער דעק איינגעהילט. איך אָבער האָב זיך אַ ציח געטהאָן אויף צוריק. איך האָב ניט געוואָלט אַז דו זאָלסט מיך מעהר אָנריהרען. אונטער מיר אָבער האָט זיך געעפענט אַן אָבגרונד, און ווי נאָר איך האָב זיך אַ ציה געטהאָן אויף צוריק האָב איך גענומען פאַלען אין אַ טיעפען, שוואַרצען אָבגרונד — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — —

גערעדט האָט זי ווי פאַר זיך, טראַכטענדיג, און עס האָט זיך ניט געמערקט דער אָנפאַנג פון איהר רעדען, און עס האָט זיך ניט געפיהלט

דער אויפהערען, — אַט ווי אַ ווייכער זיידענער שנור פון וועלכען מען זעהט בלויז דעם מיטען — — — און פונקט אויף דעם זעלבען אופן האָט זי אין אַ ווײַלע אַרום דערזאָגט:

דאָס וואָס איז געפאַלען אין דעם אַבגרונד איז דעם אַבגרונד'ס, און דאָס וואָס איז נעבען דיר איז דיינס — — —

כמעט ווי אָהן אינטערעס האָב איך דאָס אַלעם צוגעהערט:

— אַט דאָס הייסט דאָס איז דער רוים, די וויטקייט! — האָב איך גענומען טראַכטען. און איך, זי, די בוימער, די בערג און אַלץ אַרום איז איצט אין נעבעל פערוויקעלט — — — און מען זעהט איצט גאָר ניט. און מען ווייסט איצט גאָר ניט — — — אַזוי איז אָפט ביי אַ שטילען אָפּגעזונדערטען מענשען אין קאָפּ ווען ער זיצט שטיל, אַליין און טראַכט דאַכט זיך פון גאָר ניט, נאָר אַ סך געדאַנקען און רעגונגען רייסען זיך און וועקען זיך און קאָנען נאָך ניט זאָגען וואָס זיי ווילען, און ווער זיי זיינען — — —

עמיצער קוקט איצט אויף דער פערנעבעלטער ערד, ווי אויף זיין אייגענעם טראַכטען. עמיצער האָט דאָס איצט ביז אויפגעריסען זיין אייגענעם שאַרבען און קוקט פערשטומט אויף זיין אייגענעם טראַכטען, וואָס איז איצט טיעף און סודות'דיג פערנעבעלט. — — —

און איך, און זי, מיר האָבען זיך ערגעץ בעגעגענט, זיך אָבגעשטעלט איינער געגען צווייטען — — — זיך באַלד גענומען ראַנגלען, זיך גענומען אָבשטויסען און קושען, אַרומנעמען און זיך אָפּרייסען צום אַנטלויפען. ביז — פּלוצלינג! — וואָס איז דאָס? וואָס איז דאָס פאַר אַ רוהיגע און דרימעלדיגע שטילקייט? איז דאָס דער רוים? צי אפשר איז דאָס גאָר אַזאַ מין חלום אָהן פערלאַנגען?

איך האָב דערפיהלט ווי אַ נעץ פון געדאַנקען און פערלאַנגען האָבען זיך אין מיר מיט אַמאָל שאַרף איבערגעריסען, און איך האָב אויפגעהויבען מיין האַנד און זי אַרויפגעלעגט אויף איהרע האָר. איך האָב אַלעמאָל געהאַט אַ בעזונדערע ליידענשאַפט צו גלעטען איהרע האָר. זי האָט פון דעם אַ ציטער געטהאָן און דערשראָקען געפרעגט:

— וואָס איז?!

און איך האָב געענטפערט:

— דיר איז קאַלט?

— קאַלט — האָט זי געזאָגט און אָפּגעזיפצט.

איך האָב געמאַכט אַ בעוועגונג אויסצוטהון מיין ראָק און איהם אַרויפוואַרפען אויף איהר. זי אָבער האָט מיך ניט געלאָזט. זי האָט אָנגע־כאַפּט איין עק פון ראָק און זיך אין איהם איינגעדרעהט, אַזוי אַז זי האָט זיך איינגעפּרעסט אין מיר — — —

איך האָב דערפיהלט איהר וואַרעמקייט און האָב געטראַכט: „גוט, גוט. גוט אַזוי."

איך האָב זיך מיט אַמאָל דערפיהלט שטאַרק און ריעזיג פעסט. און מיין האַנד האָט דאָך קינדיש געגלעט איהרע האָר, איהר פּנים — ס'איז גלאַטע הויט! ס'איז אונענדליכע וואַרעמקייט! בעליידיגונגען וואָס מען האָט מיר פון מאָל צו מאָל אין פּנים געוואָרפען, די וואונדען וואָס זיינען פון דעם אין הארצען געוואָרען, האָבען זיך איצט גענומען וואַרעמען און היילען. שאלות וואָס האָבען מיך שטענדיג געמוטשעט, כאָטש איך האָב זיי קיינמאָל ניט געוואוסט, און ווייס נאָך ביז היינט ניט. ווי אַזוי זיי אַנצורופען, האָבען פון איהר וואַרעמקייט זיך אָבגעשיידט און זיינען אַוועק פון מיר. „מיין פריינד! מיין ליעבער פריינד!" — האָב איך אויסגערו־פען, — דאָס לעבען איז דאָך געגעבען געוואָרען אויף צו לעבען. דאָס לעבען איז דאָך געגעבען געוואָרען אויף צו לעבען! און ס'איז רונדקייט! ס'איז עלאַסטישע רונדקייט! פּרעס זיך איין שטאַרקער אין מיר. פּרעס זיך איין מיין פריינד! איך האָב דאָך נאָך קיינמאָל ניט אָנגעריהרט דיינע בריסט. און זיי וואַרטען דאָך דערויף אַזוי לאַנג, אַזוי לאַנג. און ווי הייס עס שלאָגט דיין אָטהעם! כאַ, כאַ, ווי נאַריש מיינע אומגעלומפּערטע הענד זיינען, און ווי קלוג דיינע בריסט, ווי קלוג! כאַ, כאַ, כאַ, ווי קלוג!

און אָט האָב איך זיך אַ בויג געטהאָן און מיר זיינען ביידע אומגעפאַ־לען אויפ'ן פייכטען גראָז. איך האָב גענומען ווערען אַלץ ווילדער און ווילדער. פּלוצלינג אָבער האָב איך זיך אויף אַ וויילע אָפּגעשטעלט.... און באַלד דערויף האָב איך אויסגעפּלאַצט אין אַ משונה'דיג פּוסטען לאַכען, ווי אַ רוח וואָלט פון מיר אַרויסגעלאַכט:

— כאַ, כאַ, הייסט דאָס, אָט וואָס! דו ביזט פּשוט געפאַלען אויף אַ פּלאַן, פיליייכט, הייסט דאָס, קאָן מען פערנאַרען דעם נארישען בחור אויף אַזאַ אופן? — — ווי קלוג! ווי שעלמיש קלוג! כאַ, כאַ!

איך האָב זי גענומען אַרויסלאָזען פון מיינע הענד, זי אָבער האָט אין

איהר אויפרעגונג, זיך נאָך אַלץ געפּרעסט און געהאַלטען אָן מיר.

— לאָז אָפּ, דו נאַרישע מיידעל! עס איז דיר אויך דעם מאָל ניט געלונגען!

איך האָב זי אָפּגעוואָרפען פון זיך, זי איז געבליבען ליעגען שטיל, אַליין. האָט מן הסתם אַליין געשלונגען די כוואַליעס פון איהר ליידענשאַפט. דער נעבעל איז געווען אַזוי געדיכט אַז איך האָב קוים געקענט זעהן די קאָנטורען פון איהר אויסגעצויגענעם קערפּער. און אַזוי האָט זיך דאָס געצויגען לאַנג. לאַנגזאַם, שווער און לאַנג.... מיר האָט זיך גענומען דאַכטען אַז אַזוי וועט זיך עס שוין ציהען אייביג....

נור אָט האָט זיך בעוויזען די לבנה, ווי עמיצענ'ס אַן אויג וואָס האָט זיך פּלוצלינג ברייט צועפּענט — — — דער נעבעל איז מיט אַמאָל געוואָרען ליכטיג, ווייס און דורכזיכטיג. און אין דער פערנעבעלטער, ווייסער נאַכט האָבען זיך גענומען ווייזען בוימער, בערג, וועלדער. און דאָס גרויסע אויג האָט זיך מיט כעס און שטוינען געעפענט אַלץ גרעסער און גרעסער — — —

איך האָב דערהערט ווי זי הויבט זיך אויף פון גראָז און געהט. — זאָל זי געהן! — האָב איך געטראַכט — זאָל זי געהן! — — —

זי איז אוועק ערגעץ דאָרט אַרויף, און איז שטעהן געבליבען און שטעהט — — —

אין אַ ווייל אַרום האָב איך אויפגעהויבען די אויגען, און דערזעהן אַז זי שטעהט אויפ'ן געפעהרליכען ברעג פון באַרג.

אַ שלאַנקע אויפ'ן ברעג פון באַרג אין איהר ווייסען קלייד. און אין אַט דער מיט אַמאָל אויף מיילען און מיילען ווייט און ווייס געוואָרענער נאַכט, האָט זי אויסגעזעהן ווי אַ זעהונג.

איהר פּנים איז געווען געווענדעט צו מיר.

און מיר האָט זיך עפּעס מיט אַמאָל אַ שטאַרקען ריס געטהאָן. איך האָב זיך שנעל אויפגעהויבען, זי האָט הפּנים בלויז אויף דעם געוואַרט. וויל באַלד דערויף האָט זי אַרויסגעלאָזען אַ ווילדען קוויטש און זיך אַראָפּגעוואָרפען פון באַרג...

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

איך בין געבליבען שטעהן אויף מיין אָרט, גלייך ווי איך וואָלט געוואָרען אויסגעגאָסען פון אייזען — — —

זי איז שוין ניט געווען, נאָר אינ׳ם ווייסען נעבעל, איז נאָך לאַנג געשטאַנען איהר קוויטש, וואָס האָט זיך צושפּאָלטען אויף רעכטס און אויף לינקס אין צוויי שאַרפע שניידענדיגע פּאַסען — — — איך האָב געוואוסט אַז זי פאַלט דאָס איצט פון איין שאַרפען שטיין אויפ׳ן צווייטען, דער קאָפּ קאָן זיין איז נאָך צובראָכען געוואָרען אָן ערשטען שטיין. ליגען אָבער קאָן זי אויף יענעם שטיין ניט בלייבען. און די הויך איז אַ שווינ־דעלדיגע, און אויף די אָבגעבראָכענע שטיינער וואָס ליגען דאָרט ביים פוס פון באַרג, וועט אַראָפּפאַלען שוין ניט פיבי, נאָר אַ מאַסע רויע פלייש. און איך האָב זיך געשטאַרקט און געזאָגט:

— זאָל פאַלען, דאָס וואָס קאָן זיך ניט אויפהויבען. דאָס וואָס קאָן זיך ניט אויפהויבען זאָל בעסער פאַלען, זאָל דאָס בעסער פאַלען....

— — — — — — — — — — — — — — —

XIX

אויף מאָרגען, ווען די זון האָט זיך דורכגעשלאָגען דורך די וואָלקענס, וואָס האָבען פערטרונקען די בערג און די טהאָלען און האָט זיך אריינגע־שפּיגעלט אינ׳ם שטילען קאָנעקטיקוט טייך אַ רונדע, אַ פולע, און עס האָט אויסגעזעהן ווי אַ גאָלדען אינגעלע געהט אום אין דעם שטילען און לאַנגען וואַסער, איז צו מיר געקומען פּיבי — — — איך בין געזעסען אויפ׳ן שטיין, דעם קאָפּ אין די הענד געלעהנט און פּיבי איז צו מיר געקומען און האָט זיך צוגעזעצט צו מיר. איך האָב ניט אויפגעהויבען דעם קאָפּ פון די הענד. איך האָב נור געזעהן דעם זוים פון איהר קלייד, און די שווארצע שיכלעך פון איהרע פיס. אויף דער ערד פון וואַלד האָבען זיך צולעגט די שאָטענס פון די בוימער. שאָטענס און שאָטענס האָבען זיך צופלאָכטען אין אַ געדיכטער דיקער נעץ איבער דעם וואַלד׳ס ערד. — — איך האָב זיך דערמאָנט אין דעם נעכטיגען אבענד, און אין אַלץ וואָס ס׳האָט נעכטען געטראָפען. און אין איהר לעצטען קוויטש וואָס האָט נאָך אַלץ געהילכט אין מיינע אויערען, און האָב געפיהלט אַז דער קוויטש וועט שוין קיינמאָל ניט אויפהערען. אַז ער וועט מיך שטענדיג פערפאָלגען. און אַז דאָך זיצט איצט פּיבי נעבען מיר, גלייך ווי עס וואָלט מיט איהר גאָר ניט פאָרגעקומען. — איינס פון דיביידע מאָל מוז דאָך געוויס זיין אַ חלום? יא. אָבער וועלכער פון די ביידע מאָל איז אַ חלום? איצט? אָבער אָט זיצט זי דאָך נעבען מיר. אָט זיצט זי דאָך נעבען מיר.

מיר האָט זיך געוואָלט אויפהויבען דעם קאָפּ אַ קוק טהאָן אויף איהר ווייס בלאַסען פּנים, אויף די שווארצע געקרויזטע האָר, אויף דער פער־טראַכטער רוהיגקייט און ווייטקייט, און אפשר אויך פרעמדקייט, מיט וועלכע איהרע אויגען האָבען געוויס געקוקט אין דער מינוט. אָבער צו וואָס? אָט זעה איך דאָך דאָס סיי ווי סיי!... און איך האָב זיך דערמאָנט אין איהרע נעכטיגע ווערטער:

„אין אָפּגרונד איז דעם אָפּגרונדס, און דאָס וואָס איז דיינס, איז

געבען דיר"... און אַט האָב איך דערפיהלט איהר גוטע, ווארעמע האנד אַרוב מיין נאַקען —

עמיצער האָט געזאָגט — דיהרסטו זיך אָן אין דעם לייב פון א פרוי, דיהרסטו זיך אָן אין גאָט'ס קלייד. גאָט'ס קלייד האָט זיך אין מיר אָנגע־ריהרט, גאָט'ס קלייד. און ס'אַרא ווארעמקייט! ווי ליעב עס איז דיין וואַרעמקייט, גאָט! זיי געבענשט גאָט! זיי געבענשט! — — — — — —

אַט דאָס איז מיין גאַנצע דערצעהלונג — פיבי.

און וואָס איז נאָכדעם געוואָרען מיט דער אונגליקליכער מאַדאַם אַ'זיזאַן?

מיר אָבער ווילט זיך שוין מעהר ניט דערצעהלען.

נאָר איין זאַך נאָך: —

אַט אין דעם ערשטען פריהלינגס טאָג פון יאָהר, ווען איך האָב זיך אויף מיין וועלאָסיפּעד גענומען יאָגען פון דעם וויסען־מאָנומענט, איבער דעם דריימאָל ברייטען וועג צו די געלע טענים קוואַדראַטען און געטריבען פון שרעק האָב איך זיך פערצווייפעלט אַראָפּגעיאָגט פון יענעם שאַרפען און לאַנגען אַראָפּ־באַרג, און האָב פאַר זיך פּלוצלינג דערזעהן פיבי'ן, און דערהערט איהר פערצווייפעלטען קוויטש, וואָס איז געווען פּונקט ווי איהר לעצטער קוויטש אין יענער נאַכט. בין איך נאָכדעם לאַנג און ווייט גע־פאָהרען אויף מיין וועלאָסיפּעד אָהן אַן אָפּשטעל. מיר האָט זיך אַלץ גע־דאַכט, ווען איך זאָל זיך אָפּשטעלען, וועט מיך אָניאָגען פיבי. ווען איך זאָל בלויז אויסדרעהען מיין קאָפּ, וועל איך פאַר זיך דערזעהן פיבי'ן. נאָר אַט בין איך אויף זיך אין כעס געוואָרען, בין אַראָפּ פון וועלאָסיפּעד, און זיך אַוועקגעזעצט אויף א שטיין אָפּרוהען — — — נאָכדעם האָב איך אויפגעהויבען דעם קאָפּ, זיך אומגעקוקט, און פאַר זיך קיינעם ניט געזעהן — — — איך האָב זיך אויפגעהויבען פון אָרט, גענומען דעם וועלאָסיפּעד אויף צו פאָהרען אהיים מיט אַן אנדער וועג. איך האָב אָבער מיט דעם אַנדערען וועג ניט געקאָנט פאָהרען. עפּעס איז געווען אין מיר, און אַרום מיר, וואָס האָט מיך ניט דערלאָזען צו פאָהרען מיט דעם אַנדע־רען וועג, און מיך געצוואונגען פאָהרען צוריק אויף דעם אייגענעם וועג. און אַט בין איך געקומען צוריק צו יענעם באַרג. איך בין אַראָפּ פון וועלאָ־סיפּעד, און זיך געלאָזט צופוס אַרויפגעהן דעם באַרג. עס איז געווען

נאכט. לבנה'דיג און שטיל. און ווען איך בין צוגעקומען נאָהענט צום פּלאַץ, וואו איך האָב פריהער פּיבי'ן געזעהן, האָב איך זי אויך איצט דערזעהן — — — זי איז געשטאַנען און געוואַרט אויף מיר — — —

— האָסט דאָך דאָ געקאָנט דער'הרג'עט ווערען ? — האָט זי צו מיר שטיל און פערטרויט געזאָגט. ווען איך האָב זיך אויסגעגלייכט מיט איהר.

אויף איהר ברוסט איז אויף א קייטעל פון האלז אראָבגעהאָנגען א מאַסיווער צלם — איך האָב דאָס ביי פּיבי'ן ביז דאַן קיינמאָל ניט געזעהן. די ברעמען פון מיין שטערען האָבען זיך א ציה געטהאָן צו די אויגען. זי האָט דאָס בעמערקט, ארויפגעלעגט איהר האַנד אויפ'ן צלם און זיך צולאַכט :

— דאָס איז די מתנה וואָס איהר טאַטע האָט איהר געגעבען דאַן ווען זי איז קאָנפירמירט געוואָרען. איך האָב געקוקט אויף איהר ווייסער האַנד, וואָס זי האָט נערוועז געהאַלטען אויפ'ן צלם, און מיר האָט זיך געדוכט אז דער צלם בריהט איהר די פינגער — — — זי האָט דערזעהן מיינע בליקען און האָט זיך היסטעריש צולאַכט, מיט איהר לאַנגען רינגען געלעכטער. און לאַכענדיג האָט זי אויך די צווייטע האַנד צוגעטראָגען צום הארצען — — — מיר האָט זיך שוין מעהר ניט געדאַכט אז דאָס האַלט זי אזוי צו דעם קוואַל פון איהר לאַכען. מיר האָט זיך געדאַכט אז זי דריקט איצט א גיפטיגע שלאַנג צום הארצען. די שלאַנג בייסט און עסט איהר הארץ, נאָר פּיבי דריקט זי נאָך פעסטער צו זיך און לאַכט — —

טרערען האָבען זיך געשטעלט אין מיינע אויגען — כאָטש איך האָב דאָך אזוי ליעב שלאַנגען ! — ווי שעהן עס איז צו קוקען אויף זייער גלאַנציגען שטיינער געוועב. ווי שעהן דאָס געוועב פון זייערע לייבער שרעקט און גלאַנצט — נאָר טרערען האָבען איצט אַנגעפילט מיינע אויגען — — און דורך פערטרערטע אויגען האָב איך געזעהן — פּיבי שווינדט פון מיר. אָט איז זי אויפ'ן פעלד, און אָט אויפ'ן בארג. אָט איז זי אויף דעם בארג, און אָט אויף יענעם. און אָט איז זי אי אויפ'ן פעלד, אי אויף די בערג און האַלט איהרע הענד אויפ'ן הארצען, און לאַכט אַלץ אָהן אויפהער און לאַכט.

איך האָב זיך נעריהרט פון אָרט, בין ארוים אויף דעם דריימאָל ברייטען וועג. איינער אליין בין איך איבער אָט דעם דריימאָל ברייטען וועג געגאַנגען, און מיט דער האַנד געפיהרט דעם וועלאָסיפּעד. א בלויע נאַכט.

און אַ בלוי בעזילבערטער הימעל. און דער וועג איז אַזוי ברייט. און די געגענד — האַלב ווילד און ווייט. און אַלץ זעהט דאָ אויס ווי אַ מעשה. — די ווייסע פיגורען פון דעם גרויסען מאָנומענט פּרעסען זיך איצט אַרויס פון דער נאַכטיגער בלויקייט ווי אַ מעשה. און די ריעזיגע גרויסע שטאָדט וואָס הויבט זיך אָן גלייך נאָך דעם ברייטען וועג, די שטאָדט מיט איהרע ריעזיג־הויכע און לאַנגע גאַסינן, מיט איהרע מויערען־גיגאַנטען, וואָס רייסען זיך אַרויס איבער דער גרויסער שטאָדט און קוקען צו דעם נאַכטיגען הימעל מיט זייערע טויזענדער ליכטיג בעלויכטענע פענסטער; די שטאָדט מיט איהרע פערשיעדענע מיליאָנען מענשען, וואָס לויפען נאָך אַרום, וואָס שלאָפען שוין, וואָס האַלטען זיך ערשט אין לייגען — איז אַ מעשה. און פאַר די אַלע מענשען וואָס ווייסען דערפון ניט, — ווייס איך. און מיין יעדער טראָט וואָס איך טהו איצט — איז אַ מעשה. און די פערשפּעטיגטע אויטאָמאָבילען, וואָס טראָגען זיך איצט אין איילעניש דורך פערביי מיר, שטערען מיט גאר ניט דעם איינדרוק, אַז אַלץ איז אַ מעשה. אין ערגעץ איז פאַראַן אַ בערגיגע געגענד, וואו עס שפּרינגען אום הירשען, און וואו פויגעל שרייען ווי מענשען — איז דאָס אַ מעשה. אין ערגעץ פאַלט איצט אויף די קניע אַ גוי מיט'ן נאָמען וויליאַמס און צלם'ט זיך — איז דאָס אַ מעשה. אין ערגעץ איז פאַראַן אַ מאַדאַם אַ' נעלסאָן, וואָס ווען זי זעהט ווי איהר אייגענער מאַן פאַלט אויף די קניע צו טהאָן זיין נאַכט־תפלה, פילט זי זיך איבער מיט אַ געפיהל פון עקעל, און טהיילט נאַכדעם מיט איהם פאָרט איהר בעט — איז דאָס אַ מעשה. און פיבי, וואָס יאָגט זיך איצט אַרום אין דער נאַכט איבער באַרג און פעלד, און דריקט צום האַרצען איהר טאַטענ'ס צלם, ווי אַ ניפּטיגע שלאַנג, ווי אַ שטעכיגען דאָרן, און לאַכט אַזוי היסטעריש און לאַכט — דאָס איז אַזאַ מעשה, אַ מעשה — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

און קאָן זיין אַז ערגעץ שלעפערט דאָס איצט אַ מאַמע איין איהר קינד מיט דער געשיכטע פון אַ לאַבענדיגער מיידעל פיבי, וואָס בלאָנדזשעט אום דורך די נעכט איינע אַליין מיט אַ וועהטאָגדיגען געלעכטער, און מיט אַ שווערען צלם אויפ'ן האַלז.

און די מאַמע דערצעהלט: אויף די בערג אַנטקעגען דער לאַבעדיגער מיידעל בעווייזט זיך אַ גרויסער ריעז, איינגעהילט אין אַ מאַנטעל פון

אַלע פעלקער'ס פאַהנען. דערזעהט איהם די לאַכענדיגע מיידעל פיבי און זי נעהמט איהם אַן פאַר א היילינען און לאָזט זיך נעהן צו איהם. דער ווינד אָבער גיט א וועה דעם עק פון זיין מאַנטעל, און עס בעווייזען זיך א פּאָר טייוועלשע פיס. דערשרעקט זיך די לאַכענדיגע מיידעל פיבי און נעמט פון שרעק לאַכען נאָך וועהטאָגדיגער. זי כאַפּט זיך מיט די הענד צום האַרצען, צום צלם, אָבער עס איז שוין ניט מעהר קיין צלם, נאָר א שלאַנג, א גיפטיגע שלאַנג. דאַן ווערט דער מיידעל'ס געלעכטער אזא, פון וועלכען עס ציטערען אַזש אויף קליינע קינדער אין די וויעגען. און די שלאַנג ווערט אַלץ גרעסער און בייזער. און די שלאַנג שלינגט זי איין.

שלאָף איין מיין קינד, מיין האַרץ, שלאָף איין — ניט שרעק זיך פאַר די בערג, פאַר דער נאַכט, פאַר דעם לאַכענדיגען מיידעל, און פאַר דעם גרויסען ריעז מיט די ציגענע פיס.

שלאָף איין מיין קינד, מיין טאָכטער, שלאָף איין — דאָס איז בלויז א מעשה, א מעשה.

גאָט בעהיט און בעשיץ

אוּן ווייל איך האָב נאָך קיינמאָל אַזוי
נאָהענט ניט געזעהן די שטראהלען פון
גאָטס כבוד, ווי דעמאָלט, ווען איך בעט:
„גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד",
דעריבער בעט איך אַזוי אָפט און בעט:
גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד! —
— — — — — — — — — —

ווייט ארויף איבער'ן ים האָט זיך געזעצט די זון.

איך האָב זיך נאָר וואָס געבאָדען.

נאָכ'ן באָדען האָב איך מיט אפּעטיט געגעסען ברויט מיט קעז און געטרונקען ביר. דערנאָך בין איך ווידער צוגעגאנגען צום ברעג.

ביי מיינע פיס איז דער ים. הונדערטער, טויזענדער מענער און פרויען שווימען אום, טומלען און באָדען זיך ביי דעם גרויסען, לאנגען ברעג. זייערע נאסע, קלוג־גענייהטע באָד־קליידער קלעפּען זיך צו זייערע לייבער. פון דעם שיין פון דער אונטערגעהענדיגער זון ווערען די פארביגע קליידער נאָך פארביגער און גלאנצען, ווי אטלעס און זייד. איך נעם מיט די אויגען זוכען פריינד, בעקאנטע, וואָס באָדען זיך נאָך. אזוי שטעה איך א וויילע און פיהל: מיין לייב איז קאלט און שטארק אָנגעצויגען. מיין לייב פיהלט נאָך אויף זיך דעם טעם פון דעם געזאלצענעם וואסער. עס גיט א בלאָז א ווינטעל און מאכט מיך ווידער פיהלען, ווי איך שטעה נאָך אין וואסער, ווי איך ווער אויפגעהויבען און שווים.

מיר איז קאלט. נאָר דאָס עסען און דאָס ביר נעמען מיר שוין ווארי־

מען די בלוטען. אַט דערזעה איך די מיידעל מיט'ן גערינכטען רויטען קאָפּ האָר. מיין רויטע מיידעל וואָס איך האָב ערשט געלערנט און געלערנט די קונסט פון שווימען. זי איז אַלע מאָל אזוי גערן געגאַנגען צו מיר אויף די הענד, און דערביי אַזוי קינדעריש און הילכיג געלאַכט. — ס'אַרא מאָדנע הויט־קאָליר זי האָט! — לויטער־ווייס. און דאָך עטוואָס גאָלדיג־רויט! און ווי שען עס הענגען לאַנגע ברעמען אַריבער קלאָרע בלויע אויגען!

מיר ווילט זיך אַרויסרופען די מיידעל, זי אוועקזעצען נעבען זיך.— ווער האָט דיך געבוירען אַזאַ קלאָרע, אַ גאָלדענע! ? ווער האָט דיך געבוירען מיט אַזוינע לאַנגע ברעמען און אַזוינע בלויע אויגען? ! פּלוצלונג דערמאָן איך זיך אָבער אָן דיר און אָן איהם... איך ציטער אויף:

— אָך, גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!

עס הויבען זיך אויף מיינע אויגען. דער לאַנגער ברעג, מיט זיין טונקעלן פּאַס פון טויזענדער מענער און פרויען שווימט מיט אַמאָל אַב ווייט אונטער מיר. פאַר מיינע אויגען איז דער אונענדליכער ים. איבער איהם הויבען זיך, ווי שווערע פעלזען, גרויסע, בלויע כוואַליעס, מיט ווייסע שנייאיגע רוקענס, מיט ווייסע שנייאיגע שפּיצען. און איבער זיי וויגט זיך די גרויסע פאַרנאַכטיגע זון. די כוואַליעס שפּרייטען זיך פאַר מיינע אויגען אַלץ ווייטער און ווייטער. די זון פאַרבט זייער בלויקייט און ווייסקייט, מיט גאָלד און גאָלד. איך שפּיר: אַ וואַרימע פייכקייט פילט מיר אָן די אויגען. איך וויים נישט — פון גליק, צי פון וועה. — קינד! אָך גאָט בעהיט דיך און בעשיץ דיך, קינד!

אַ מעשה פון איינעם, וועמען מען האָט געשענקט אַ גאָלדענע זון. ער האָט די גאָלדענע זון אַ שליידער געטאָן אָן דער ערד. די זון איז זיך אין שטיקלעך צעפּלויגען. איצט געהט ער אַרום זיין גאַנצען לעבען און זוכט די זון, און קלייבט שטיקלעך זון. און וואו נאָר ער קעהרט זיך, און וואו נאָר ער ווענדט זיך, זעהט ער פאַר זיך אין שטיקלעך זיין זון, זיין גאָלדענע זון.

פרויען ווייסען נישט פון ליעבע. עס האָט א פרוי ליעב איהר געליעב־טען נאָר, ביז זי מיינט, אז ער איז פאר איהר דער בעסטער.

דיין מאמען — און איך האָב פערשטאַנען: — אויף דיר, האָט זיך געוואָלט, איך זאָל זיין רייך, א ניט — כאָטש א דאָקטאָר. האָב איך גע־שמייכעלט, און אזוי שמייכלענדיג איהם איינמאָל פאַרגעשטעלט פאר דיר:

— „מיינער א פריינד, וואָס האָט א רייכען טאַטען. און... — דא האָב איך לענגער צעצויגען מיין שמייכעל — היינט, מאָרגען ווערט ער דאָקטאָר.“

פון אנהויב האָסטו זיך צו איהם, ווי צו אלע אנדערע, פערהאַלטען קלוג און אויסגערעכענט. ביז עס האָט געטראָפען, איהר האָט זיךביידע געבאָדען אין דעם אייגענעם וואַסער, וואָס ליגט איצט ביי מיינע פיס. נאָכדעם האָט איהר געגעסען און געטרונקען אָט דא אין רעסטאָראַן. א זיסע מידקייט האָט זיך גענומען שפרייטען איבער דיין לייב. די גלידער האָבען זיך גענומען ציהען, ווי זיי וואָלטען זיך ערשט איצט פון וואַסער געהויבען, ווי זיי וואָלטען זיך וועלען איבערצייגען, אז זיי זיינען שוין נישט מעהר אין וואַסער. און דו האָסט מיט א שמייכעל צו איהם גע־זאָגט:

— מיר דאַכט, איך וואָלט איצט גאָר וועלען כאַפּען א דרעמעל.

— אויב איהר ווילט — ענטפערט ער געהיט — איז דאָך איבער אונז א האָטעל.

— א האָטעל?! — פרעגסטו איבער, גלייך ווי דו וואָלסט נישט פערשטאַנען, וואָס ער זאָגט.

— יאָ — ענטפערט ער — אָט דא גלייך איבער אונזערע קעפּ. איבער׳ן רעסטאָראַן. אָט די טרעפּ פיהרען גלייך אריין אהין.

דו פערמאַכסט די אויגען, ווי זיי וואָלטען זיך ביי דיר אליין צו־נויפקלעפּען... ווי דו וואָלסט נישט הערען, וואָס ער רעדט. מיט פער־מאַכטע אויגען גיסטו א שמייכעל, ווי פון שלאָף, ווי פון א זיסען דרע־מעל. און ער איז צו דיר צוגעגאַנגען און האָט דיך אזוי ווי שטיל אויפגע־

וועקט, דיך געגומען אונטער דיין שענער רונדער האנד. מיט'ן זעלבען שמייכעל אויף די ליפּען האסטו געעפענט די אויגען און ארויף מיט איהם אין האטעל. דאָרטען האסטו זיך גלייך געוואלט לעגען אין בעט.

— אינ'ם קאָרסעט ! ? — פרעגט ער פערוואונדערט.

א ווײלע האט איהר זיך איבערגעקוקט. נאכדעם האט ער זיך אָב־געקעהרט צום פענסטער. דער פענסטער האט א ליכטיגער ארויסגעקוקט אויפ'ן ים, אויף די מענשען, אויף די כוואַליעס. ער האט אראבגעצויגען דעם טונקעלן פאָרהאנג איבער'ן פענסטער. די לופט אין צימער איז גע־וואָרען שוואַרצליך־גרוי. דו ביזט אין דער טונקעלהייט געבליבען שטעהן ווייט הינטער איהם. און אין א ווײלע ארום האט זיך איבער'ן צימער דער־הערט דער זיידענער שאָרך פון דיין קלייד. — — — — — — — — — — — —
— —

און ניט נאָר דאָס. ער האט מיר אויך נאָך אנדערע איינצעלהייטען דער־צעהלט. — וויל ער האט זעהר ליעב צו דערצעהלען פון זיינע „גליקען".

ער האט, אמת, גלייך צוגעגעבען, אז ער איז זיכער, אז מיר ועט, חלילה, ניט איינפאלען, אז די מיידעל איז איינע פון אונזערע בעקאַנטע....

אָבער יעדעס מאָל, ווען איך הער פון איהם די מעשה, און נאָך מעהר, ווען איך הער פון איהם פיעל אנדערע, עהנליכע מעשיות, ציטער איך אויף און בעט :

— גאָט ! גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד !

איך רוף דיך „קינד". איך ווייס, ווי דו דאַרפסט שמייכלען פון דעם וואָרט. דו, אזא שטאָלצע. אָט זעה איך דיך איצט פאַר זיך, ווי נאָך אין יענעם זומער — אין דיין לייכטען זיידענעם קלייד מיט די דינע ברוינע פאַסען ; צוויי ברייטע לאַצען פערצויגען מיט א ווײס געוועב שפּריי־טען זיך ביז דיינע ווייך־רונדע אקסלען און מאכען פריי דיין שענעם האלז און דאָס גריבעלע, וואָס צווישען די צוויי אביסעל ארויסגעפּרעסטע ברוסט־ביינער, וואָס נעבען דיין האלז. און דער קלוגער ענערגישער אויסדרוק פון דיינע אויגען. ארום די קניהען הענגט אויף פּעטלעס א ווייסער זיי־דענער שאָרף ; די עקען פון שאַרף נעמען ארום די פיס און זענען צו־גויפגעבונדען אין א באַנד ביי דער לינקער פוס. — עס איז דאָן געווען

אַזאַ מאָדע. און אַלע שלאַנקע מיידלעך זענען אַרומגעגאַנגען, ווי געפּעג־טעטע, און זענען דורכדעם נאָך ציטערדיגער און שלאַנקער געוואָרען. און דו שטעהסט פאַר מיר — דיין יעדער קעהר, דיין יעדער בויג איז קלוג און אויסגערעכענט. און איך, איך רוף דיך „קינד“! און בעט: „גאָט, בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!“

דו ביזט קלוג און אויסגערעכענט. און ווייל כמעט יעדע מיידעל, בעזונדער יעדע קלוגע מיידעל, ווארט אויף אַ מאַן, וואָס זאָל זיך „לוי־נען“, ווי אַ הונגעריגע שלאַנג אויף איהר קרבן, בין איך דיך אָפּט חושד, אַז דאַן, דאַן האָסטו דאָס איהם פערנאַרט. און ווייל איך וויים, אַז אויך ער איז דיך אין דעם חושד, דעריבער ציטערט אַזוי מיין הארץ און בעט: גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד! און ווייל דו האָסט נישט געוואוסט, אַז דו, די שטאָלצע, וועסט בלויז רייכער מאַכען דעם צעטיל פון זיינע „גליקען“, בעט איך אַזוי שטאַרק און בעט: — גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!

אָפּטמאָל, אַז איך דערמאָן זיך אָן דיר, אין יענעם שענעם קלייד מיט די גרויסע לאַצען, וואַקסט אין מיר אוים אַ געפיהל, ווי איך וואָלט עפּים מיאוס'עס אין זיך איינגעשלונגען. דער געפיהל בלייבט אין מיר לעבען אויף אַ צייט, און איך מייד דיך אוים צו טרעפען חדשים און חדשים. ביז עס טרעפט, עס זאָגט צו מיר מיינער אַ פריינד, — ער האָט דיך ווען בעגעגענט, — דו זעהסט אוים זעהר שלעכט, בלאַס, נערוועז, געעלטערט — — — — דאַן ווערט מיר מיט אַמאָל שווער מיין הארץ, און ביס־לעכווייז, ביסלעכווייז ציטערט אין מיר אויף איינגאַנצען מיין ליעבע צו דיר און צעבליהט זיך ציטערדיג־פריש און נייגעבוירען. און מיר דאכט — עס פערשפּרייטען זיך מיינע הענד, און איך בעט און רוף: — קינד! גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!

עמיצען מיינעם אַ בעקאַנטען האָסטו בעגעגענט, און רעדענדיג האָסטו אַ פּאָר מאָל דערמאָנט מיין נאָמען. אוןביידע מאָל האָסטו דער־

ביי צוגענעבען, אז דו האָסט מיך שוין אזוי לאַנג, אזוי לאַנג ניט געזעהן! — — — — — — — — — — — — — — — — —

און ווייל איך ווייס, אז דו האָסט דאָס געטהאָן מיט דעם קלוגען מיין, אז יענער זאָל דאָס מיר דערצעהלען, שמייכעל איך — — — כאָטש מיר ווערט דערפון דריקענד־שווער...

און אויף מאָרגען, איך כאַפּ זיך אויף גאַנץ פריה און פּיהל — איך בין מאָדנע גוט אויפגעלעגט. איך פרעג: — וואָס איז מיט מיר? ! וואָס האָט מיט מיר געטראָפען? — אָך יאָ — היינט דאַרף איך דיך טרעפען! יאָ היינט — דערמאָן איך זיך, ווי אָן אַ זאַך, וואָס פערשטעהט זיך פון זיך אליין — — — — כאָטש איך בין, דאַכט זיך, זיכער אז איך האָב וועגען דעם גאָר קיינמאָל נישט געטראַכט.

איך געה אראָב פון בעט. איך מאַך פאר זיך אַ וואַנע. וואַסער! איך האָב אזוי ליעב וואַסער! מיין לייב הויבט זיך און בויגט זיך, ציהט זיך און שפּיעלט זיך אינ'ם פרישען וואַסער. דאָס וואַסער רוישט און רעדט און שוימט און זינגט און קושט מיין לייב. און אָט דרעה איך אָבביידע קראַנען און בלייב אַ ווײַלע רוהיג און הער זיך איין ווי עס מישען זיך די שטראָמען, ווי מיין לייב ריהרען אָן, אָט אַ וואַרימער און אָט אַ קאַלטער שטראָם. מיינע אויגען זענען ברייט צועפענט און — — — — איך דערמאָן זיך פּלוצלונג, — איך האָב דיך ערשט געזעהן! — — — ערשט — מיט עטליכע מינוט צוריק. אַ פּאָר מינוט, איידער איך האָב זיך אויפגעהויבען פון בעט. דו ביזט געזעסען צופוסענס אויפ'ן ברעג פון בעטעל און האָסט עפּיס פעריכט. דאָס איז געווען דיינס אַ קלייד. ווען דו האָסט דערזעהן, אז איך האַלט אָפען די אויגען, האָסטו צו מיר אַ גוטען, געטרייען שמייכעל געטאָן. מיט דיינע ביידע הענד האָסטו אויפגעהויבען דאָס קלייד פאר די קורצע ארבעל — דאָס איז געווען דאָס זיידענע קלייד מיט די ברייטע לאַצען, מיט'ן שאַרף אויף די פּעטלעס... דאָס קלייד האָט אויסגעזעהן אַלט און אָבגעקראַכען...

נאָך דער וואַנע בין איך אוועק צו דער ארבייט.

צו דער ארבייט האָב איך פערשפּעטיגט, אבער מען האָט מיר קיינע בעמערקונגען נישט געמאַכט, און איך האָב אַ גאַנצען פאָרמיטאָג געאַר־

בייט זעהר צופרידען און פלייסיג. ביי דער ארבייט האָב איך אלץ גע־טראַכט און געשמייכעלט וועגען דיר. צו מיטאָג בין איך אוועק צוריק צו מיין אלטען רעסטאָראַן, וואו מיר פלעגען זיך אלע מאָל טרעפען. מיין קעלנערין האָט זיך מיט מיר זעהר דערפרעהט. זי האָט זיך פשוט פער־בענקט נאָך מיר. אויף איהר ווארט זאָל איך איהר גלויבען, אז זי האָט נאָך מיר געבענקט. איינמאָל האָט זי מיין קאָפּ מיט די האָר, ווי ביי א „פּיאַנאָ־שפּיעלער", אפילו אין חלום געזעהן. און פאַרוואָס בין איך אזוי לאַנג נישט געווען ?

איך ענטפער איהר שמייכלענדיג: — ווייל איך האָב געוואוסט, אז ווען עס וועט אוועקגעהן אזוי פיעל צייט, וועל איך דיך מיט אמאָל אויף אזוי פיעל שענער טרעפען.

— אָ, איהר מיינט דאָס נישט. — זאָגט זי שמייכלענדיג.

— זיכער, — איהר קוקט איצט אוים א סך, א סך שענער, ווי פריי־הער — זאָג איך.

און זי ענטפערט מיר לאַכענדיג — יאָ, ווען אייער „ליידי פריינד" וואָלט דאָס געהערט !

— איז וואָס וואָלט געווען ?

— זי וואָלט געוואָרען בלאַס און רויט, ווי אלעמאָל...

— איהר זעהט זי דאָ אָפט ? — פרעג איך.

— ניין, נאָך אייך איז זי אהער בלויז נאָך א פּאָר טעג אריינגעקו־מען, נאָכדעם האָב איך זי שוין מעהר נישט געזעהן — און איהר ווייסט, וואָס איך האָב שוין געטראַכט ?

— וואָס ? — פרעג איך אלץ שמייכלענדיג.

— אז איהר האָט שוין מיט איהר חתונה געהאַט.

— נאַר ?... — פרעג איך — און אלץ מיט אזא טאָן, ווי איך וואָלט זיך געשפּיעלט מיט איהר ווי מיט א קינד.

— נאַר — ענטפערט זי, שוין ווערענדיג ערנסטער — אָט דאָ לענ־גער צוריק איז זי אהער אריינגעקומען, און זי זעהט אוים אזוי שלעכט, אז מיר האָט געגומען באַנג טון פאַר איהר. זי האָט זיך געזעצט ביי אן אנדער טיש און האָט די גאַנצע צייט זיך אומגעקוקט אויף די אנדערע

טישען און אויפ'ן טיר — — האָב איך שוין פערשטאַנען — פערענ־דיגט מיר די קעלנערין שוין ווידער מיט א שטיפערישען, נאַר פיעלדיי־טיגען שמייכעל — אז דאַ איז צרות...

און דערווייל, אזוי רעדענדיג מיט דער קעלנערין, האָב איך איהר איבערגעגעבען מיין בעשטעלונג. איך בין נישט געווען שטארק הונגעריג און האָב אלץ געקליבען נאַשערייען. א פּאָר נאַשערייען האָט מיר מיין צופרידען־שמייכלענדיגע קעלנערין אונטערגעזאָגט, און מיר דערמיט בעוויזען, אז זי געדענקט נאָך גוט מיין געשמאַק. איך בין פון דעם געבלי־בען צופרידען, בעזונדערס, ווען זי האָט זיך צולעצט עפּיס אזוי פּלוצלונג און מיט פרייד צו כאָפּ געטאָן — „יאָ, היינט איז דאָך דאַ „קרעמבבערי־פודינג“!

— טאַקע? — האָב איך אויסגעשריען א צופרידענער — נו, איז „קרעמבבערי־פודינג“ אין סמעטענע און — — —

— און — כאַפּט זי אונטער — טרויבען־סאַק.

— הורא! — פאר דיר. — האָב איך אויסגעשריען.

און ווי נאָר די קעלנערין איז אוועק, האָב איך מיט אמאָל און איינ־גאַנצען ווידער גענומען טראַכטען פון דיר, און פון דיר. וועגען דעם, ווי דו האָסט זיך דערנידעריגט און געקומען אהער אין רעסטאָראַן מיך זוכען. דיין שטאָלץ איז מיר דאָך טייער. בעסער בויג איך מיין קאָפּ, איי־דער דו דיינעם. בעסער בויג איך מיין קאָפּ צעהן מאָל, איידער דיין שע־נער, שטאָלצער קאָפּ זאָל איינמאָל געבויגען ווערען.

דו האָסט דען נישט געוואוסט, אז אויב דו טרעפסט מיך נישט, וועט מיר די קעלנערין דערפון דערצעהלען? צי אפשר ביזטו אומיסטען געקומען מיט דער אויסרעכענונג? — — — ביזט אפשר פריהער עטליכע נעכט נישט געשלאָפען, זיך מוטשענדיג און טראַכטענדיג — „צי איז דאָס מעגליך, אז איך האָב דיך שוין מעהר נישט ליעב?“ און אזוי טראַכטענ־דיג און זיך מוטשענדיג, ביזטו מיט אמאָל, און גאָר ווי אהן דיין וויסען אריינגעפאַלען אהער אין רעסטאָראַן און דערביי געטראַכט: „אפשר טרעף איך איהם פּאָרט.“ און איך שטעל מיר פאָר, ווי שווער דו האָסט גע־ליטען: אַך, קינד! גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד?

איך האָב אָבגעגעסען. די שווערמוטיגקייט, וואָס האָט זיך אויף מיר געזאַלט ארויפרוקען, איז פערשוואונדען דורך די געשמאַקע שפּייזען און דורך די צופרידענע בעגריסונגען פון עטליכע פריינד, וואָס זענען אָנגעקומען און האָבען זיך געזעצט ביי מיין טיש אָדער נאָהענט צו איהם. איך האָב גענומען מיין טרויבען־זאַפט און אריינגעגאָסען דעם רויטען זאַפט אין א ניט פולער גלאָז קאַלטע וואַסער, וואָס מיין קעלנערין האָט מיר צו דעם צוועק דערלאַנגט, און האָב אויסגעטרונקען דעם גוטען, קאַלטען טרונק און בין א צופרידענער ארוים אין גאַס.

אין גאַס האָט געבלאָזען א ווינט און האָט בייז געריסען די שילדען, וואָס זענען צעהאַנגען איבער די טויערן. איך האָב מיך דערפיהלט גוט פון דעם בייז־צערייצטען ווינט — כאַטש נעם און צעשפּרייט די הענט און לאָז זיך אריין אין זיינע שווערע כוואַליעס און גלעט זיי! — ווינט! ווייסט? — איך געה זיך איצט בעגעגענען מיט איהר, און טרעף איך זי נישט אין גאַס, רוף איך זי אראָב דורכ׳ן טעלעפאָן — וואָס וועל איך זאָגען? — היינט אויף דער נאַכט שפּיעלט מען דאָך די אָפּערע, וואָס זי האָט מיר אַמאָל געזאָגט, אז זי וואָלט זי וועלען הערען נאָך אַמאָל. די אָפּערע, ביי וועלכער איהר רונדער אקסעל האָט זיך אזוי ווארים און ליעב געפּרעסט אָן מיינעם. איהר שענער קאָפּ האָט זיך עטוואָס אָנגעבויגען אין איין זייט, און עטליכע איינציגע אָבגעשטאַנענע האָר האָבען לייכט אָנגעריהרט מיין פּנים... און דערנאָך, געהענדיג אהיים, האָט זי אַלץ ווי אין פיבער גע׳טענה׳ט:

— הייסט דאָך דאָס, אז עס איז פאַרט דאָ ליעבע! אמת׳ע, אייביגע, ליעבע. און דערביי האָט זי אריינגעלעגט איהר האַנד אין מיינער און זיך אָנגעפּרעסט אָן מיר מיט דער זיכערער איבערצייגונג פון אמת, שטענדיג און אייביג... און זי האָט אַלץ ווייטער גערעדט:

— אך מיין גאָט, וויפיעל ליעבע! וויפיעל ליעבע! וויפיעל אמת׳ע ריינקייט און גוטס מענשען פערמאָגען נאָך! זאָל זיין, אז דאָס איז אפילו בלויז אין דער לעגענדע, אבער די לעגענדע איז דאָך אויך אונזערע, אונזערע — —

— ניין — ענטפער איך, דריקענדיג איהר האַנד — נישט די לע־

גענדע איז אונזערע, נאָר מיר זענען איהרע. און וויפיעל מיר ווייסען פון איהר, איז נאָך אַלץ גאָר ניט אנטקעגען איהר גאַנצער גרייס. מיר מוזען זיך אויפהויבען צו איהר, הערען און פאָלגען און לעבען אין איהר נאָמען. דעמאָלט בעהעפטען מיר זיך מיט איהר, דעמאָלט ווערען מיר א טייל פון איהר לאנד. דעמאָלט ווערען מיר א טייל פון דעם גרויסען לאנד, פון דעם וואונדערבארען לאנד, פון דעם לאנד פון אלע לענדער...

— א יאָ, ווינט ?!

זיי זאָגען, זי איז שוין מעהר נישט שען. — ווען דער טאָג איז פערוואָלקענט, הייסט דאָס, אז די זון האָט אויפגעהערט שיינען ? — נאַראָנים ! און ווי צופרידען איך בין דאָס פון דעם, וואָס איך וועל זי איצט טרעפען ! פונקט איצט, ווען איך בין אזוי גוט אויפגעלעגט. און אָט !— צוואנציג טויזענד טייוואָלים אויף די שפיצען פון דיינע כוואַליעס, ווינט! — שריי איך אוים צום בייזען ווינט א לאבענדיגער, דערפאר וואָס איך האָב דיך דערזעהן אָנקומען אנטקעגען מיר.

א ווײַלע בין איך צעמישט געוואָרען און בין שיער נישט געבליבען שטעהן אויף איין אָרט. נאָר איך האָב זיך געשטארקט און בין מיט א גוטען שמייכעל אויף די ליפען צוגעגאנגען צו דיר און דיר אויסגעשטרעקט מיין האנד:

— האַלאָ !

— האַלאָ !

ווי נאָר דו האָסט מיך געזעהן, ביזטו גלייך רויט געוואָרען, און ביז דו ביזט צוגעקומען און האָסט מיר דערלאנגט דיין האנד, ביזטו נאָך צוויי מאָל, איינס נאָכ'ן אנדערן, רויט געוואָרען. גאָט מיינער ! וואָס פון דיר איז געוואָרען !...

אָבער איך פערגעס דאָס גלייך. דו פרעגסט:

— נו, וואָס הערט זיך עפּים נייעס ?

— „נייעס" ? — פרעג איך איבער מונטער — אויף וואָס דארף איך נייעס, אז איך האָב נאָך דאָס אלטע נישט פערגעסען ?...

— איהר האָט, הייסט עס, א גוטען זכרון ?...

— אזעלכע, אז מען וועט איהם אפילו מיט קיין אייזענעם פון קאָפּ נישט ארויסשלאָגען.

— איהר זענט, הייסט דאָס, נאַריש ווי געווען.

— נאָך אביסעל נארישער — ענטפער איך.

— נו, און דאָס לעבען?

— דאָס לעבען איז, ווי א פרוי — קלוג און אויסגערעכענט. — רעד איך ארויס, און מיר ווערט מיט אמאָל קאלט אונטער'ן הארצען.

— דו ביזט בלאָס געוואָרען. און איך האָב א טראכט געטאָן: „וואָלט איך זיך בעסער דעם צונג אָבגעביסען.“

איך דערזעה, דו ביזט אין דיין אלטען באָרדאָ־קלייד, דאָס קלייד אין וועלכען איך האָב דיך צום ערשטען מאָל ארומגענומען. איך פרוב זיך ראטעווען און בייט מיט אמאָל אונזער שמועס. איך פרעג:

— וואָס, ביי אייך לעבט נ א ך דאָס קלייד?!

— וואָס איז, עס געפעלט אייך נישט? פרעגסטו א צופרידענע, נאָר מיט א טאָן, מיט וועלכען מען ווענדט זיך צו א קינד.

— אמת גערעדט — ענטפער איך — קען זיין, אז דאָס קלייד גע־פעלט מיר אפשר נים אזוי שטארק. נאָר איך קניה פאר איהר היסטאָרי־שען ווערט — — —

דו שווייגסט. און איך גיב א טראכט: גאָט מיינער, וואָס פאר א נאָר איך בין! און דער ווינט רייסט און בלאָזט, און מיר דוכט זיך, דער ווינט טראָגט אונז כמעט רייטענדיג.

— אך, צום טייוועל, ווי אלץ איז נאַריש, ווי נאַריש! — שריי איך אויס פערצווייפעלט.

— וואָס, די וועלט איז נאַריש? — פרעגסטו, ווי דו וואָלסט מיר וועלען ארויסהעלפען ארייגצוגעהן אין א בעקוועמערן געשפרעך.

— די וועלט?! — שריי איך אויס מיט א שמייכעל, און כאָטש איך שמייכעל, דערפיהל איך דאָך, אז אין מיר ברענט שוין א ביטערער כעס, און עס נעמט פון מיר איבערגעוואלד רעדען: — די וועלט איז שען, די וועלט איז אונענדליך שען, נאָר די מענשען! מיט זייער קלוג־שאפט, מיט זייער ווערעמדיגען פערשטאנד. זיי זענען אזוי בלאָטיג, אזוי

עקעלדיג! — און בשעת איך רעד דאָס, האלט איך דיך פעסט אונטער'ן אָרעם, ווי איך וואָלט מורא געהאט, אז דער ווינט זאָל דיך נישט אָברייסען פון מיר. און איך פיהל, אז מיין הארץ רייסט זיך, אז ניט נאָר מיין מויל, נאָר אינגאַנצען מיין בלוט שרייט איצט, אז אָט שפּרינג איך ארויס פון זיך אליין.

איך דערשרעק זיך און גיב מיט אמאָל א שפּרונג אויף א פלוצלונ־דיגען געדאנק:

— אך, ווי גוט עס וואָלט געווען א גלאטע, גרויע הויז מיט א שווארצען פערד, ערגיץ ביי א ברייטען וועג! א גרויע הויז מיט ווייסע פענסטער, מיט צוויי גרויסע, גרויע זיילען פאר'ן אריינגאנג, מיט א הויכען, ווייסען פאָהנען־שטעקען. און אין דעם הויז וואוין איך און מיין פערד! און דער פערד האָט מיך שטארק און היים ליעב. דעם פערד'ס שווארצע פעל איז דין און גלאט, און זיינע שטארקע פול־בלוטיגע אָדערן פרעסען זיך ארויס פון אונטער דער פעל און שפּרייטען זיך און צווייגען זיך איבער זיין לייב, איבער זיינע ענערגישע דינע פיס, איבער זיין שטארקען ברייטען האלז, איבער זיין שענעם קלוגען קאָפּ, ביז זיינע נערוועז־ווילדע נאָזלעכער. און פארנאכט, ווען אויפ'ן הארצען ווערט אומעטיג און שווער, היים איך מיין גוטען שווארצען דיענער מיר אָנזאָט־לען מיין פערד. און אליין נעם איך דערווייל ארומשפּאנען א בער מיין צי־מער, אהין און צוריק — (ביי די לעצטע ווערטער האָב איך דערפיהלט, ווי א גרויל איז אריבער דיין לייב, אבער איך האָב נאָך פעסטער און ווארימער גענומען פיהלען דיין האנד אין מיינער און נאָך מעהר צערייצ־טער און ליידענשאפטליכער גענומען דערצעהלען). — דער נעגער האלט שוין פאר'ן צוים דעם אָנגעזאָטעלטען פערד נעבען די צוויי זיילען. איך, א פערגעסענער, שפּאַן נאָך ארום איבער'ן צימער, דער פערד אבער דער־זעהט מיך דורכ'ן פענסטער, נעמט ער הירזשען, בייסט דעם צוים, ווייל ניט איינשטעהן אויף איין אָרט. איך דערהער עס און געה ארויס, נעם איבער דעם אומרוהיגען פערד, א ווייל
ע האלט איך איהם פאר'ן צוים און קוק אויף איהם: מיין פריינד! מיין גוטער קלוגער פריינד! (ווידער איז א גרויל אריבער דיין לייב. און איך זעה — דו ווערסט בלאסער, נאָר איך

קאָן זיך נישט אָבשטעלען) — דער ווינט בלאָזט אריבער דעם פערדס גריווע, אריבער זיין קאָפּ — און עס דאכט זיך מיר, אז דעם פערד האָט מיר דער ווינט געבראכט... אויפ'ן פערדס שטערן איז פאַרהאַן א לענג־ליכער ווייסער פלעק, און אויך אויף זיין בויך איז פאַרהאַן א ווייסער פלעק. און מיר דאכט זיך אָפּט — דער פערד איז ווייס, נאָר מען האָט איבער איהם אריבערגעוואָרפען א שווארצע פעל, און אז אָט וועט דער פערד אויפציטערן, א שפרונג טהון און ארויספליהען פון זיין שווארצער פעל און וועט בלייבען פאַר מיר שטעהן א ווייסער, א לויטערער. אַך, ווי גוט דאָס וואָלט געווען! — א גרויע הויז ביי א ברייטען וועג, ווייסע פענסטער... איך זעץ זיך ארויף אויף מיין שווארצען פערד, און פון ליע־בע צו מיר, גיט אויף איהם אזש זיין דינע פעל א ציטער. מיר פאָהרען אָב, און ווי נאָר איך גיב זיך א בויג צו זיין קאָפּ, שפּיצט ער אויף די אויערן, צעשפּרייט די נאָזלעכער, ציהט זיך אויס און נעמט זיך טראָ־גען איבער'ן ברייטען וועג. מיר מיידען פעלדער, וועלדער, בערג! — איך פיהל, ווי מיר וואָלטען פליהען איבער'ן ווינט! זיין בויך איז אויס־געצויגען, זיין גריווע פלאַטערט מיר אין פּנים, איך וויל זיך צובויגען און קושען זיין שעהנעם אויסגעשטרעקטען האַלז. מיין גוטער, קלוגער פערד! — — — — — — — — — —

דיין ציטערן, דיין בלאַס ווערען, און אפשר דאָס, וואָס דו האָסט א פערציטערטע גענומען שרייען העכער פון מיר! — „אָבער גענוג שוין, גענוג! — איך הער, איך זעה, ווי איהר לויפט אויפ'ן פערד! צי דאָס איז נאָך קאַרג פאַר אייך? !...“

איך האָב ארויסגעלאָזט דיין האַנד פון מיינער און האָב זיך אָבגעשטעלט...

גאָט מיינער! וואָס האָב איך געוואָלט פון דיר? דו ליידסט דען ווייניג? און פאַרוואָס האָט דיך איבערהויפּט אזוי שטאַרק געאַרט און אויפגערעגט די מעשה מיט'ן פערד? צי איז דאָס מעגליך, אז דו ביזט געוואָרען אייפערזיכטיג? אַך, קינד! גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד! פאַר'ן אוועקגעהן האָסטו ביי מיר געפרעגט מיט א בלומרשט־שפּאָ־

סינגען טאָן, ווי דו וואָלסט זיך געוואָלט מיט מיר איבערבעטען, ווייזען, אַז דו ביזט אויף מיר ניט ברוגז:

— פאַרוואָס דערצעהלט איהר מיר נישט עפּיס פון אייערע בעד קאַנטע? וואָס מאַכען זיי דאָרט אַלע? איך האָב זיי דאָך שוין אַזוי לאַנג נישט געזעהן.

— וועמען מיינט איהר? — פרעג איך.

— איך ווייס, — זאָגסטו מיר אַלץ אין דעמזעלבען טאָן און נעמסט מיר רעכענען דעם, יענעם, און צווישען זיי דערמאָנסטו אויך זיין נאָמען — — —

— אַ, דער רוח האָט נאָך קיינעם פון זיי נישט געכאַפּט — האָב איך דיר געענטפערט גלייכגילטיג. אָבער גאָט מיינער! פאַרוואָס האָסטו אויך זיין נאָמען דערמאָנט? פאַרוואָס האָסטו אויך זיין נאָמען דער־מאָנט...

דעם גאַנצען נאָכמיטאָג בין איך געווען זעהר נערוועז. און נער־וועזערהייד, האָב איך געאַרבייט פאַר דריי, און אין דער אַרבייט זיך איינגאַנצען פערגעסען. איך האָב געטראַכט:

איך טראָג זיך אויף מיין געשווינדען, שוואַרצען פערד. אָט בין איך אַריין אין אַ געדיכטען וואַלד. איך ווייס, אַז דו האָסט זיך פערבלאָנדזשעט אין אַ געדיכטען וואַלד. אין מיטען פון דעם גיכסטען לויף הויבט זיך אַ פּאָר מאָל אויף מיין פערד אויף די הינטערשטע פיס, שפּרינגט מיט מיר אַריבער טיעפע גראָבענס און לויפט מיט מיר אַלץ געשווינדער און וויי־טער, ביז — אָט זענען מיר אַרויף אויף אַ ברייטען פרייען וועג. און אָט געהסטו אַרוים אויפ'ן וועג. געהסט און ווילסט, איך זאָל דיך אָניאָגען, אָבער מיין פערד לויפט און לויפט און קען דיך ניט אָניאָגען. מיין פערד רייסט זיך פון דער הויט. אָט, אָט — און איך בין שוין נעבען דיר. באַלד אָבער ווערסטו ווידער אויף אַזוי ווייט פון מיר, ווי פריהער. איך וואָלט זאָגען, דו אַנטלויפסט — אָבער לויפען קענסטו נישט, אפילו ווען דו וואָלסט וועלען. ווייל דער ווייסער זיידענער שאַרף איז אַרומגענומען נאָך עטוואָס נידעריגער פון דיינע קניהען. און דערצו זעה איך — דו שטעלסט זיך נאָך פון מאָל צו מאָל אומיסטען אָב. אָבער ווי נור איך קום, ווערסטו

ווידער ווייט פון מיר. קינד, אַך, גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד! איך פיהל, אז אין מיין פערד שלאָגט שוין די לעצטע מאָס כח. די אויגען ביי איהם און אויך ביי מיר גיסען זיך אַן מיט בלוט. —

אין וואלד איז נאכט. עס שיינט איבער איהם די לבנה, א פולע, א רונדע. איהר זילבער שפינט זיך אין דער לופט אויפ'ן ברייטען וועג, וואס צווישען די בוימער, איבער וועלכען מיר פאָהרען. דער פערד איז נאַס און מיעד און ניסט פון מאָל צו מאָל. און גאָט! ווי שען עס פּאַסט דיר אָט דאָס זיידען קלייד! ווי רייך עס שפּרייטען זיך אָט די צוויי גרויסע, מיט ווייסען געוועב פערצווייגענע לאַצען! ווי גוט און ווי וואַרים עס פיהלט זיך פון אונטער'ן גלאַטען זייד דיין רונדע ווייכע האנד און דיין שטאָלצער פּרייער האלז! ווי שען דו ביזט איצטער ביים שיין פון דער לבנה!... צי זעהט אונז איצטער ווער? — גאָט! צי פערגיט ער שווערע זינד? — קינד, די שווערסטע זינד זענען די, וואס מען קאָן זיך אליין נישט פערגעבען. זיי זיך אליין, קינד, מוחל דיין זינד און דאָן ווערסטו ריין געלייטערט, און דו ביזט מעהר פאר קיינעם ניט זינדיג. זעה נאַר, אָט קומען מיר דאָך שוין פון וואלד ארויס! אָט איז דאָך שוין אונזער גלאַטע, גרויע הויז. זעהסט, ווי הויך און שען עס פלאַטערט די גרויסע פאָהן אויף אונזער ווייסען פאָהן־שטעקען? איך האָב פאר'ן אַבפאָהרען אנגעזאָגט, מען זאָל פערציהען די פאָהן. איך האָב געוואוסט, אז היינט קום איך צוריק מיט דיר — עמיצער האָט זיך איבער מיר לעצטע נאכט געבויגען, אין איין האנד האָט ער געהאַלטען זאַלץ און ברויט, אין דער צווייטער א קלאָרע ווייסע גאַנז, און האָט געזאָגט: — גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!

איך האָב געטראכט:

ווי שרעקליך דו זעהסט איצטער אויס! און איך האָב נאָך היינט אין דערפריה זיך געבאָדען, זיך פאַרפומירט. איך באָד זיך דאָך אלע מאָל בלויז אין אָווענד. פאַרוואָס האָב איך דאָס פּלוצלונג היינט געטאָן אין דערפריה? כדי איך זאָל דיך בעסער קענען רייצען מיט מיין פרישקייט, מיט מיין מונטערקייט? „ווי בייז, ווי שלעכט איך בין!“ שריי איך אויס

מיט כעס. און פיהל ווי זיך איינצובייסען אין מיין אייגען לייב. און פיהל, אז מיינע אויגען ווערען פול מיט טרערען — — — און פּארוואָס האָב איך זי נישט געבעטען אויף היינט אין אָפּערע? — אַך, וויים מיך דער שווארצער יאהר! און פּארוואָס האָט זי דערמאָנט זיין נאָמען? איז דאָס געווען א צופאל? — „א צופאל! — ביי איהר א צופאל!“ — שרייט עס אין מיר אויס מיט גאל, און עס נעמט מיר ווערען פּראַסטיג־קאלט. איך נעהם טראכטען פערשיידענע וועגען, ווי, און פּארוואָס דיר האָט זיך געלוינט צו דערמאָנען זיין נאָמען. און פּלוצלונג שטעל איך זיך מיט שרעק אָב אויף דעם געדאנק:

„ווי, אז זי זוכט דאָס נאָר צו ווערען ווידער נאָהענט מיט מיר, וואָרים דורכדעם וועט צו איהר ווערען נעהענטער דער קרייז פון מיינע בעקאַנ־טע, און דאן וועט זי, מעגליך, אויך איהם טרעפען? ! — — — כא, כא! אזוי גאר! איז דאָס מעגליך, אז דיך לאָקט די זינד? צי דו האָסט דערביי אפשר אנדערע מיאוס'ע, ווערעמדיגע אויסרעכענונגען?“ — — — — —

איך האָב געטראכט:

„זינד! מ־ט וואָס בין איך אזוי זיכער, אז זי האָט געזינדיגט? אפשר האָב איך זיך דאָס די גאנצע מעשה בלויז איינגערעדט? ! דאָס אלץ איז דאָך בלויז געבויט אויף מיין אָנשטויסען זיך! קיינער האָט דאָך דאָס מיר אויף קלאָר נישט געזאָגט! אפשר שרייב איך דאָס איהר אומזיסט צו א מעשה, וואָס ער האָט מיר דערצעהלט? און ער קאָן דאָך איבערהויפּט דערצעהלען א ליגען. ער האָט דאָך מיר שוין א פּאָר מאָל איבערגעביטען די איינענע געשיכטע: אָט איז דאָס פּארגעקומען בייטאָג און ביים ברעג ים, און אָט — גאָר שפּעט ביינאכט, נאָכ'ן טעאטער און אין שטאָדט. פּארוואָס האָב איך זיך אריינגענומען אָט דעם נארישען געדאנק אין קאָפּ? פּארוואָס וויל איך נים טראכטען, אז אפשר האָט זי איהם ליעב?“ —

„ליעב!“ שרייט עס אין מיר אויס מיט א ביטערן געלעכטער. — ז י האָט א י ה ם ליעב? ! און אפשר? ווער וויים? ווער קאָן דאָס וויסען די וועגען פון א פרוי? און פּארוואָס דאכט זיך מיר אויס, אז מען קאָן זיך אין איהם נישט פערליעבען? און וואָס איז דען ביי א פרוי ליעבע? אמאל ווילט זיך א פרוי ווערען די ווייב פון דעם, וואָס זי האָט ליעב,

און אמאָל ווילט זיך איהר פערליעבען אין זיך דעם אָדער יענעם צוליעב א געוויסער אויסרעכענונג. און בפרט נאָך אזא מיידעל, וואָס פערמאָגט א ניכטערן פערשטאנד. ווי זי. א מיידעל, ביי וועלכער בלויז א סענטי־מענטאלע אפּערע רופט ארויס געדאנקען, אז אפשר איז פאָרט דאָ ליעבע?
— איז פארוואס זאָל זי זיך פערבינדען מיט אזא נאַר, ווי איך? ! פאר־וואס טאקע ניט בעסער ווערען די ווייב פון א קלוגען, צי כאָטש פון א מאן א דאָקטאר? — — — אבער זי איז דאך אזא שטאָלצע, און זי ווייס דאך געוויס, וואָס מען דערצעהלט זיך אָן פון זיינע „טרעפונגען!“ — אָבער וועלכער מאן איז ריין? און וועלכע פרוי איז דאס אויף אזוי פיעל שטאָלץ? — — — —
אוןביידערנאכט אין מיין צימער. איך דרעה זיך ארום ארויף און אראָב, און טראכט: — צי ווייס איך יאָ, צי ווייס איך ניט?
איך דערמאָן זיך: מיר זענען געזעסען א קאָמפּאניע פון עטליכע פריינד, עס איז געקומען צו רייד, און איך האָב זיך אָבגערופען: עס זענען פאַרהאַן מענער געזונטע, ניט קיין מיאוס׳ע, נאָר עפּיס אזעלכע ווייבע, פרויען קאָנען זיך אין זיי קיינמאָל ניט פערליעבען. נאָר עס זענען פאר־האַן געוויס פרויען, וואָס ווילען זינדיגען, זיי בענוצען זיך מיט אָט די מע־נער. און די ווייבע יונגע לייטלעך געהען נאָכדעם ארום מיט׳ן געדאנק, אז זיי האָבען „ערפאָלג“ ביי פרויען. ע ר איז אויך דערביי געזעסען.
און דו — ווען איך האָב דאָס געזאָגט, האָב איך זיך גאָר אָן דיר פערגע־סען — נאָר פּלוצלונג דערהער איך דיין נערוועזען, כמעט היסטערישען לאַכען, איין האנד האלסטו אויפ׳ן ברוסט עטוואָס העכער פון קאָרסעט און בויגסט זיך אזש אויף די זייטען פון לאַכען. איך קוק דיך אָן. דו ווערסט בלאַס און רויט און כאַפּסט אָן מיין האנד און שרייסט:
— אויסגעצייכענט! אויסגעצייכענט! — — — — איך האָב זיך דערשראָקען. קינד! דו ביזט ־אָך אלע מאָל אזוי קלוג, און דאָ פּלוצלונג — אַך, גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!
איך האָב דיר א שאַרפען דריק געטהאָן ביים האנד. דו האָסט א ציי־טער געטאָן, און אָבגעריסען דיין לאַכען אין מיטען. איך האָב געוואָלט פערגלעטען, און פרעג זיך, ווענדענדיג צו דיר מיט א שפּאסיג־פרעהליכען געלעכטער:

— אינטערעסאנט! — וואָס איז אייער מיינונג וועגען פרויען?!

— וואָס? איהר אינטערוויואירט?!

— יאָ.

— אָ, ווען פרויען וואָלטען הערען מיין מיינונג וועגען זיי, וואָלטען זיי מיך געלינטשט. — זאָגסטו אָב.

— נו, און פון זיך? — פרעגט ער ביי דיר.

— פון דאָ זענענדיגע רעדט מען נישט — מישט זיך עמיצער אריין.

— וואָס איז, איהר מיינט, איך בין קיין פרוי נישט? — איך בין אַ פרוי, — זאָגסטו אָב מיט אַ טאָן, ווי דו וואָלסט אונז אַלעמען פערזי־כערט און געוואָרענט.

— קומט דאך אויס — זאָג איך — אַז אייער מיינונג וועגען פרויען איז ניט פיעל בעסער פון מיינער?

— בעסער געוויס נישט—ענטפערסטו, נישט קוקענדיג אויף מיר.

און די אַלע ווערטער דיינע ווערען בעגלייט מיט אַ קלוגען חנ׳עוו־דיגען פרויען־שמייכעל. דו זעהסט מיר אויס, ווי אַ יונגע שטאָלצע קי־ניגין, וואָס זיצט אויף איהר טראָן און קיניגט, און געוועלטיגט, און משפט.

דאָס אַלץ איז געוועז נאָך אין יענעם זומער. און געוועזן איז דאָס שוין דעמאָלט, ווען דו פלעגסט מעהר שוין קיינמאָל ניט וועלען מיטפאָהרען באָ־דען זיך ביים ברעג פון ים. פאַרוואָס ביזטו פער׳עקשנ׳ט? פאַרוואָס ווילסטו אהין ניט פאָהרען מעהר? — — — אָט, האָב איך זיך דאַרטען ניט לאַנג צוריק געבאָדען. איך האָב זיך דאַרטען באָדענדיג בעקאַנט מיט אַ שענער גאָלדענער מיידעל. איך האָב נאָכ׳ן באָדען געשמאַק געגעסען און גע־טרונקען. און נאָכדעם בין איך ווידער צו צום ברעג. מיין גאָלדען מיידעל האָט זיך נאָך געבאָדען. איך זעה, זי שטעלט זיך אָב. זי דרעהט ארום איהר גאָלדענעם קאָפּ — זי זוכט מיך. „קום אהער, מיין ליעבע מיי־דעל! ווער האָט דאָס דיך געבוירען אַזאַ קלאָרע, אַ גאָלדענע?" נאָר פּלוצלונג דערמאָן איך זיך אָן דיר, און דער ברעג מיט דער מיידעל, מיט זיינע טויזענדער אַנדערע פרויען און מענער, שווימט מיט אַמאָל אַוועק

ווייט אונטער מיר. פאר מיינע אויגען איז דער ים. אויף מיילען און מיי־לען קאטשען זיך לאנגע גרויסע כוואליעס, וואָס שפריצען מיט שניי און מיט זון. דאָ און דאָרטען פליהען אום ווייסע ים־פויגלען, זעצען זיך אויף די כוואליעס, פאטשען אויף און פליהען ווייטער. איך בין איינגאנצען ווי פערפרוירען. נאָר ווארים זענען מיינע אויגען, ווארים איז מיין הארץ, און איך ציטער און בעט פאר דיר, קינד. — אך, גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!

ס'איז איצטער שפעט ביינאכט. איך שטעל מיר פאר:

עס עפענט זיך שטיל די טיר פון דיין חדר. עס קומט אריין דיין מאמע מיט א ליכט אין האנד. זעהן, צי ס'שלאָפט כאָטש היינט איהר קינד. דו האלסט צוגעמאכט דיינע או גען — עס זאָל די מאמע מיינען, אז דו שלאָפסט. זי בויגט זיך איבער דיר: אך, גאָט! זעה, וואָס זיי האָבען געמאכט פון מיין קינד! זי דערמאָנט מיין נאָמען, אפשר אויך זיינעם, און שעלט אונז מיט ווייסטע פינסטערע יאָהרען. דו ציטערסט אויף, עפענסט דיינע אויגען! — אך, מאמע! מאמע!

— קינד! — גאָט איז מיט דיר! אך האָב געמיינט, דו שלאָפסט... איך וועל מעהר נישט שעלטען... איך ווייז נישט, ניין! שלאָף איין, מיין קינד. דו דארפסט דאָך מאָרגען פריה אויפשטעהן! אך קינד! גאָט בע־היט און בעשיץ דיך, קינד!

עס איז שפעט ביינאכט. אויף מיין טיש שטעהט אויף א קופערנעם פיעדעסטאָל אן אומבעצווימטער ווילדער פערד פון קופער — א מתנה פון א פריינד.

עס זעהט אויס — עס איז געווען פארנאכט, ארויף איבער דער ווילדער סטעפ, ביים ברעג, וואָס גרעניצט זיך מיט'ן הימעל, האָט זיך אין איהר גאנצער גרוים צעשפיעלט א גרויסע זון. א שארפער בענקען האָט דאַן גענומען רייצען די הייסע בלוטען פון דעם ווילדען, שטארקען פערד. ער האָט אויפגעשטעלט די אויערן, ווי עפּים הארכענדיג, ער האָט אויס־געגלאָצט זיינע אויגען, ווי עפּים זעהענדיג. ער האָט אויסגעצויגען זיין

לענגליכען, רונדען קערפּער, האָט אויסגעשטרעקט דעם האַלז, צעעפּענט דאָס מויל און האָט זיך פון טיעפען ווען הילכיג־הויך צעשריען. נאָכדעם האָבען זיינע שטארקע פיס געגומען בייז און מיט כעס רייסען און שלייּ דערן די ערד פון אונטער זיך, און אָט איז ער ווידער געבליבען שטעהן. בייז א הויב געטאָן דעם קאָפּ און גענומען קוקען ווייט פאר זיך: באַלד רייסט ער זיך מיט פערדראָס אָב און לאָזט זיך א צערייצטער לויפען איבער דער וויסטער ווייט, ווי ער וואָלט וועלען זיך אָברייסען און אריי־ בערשווימען די ערד און אריינפליהען מיט אמאָל ערגיץ ווייט אהין אין דער בלויקייט. א מינוט, א רגע, איידער ער רייסט זיך אָב, האָט איהם עמיצער ווי א לעבעדיגען אין קופּער געגאָסען.

עס איז שפּעט ביינאכט. דאָס ליכט דערברענט. איך קוק זיך אום. דעם פּערדס שאָטען איז אין א פאַרגרעסערטער גרויס ארויפגעשוואומען אויפ'ן וואנט, וואָס אנטקעגען מיר. א ווײַלע קוק איך דערויף, דערנאָך גיב איך א שמייכעל, הויב זיך אויף און פערלעש דאָס ליכט. דער שיין פון דער לבנה שפּארט זיך אריין דורכ'ן פענסטער, אין מיין צימער, שפּינעלט מיר אוים אויפ'ן וואנט דעם בלומען־טאָפּ מיט די שוין לאנג פערדארטע בלו־ מען. א ווײַלע קוק איך אויף די אויסגעשאָטענע בלומען — ווי שארף זיי זעהען זיך אָן אויפ'ן וואנט! ווי זיי וואָלטען אויף איהר געוואקסען. באַלד קעהר איך זיך אָב און געה צו צום פענסטער. דאָס פענסטער קוקט ארוים אויף טויזענדער און טויזענדער טורעמס און דעכער, וואָס שימערן אין בלויקייט און לבנה־שיין.

איך וואָלט וועמען איצט דערצעהלען א מעשה פון איינעם, וואָס האָט געהאט א גאָלדענע זון — ווי ער האָט זיין זון צו דער ערד געשליידערט, זי אין שטיקער צעבראָכען, איצט געהט ער ארום זיין גאנצען לעבען און קלייבט, ווי א בעטלער, שטיקלעך זון, — שטיקלעך זון — — — — נאָר ניין. — זילבער־ווייסע שטראַהלען, שטראַהלען פון דער אייביגער מעשה, וואָס שפּרייט זיך הויך און ווייט, אין דער בלויקייט, וואָס איבער אלע־ מען, הענגען אין א רינג הויך איבער מיין קאָפּ. איך זיץ ביים פענס־ טער. דו קומסט אריין און זעצסט זיך שטיל און איבערגעגעבען נעבען

מיר. לעגסט ארויף דיין האנד אויף מיין אקסעל, שפארסט אויך צו דיין קאָפּ. שטיל. דער רינג איבער מיין קאָפּ ווערט גרעסער, ווערט גענוג פאר אונז ביידען. שלאָף איין, מיין קינד. שלאָף איין. זיי רוהיג. — גאָט בע־היט און בעשיץ דיך, קינד.

דאַס גאָלדענע אינגעלע

(אַ קאַפּיטעל פון: „אַמאָל איז געווען אַ נאַר").

זיין הארץ האָט זיך אַזוי נאַריש און ווילד געראַנגעלט, און פון מאָל־צו־מאָל פלעגט ער אין זיך דערהערען משוגענע אויסרופען אַז ער פלעגט אויפציטערען פון כעס.

פּלוצלונג פלעגט ער אין זיך דערפיהלען אַ בעוועגונג ווי עפּעס וואָס איז הונגעריג און ווילד־צורייצט וואָלט אין איהם מיט אַמאָל אויפגע־שפּרונגען און זיך צושריגען אַזוי מורא'דיג, אַז עס דאַכט זיך אַט־אַט, און עס פּלאַצען איהם די אָדערען אין האלז:

— איך בין דאָך אַזוי טייוועליש יונג און איהר לייב איז דאָך אַזוי ווי אַ ליכט פאַר די אויגען, אַזוי ווי אַ ליכט פאַר די אויגען!

און אָט דערזעהט ער זיך מיט איהר אין אַ ליכטיג־בעלויכטענעם צימער. אַ האַלב אָפענע טיהר פיהרט אין אַ צווייטען, אַ טונקעלען...

זי איז אין איהר לייכט־געקעסטעלטען קלייד, וואָס מאַכט זי אַזוי בשופ'דיג־יונג און אַזוי שלאַנגיש־גראַציעז.

זיי ווייסען ביידע, אַז געקומען זענען זיי אהער צו פערברייינגען אַ נאַכט, אַ משוגענע, אַ ווילדע.

דאַס ווייס אפילו די הויט אויף זייערע לייבער...

נאָר איידער זיי שפּאַנען אריבער אינ'ם טונקעלען צימער כאַפּט ער אָן מיט זיינע ביידע הענט איהר שעהנעם קאָפּ. אָן אויפרעגענדע וואַרעמ־קייט פּילט מיט אַמאָל אָן זיינע אויגען און נעהמט פון זיי אַרויסשטראַה־לען מיט אַ פייכטען גלאַנץ:

רחל, רחל! צו ווייסטו וואָס מיר געהען דאַ טהאָן? צו ווייסטו

אז עפעס ריינס און אונשולדיגס, עפעס אזוינס, איבער וואס מיר האבען אזוי קינדעריש געציטערט, וואס מיר האבען אזוי פיעל יאהרען לאנג געהיט, וועט זיך איצט מיט אמאל אפרייסען פון אונז און וועט אוועקפליהען! ? רחל, רחל!...

און פלוצלונג. א ווילדער ריס, א ווילדער כאפ, ווי אין איהם וואלט א ווילדער לייב, א ווילדער טיגער אויפגעשטאנען...

און ווי ווארעם, און ווי דין עס איז די הויט פון איהר לייב!

— מיין פריינד! מיין ווארעמער, מיין צארטער פריינד!

„מיין קלאהרער, מיין ווייסער, מיין לויטערער פריינד!

„מיין רחל! רחל!!

און מיט וויפיעל ליעבע עס דרינגט אריין אין אלע זיינע אדערען דאס ווארימע ציהען זיך פון איהר באזיידיגטען לייב...

„מיין שעהנער, מיין ריינער, מיין ליכטיגער פריינד!

קלוגע מענשען זאגען, אז דאס זענען נארישע ליידען. אז די צייט און דאס לעבען צורייבען אזעלכע זאכען אין שטויב.

„קלוגע מענשען"! ווי גוט זיי ווייסען דאס פון אלץ, און ווי וואויל עס איז זיי ווייל זיי ווייסען. ער אבער ווייסט, אז ער איז א נאר. און אז ווען אפילו צייט און לעבען זאלען דאס אין שטויב צורייבען, וועט ער זיך געוויס אינ'ם שטויב באדען, וועט ער זי געוויס זיך פונ'ם שטויב פון דאס ניי בעשאפען, און ווידער וועט זי פאר איהם שטעהן א ריינע, א שעהנע, און ווידער וועט זיך זיין בלוט אזוי אויפקאכען. און אויפציטערען וועט דאס הארץ און רופען: מיין רחל! רחל!! מיין פריינד! מיין ווארעמער, מיין ווייסער, מיין שטאלצער פריינד!

און ווי האט דען אנדערש געקאנט זיין?

זי איז דאך ניט קיין פשוט'ע מיידעל, וואס קאן זיך פערליעבען געזונט און שטארק, זי איז דאך א מיידעל וואס ווייסט אז דאס לעבען איז ניט קיין מעשה... אמת, די ביכער און דער עולם צווישען וועלכען זי האט זיך געדרעהט, האבען זי געמאכט אביסעל אונבעהאלפען, וואקלענדיג.

איהר האָט זיך גענומען וועלען עס זאָל זיין אזוי און ניט אזוי... און פאר וואָס טאקע ניט אזוי?... פאר וואָס אבער יאָ אזוי?...

ליעבע, פערשטעהט זיך, איז זעהר א גוטע זאך, און זיינע פייער־דיגע בליקען, און זיינע הייסע קושען, און זיינע ליידענשאפטליכע ארומ־נעהמונגען, דאָס איז דאך טאקע אזוי געזונט און גוט. ער פערמאָגט דאך אין זיך אזוי פיעל ליעבע. נעבען איהם ציטערט זי דאך טאקע אזוי אָפט אויף און ווערט אזוי אָפט רויט... און דערצו טאקע — פאָרט א־א בחור!...

אבער ווער וויים צי פון איהם וועט נאָך עפּעס ווערען?... ווער קען ווי־סען?... אפשר יאָ, און אפשר ניט. און טאָמער טאקע ניט?... און דאָ מאכט זיך איהר אזא פאסענדער מענש... און פונקט דאן פאלט איהם נאָך גאָר איין אויפצוגעבען דעם אוניווערסיטעט!...

ווי דערשראָקען און ווי בלאָס זי א־ז דאָס פונדעסטוועגען געוואָרען ווען זי האָט דערהערט, אז ער האָט טאקע פערלאָזען דעם אוניווערסי־טעט.

אבער שמעון!... וואָס הייסט!? — פרעגט זי איהם איבער ווי אן אונטערגעשאָסענע.

ער ענטפערט ניט. קוקט זי בלויז אָן מיט א פערשמייכעלטען ערענסט. זי זעהט דאָס שלעכט און רעדט זיך ווייטער, ווערענדיג אלץ בלאסער, אויפגערעגטער.

— וואָס הייסט איהר פערלאָזט איצט דעם אוניווערסיטעט!?...

עס איז דאך שוין אייער לעצטער טערמין, איהר האָט דאך סך הכל בלויז נאָך עטליכע וואָכען... ווי פאלט דאָס אייך גאָר איין?... פּטר'ן אן אר־ביים פון יאָהרען מיט איין — — — —

און פּלוצלונג בלייבט זי שטעהן, קוקט איהם אָן... און ווערט מיט אמאָל רויט... און אָט שפּרינגט זי אויף:

— כא־כא! אייך, אפנים, דאכט זיך נאָך אלץ, אז דאָס לעבען א־ז א מעשה... און דערביי האָט זיך איהר פיגור אזוי שלאנגיש א ציה־גע־טהאָן, ווי זי וואָלט אינגאנצען געוועזן פון שלאנגען־דרינגען.

ער בעגעגענט זיך מיט איהרע בליקען און זאָגט שמייכלענדיג:

— נעהמט ניט פאר אומגוט מיין שמייכעל, דאָס איז איבער א פוס־

מער נארישקייט :—א קלוגער האט מיר אמאל געזאגט אז ניין־און־ניינציג פראצענט פון אונזערע היינטיגע מיידלעך קענען ווערן ווייבער פון, כמעט, יעדען מאן, — נו, שמייכעלט זיך מיר...

זי האט אויפגעציטערט און איז באלד דערויף, שמייכלענדיג, ווידער רויט געווארען, זיך נאך שלאנגישער און שטאלצער א בויגיגען ציה גע־טהאן, איהם אנגעקוקט א ווײלע און שמייכלענדיג, שטאלץ פערלאזט דאס צימער.

נאך דעם האט ער א לאנגע צייט געלאכט פון זיך אליין :

אט האסטו דיר, דו נארישער בחור! אזוי פיעל יאהרען געווארט און געביינקט, געציטערט און געהאפט און געגלויבט, אז דאס איז די געשטאלט, אז דאס איז דער חלום פון דיין יוגענד, און איצט איז פון דיין איין ריהר אלץ צושאטען געווארען. ניטא... גאר ניט... כא־כא! און וואס איז מיט דיר, דו נארעש הארץ?... עס איז דאך שוין מעהר גאר ניטא! ?

דאס הארץ אבער האט זיך צעווארעמט מיט עפעס א מין פארבי־סענער, צוגליהטער ביטערקייט, און די ביטערקייט האט גענומען שטרא־מען אין אלע אדערען.

— ס'ארא נארעש הארץ, ס'ארא נארעש הארץ!

און אזוי האבען גענומען געהן טעג נאך טעג.

עס טרעפט — ער איז, דאכט זיך, פערנומען מיט דער אדער יענער ארבייט, צו מיט דעם אדער יענעם מענשען, פלוצלונג אבער דערפיהלט ער — דאס הארץ ברענט, ווי עס וואלט געווען אנגעפילהט מיט צוגליה־טע קויהלען און אט ווערט דאס מיט אמאל פערפרוירען און נעהמט אזוי שטעכעדיג פרעסען, ווי עס וואלט א שארפע שטיק אייז געווען... אדער עס צוגעהט און ווערט גאר איגגאנצען צושוואומען. א לייגגערע צייט איז גאר ניטא קיין הארץ... און אט זוכט זיך דאס ווידער אפ... ער וואלט ארויסגענומען דאס הארץ און וואלט דאס אוועקגעגעבען דער קאץ, די קאץ וואלט דאס געפרעסען און ער וואלט דערביי געשמייכעלט :

— זאל זי דיך פרעסען, זאל זי דיך פרעסען!

און אלם צוגאב צו די טעג, האבען גענומען געהן בייזע שלאָפלאָזע נעכט!

נאכט נאך נאכט ליגט ער דורך אין בעט מיט פערמאכטע אויגען, ווי א פער׳חלום׳טער, א פערוועבטער אין עפּעס א געדיכטער גאָלדענער נעץ, די נעץ וועבט זיך ארוים, ווי א גאָלדענער שפּינוועב, פון די ווענט, פון דער סטעליע און דערגרייכט ביז איהם. און ער ליגט געדאנקענלאָז, ווילענלאָז. זיינע געדאנקען און זיין ווילען האבען זיך פערפּלאָנטערט אין דער געדיכטער גאָלדענער נעץ. און ער קאן אפילו מיט קיין האנט ניט קיין ריהר טהאן, און קאן אפילו קיין אויג ניט עפענען... און די נעץ צוגליהט זיך נאך אזוי, אז עס טריקענט דאס בלוט, עס טריקענט זיך דער מארך אין די ביינער.

און אזוי נאכט נאך נאכט.

און עס טרעפט, אז ווען ער קומט אין אבענד אהיים און דערזעהט די בעט דערשרעקט ער זיך פאר איהר... און ער לויפט א צורייצטער ארויס אין גאס.

— אבער וואוהין?

— און פאר וואס?

— און צו וועמען?

— כא־כא!

און די גאס איז ברייט און לאנג און איז פול פערפּלעקט מיט מענשען...

און פאר וואס האט ער ביים ארויסגעהן אאז שטארקען קלאפּ געטהאן מיט דער טיהר?...

מיט אמאָל אבער האט זיך אין איהם אלעס געענדערט!

ער איז רוהיג און געלייטערט געווארען.

גראד דעמאָלט, ווען ער האט שוין פערשטאנען אז אלעס איז שוין פערלארען, איז זי ווי דורך א כשוף צו איהם געקומען, איז זי ווי דורך א כשוף מיט איין מאָל און פאר אלע מאָל זיינע געווארען...

אט געהט ער צו צום שפּיגעל, קוקט אין איהם אריין און דערזעהט אין שפּיגעל איהרע אויגען!

— גאָט מיינער ! — דאָס זענען דאָך טאַקע רחל׳ס אויגען. לענגליכע קלאָהרע ווייסלען, פון וועלכע עס פרעסען זיך שאַרף אַרויס צוויי שפּי־לעוודיגע, טונקעל־ברוינע וויינשעל, מיט טיפע שווארצע אפּלען !...

און ער קוקט אויף די אויגען, קוקט און וואונדערט זיך — ווי שטאַרק איהרע אויגען קוקען דאָס אַרויס פון זיינע...

און ער דערזעהט און דערפיהלט זי אין זיך, זי קוקט דאָס איצט אַרויס פון איהם..

און ביי דער נאַכט אויף זיין געלעגער, ער שלאָפט נאָך ניט. פּלוצ־לונג גיט זיך אין איהם עפּעס מיט אַמאָל א שלאַנקען, א ווילדען ריס. דאָס האָט זי זיך אין איהם אַזא ציה געטהאָן, ער איז דאָס בלויז א מין געוועב אין וועלכען זי האָט זיך אריינגעוועבט און אָט האָט זי זיך איינ־געוואָרעמט אין איהר געוועב און זיך מיט אמאָל א ציה געטהאָן, ווי איהר וואָלט זיך וועלען גרעסער ווערען, ווי איהר וואָלט זיך וועלען בע־סער דערפיהלען דאָס געוועב אַרום זיך.

נאָר איין מאָל אין אָווענד, אויפ׳ן פייער פון דער לאָמפּ זיינען שוין א סך שעה׳ן פערברענט געוואָרען. קוקט ער זיך אום — — — — — און דערפיהלט אויף זיך בלויז, זיין אייגען לייב, זיינע אייגענע ביינער — ער איז מיעד, צובראָכען. יאָ דאָס איז דערפאַר וואָס ער איז מיעד, צו־בראָכען.

ער הויבט זיך אויף, גיט א קנייטש מיט די אַקסלען :

— איך בין קראַנק ? צי דער טייוועל ווייסט וואָס מיט מיר איז ! ?

ער פערלעשט די לאָמפּ און לאָזט זיך צום בעט „אָהן איהר“...

ווי נאָר ער לייגט זיך אריין אין בעט און מאַכט צו די אויגען, בע־ווייזט זיך פאַר איהם א קליין, שמייכלענדיג אינגעלע — — — — — — —

אַרום איז פינסטער, נאָר דאָס אינגעלע פּרעסט זיך אַרויס פון דער פינסטערניש קלאָהר און לויטער און שמייכעלט און רייסט מיט איין הענטעל דעם עק פון א קלאָהר ווייסען ליילאַך, וואָס עס האָט פון קאַפּריז און פון חן וועגען אריינגענומען אין מויל אריין, און דאָס צווייטע הענ־טעל טראָגט עס צו זיינע ליפּען און קוקט דערביי צו איהם אַזוי קינ־

דערש־קלוג און שמייכעלט מיט אזוי פיעל גליק, אז ער ווערט גלייך פערנומען און נעהמט באלד שמייכלען מיט'ן אינגעל'ס ליעבען גליקליכען שמייכעל.

אזוי שמייכעלט ער לאנג, ניט צועפענענדיג די אויגען און אין זיין שמייכעל פערגעהט דאָס אינגעלע און ווערט באלד ווידער געבוירען:

— אינגעלע, אינגעלע! ווער איז דיין טאַטע? און ווער איז דיין מאַמע?

און דאָס אינגעלע לאכט אליין, און שטיפט — אַט פערשווינדט דאָס און אַט קומט דאָס באלד ווידער ארויס פון דער פינסטערנים זיך אליין שפיעלענדיג מיט איהם און מיט'ן כישוף'דיגען ווייסען ליילאך — — —

און ער שמייכעלט און שמייכעלט צום קינד און זיין הארץ ציטערט אלע מאָל אויף און פרעגט:

— אינגעלע, אינגעלע! ווער איז דיין טאַטע? און ווער איז דיין מאַמע? — — —

און אזוי שלאָפט ער איין שמייכלענדיג.

און גאנץ פריה, ווען ער כאפט זיך אויף פון שלאָף, איז, ווי נאַר ער עפענט אויף די אויגען דערזעהט ער. — רחל געהט צו איהם.

ער צושמייכעלט זיך איהר אנטקעגען און זי האלט קלוג און שטאָלץ איין איהר שמייכעל — — —

עפעס איז זי גאַר אי שעהנער, אי ליעבער געוואָרען.

זי איז אין איהר לייכט־געקעסטעלטען קלייד. און איהרע יוגענדליכע, מיידעלשע פארמען פרעסען זיך ארויס כישוף'דיגער, רונדער און שלאַנ־קער. און עפעס אזא געזונד־צארטע מאָרגען־פרישקייט טראָגט זי מיט זיך, ווי זי וואָלט זיך דאָס ביז איצט אין טהוי געבאָדען — — — — און דער שמייכעל, וועלכען זי פרואווט זיך איינהאלטען קוקט ארויס פון איהרע שעהנע אויגען, גליטשט זיך אזוי קלוג ארויס פון איהר יעדער בעוועגונג, פון יעדען פאלד, פון יעדען קעסטעל פון איהר געפּאסטען קלייד.

צי דאַרף ער גאַר פרעגען אויב זי קען ליעב האָבען? און צי זי האָט

איהם ליעב? אז ער זעהט דאָך, ווי אַט געהט זי צו איהם און מיט אזוי פיעל געזונטער, פרישער ליעבע.

— מיין פריינד! מיין ליעבער, מיין ליכטיגער פריינד! הערסט?— און עס נעהמט זיך פּלאָנטערען:

ערגעץ צוויעשן טייכען ביי א טייך האָבען געוואוינט א טאַטע מיט א מאמע און זיי האָבען געהאט איין איינציג קינד — א קליין אינגעלע.

איין מאָל איז דאָס אינגעלע צוגעגאנגען צום טייך און דערזעהן ווי אין'ם וואסער שפּאציערט זיך אום א גאָלדען אינגעלע.

— אינגעלע, אינגעלע! האָט ער אויסגעשריען און מיט אויסגע־שטרעקטע הענטלעך זיך א לאָז געטהאָן צו דעם גאָלדען אינגעלע.

גוטע מענשען האָבען דערזעהען, ווי דאָס קינד איז אריינגעפאלען אין וואסער, האָבען זיי דאָס ארויסגעראטעוועט און געבראכט צוריק צו זיין טאַטען צו זיין מאמען.

דאָס קינד איז עטליכע טעג געלעגען קראנק און נאָך דעם, ווען ער איז צוריק געזונט געוואָרען, האָט דאָס איהם ווידער גענומען ציהען צום טייך: — ער וויל צום גאָלדען אינגעלע — — —

טאַטע־מאמע האָבען א קוק געטהאָן, אז ס'איז שלעכט, האָבען זיי זיך דערשראָקען און האָבען פארלאָזט די שטאָדט מיט די טייכען און האָבען זיך בעזעצט אין א שטאָדט וואו עס איז ניטאָ קיין טייכען.

און דאָס קינד איז דאָרט געוואקסען מיט א שטענדיג בייגקען נאָכ'ן גאָלדענעם אינגעלע.

ווען ער איז עלטער געוואָרען, האָט ער פערלאָזען טאַטע־מאמע און זיך געלאָזט אויף דער וועלט זוכען דאָס גאָלדען אינגעלע.

לאנג האָט ער געוואנדערט פון שטאָדט צו שטאָדט, פון לאנד צו לאנד, געזוכט און געזוכט און אלץ ניט געקאָנט געפינען דאָס גאָל־דען אינגעלע.

איין מאָל בעגעגענט ער א קלוגען אלטען.

— קלוגער אלטער! אמאָל, איך בין נאָך געוועזן א קינד, בין איך צוגעגאנגען צום ברעג פון א טייך, די זון האָט זיך נאָר וואָס אויפגעהויבען איבער'ן וואסער און איך האָב דערזעהן ווי אין'ם וואסער געהט

אום א גאָלדען אינגעלע, איך האָב זיך געלאָזט צו דעם, אבער מען האָט מיך געכאפט אויפ'ן מיטען, און פון דאן אָן זוך איך און זוך און קאן ניט געפינען דאס גאָלדענע אינגעלע — קלוגער אלטער! קאָנסטו מיר זאגען, ווי איך קאָן ווידער זעהן דאס גאָלדען אינגעלע?

דער קלוגער אלטער האָט אויפגעהויבען זיינע לאנגע גרויע ברעמען און בעטראכט דעם מאָדנעם יונגען מאן, מיט די ביסטרע שווארצע אוי־גען — — — — —

— קינד איינס — זאָגט דער אלטער — וואָס האָסטו זיך איינגע־רעדט? ! — דו ביזט דאָך שוין א דערוואקסענער מענש, ווייסטו דען ניט אז אזוינע זאכען, זיינען בלויז איינגערעדטע, אויסגעטראכטע?

— קלוגער אלטער! דו הערסט דאָך אז דאָס איז ניט איינגערעדט, ניט אויסגעטראכט, דו הערסט דאָך, אז איך האָב דאָס אליין גע־זעהן, איך שווער דיר, איך שווער אז איך האָב דאָס אליין גע־זעהן!

דאַ האָט דער אלטער פון דאָס ניי אויפגעצויגען די לאנגע, גרויע ברעמען פון איבער זיינע אויגען און זיך לאנג און גוט איינגעקוקט אין דעם יונגען מאן — — — — — און נאָך דעם זאָגט ער צו איהם:

— וואויל מיין קינד! — איך האָב פאר דיר א גוטע עצה. — דו ביזט נאָך יונג און שטארק און די וועלט איז ברייט און גרויס, לאָז זיך אריין אין איהר, ווער רייך, זאמעל אָן א סך גאָלד און זילבער, דיאמאנ־טען און טייערע שטיינער. נאָך דעם ווענדסטו זיך ווענדען צו א גוטען גאָלד־גיסער, וועט ער דיר פון דיינע אוצרות מאכען דאָס גאָלדענע אינגעלע.

האָט ער געפאָלגט דעם אלטען, און האָט זיך אריינגעוואָרפען אין דער ברייטער, גרויסער וועלט און זיך גענומען פלייסיג ארבייטען, האנד־לען, וואנדלען.

אזוי זיינען אוועק יאָהרען, און יאָהרען נאָך יאָהרען, ביז ער האָט מיט שווערער מיה אָנגעזאמעלט גרויסע רייכע אוצרות.

נאָך דעם האָט ער זיך אויסגעשר עבען דעם בעסטען גאָלד־שמיד פון דער וועלט און יענער האָט פאר איהם געמאכט א וואונדערליך שעהן בילד פון טייערע בלויע שטיינער. אין מיטען פון דעם בילד האָט זיך

ארויסגעפרעסט א כישוף'דיג שיינענדיגע זון, געמאכט פון די שעהנסטע דיאמאנטען, וואס די וועלט פערמאגט, און אונטען און אין מיטען זיי־נען די שטראהלען פון דער זון זיך עפעס אזוי מאדנע צונויפגעקומען און זיך איבערגעפלאנטערט מיט קוויטען פון צופלאסענעם גאלד און זיל־בער און מיט קוויטען פון פערשיעדענע פארביגע, טייערע שטיינער, אז עס האט אויסגעזעהען ווי פון צווישען די פאלירטע בלויע שטיינער, שפארט זיך ארויס א גליקליך שיינענדיג אינגעלע.

לאנג האט ער געווארט ביז דאס אינגעלע וועט פארטיג ווערען.

און ווען עס איז פארטיג געווארען האט מען דאס אהן זיין וויסען געבראכט אין דעם צוגעגרייטען צימער.

אין צימער איז געווען לייידיג און האלב טונקעל.

און פון דער דונקעלהייט האט זיך דאס בלויע בילד, מיט'ן דיא־מאנטענעם אינגעלע ארויסגעפרעסט ווי פון אונטער א פערכישופ'טען שלייער.

און אט האט מען איהם דערלאנגט דעם שליסעל און מען האט איהם אנגעזאגט, אז עס איז שוין פארטיג, אז דאס גאלדענע אינגעלע, ווארט שוין אויף איהם אין יענעם צימער.

מיט א ציטערדיגער האנט האט ער גענומען דעם שליסעל און מיט א שטארק קלאפענדיג הארץ האט ער זיך געלאזט צום צימער, און ווען ער האט אריינגעלייגט דעם שליסעל אין שלאס פון טיהר, האט איהם אין הארצען גענומען שלאגען ווי מיט שווערע האמערס. — אט־אט! און ער וועט זעהן דאס גאלדען אינגעלע. אלעס אין איהם איז מיט אמאל אי ליעבער, אי פרישער געווארען. — ווייל עפעס א קלייניגקייט! — נאך אזוי פיעל יאהרען פון שווערען ביינקען, פון מיה און פון פיין — — — טרערען האבען אויפגעגלאנצט אין זיינע אויגען, די הענט האבען זיך איהם גענומען נאך ציטערדיגער טרייסלען.

אבער אז ער האט געעפענט די טיהר, איז ווי נאר ער האט אריבער־געשפאנט די שוועל און דערזעהן דאס בילד, איז ער ווי פערשטיינערט געווארען — — — !

א לענגערע צייט איז ער אזוי געשטאַנען א פערשטיינערטער און מיט ווילדע, צושראָקענע בליקען געשטאַכען דאָס פרעמדע איגעלע וואָס האָט זיך צו איהם ארויסגעפרעסט פון דער דונקעלהייט. נאָך דעם האָט ער א שרעקליכען שמייכעל געטהאָן — — — און אזוי שמייכלענדיג איז ער צוגעגאנגען צום בילד און האָט אויפגעהויבען זיין האנד און מיט זיין פויסט דערלאנגט אזא בייזען קלאַפּ אינ׳ם איגעלע, אז דאָס גאנצע בילד איז אין שטיקלעך צופלויגען. — — — — — — — — — — — — — — —

לאנג האָט ער נאָך דעם געוואנדערט איינער אליין, א פערביטערטער, ביז איין מאָל האָט ער צווישען ווייטע וועגען, ביי א וועג דערזעהן א בלינדען בעטלער.

איז א הם איינגעפאלען זיך ווענדען צו אָט דעם בלינדען.

האָט איהם דער בלינדער בעטלער אויסגעהערט און האָט צו איהם געזאָגט:

זיי וויסען, אז די וועלט איז פול מיט וויסטע טעג און שווארצע נעכט, האָט גאָט דערפאר געגעבען די זון מיט איהר גאָלד און די לבנה מיט איהר זילבער.

און מענשען ווילען ווייט ניט געהן, בעגעגענט זיי דער קלוגער אַלטער. ער איז קלוג און ער מיינט יעדענס טובה, און ער האָט אויך דיין טובה געמיינט.

אויף דער וועלט זיינען אבער פאראנען זאכען, וואָס קלוגע און זעהענדיגע וויסען ניט, און קינדער און בלינדע וויסען יאָ...

און נאָכדעם האָט דער בעטלער איהם געזאָגט, אז ער זאָל געהען צו דעם טייך וואָס אין יענעם און יענעם לאנד. — דאָס איז דאָס לאנד פון אלע לענדער. די וואסער צוגיסט זיך און צושפּרייט זיך פון דאָרט איבער דער גאנצער וועלט, דאָרטען זאָל ער געהן ביים ברעג אזוי לאנג און אזוי ווייט ביז ער וועט קומען צו א פלאַץ וואו פון שאַף ווערען לייבען און פון לייבען ווידער שאַף.

דאָרטען זאָל ער אויפזוכען יענעם און יענעם שטיין.

נעבען שטיין וועט איהם שוין געגעבען ווערען דער ריכטיגער סימן.

און נאָך דעם, איז ווי נאָר די זון וועט אויפגעהן אין איין עק הי־מעל, וואָס איבער'ן וואסער, זאָל ער ארויפקריכען אויפ'ן שטיין און זאָל זיך איינעסען מיט זיינע אויגען אין דער זון און ער זאָל פון איהר ניט אראָפּנעהמען די אויגען ביז פאר נאכט.

און ערשט דאן וועט די זון וועט זיך אין דיר אויף אזוי פיעל און אזוי שטארק ארייננשפּיעגלען, וועסטו פאר זיך דערזעהן דיין גאָלדענע איינגעלע.

— געדיינק אבער, מיין פריינד—זאָגט צו איהם ווידער דער בלינדער— געדיינק אז דער וועג איז זעהר און זעהר א שווערער. א סך ווערען גלייך מיעד און קערען זיך אום, א סך געהען און געהען ביז זיי הערען אויף צו גלויבען אז מען קאָן גאָר אהין וועז קומען — — — גיעבען זיי א מאַך מיט דער האנט און לאָזען זיך צוריק, און געדיינק אויך, אז צו קוקען אין דער זון איז שווער, איז זעהר, זעהר שווער.

אבער דער זוכער פון גאָלדען איינגעלע ענטפערט:

— האָב ניט קיין מורא, דו גוטער בלינדער! און פאר דיין קלוגער עצה זיי געבענשט, זיי מיר טויזענד מאָל געבענשט! גיעב מיר דיין האנד, און גיעב מיר דיין ברכה.

ווארעם האָט איהם דער בלינדער זיין האנד געגעבען און איהם וואָרעם געבענשט, און איהם נאָך עטליכע טריט בעגלייט, ביז זיי זיינען צוגעקומען צו א פּלאַץ וואו די וועגען שיידען זיך, האָבען זיי זיך געזעגענט און האָבען זיך צושיידט.

לאַנג האָט ער נאָך דעם געוואנדערט ביז ער האָט אויפגעזוכט דאָס לאַנד; לאַנג איז ער נאָך דעם געגאנגען ביי דעם ברעג פון דעם אונ־ענדליך גרויסען וואסער — טאָג איין, טאָג אוים.

א סך ווייסע שיפען האָט ער געזעהען דורכשווימען איבער'ן וואסער ארויף און אראָב און דאָס וואסער איז אזוי גרוים, אז די גרעסטע שיפען זעהען קוים אוים די גרוים ווי גענז — — —

און דער ברעג האָט זיך פאר איהם אלץ געצויגען ווילד און וו־סט, אָהן א אָנהויב, אָהן א סוף.

ב ז איינמאָל איז ער צוגעקומען צו א פּלאַץ, וואו דערנער און שפּי־

ציגע שטיינער האָבען גענומען בייז שטעכען זיינע הענד און פיס. און שלעכטע צווייגען האָבען גענומען שטעכען און רייסען זיין פנים, זיין לייב.

ער אָבער האָט ניט אויפגעהערט צו געהן אַלץ ווייטער און ווייטער.

און ווען ער האָט פאַר זיך געפונען אַ ליידיגען פּלאַץ, איז שוין גע־ווען נאַכט.

די לבנה איז שוין לאַנג אומגעשוואומען אַ בער'ן וואַסער, אַ יונגע, אַ ציטערדיג־פרישע.

ער האָט זיך צוגעזעצט און אַ מיעדער גענומען קוקען פאַר זיך אַי־בער'ן ברייטען, ווייטען וואַסער, אויף דער לבנה, וואָס האָט פּונקט אַנט־קעגען איהם ארויסגעקוקט פונ'ם וואַסער.

און אַ ווײַלע אַרום האָבען זיך ביי איהם צוגעמאַכט די אויגען.

אָבער מיט פערמאַכטע אויגען זעהט ער נאָך אַלץ די לבנה, דאָס וואַסער — — — די לבנה נעהמט ווערען גרעסער און גרעסער — — — און אַט בעווייזען זיך איבער איהר צוויי שטראַהלענדיגע הערנער... און עס ווערט פון דער לבנה אַ הויכע, אַ שטאַרקע געשטאַלט. — — — — — — —

די צוויי צושטראַהלטע הערנער שפּאַרען זיך אַרויס פון דער גע־שטאַלטס שטערען.

די געשטאַלט איז אין גאַנצען פון לבנה־זילבער און אַ שטיל פערשטערענטער הימעל איז זיין קלייד. און אַ הויכער שטעקען איז אין זיין האַנד.

אַ גרויס און ברייט צוואַוואַקסענע באָרד, און עפּעס אַזעלכע צוויי ווילד־צוואַוואַקסענע ברעמען, וואָס כאָטש זיי זיינען גרויס, פערדעקען זיי דאָך ניט די אויגען.

און די אויגען קוקען אַרויס אַזוי מורא'דיג גרויס און אַזוי אונענד־ליך ווייט.

דאָס וואַסער איז קלאָהר און די ריעזיגע לבנה־געשטאַלט מיט די צושטראַהלטע הערנער, זעהט זיך אַרויס לויטער און שטאַרק.

ווייט אינ'ם וואַסער אונטער די כמעט באָרוועסע פיס פון דער גע־שטאַלט שפּרייט זיך אַ ווייס פעלד.

אויפ'ן ווייסען פעלד, פאשען זיך ווייסע שאף.
און אט פאלט דער בליק פון דער געשטאלט אויף די שאף און ווי דורך א כישוף ווערט פון זיי ווייסע לייבען — — — אן אנדער בליק און פון די לייבען ווערען צוריק שאף...
און דער זוכער פון גאלדענעם אינגעלע האט פערשטאנען אז דאס זעהט ער דעם ריכטיגען סימן... און ווי נאר ער האט געעפענט די אויגען האט ער פאר זיך טאקע גלייך דערזעהן דעם שטיין.
טרערען פון פרייד און גליק האבען זיך אין זיינע אויגען געוויזען.
און גאנץ פריה, ווי נאר די זון איז אויפגעגאנגען איבער'ן ווייטען וואסער, איז ער ארויף אויף דעם פער'כשופ'טען שטיין און מיט א וויל־דער ליידענשאפט זיך איינגעגעסען אין איהר מיט זיינע בליקען.
די זון האט זיך צוגליהט, זיך צוברענט אלץ פלאמיגער און הייסער. ער אבער האט אין איהר אלץ געקוקט און געקוקט...
און אזוי דעם גאנצען טאג, ביז פארנאכט, ביז — — — ביז די אויגען זיינען איהם אויסגערונען — — —
ער איז בלינד געווארען.
נאך אזוי פיעל יאהרען פון מיה, פון האפען און שטרעבען צו זעהען דאס גאלדענע אינגעלע, האט ער גאר אינגאנצען פערלארען די מעגליכ־קייט צו זעהן. — — — — — — — — — — — — — — —
אבער לאנג האט זיין פערצווייפלונג ניט אנגעהאלטען. ווייל א מינוט, א רגע נאך דעם ווי ער איז בלינד געווארען, האט ער דערזעהן ווי אינ'ם וואסער געהט צו איהם דאס גאלדענע אינגעלע, זיין גאלדען אינגעלע! — עס געהט צו איהם! דאס וואסער — זעהט ער — קנייטשט זיך עטוואס א־בער'ן אינגעלס גאלד־געלאקטען קאפ, און איבער'ן וואסער בלייבט נאך איהם א לאנגער פאס פון ווייכע, גאלדענע רינגען. — — — —
בלינדער! אז דו ביזט בלינד, צי איז דאס אמת, אז דו זעהסט דאס גאלדענע אינגעלע? — — — — — —
אבער, צי דארף מען איהם גאר פרעגען אזא שאלה? — אז אט זעהט ער דאך פארט דאס גאלדענע אינגעלע, אט געהט דאס אינ'ם וואַ־סער, אט קומט דאס צום ברעג...

און דאס אינגעלע איז טאקע געקומען צום ברעג און איז ארויף אויף דער טרוקעניש און זיך גענומען קלעטערן אויף שטיין, און איז ארויף צו איהם.

— אינגעלע! מיין גאלדען אינגעלע!

יאהרען פליהען.

יאהרען שפרינגען ווי פערשייטע קינדער.

רחל איז א גוטע, איבערגעגעבענע פרוי צו איהר מאן. נאר ווען ניט ווען דערמאנט זי זיך ווי אין א מעשה, אז אמאל איז געווען א נאר, א בחור וואס האט זיך אין איהר פערליעבט.

יוי שעהן דער נאר האט דאס געקאנט ליעבען! — — — — — —

ער האט זי בעהאנגען מיט אלע גוטע מעלות נאך וועלכע ער האט שטענדיג געביינקט.

און טאקע גאר אנדערש האט זי דעמאלט אויסגעזעהן.. באלד אבער צולאכט זי זיך:

— כא, כא! סארא נאר ער איז געווען. — דאס לעבען איז דאך ניט קיין מעשה, דאס לעבען איז ניט קיין מעשה!

עס טרעפט אויך, אז שמעון'ס בליקען צושפאלטען איהר דעם שלאף אין מיטען דער נאכט.

אמאל נעהמט זי איבער דעם פון שלאף שמייכלען, און אמאל כאפט זי זיך איבער דעם אויף פון שלאף א צושראקענע — — — — — —

דאן ליגט זי אזוי א לענגערע ווייליע און קוקט פאר זיך אין דער פינס־טערניש מיט צושראקענע אויגען. נאר באלד כאפט זי זיך... און נעהמט לאכען:

— וואסערע נארישע געדאנקען איהר קריכען דאס אין קאפ. און אויב איהר מאן איז נעבען איהר, נעהמט זי זיך שמייכלענדיג פרעסען צו איהם — — —

אמאל פאלט איהר אויך איין אויפצוזוכען איהר לייכט געקעס־טעלט קלייד, דאס קלייד אויף וועמעס קעסטעלעך שמעון'ס בליקען פלע־גען זיך אזוי רייך צושפיעלען. —

זי טהוט אָן דאָס קלייד און געהט צו צום שפּיגעל מיט דעם חשק צו דערקאָנען אין זיך נאָך י ע נ ע רחל — — — באלד אבער צושמיי־בעלט זי זיך אויף פון דעם נארעשען איינפאל.

צוויי רחל'ס — טראכט זי, — עס זיינען געוואָרען צוויי רחל'ס. און איינע פון זיי שטעהט איצט ביים שפּיגעל און שמייכעלט...

— רבונו של עולם! צ י א י ז ד ע ן ד א ס ל ע ב ע ן אַ מ ע ש ה ?...

פארנאכט.

שמעון'ס הארץ איז ברייט און אָפען. —

גרויסע ברוינליך־גרויע, ווייטע פעלדער שפּרייטען זיך פון הימעל צו הימעל.

ער זיצט אויף אַן אָפּגעבראָכענעם שטיין.

און כאָטש ער האַלט זיין קאָפּ און זיינע אויגען עטוואָס אראָפּ־געלאָזען צו זיינע קניען, זעהט ער פאר זיך דאָך די גאַנצע ברייט און ווייט. און די זון וואָס קאַטשעט זיך דאָרט אראָפּ צום ברעג.

שטילע פאַנראַכטיגע קלאַנגען וויגען זיך איבער דער ווייטקייט. דרעמלען איין און וועקען זיך — — — —

מידע קלאַנגען. קלאַנגען פון אונענדליכער גוטסקייט, פון אונענד־ליכער נאָהענטקייט און ווייטקייט.

און ערגעץ ארויף, אויף'ן ברעג פון הימעל בעוויזט זיך דער בלינ־דער מיט זיין גאָלדען אינגעלע.

— אינגעלע, אינגעלע! ווער איז דיין טאַטע? און ווער איז דיין מאַמע? — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

עס רעגענט

(אַ מעשה און נאָך אַ מעשה).

— וואָס איז מיט אייך, בינעם?
בינעם שווייגט.

— צו וועלכע טייוועל! און אז עס רעגענט אין דרויסען, דארף מען שוין זיין אין כעס אויף דער גאנצער וועלט?

— נארישקייטען!

— וואָס נאר׳שקייט? — פרואווט זיך קאפלאַן אלץ אריינצוציהען בינעמען אין א געשפרעך. —

שוין באלד צוויי טעג, אז בינעם, מיט וועלכען ער ארבייט ביי איין טיש, שטעהט אלץ אָן אנגע׳ברוגז׳טער. און דערצו האָט זיך דער הערבסט טאקע שוין אריינגעגעסען אין די ביינער. — כאפסט א קוק דורכ׳ן פענס־טער — רעגען אָדער ניט רעגען, נאָר עפּעס אזוי, א גרויער, שווערער דרויסען הענגט נערוועז איבער דעכער, דעכער און דעכער. און דאָס איז די וועלט! פוי, צום טייפעל! בינעם!!

— נו!?

— נאָמיר עפּעס זינגען!

— גוט: הויבט אָן.

— אָבער איהר רעדט דאָך ווי א נעכטיגער, פונקט ווי איהר וואָלט אין גאנצען געווען אָן אויסגעליידיגטער — — — אויף מיין וואָרט.

— איז וואָס ווילט איהר האָבען? — הויבט שוין בינעם אויף זיין קאָפּ מיט א געצוואונגענעם שמייכעל אויף די ליפּען.

— נו, אדרבה, דערצעהלט, וועגען וואָס טראכט איהר, — מאָהנט קאפלאַן, — איהר טראכט דאָך עפּעס. ס׳איז אינטערעסאנט, אויף מיין וואָרט. איהר דערמאָנט זיך דאָך מן הסתם אָן עפּעס; אז ס׳איז אזוי אין

דרויסען, און מען שווייגט, איז מן הסתם דערמאָנט מען זיך אַן עפּעס.

— וואָס איז מיט אייך, מיין פריינד? איהר האָט זיך דערמאָנט אַן עפּעס און ווילט דאָס דערצעהלען, איז וואָס מוטשעט איהר זיך? דער־צעהלט, איכ׳ל הערען.

— ניין! ווייסט איהר אָבער וואָס? פריהער דערצעהלט איהר עפּעס, דערנאָך — איך. נו? גוט?

— וואָס מאַכט איהר זיך נאַריש. אַט זייט איהר דאָך ערשט געווען אַ קלוגער: אַז ס׳איז אַזוי אין דרויסען, דערמאָנט מען זיך... ווער עס דערמאָנט זיך אַן דער היים, ווער — אין אַנדערע זאַכען און ווער — גלאַט אַזוי אַן אינטערעסאַנטע נאַרישקייט... אַט האָב איך אַ בעקאַנטען, האָט ער מיר איינמאָל דערצעהלט, אַז אין אַזוינע טעג דערמאָנט זיך איהם זיין געליעבטע. זי קומט צו איהם, און זי שטעהט לעבען איהם, קוקט אויף איהם, און איז ביי זיך עפּעס אַזוי שטאָלץ דערמיט, וואָס זי איז זיינע. און זי קוקט און זי שמייכעלט אַ גליקליכע. זי געהט צו צו איהם, טוליעט זיך איין אין איהם און שמייכעלט. און וויל זי — ברוגז׳ט זי זיך כלומרשט אַן אויף איהם... און עפּעס מיט אַזאַ שטאָלץ. זי איז שטאָלץ, ווייל זי ווייסט ער האָט זי ליעב. און ווייל זי פיהלט, אַז זי איז זיינע, אין גאַנצען זיינע, מיט איהר גאַנצען לייב, מיט איהר גאַנצער נשמה... שעהן איז ווען עס דאַכט זיך איהם, אַז זי זינגט מיט איהם, דאַן צוזינגט ער זיך אַזוי שיינענדיג, ווי די גאַנצע וועלט וואָלט געווען זיינע... אַזוי ווי ער וואָלט וועלען מיט איינגעהאַלטענע טענער שטיל אויפוועקען די גאַנצע וועלט, זי אָנפילען מיט זון... און אַזוי קען ער אַבזינגען אַ גאַנ־צען טאָג און אַ נאַכט, כאָטש אין דרויסען איבער די פענסטער און דעכער שמייסט דער ווינד מיט רעגען. און אַמאָל רייסט ער זיך פּלוצלונג אָב אין מיטען זינגען און צושמייכעלט זיך ווי אַ קינד. דאָס — זאָגט ער — האָט זי איהם פּלוצלונג ארויפגעלייגט איהר האַנד אויף זיינע ליפּען: זי וויל ניט ער זאָל זינגען, זי וויל — ער זאָל שמייכלען — — —

און ווען מיין פריינד דערצעהלט דאָס, זעהט ער עפּעס אויס אַזוי מאָדנע גליקליך: עס בעווייזען זיך איהם אַזש טרעהרען אין די אויגען און זיין שטימע נעמט נערוועז קלינגען.

דאַ בלייבט בינעם אליין אויף שטעהן אויף א ווײַלע, ווייל ער דער־פיהלט, אז א ווארעמקייט האָט איהם אויפגעגלאנצט אין די אויגען... און זיין קול איז מיט אמאָל ווארעמער און ווייכער געוואָרען, און ער וואָלט דאָך ניט וועלען, אז קאַפּלאַן זאָל זיך אָנשטויסען אז דאָס דער־צעהלט ער טאַקע ווענען זיך אליין... באַלד בערוהיגט ער זיך אביסעל און דערצעהלט ווייטער:

און טאָמער פערשווינדט זי פון איהם, בעווייזט זיך באַלד פאַר זיינע אויגען א גרויסע גאָלדענע זון... א מאָדנער בחור! — אין דרויסען רע־גענט און רעגענט, אלץ איז נאַס, דורכגענעצט. די פייכטקייט, דוכט זיך, פרעסט די הויט פון לייב, די האָר פון קאָפּ, און פאַר זיינע אויגען שטעהט — א גרויסע גאָלדענע זון. און דאָס רייצט איהם אזוי אויף, אז ער פיהלט ווי צו קריצען מיט די צייהן... ער וואָלט וועלען כאַפּען אַט די זון אין זיינע הענד, זי שליידערען אויף דער ערד, זי אין שטיקער צורייסען...

. . . . און אמאָל נעמט זיך איהם אויסווייזען, אז זי וואַרט אויף איהם... אז אַט געהט ער איבער די פערדרעגנטע גאַסען. דער רעגען נעהמט איהם דורך, און אלץ איז אזוי גרוי און שווער, און ער געהט און געהט. עס ווערט איהם הייס; — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — און אַט, דאכט זיך, עפענט זיך פאַר איהם זיין טונקע־לער צימער און זי שפּרינגט איהם אנטקעגען. זי איז א לויטערע, א ווייסע אין איהר גלאַטען ווייסען קלייד, וואָס נעמט זי ארום אזוי ציטעריג-ווייס, אזוי בויגיג און שלאַנק... און עפּעס ציטעריג-ווייסעס פלאַטערט ווארעם אויף אין זיין הארצען. די אויגען גלאַנצען איהם אויף און פער־ציהען זיך מיט א גליקליכער פייכטקייט; און זיינע ליפּען צושמייכלען זיך פרישער און ריינער און א שיין פון ליעבע און פרייד צוגיסט זיך אויף זיין פּנים און זי צושמייכעלט זיך צופרידען, ווייל זי האָט נאָך פריהער געוואוסט, אז ער וועט אזוי ערשטוינט ווערען, ווען ער וועט זי פּלוצלונג, אין אזא רעגענדיגען טאָג, טרעפען ביי זיך אין צימער. און פאַר זיינע אויגען קריגט דער רעגען מיט אמאָל א פרישקייט און א זילבערנע ווייסקייט. און ער איז שוין ניט אין ניו יאָרק, נאָר אין א זילבערנער

שטאָדט, וואו אַלץ איז פון זילבער. און דער זילבערנער רעגען גיסט אויף זילבערנע הייזער און אויף זילבערנע גאַסען און מאַכט זיי בלויז לייכטער און פרישער... און זי שטרעקט צו איהם אויס איהרע הענד און ער נעמט זי ארום און קושט איהר האַנד, און ער קושט איהר אַקסעל, און ער קושט איהר ווייס קלייד — — —

און איבערהויפּט האָב איך אייך גאָר פערגעסען צו דערצעהלען, אַז ער איז עפּעס גאָר א מאָדנער בחור: ער איז א נזיר... און איהר פערשטעהט? — — — ער זאָגט, אַז אַלץ צו וואָס א מענש ריהרט זיך צו, מוז זיין ריין און שען... און זיין געליעבטע קען זיין — וועט ער שוין גאָר קיינמאָל אין לעבען נישט זעהן. און ווי משוגע ער איז דאָס אין איהר פערליעבט... און ווי שעהן עס איז צו זעהן, ווען ער רעדט וועגען איהר, עס ווילט זיך איהם בשעת מעשה ווארעם דריקען די האַנד. איהר פערשטעהט? — פּאַרט א מענש מיט אַזוי פיעל ליעבע.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— הערט זשע, אַז ווי באַלד אַזוי, וועל איך אייך אויך דערצעהלען א מעשה, — רופט זיך קאַפּלאַן אָן א צופרידענער. — און דאָס האָט טאַקע מיט מיר אַליין געטראָפען. ס'איז געווען א יום־טוב'דיגער טאָג. איך כאַפּ זיך אויף גאַנץ פריה און דערמאָן זיך, אַז היינט ארבייט מען נ ט. היינט דאַרף מען, הייסט דאָס, נישט געהן אין שאַפּ. און אין דרויסען איז כמארנע: — עס רעגענט עפּיס אַזא רעגענדעל וואָס נעמט יורך אַלע ביינער. דרעה איך זיך מיר איבער אויפ'ן געלעגער אַזוי, אַהין, אַהער און מאַך ביי זיך אָב, אַז מען דאַרף אויפשטעהן.

נו, פערשטעהט זיך, אַז אויפשטעהן איז אויפשטעהן. האָב איך זיך איינגעוואַשען, זיך אָנגעטהאָן און נאָכדעם גאַנץ געשמאַק אָבגעגעסען, אָבגעטרונקען און האָב מיר פּאַרויכערט א יום־טוב'דיגען סיגאַר און בין מיר ארויס אין גאַס.

דער „פלאָץ" וואוהין איך בין געגאַנגען, איז נאָך פאַר מיר געווען ניי.

ביים טיר האָט מיך בעגעגענט די מאַדאַם מיט א שמייכעל: אַזוי

פריה!... — אָל־רייט! גנעהט אריין! — זאָגט זי מיר, — אין פראָנט רום. איך וועל אייך באלד ארייגשיקען די מיידלעך.

בין איך מיר אריין אין זאַל, זיך אוועקגעזעצט אויף א ווייך געבעד־טער סאָפע און ווארט. אין א ווײלע ארום בעוויייזט זיך אויפ׳ן שוועל א מויד — נאַר־וואָס פון בעט ארויס. זי איז מיר ניט געפעלען געוואָ־רען, האָב איך או ף איהר א געשריי געטהאָן: „גאָ אָן, גאָ אָן!“

האָט זי זיך באלד אומגעדרעהט און איז אוועק.

נאָך דעם געהען אוועק א מינוט פינף, צעהן און מעהרער... עס קומט קיינער ניט. ווער איך אין כעס, גיב מיט דער האנד א קלאַפּ אין טיש. לויפט אריין די מאדאם אביסעל צושראָקען: וואָס איז? —

— וואו, צום טייוועל, זיינען דאָס אייערע מיידלאך?

— וואָס, איהר זענט נאָך ביז איצט אליין? — קיידי! — שרייט זי אויס. עס בעוויייזט זיך אין טיר א געזונטע נעגערין. — סעי, קיידי, — ווענדט זיך צו איהר די מאדאם, — פיהר ארויף דעם דזשענטעלמען צו די קינדער. און צו מיר דרעהט זי זיך אויס מיט א שמייכעלע: — איהר פערשטעהט, מיין העררע, איהר זענט געקומען אביסעל צו פריה; זיי שלאָפען נאָך. אבער עס מאכט ניט. איהר וועט זיך דאָרט או פוועקען וועלכע ניט איז.

מיר זיינען ארויף אויפ׳ן ערשטען שטאָק. די נעגערין, מיט א צו־שמירטען שמייכעל אויף די גראָבע ליפען, עפענט פאר מיר אויף די טיהר פון ערשטען צימער. אין בעטעל איז געלעגען א מויד איינגעווי־קעלט אין א רויטער דעק. די האלב־נאקעטע מויד האָט זיך אויפגע־כאפט, א דרעה געטהאָן צו אונז דעם צושויבערטען קאָפּ צושראָקען, ווי מען וואלט זי אבגעגאסען מיט קאלט וואסער:

— וואָס איז!?

— דאָ האסטו א גאסט, — זאָגט צו איהר די נעגערין, און צו מיר גיט זי א שמייכעל: — א גוט מיידעל!

— ניין, זי געפעלט מיר ניט! — זאָג איך אָב קורץ, קום!

און באלד בין איך געשטאנען מיט דער נעגערין ביי א צווייטען צימעריל, ביי א דריטען, ביי א פיערטען: ס׳עפעס אלץ אזוינע מוידען ווי די בערען.

— וואָס איז דאָס פאַר אַ סחורה? — זאָג איך.

שטעלט זיך די נעגערין אָב פאַר מיר, מעסט מיך אָב מיט איהרע גרויסע ווייסלען פון אויבען ביז אראָפּ, און זי פערקאַטשעט אזוי איהרע שווארצע ליפּען, אז עס טשירען זיך אויס איהרע רויטע יאסלעס מ ט איה־רע ווייסע צייהן און זי גיט אַ גנב'ישען שמייכעל: אָלל־רייט, קום!

בין איך מיט איהר ארויס פון'ם קאָרידאָר, האָט זי זיך מיט מיר אויפגעהויבען איין שטאָק העכער און נאָכדעם ערשט נאָך אַ שטאָק. אויפ'ן וועג שטעלט זי זיך אָב, קוקט ארויף צו מיר און שמייכעלט אלץ גנב'יש. איך, פערשטעהט זיך, שטוים זיך באלד אָן, אז זי מיינט עט־ליכע סענט און איך זאָג צו איהר:

— וועלל, וועלל, קיידי! עס וועט שוין זיין אָל־רייט. קום!

מיר זיינען ארויף אויפ'ן אויבערשטען עטאזש. זי איז מיט מיר אריין, האָט מיך צוגעפיהרט צו אַ טיהר און זי נור אביסעל אָן עפען גע־טהאָן.

אַ יונגע, שלאַנקע מיידעל, כמעט אַ קינד, איז געשלאָפען אין בעט און אזוי איינגענורעט ווי ביי דער מאַמען אין דער היים.

אַ צופרידענער האָב איך אוועקגעגעבען דער נעגערין אַ זילבערנע מטבע, האָט זי, פערשטעהט זיך, זיך באלד אָבגעטראָגען, און איך בין מיר אריין אין צימער און האָב זיך גלייך אוועקגעזעצט אויף דער מיי־דעל'ס בעטעל.

דאָס מיידעל האָט באלד צועפענט איהרע אויגען אַ צושראָקענע:

— וואָס איז דאָס!? וואָס איז!?

— גאָר נישט, גאָר נישט, — זאָג איך צושמייכעלט און קוק דערביי מיט פערגעניגען אין איהרע גרויסע צושראָקענע אויגען אריין.

— ווער האָט דיך אהער ארויפגעשיקט?!

— וואָס געהט דאָס דיך אָן?! — ענטפער איך.

— ווי איז עפּעס אין דרויסען?!... — און זי פרעגט עפּעס אלץ מיט אזאַ טאָן, ווי זי וואָלט נישט וויסען אויף וואָס פאַר אַ וועלט זי איז.

— עס רעגענט. — ענטפער איך.

— עס רעגענט?! — שרייט זי אויס אונגעריכט און שפּרינגט מיר

מיט אמאל ארוים פון בעט, כאפט זיך ארויף אויף א בענקעל, וואס איז אין מיטען צימער, און אזוי שטעהענדיג אן אויסגעצויגענע אין איין העמד, האט זי גענומען לאנג קוקען אין דרויסען אויפ'ן רעגען.

— עס רעגענט!

און דער רעגען האט מיט אמאל גענומען שמייסען אין פענסטער ווי מיט בייטשען.

און איין ארבעל פון איהר העמד האט זיך אראבגערוקט פון איהר נאקעטען אקסעל... און זי קוקט אלץ אויפ'ן רעגען — — —

— עס רעגענט! — זאגט זי, — עס רעגענט! —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

— נו, גוטער ברודער, איז דאס געווען א מיידעל! איהר הערט? כאטש איהר האלט דאך שוין גאר ניט פון די זאכען. אבער איך שווער אייך, ווען איהר וואלט געווען זעהן די מיידעל אין דער מינוט, ווי זי האט דאס מיט אזוינע מאדנע אויגען געקוקט אין דרויסען: „עס רעגענט!“ — וואלט א הר משוגע געווארען. אזא פיגור! אזא מיידעל! און אין אזא מינוט —

איהר פערשטעהט, איך בין דאך ניט קיין „גרינער“, אבער נאך ביז איצט, בעזונדערס, ווען עס קומט אין אזוינע רעגענדיגע טעג, שטעהט זי פאר מיר א לעבעדיגע, אין איין העמד, אויפ'ן בענקעל, וואס אין מי־טען צימער, אן אויסגעצו גענע צום פענסטער, צום רעגען:

— עס רעגענט! עס רעגענט!

און ס'ארא קלארקייט! און ס'ארא אויגען! און ווי מאדנע זיי קו־קען דאס ארוים: עס רעגענט! דער טייוועל זאל דאס נעהמען! עס רעגענט!

און עס נעהמט מיך אזוי מאדנע דורך — צו אל־די־טייוועל! — אט פונקט ווי איהר דערצעהלט פון אייער פריינד — — —

הערט בינעם פלוצלונג אויף צו ארבייטען, צועפענט ווילד זיינע גרויסע אויגען און אז קאפלאן בעגעגענט זיך מיט בינעם'ס אויגען ווערט ער צומישט: ווי מאדנע בינעם'ס אויגען קוקען!...

— עס רעגענט! עס רעגענט! — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

צווייטע טהייל:

פון דער נאכט.

ווינטער.

א לויטערע נאכט.

איך ווארף זיך דורך פון שלאָף.

אין די פענסטער קוקט אריין א זילבערנע ווייסקייט, עס שטראַלט אריין די שנייאיגע ווייט.

גאר ניט ווייט פון פענסטער שטייט דער הימל. א דורכזיכטיג־בלויער, א פארשטערענטער — — —

עס דערהערען זיך קרעפטיגע, יונג־קלינגענדיגע שטימען, א געלעכ־טער — — —

עס עפענט זיך אויף די טיר, עס קומען אריין מיין געשטאַלט און זי. ביידע פאלען אריין אין די שניי־שיך, פרישע, אנגעפראסטיגטע, מיט פלאמיגע באקען און שטראַלענדיגע אויגען:

— כא־כא־כא־כא!

— כא־כא־כא־כא!

— ווער איז א נאר? פרעגט מיין געשטאַלט, אראפנעמענדיג פון זיך די שניי־שיך.

— דו — ענטפערט זי.

— פאר וואס בין איך א נאר? — פרעגט מיין געשטאַלט.

— דערפאר וואס דו האסט זיך געיאגט נאך די שטערען...

— הערסט! אז דער הימעל לאזט זיך פאר אונז אראפ אזוי נאהענט, אז עס דאכט זיך: נאר נאך אביסעל, נאר נאך עטליכע שפאן און דו ביזט שוין צווישען הימעל און שטערען. צווישען הימעל און שטע־רען.

— און דו נעמסט און שפאנסט.

— און דו אינאיינעם מיט מיר.

— און דער הימעל מיט די שטערען?
— טראַגט זיך פון אונז אַפּ אַלץ ווייטער און ווייטער.
— כאַ־כאַ־כאַ!
— כאַ־כאַ־כאַ!
— ווער איז קלוג? — פרעגט מיין געשטאַלט, אַראָפּנעמענדיג די שניי־שיך פון איר.
— איך, — ענטפערט זי צופרידען, קינדעריש.
— פאַרוואָס עפּעס דו נאַר?!
— דערפאַר — ענטפערט זי — וואָס איך האָב געזאָגט: קום צוריק, וועסטו זעהן ווי דער הימעל מיט די שטערען וועלען אונז נאָכשפּאַנען.
— פאַרוואָס־זשע קומען זיי איצטער ניט צו צו אונז?
— ווייל, — ענטפערט זי, — ווייל זיי האָבען מורא, אַז ווען זיי וועלען נעמען געהן, וועלען מיר ווידער אַנטלויפען.
— כאַ־כאַ־כאַ!
— כאַ־כאַ־כאַ!

2.

עס צורעוועט זיך אמאל א בהמה אין מיטען פון א שטילער נאכט.
— ווי גרויס און שטארק עס הילכט דעמאלט איהר געשריי !...
און אין מינוטען ווען מיינע אויגען קוקען ווי פון אונטער א געדיכטען שלייער —
עפעס ווילט זיך וויסען, נאר איך ווייס ניט וואס —
עפעס ווילט זיך זאגען נאר איך ווייס ניט ווי אזוי. —
ווי גערען וואלט איך דעמאלט צועפענט מיין מויל און וואלט גערעוועט, ווי עס רעוועט א בהמה אין מיטען פון א שטילער נאכט.

3.

ס'איז נאכט.
דאָס צימער מיינס איז פינסטער,
דער דרויסען איז גרויס.
און האָט א הימעל.
און האָט א לבנה.
ביינק איך דען נאָך וואָס?...
א ווייסער שטראַהל קומט צו. —
די בלויע נאכט קלאַפּט אָן צו מיר אין פענסטער,
און עמיצער א נאָהענטער פון דער וויטען רופט:
— קעניג, דו האָסט אזוי פיעל ווייסע פערד!
איך בויג מיין קאָפּ ארונטער שווער
און הער:
— קעניג, דו האָסט אזוי פיעל ווייסע פערד!
— — — — — — — — — — — — — — —
יאָ, איך האָב אזוי פיעל ווייסע פערד.
און דער דרויסען איז גרויס,
און האָט א הימעל,
און האָט א לבנה.

4.

איך זעה פאר זיך אן איינזאמען בעארבייטען א פעלד.
קומט איהם ווער אנטקעגען אן און גריסט:
— זאל גאָט געבען!
עס דאנקט דער איינזאמער, הויבט אויף דעם קאָפּ און דאנקט.
מיין איינזאמער, מיין ליעבער פריינד! דו ארבייטסט און עס קוקען רייניע אויגען באנג: —
„וועט גאָט געבען?...“
מיין איינזאמער, מיין ליעבער פריינד! עס טוט וועה דאָס הארץ אי מיר, אי דיר:
„וועט גאָט געבען?...“
מיין איינזאמער, מיין ליעבער פריינד! הער! איך זאָג דאָס איצט אי מיר, אי דיר: —
„גאָט וועט געבען. גאָט וועט געבען.“

5.

נאכט, מיין נאכט! ווי גערען וואָלט איך מיין הארץ איבער דיין שטילער גרויס צושפרייט!

אָט איז פאר מיר דער וועלט'ס א ריעזען שטאָט מיט איהרע לאַנגע און ברייטע גאסען, מיט איהרע מיליאָנען פייערען, מיט איהרע אַהנ־צעהליגע רעלסען און מיט טראַמוואַיען און באַהנען, וואָס לויפען איבער זיי מיט ליכט און ראַש. — שטערט דאָס דען דיין שטילקייט? גרייכט דאָס צו דיין גרויס?

און ווען פון אַלע שטעט פון דער וועלט וואָלט בלויז איין שטאָט געוואָרען און די ריעזיגע מויערען וואָלטען דורכדעם געוואָרען אויף אַזוי פיעל העכער און גרעסער, און די גאסען אויף אַזוי פיעל ברייטער און לייגגער, און די טראַמוואַיען און אַהנען אויף אַזוי פיעל מעהרער, וואָלט דאָס דען דערגרייכט דיין גרויס? — וואָלט דאָס דען געשמערט דיין שטילע טיעפקייט?

נאכט, מיין נאכט! ווי גערען וואָלט איך מיין הארץ איבער דיין שטילער גרויס צושפרייט!

די לבנה נאכט סאנאטא

מיני'ן.

ערגעץ אין דער גרויסער נאכט שטעהט א הייזעל מיט צוגעמאכטע לאדען.

אין דעם הייזעל איז פינסטער.

דער אנגע'ברוגז'טער איינוואוינער פון דעם הייזעל דרעהט זיך ארום א פערלאזטער.

ווי לאנג איז שוין אז ער האט זיך ניט געוואשען? אז ער האט זיינע האר ניט געקעמט?

און פאר וואס איז ער ניט הויך געוואקסען? און פאר וואס איז זיין פנים ניט שעהן?

פלעקען פון דעם דרויסענדיגען לבנה-ליכט פאלען דורך די לאדען-שפאלטען אין דעם טונקעלן הייזעל. דער מענש זעהט דאס און ווייס ניט וואס צו טהאן... בלייבט ער שטעהן און קוקט א ווילע אויף די לבנה פלעקען און אויף דער פינסטערקייט, און טראכט ניט וויסענדיג וואס... נאכדעם געהט ער צו און נעהמט שטיל און איינגעהאלטען אנריה-רען די קלאווישען:

שטילע, ליכטיגע לבנה פלעקען פון דעם גרויסען און זארגלאזען דרויסען וועקען איצט סטרונעס אין א פערלאזטען הייזעל.

דאס הייזעל, די סטרונעס און דער מענש ענטפערען דערויף פער-בייונקט און וועהטאגדיג.

נעהמען זיך די זארגלאזע לבנה-פלעקען וויגען און שפיעלען מיט דעם וועהטאגדיגען בייונקען.

ווערט דער מענש אויפגערייצט. און וואָס ווייטער — אַלץ מעהר און מעהר. נאָר ער ענטפערט פאָרט אייגנעהאַלטען. און אַלע מאָל — אַזוי ווי פון אָנהויב.

פּלוצלינג דערעסט דעם מענשען דער צודרינגליכער דרויסען.

ער שטעלט זיך אָפּ אויף אַ ווײַלע, רייסט איבער מיט׳ן דרויסען און נעהמט זיך שפּיעלען זעלבסטשטענדיג:

אָט איז דאָס אַ זייטיגער, אַ לייכט־שפּרינגענדיגער טאַנץ, און אָט רייסט זיך פון די סטרונעס מיט אַמאָל אַרויס אַ ווילד צורייצטער פלאַנ־טער. —

דער מענש וויל פערטויבען און פערטרייבען פון זיך אָט די גרויסע דרויסענדיגע וועלט. —

די טענער נעהמען זיך פאַר אַ קורצער ווײַלע הויבען אַלץ העכער און צורייצטער, ווי זיי וואָלטען פון זיך מיט בייטשען עפּעס ווילד און בייז געטריבען.

דער דרויסען איז אָבער שטאַרק און גרויס. עפענען זיך פאַר איהם ווי דורך אַ כשוף אויף די צוגעמאַכטע לאָדען — — —

רייסען זיך טענער אָב אין מיטען פון זייער ווילדקייט.

און אין אַ ווײַל אַרום.

גיבען זיי זיך אונטער.

און נעהמען זינגען די גרויסקייט פון דער גרויסער נאַכט.

און דעם מענשענ׳ס ביינקען שאַטענט זיך אַריין אין דער ליכטיגער גרויס און ווערט דורכדעם דורכזיכטיג.

און די ליכטיגקייט ווערט פון דעם אַזאַ, אַז מען קאָן זי כמעט אָנ־נעהמען מיט די הענט און פרעסען צום האַרצען.

און ערגעץ זיינען פעלדער פול בעדעקט מיט ליכט.

און ערגעץ יאָגען וועלף זיך נאָך אַ ווילדער ציעג.

און ערגעץ יאָגען פערד זיך געטריבען פון געניטע הענט.

און ערגעץ שווימט אַ יונגער פישער צו זיין פישערין אויף נאַכט.

און אַט צופלוידערען זיך אַהן אַפּהאַלט געליעבטע ערגעץ אין אַ פּאַרק.

און ווער איז אַט דער שווארצער בעטלער?... וואס טהוט ער אויפ'ן בארג?...

און וואס וויינט אזוי אַ מאַמע ביי איהר שטאַרבענדיגען קינד?..

און ווי שעהן עס שפּיעלט זיך וואו אַ קעצעל מיט אַ קנויל פּאַפּיר!..

און אַט איז אַ בית עולם. טויטע זיינען טויט. —

צו וואָסזשע אַט די שטעגלאַך אין מיטען פון דער נאַכט?...

און דאַרטען אַט די וועלף.

נאָך יאַגען זיי די ציעג. — — —

און לויפען ווילדע וועלף דען שנעלער,

ווי ביי אַ מענשען זיין נאַגענדיגע הארץ? — — —

און ווי געניט עס יאַגט דאַרט ווער אַלץ

די שנעלע פערד אויף דעם ברייטען וועג! — — —

און ווי רייך עס קלינגען אין דער נאַכט אָפּ

די גלעקער פון דעם האַסטיגען געשפּאַן! — — —

ווער האָט אזוי פיעל כח אַט די פערד געשענקט?

און ווער האָט אַט דעם טרייבער געשטאַרקט אזוי די הענט? — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

קינדערלאך מיט בלינדע אויגען

מאני לייב׳ן.

קינדערלאך מיט בלינדע אויגען זוכען די לבנה.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען, בלינדע פון געבוירען.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען, בלוי איז זייער הימעל.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען אין א נאכט א בלויער.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען קומען מיר צו חלום.
נאכט אויף נאכט.
קינדערלאך אויף שטערענדיגע פעלדער.
קינדערלאך אויף טורעמדיגע דעכער.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען זוכען די לבנה.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען קומען מיר צו חלום.

ס׳איז געווען א מאל א קעניג, קינדערלאך מיט בלינדע אויגען.

ס׳איז געווען אמאל א קעניג מיט א רויטער בארד און שטערענדיגע אויגען.

האט די לבנה, וואס איהר קינדערלאך זוכט מיט בלינדע אויגען, געשענקט דעם קעניג פיעלע ווייסע פערד און א קעניגען מיט שעהנע באקען און ליכטיג גרויסע אויגען.

די קעניגען מיט די שעהנע באקען און ליכטיג גרויסע אויגען האט געהאט א פליהענדיגע שווארצע שלאנג.

האט צו דער חתונה די קעניגען פערפוצט איהר שלאנג מיט קלינגענדיגע זילבער רינגען און איז אויף איהר געפלויגען דורך דער נאכט וואוהין די לבנה האט געהייסען.

געפאלגט האט אויך דער קעניג די לבנה אין דער נאכט:

ער האָט געשפּאַנט זיינע ליעבע ווייסע פערד און איז ארוים דער קעניגען אנטקעגען.

פערטריבען האָט מיט דער צייט די קעניגין דער קעניג, קינדערלאַך מיט בלינדע אויגען.

האָט די קעניגין פערנומען דעם קעניג׳ס ווייסע פערד און איהם האָט זי איהר בייזע שלאַנג געלאָזען.

האָט זיך דורך די ווייסע נעכט די שלאַנג מיט די זילבערדינע רינגען, געהאַלטען פאַר דעם קעניג׳ס פענסטער.

אָפט פלעגט די שלאַנג זיך אויפהויבען אין דער הויך און פליהען ווי זי וואָלט אויף זיך די קעניגען געטראָגען.

און די זילבערדיגע רינגען פלעגען קלינגען אין דערנאַכט, ווי דער קעניגין׳ס געלעכטער.

האָט איין מאָל, קינדערלאַך מיט בלינדע אויגען, דעם קעניג זיך גע׳חלומ׳ט די שלאַנג האָט איהם געביסען.

פערפאַנצערט און מיט דער שווערד אין האַנט, איז ארוים דער קעניג פון זיין פּאַלאַץ און האָט די שלאַנג געשטאָכען.

האָבען די גרינע אויגען פון דער שטאַרבענדיגער שלאַנג ארויפגע־בליצט צום קעניג און האָבען איהם געשאָלטען.

און פון דאַן אָן... אַך, קינדערלאַך איהר קינדערלאַך מיט בלינדע אויגען!...

קינדערלאַך מיט בלינדע אויגען, זוכען די לבנה.
קינדערלאַך מיט בלינדע אויגען, וועך האָט זיי געבווירען?
קינדערלאַך אויף טייכען.
קינדערלאַך אויף וועלדער.
קינדערלאַך מיט בלינדע אויגען זוכען די לבנה.
קינדערלאַך מיט בלינדע אויגען.

— איז געווען אמאָל א קעניג, קינדערלאַך מיט בלינדע אויגען?!

— ס'איז געווען אמאל א קעניג, מיט א רויטער באָרד און שטערענ־דיגע אויגען!

— האט געהאט דער קעניג פערד, קינדערלאך מיט בלינדע אויגען?!

— יא, דער קעניג האט געהאט פיעלע ווייסע פערד!

— איז געווען א מאל א קעניגין, קינדערלאך מיט בלינדע אויגען?

— יא, ס'איז געווען אמאל א קעניגין מיט שעהנע באקען און ליכ־טיג גרויסע אויגען!

— האט די קעניגין געהאט א שלאנג, קינדערלאך מיט בלינדע אוי־גען?!

— יא, די קעניגין האט געהאט א שווארצע שלאנג מיט קלינגענדיגע זילבער רינגען!

— ווער האט געבראכט די קעניגין צום קעניג, קינדערלאך מיט בלינדע אויגען?!

— די לבנה מיט איהר שיין און די שלאנג די שווארצע!

— ווער האט געבראכט דער קעניגין דעם קעניג, קינעדרלאך מיט בלינדע אויגען?!

— די לבנה מיט איהר שיין און די פערד די ווייסע!

און, קינדערלאך מיט בלינדע אויגען, איצט קאן דער קעניג פאר זיך ניט מעהר קיין רוה געפינען.

נאכט נאך נאכט יאגט זיך אום דער קעניג אויף זיין פערד.

די לבנה שפרייט א רינג ווייט ארום דעם קעניג.

עס לויפט דער קעניג, דער רינג לויפט מיט איהם און וויל דעם קע־ניג ניט בעפרייען.

שווארץ געווארען איז שוין לאנג די שווערד און דער פאנצער פון דעם קעניג.

גרוי געווארען איז זיין רויטע באָרד פון יאהרען און פון שטויב.

נאר דעם קעניג'ס שטערענדיגע אויגען זיינען אין דער נאכט פארט צועפענט ברייט און גרויס...

איהר אבער קינדערלאך, אך קינדערלאך מיט בלינדע אויגען!...

קינדערלאך מיט בלינדע אויגען זוכען די לבנה.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען, בלינדע פון געבוירען.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען, בלוי איז זייער הימעל.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען אין א נאכט א בלויער.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען קומען מיר צו חלום.
נאכט און נאכט.
קינדערלאך אויף דעכער.
קינדערלאך אויף פעלזען.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען זוכען די לבנה.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען קומען מיר צו חלום.

וואַר־וואַ־הו דער שטורעם־שפּיעלער

דאָס איז די מעשה וועגען קי־קו־קי — דעם פויגעל, וועגען דער טענ־צעריו — דזין־דזין, וועגען דעם ליכטיגען פּעטער שנייער, וועגען דעם ווילדען וואַרוואַ־הו, וועגען דעם שטאַרקען קריק־קריק פראָסט, וועגען דעם יעגער — פיף־פאַף־פאַף און וועגען דעם בעטלער אַך־האַך־אַך.

— ווער איז קי־קו־קי?

— דאָס איז דער פויגעל פון דעם רייכען וואַ־לאַ־לאַ — דעם זומער.

אַמאָל, ווען דער רייכער וואַ־לאַ־לאַ — דער זומער — האָט זיך דעם ערשטען מאָל דערפיהלט מיעד, האָט ער זיך פערקליבען אויף די בערג. פון דאָרטען האָט ער געוואָרפען זיינע לעצטע בליקען צו דער ערד און האָט זיך זעגענדיג אָנגערופען:

— ערד! איך מוז געהן. איך בין מיעד. עס וואַרט אויף מיר א בעט פון גאָלדענע און רויטע בלעטער. איך לאָז דיר איבער מיין זון — מיין גאָלדענעם פויגעל — קי־קו־קי. ער וועט דיר אויך אויף וויטער ברענגען פאַר יעדען טאָג א נייעם מאָרגען, און יעדען אָווענד וועט זיך אויך אויף וויטער זיין גרויסער, גאָלדענער עק אָנטשעפּען אַן דיר און וועט דיך מיטשלעפּען אין דער וועלט פון נאַכט, אין דער וועלט פון רוה און פריע־דען.

— ווער איז די טענצעריו — דזין־דזין?

— זי איז די איין־און־איינציגע טאָכטער פון דעם ליכטיגען פּעטער־שנייער.

— ווער איז דער פעטער שנייער?

— ער איז דער שפּרייטער פון די ווייסע ווינטער־נעצען. ער איז אַ ליכטיגער, ער איז אַ שטילער און אַ גוטער.

— ווער איז דער ווילדער וואו־וואַ־הו?

— ער איז דער שטורעם־שפּיעלער. ער איז אַ לאַנגער און אַ דינער. ער האָט אַ פיעדעל און אַ סמיק. שפּיעלט ער — נעהמען ווינטען בלאָזען, נעהמען בוימער רעדען. און ווערט ערגעץ ביי טאַטע־מאַמע פערשוואונדען זייער טאָכטער, איז דאָס די ארבייט פון וואו־וואַ־הו. דאָס האָט ער זיך ווי אַ שווארצער ציגיינער פער׳גנב׳עט אונטער דער מיידעל׳ס פענסטער מיט זיין פיעדעל און זיין סמיק, און ווי נאָר די מיידעל האָט דערהערט זיין שפּיעלען, האָט זי שוין געמוזט פערלאָזען איהר היים און זיך לאָזען פיהרען פון איהם אין איינעם פון זיינע דרייצעהן וועלדער. און ברענגט וואו־וואַ־הו אַ נייע מיידעל אין איינעם פון זיינע דרייצעהן וועלדער, ווערט אַ שטורעם. עס שרייען אויף אַלע מיידלעך, וואָס ער האָט אין די וועלדער. זיי לויפען זיך צונויף פון אַלע עקען און פון אַלע טיעפענישען, און ער ווערט ווילד פון פרייד און שפּיעלט אויף אַזוי, אַז זיי נעהמען אַלע טאַנצען און שפּרינגען איבער בוימער און איבער צווייגען, און זיי שטעלען זיך פון מאָל צו מאָל ארום דער מיידעל און זינגען איהר:

שענע מיידעל, הער זיך צו —
וואו־וואַ־הו!
טאַטע מאַמע לאָז צו רוה.
וואו־וואַ־הו!
ווערסט אַ שוועסטער, ווערסט אַ קינד,
וואו־וואַ־הו!
פון דעם גרויסען שטורעם ווינד —
וואו־וואַ־הו!

און אַזוי ביז זיי ציהען פון איהר אראָפּ טאַטע־מאַמע׳ס קליידער, ביז זיי ווארפען אויף איהר ארויף אַ פער׳כשופ׳טע העמד, וואָס טראָגט מיט זיך ווינט און שטורעם. נאָכדעם נעהמען זיי זי אריין צווישען זיך

און טאַנצען מיט איהר אַזוי לאַנג, ביז זי פֿערגעסט פֿון וואַנען זי קומט און וואו זי איז געבוירען, ביז זי ווערט שוין א ווינד־מיידעל אויף אייביג.

יאָ, אָט אַזוי טהוט וואָר־וואַ־הו מיט שעהנע מיידלעך, ווייל ער האָט זיי ליעב, ווייל ער האָט ליעב, אַז זיי זאָלען איהם העלפען טרייבען ווינ־טען אויף דער וועלט, אַז זיי זאָלען איהם העלפען צינדען פייערען אין די נעכט.

מעהר אבער פון אַלע שעהנע מיידלעך פון דער גאַרער וועלט האָט וואָר־וואַ־הו ליעב דעם פּעטער שנייער'ס ציטערדיגע טאָכטער, די איין־און־איינציגע — דזין־דזין. נאכט אויף נאכט פלעגט וואָר־וואַ־הו קומען און שפּיעלען פאַר איהר. דזין־דזין וואָלט מיט איהם געגאַנגען וואוהין נאָר זיין הארץ וואָלט געגלוסט, נאָר וואָר־וואַ־הו האָט געוואוסט, אַז דאָס וואָלט זעהר וועה געטהאָן דעם ליכטיגען פּעטער שנייער, אז דער גוטער פּעטער שנייער וואָלט נאָכדעם געבליבען איינער אַליין אויף דער וועלט, פלעגט ער דערפאַר אוועקגעהן פון דעם הייזעל אָהן דער שעהנער דזין־דזין. יוּאָס ער האָט ליעב געהאַט מיט אַלע ביינער פון זיין לייב.

— ווער איז קריק־קריק פּראָסט?

— ער איז דער הערשער פון דעם ווינטער.

עס איז געווען, ווען דער ליכטיגער פּעטער שנייער האָט צום ערש־טען מאָל איבערגעדעקט מיט זיינע ווייסע נעצען די גרויסע גרויע וועלט און די צושטערטע גיטער פון דעם רייכען וואַ־לאַ־לאַ, האָט ער אויף די וועגען דערזעהן א קליין און הילפלאָז קינד. דאָס איז געווען קריק־קריק־פּראָסט. דער גוטער פּעטער שנייער האָט דאָס קינד אָנגענומען ביים הענטעל און געפרעגט:

— ווער ביזטו, קינד?

קריק־קריק־פּראָסט האָט נאָך אבער ריידען ניט געקענט. האָט איהם דער פּעטער שנייער גענומען אויף זיינע הענט און געבראַכט צו זיך אין הויז. האָט איהם געגעבען ברויט און זאַלץ און פּאָטער־ליעבע, איז ער פון דעם געוואַקסען, ביז ער איז גרויס און שטאַרק געוואָרען, ביז זיין אָטהעם האָט גענומען אָפּשטעלען טייכען, בעהערשען דערפער און פעלדער און שטעדט, ביז ער האָט פאַר זיך פערנומען אַלע וועלדער און אַלע ווינד־

מיידלעך פון דעם שטורעם־שפּיעלער וואָ־וואַ־הו, ביז ער האָט גענומען טראַכטען ווי אַוועקצונעהמען ביי דעם גוטען פעטער שנייער זיין איינ־ציגע טאָכטער — דזין־דזין...

וועך איז פיף־פאַף־פאַף?

ער איז דער יעגער מיט'ן גרויסען ביקס איבער די אַקסעל און מיט דעם שטאַרקען פלינקען פערד. זיין פערד איז גרויס און לאַנג און איז אויבען ווייס ווי שניי און אונטען שוואַרץ ווי נאַכט. בייטאָג האָט יעגער פיף־פאַף־פאַף זיך ליעב צו יאָגען מיט זיין פערד און מיט זיין ביקס נאָך די בערען אין די וועלדער, און ביינאַכט האָט ער ליעב צו היטען די ווינד־מיידלאַך, ווי זיי טראָגען זיך אַרום אין דער לופטען, ווי זיין קליי־בען צונויף שטיקער האָלץ און צינדען זיי אָן מיט דעם שיין פון זייערע בלויע אויגען... מעהר אָבער פון אַלע אַנדערע מיידלאַך האָט פיף־פאַף־פאַף ליעב צו היטען די טענצערין דזין־דזין...

יאָ, ניט נאָר וואָ־וואַ־הו, ניט נאָר קריק־קריק פראַסט, נאָר אויך יעגער פיף־פאַף־פאַף האָט זעהר ליעב דעם פעטער שנייער'ס טאָכטער, די מיידעל דזין־דזין. אַפילו די האָר פון זיין קאָפּ, אַפילו די נעגעל פון זיינע פיס האָבען ליעב די שטיפערין דזין־דזין. דזין־דזין אָבער האָט נאָר ליעב דעם שטורעם־שפּיעלער וואָ־וואַ־הו. פלעגט דערפאַר אָפט יע־גער פיף־פאַף־פאַף פאַר כעס אַוועקשליידערען זיין גרויסען ביקס און אַוועקטרייבען זיין פלינקען פערד און פלעגט זיך נעהמען שלאָגען מיט זיין קאָפּ אָן די ביימער פון די וועלדער, און פלעגט פאַר כעס טראַכטען, אַז ער וועט זי גאָר אינגאַנצען איבערגעבען אין די הענד פון דעם ביי־זען קריק־קריק פראַסט.

און איינמאָל, ווען די שעהנע דזין־דזין האָט איהם אַלץ ניט געוואָלט ליעב האָבען, און זי האָט זיך נאָך אויסגעלאַכט פון איהם און פון זיינע גרינע אויגען, איז ער גלייך אַוועק צו קריק־קריק פראַסט און האָט איהם געזאָגט:

— איך ווייס ווי אַזוי דו קאָנסט אַריינקריגען די קליינע דזין־דזין אין דיינע וועלדער.

— ווי אזוי ? — האָט געפרעגט דער שטאַרקער קריק־קריק פראָסט און האָט זיך אויפגעהויבען...

ביי יעגער פיף־פאַף־פּאַף האָבען זיך אנגעצונדען זיינע גרינע אויגען און ער האָט געזאָגט:

דו גיב אוועק דעם ציגיינער וואָר־וואַ־הו עטליכע פון די וועלדער, וואָס דו האָסט ביי איהם פערנומען. זי האָט איהם ליעב און ער וועט זי ברענגען צו דיר, ווייל ער דאַרף די וועלדער, ווייל ער האָט ניט וואוהין צו פערפיהרען די מיידלאַך, וואָס ער פערנאַרט.

קריק־קריק פראָסט האָט ליעב געהאַט יעדען בוים פון די וועלדער. און וויפיעל ער האָט געהאַט, איז איהם אַלץ קאַרג געווען. פאַר דער קליינער דזין־דזין אָבער האָט ער אָפּגעצעהלט שטאַרקע דרייצעהן וועלדער, ווייל קריק־קריק פראָסט האָט געוואוסט, אַז אַליין וועט ער די שעהנע דזין־דזין קיינמאָל ניט קענען אוועקנעהמען פון איהר טאַטען, דעם פּעטער שנייער, ווייל דער פּעטער שנייער האָט איהם אַליין אויף זיינע הענט געטראָגען, ווייל דער פּעטער שנייער האָט איהם געגעבען ברויט און זאַלץ און פּאַטער־ליעבע...

און ווען וואָר־וואַ־הו האָט פאַר זיך דערזעהן דרייצעהן שטאַרקע וועלדער, האָט ער ניט אויסגעהאַלטען. ער איז אוועק און האָט זיך בעהאַלטען אונטער א בוים ניט ווייט פון דעם פּעטער שנייער'ס הייזעל און האָט זיך פאַנאַנדערגעשפּיעלט, אַז דער דאַך איז אַרונטערגעריסען געוואָרען, אַז די פענסטער זיינען אַרויסגעפאַלען, ביז דזין־דזין האָט פערלאָזען דעם טאַטען און זיין הויז, ביז זי איז איבערגעגעבען געוואָרען צו קריק־קריק פראָסט, ביז מען האָט איהם אָפּגעצעהלט די דרייצעהן וועלדער.

און דעם פּעטער שנייער'ס הייזעל איז פון דעמאָלט אָן פערבליבען אָהן פענסטער און אָהן א דאַך. און א שטילער, א ליכטיגער און א פערטראַכטער זיצט ער דאָרט איינער אַליין און שפּינט די ווייסע שניי־נעצען דורך טאָג און דורך נאַכט און לאָזט זיי אויפ'ן ווינד, ווען עס קומט די צייט.

און ווען עס בעפאַלט וואָר־וואַ־הו'ן א בייגקען נאָך דער קליינער

דזין־דזין, וואָס מען האָט ביי איהם אויסגענאַרט, גנב'עט ער זיך אריין אין קריק־קריק'ס וועלדער מיט זיין פידעל און זיין סמיק. און ווען קריק־קריק פּראַסט ווערט פון דעם אַזוי אויפגערייצט, אַז ער איז גרייט אומצוברייינגען די וועלט אין זיין כעס, דעמאָלט פּערלאָזט דער ליכטיגער פּעטער שנייער זיין צובראָכען הייזעל. אַ שטילער, אַ בלאַסער און אַ לויטערער געהט ער ארוים אויף דער וועלט. זיינע גרויסע און ליכטיגע אויגען קוקען אַזוי, אַז יעדער בייזער און שולדיגער, וואָס בעגעגענט זיך מיט זיי, לאָזט אַפּ הענט און פיס... מעג דאָס זיין אַ הונט, וואָס האָט ניט קיין היים און האָט ניט קיין חבר, אַן אומגליקליכער הונט, וואָס זעצט זיך צו אין אַ קאַלטער ווינטער־נאַכט ערגעץ אין עק פון אַ דאָרף און נעהמט זיך פּאַנאַנדערבילען זיין שווערען וועה אין דער קאַלטער נאַכט; מעג דאָס זיין אַ הונגעריגער וואָלף, ווען די שאַרפע קעלט נעהמט טרייסלען די דאַרע ביינער, און ער לויפט מיט ווילד אַנגעצונדע־נע אויגען פון זיין וואַלד ארוים; מעג דאָס זיין אפילו דער שטאַרקער קריק־קריק פּראַסט, ווען ער וויל אין זיין בייזען כעס אומברייינגען די וועלט. — בעוויזט זיך נאָר אויפ'ן ברעג פון דער ערד די שטילע גע־שטאַלט פון דעם ליכטיגען פּעטער שנייער, מיט די ווייסע נעצען, מיט די גרויסע און ליכטיגע אויגען, וואָס האָבען איצט אויף דער וועלט גאָרניט, פאַלט אַפּ זייער כעס און זייער בייזער. און בעגעגענען זיי זיך מיט זיינע בליקען, לאָזען זיי אַפּ הענט און פיס און ווערען שטיל און גוט און פרום.

— און ווער איז בעטלער אַך־האָך־אַך?

— ער איז גרוי ווי די ערד נאָך זומער. ער האָט אַ שטעקען מיט אַ טאָרבע און אַ פּעקעל מיט מעשה'לעך פאַר יונג און אלט, מיט מעשה'לעך פאַר קינדער.

אמאָל אין אַ גרויסען ווייסען ווינטער האָט געטראָפען, אַז בעטלער אַך־האָך־אַך איז זיך געגאַנגען פון שטאָדט צו שטאָדט, פון דאָרף צו דאָרף און איז פערגאַנגען אין אַ וואַלד אויף נאַכט.

אַך־האָך־אַך איז געוועזן מיעד פון וועג, האָט ער ביי זיך אָפּגע־

מאכט: וואוהין וועל איך געהן אין דער נאכט דורך אזא גרויסען פרעמ־דען וואלד? איך וועל פאר מיר בעסער דאַ ערגעץ אויפזוכען א זיכערען פלאץ, וועל זיך צושפּארען אויף מיין טאַרבע און וועל דאַ איבער זיין די נאכט.

און ווען אַך־האַך־אַך האט זיך געלאזט געהן זוכען א זיכערען פּלאץ פאר זיך, האט זיך פאר איהם מיט אמאַל בעוויעזען אן אָפענער טהאָל אין וואלד. אין דעם טהאָל איז געשטאַנען א פערפרוירענער טייך און אויפ'ן מיטען טייך איז געשטאַנען א צובויגענער בוים.

דער בוים איז געשטאַנען ווי אויף אומצופאַלען...

און ווען אַך־האַך־אַך האט אויפגעהויבען זיינע אויגען צו דעם בוים, האט ער דערזעהן, ווי פון דעם בוים הויבט זיך אויף א דינער מענש. דער מענש האט געהאט הויכע פיס און שרעקליך לאַנגע און דארע הענט און ער איז צוגעקומען צו אַך־האַך־אַך און האט געפרעגט:

— ווער ביזטו?

האט איהם אַך־האַך־אַך געענטפערט:

— איך בין א בעטלער.

האט דער מענש איהם ווייטער געפרעגט:

— בעטלער, קומסטו אהער פון ווייט?

— יאַ, איך קום אהער פון ווייטע וועגען, — האט אַך־האַך־אַך גע־ענטפערט.

— האסטו וואו בעגעגענט דעם פעטער שנייער? — האט זיך דער מענש געפרעגט.

— ניין, — האט אַך־האַך־אַך געענטפערט, — ניט געזעהן און ניט געהערט.

— ווייסטו, בעטלער, אז היינט איז א יום־טוב אין דעם וואלד? — האט דער מענש געזאגט.

— א יום־טוב?! — האט אַך־האַך־אַך געפרעגט. — פאר וואס און פאר ווען?..

איז דער דינער מענש געווארען נאך דינער און לאַנגער און האט געזאגט:

— עס איז א יום־טוב, ווייל איך שפּיעל באלד אויף און ברענג אראָפּ א שטורעם אין דעם וואלד.

בלייבט אָך־האָך־אָך אזוי צושראָקען שטעהן, קנייטשט זיין שטערען, טאַפּט זיין שטעקען, ווייסט ניט וואָס דאָס זאָל באַטייטען און ער פרעגט:

— וואָס הייסט, דו ברייגנסט אראָפּ א שטורעם אין דער נאכט אהער אין וואלד ? !...

שפּרייט דער דינער מענש פאַנאנדער זיינע שרעקליך לאַנגע און דינע הענט, וואקסט מיט אמאָל אין איינער פון זיי אויס א פיעדעל און אין דער אנדערער א סמיק, די האָר הויבען זיך איהם אויף אין דער לופ־טען און ער זאָגט :

— איך בין וואָר־וואָ־הו — דער שטורעם־שפּיעלער.

האָט אָך־האָך־אָך צועפענט מויל און אויערען, גענומען מיט שרעק קוקען אויף דעם שטורעם־שפּיעלער וואָר־וואָ־הו, און ניט געוואוסט וואָס צו זאָגען.

און איידער וואָס ווען, איז דער גאנצער וואלד ווי דורך א כישוף פערשפּרייט געוואָרען מיט פאַנאנדערגעלעגטע בלויע פייערען און אזוינע מאָדנע מיידלאך מיט אזוינע צינדערדיגע בלויע אויגען האָבען זיך ארומ־געדרעהט ארום די פייערען, מיידלאך, וואָס האָבען זיך אלע מאָל אויפגע־הויבען אין דער לופט ווי שטיקער ווינד.

— און וואָס איז דאָס ? ! — האָט אָך־האָך־אָך געפרעגט, זיך אָנ־האלטענדיג אָן זיין שטעקען און אָן זיין טאָרבע...

וואונדערט זיך וואָר־וואָ־הו און פרעגט :

— וואָס, בעטלער, דו האָסט דאָס נאָך גאָר קיינמאָל ניט געזעהן ? !

— ניין, — ענטפערט אָך־האָך־אָך. — ניט געזעהן און ניט גע־הערט.

— מיט מיין שפּיעלען האָב איך, בעטלער, פערפיהרט אין די וועל־דער די שעהנסטע מיידלאך פון דער וועלט און האָב זיי דאָ געמאכט פאַר ווינד־מיידלאך. איז נאָכדעם געקומען קריק־קריק פראָסט און האָט פער־נומען די וועלדער מיט די מיידלאך. קריק־קריק פראָסט איז גרוי ווי א זיידע, און זיינע וועלדער זיינען איצט גרויס ווי די וועלט, און זיינען

פֿול מיט מיינע ווינט־מיידלאַך, און קומט אַן די נאַכט נעהמען זיך מיינע מיידלאַך מיט זייערע בלויע אויגען צינדען אָט די פּייערען אין די וועלדער, און ווען עס שטאַרקען זיך די פּייערען, שטאַרקט זיך דער פֿראָסט, ווערט דער זיידע פֿון דעם צופֿריעדען און לאָזט זיך געהן איבער די וועלדער. ער ברעכט בוימער און וואַרפֿט זיי אין פּייער, ער שפּאַלט מיט זיינע הענט אין שטיקער די שטאַרקסטע דעמבעס, און מיינע מיידלאַך האָבען ליעב פּייער, כאַפּען זיי מ׳ט פֿרייד אונטער די שטיקער און וואַרפֿען זיי אין פּייער און צולעגען נאָך אַלץ נייע און נייע פּייערען און די פּייערען קנאַקען זיך פֿאַנאַנדער. — אָט, הערסט ווי זיי קנאַקען ? !

ווען וואָ־ווּאַ־הו איז שטיל געוואָרען, האָט אַך־האַך־אַך זיך אומגעקוקט אויף דעם וואַלד, וואָס איז מיט אמאָל געוואָרען גרויס ווי די וועלט... אויף די שפּרינגענדיגע און פֿליהענדיגע ווינד־מיידלאַך, אויף די בלויע פּייערען, וואָס האָבען אַזוי מורא׳דיג געקנאַקט אין דער נאַכט, אַז אַ גרויל איז אריבער זיין לייב, און ער האָט ווי פּאַר זיך אָפּגעזאָגט :

— אַך־האַך־אַך ! וועט, הייסט דאָס, באַלד ווערען אַ ברענענדינער פֿראָסט ?

— אַ פֿראָסט און אַ שטורעם, — האָט וואָ־ווּאַ־הו צוגעלעגט.

— און נאָך אַ שטורעם אויך ? ! אַך־האַך־האַך !

— יאַ, — האָט וואָ־ווּאַ־הו געענטפֿערט. — ווייל איך וועל באַלד אויפֿרייצען דעם אַלטען קריק־קריק פֿראָסט און זיין נאַרישען דיענער, יעגער פֿיף־פֿאַף־פֿאַף. די ווינט־מיידלאַך וועלען זיך באַלד נעהמען יאָגען און טראָגען איבער פֿעלדער, איבער וועלדער, איבער שטעדט און איבער דערפֿער. און דו, בעטלער ! —

קוק אהין
און קוק אהער !
איינס !
צוויי !
און שטעה !

און ווי נאָר וואָ־ווּאַ־הו האָט דאָס אָפּגעזאָגט, איז אַך־האַך־אַך מיט

איהם שוין געשטאַנען אויף א בערגעל ביי אן אויסגעהיילטען בוים, און ביי דעם בוים האָט צו איהם וואָר־וואָ־הו אזוי געזאָגט:

— בעטלער! — אביסעל וועט דיר אָט דער בוים פון מיין שטורעם־שפּיעל בעשיצען. און נאָכדעם וועט אפשר דער פעטער שנייער קומען אין צייט. וועט זיין שניי דיך איינדעקען.

— אך־האך־אך! — האָט דער בעטלער אָפגעזיפצט און איז אריינגעקראָכען אין דעם אויסגעהיילטען בוים, וואָס אויפ׳ן בערגעל. פון דאָרט האָט ער געקענט זעהן אלץ וואָס קומט פאָר אין וואלד און איבער׳ן וואלד.

און וואָר־וואָ־הו האָט גלייך פאַנאַנדערגענומען זיינע לאַנגע, דאַרע הענט, ווי צוויי שפּיציגע פליגלען. אין איין האַנד איז געווען זיין סמיק, אין דער אנדערער זיין פיעדעל, און ער איז מיט איין מאָך א פליה געטהאָן צום אייז, צו דעם צוקנייטשטען דאַרען בוים, וואָס שטעהט ווי אויף אומצופאַלען.

און ווי נאָר וואָר־וואָ־הו האָט זיך אראָפּגעלאָזט נעבען בוים, האָט ער גלייך ארויפגעלעגט זיין סמיק אויף די סטרונעס און די פיעדעל האָט גענומען רופען.

האָט א ווינט־מיידעל דערהערט — מען רופט, איז זי ארויס פון דעם וואלד צום אייז, זיך אומגעקוקט און דערזעהן, אז דאָס איז דער ציגיינער וואָר־וואָ־הו, דער שטורעם־שפּיעלער.

וואָר־וואָ־הו האָט אבער אלץ ניט אויפגעהערט צו רופען מיט זיין פיעדעל.

האָט די מיידעל פערשטאַנען, אז מען מיינט ניט זי, האָט זי אויפגעהויבען איהר קאָפּ און איהר האַנט און איהם געהאָלפען רופען. איז אנגעקומען נאָך און נאָך א מיידעל. וואָר־וואָ־הו אבער האָט מיט אמאָל גענומען שפּיעלען, אזוי, אז זיין פיעדעל האָט פון מאָל צו מאָל גענומען קלאָר און שאַרף רופען:

דזין־דזין!

דזין־דזין!

דזין־דזין־דזין!...

האָבען די אָנגעלאָפענע מיידעלעך געוומען לויפען אין אַלע זייטען און האָבען אינאייגעם מיט דעם פיידעל געזוכט און גערופען:

דזין־דזין!
דזין־דזין!
דזין־דזין־דזין!...

און אַך־האַך־אַך איז זיך געלעגען אין דעם אויסגעהוילטען בוים און געטראַכט:

וואָס איז דאָס פאַר א דזין־דזין?
האָט איהם דער אויסגעהוילטער בוים געענטפערט:
„דזין־דזין איז די מיידעל, פאַר וועלכער קריק־קריק פראָסט האָט אָפגעצעהלט שטאַרקע דרייצעהן וועלדער.
„זי איז דעם זיידען טהייער ווי דער שוואַרצאַפּעל פון אויג.
„זי האָט אָבער ליעב דעם שפּיעלער וואַו־וואַ־הו.
„זי האָט ליעב צו טאַנצען אונטער זיין פיידעל און זיין סמיק.
„און ווען די פיידעל רופט אין מיטען פון איהר טאַנצען אויס: דזין־דזין! שפּרינגט זי אויף אין דער לופטען פון פרייד."
טראַכט פאַר זיך אַך־האַך־אַך:
פאַר וואָס זשע קומט זי ניט, אַז זי האָט איהם אַזוי ליעב?
נעהמט דער בוים ווייטער רעדען און זאָגט:
„דזין־דזין האָט היינט מורא מעהר ווי אַלע מאָל.
„זי ווייסט, אַז פיף־פאַף־פאַף מיט די גרינע אויגען ליעגט ערגעץ אין א לאָך ניט ווייט פון איהר און וואַרט אָפּ איהר יעדער טראָט.
„זי ווייסט אויך, אַז דעם זיידען — קריק־קריק פראָסט, געהט דאָס היינטיגע נאַכט זעהר גוט.
און נאָכדעם,
ווען ער וועט אָנברעכען א סך בוימער,
ווען ער וועט אָנשפּאַלטען א סך האָלץ,
ווען די בלויע פייערען וועלען שוין זיין צושפּרייט איבער אַלע וועלדער,

ווען ארום די פייערען וועלען אלע ווינט־מיידלאך טאנצען אין פרעהליכע רעדער,

וועט זיך דעם זיידען פערוועלען האבען נעבען זיך זיין דזין־דזין, פאר וועלכער ער האט אפגעצאהלט די דרייצעהן וועלדער.״

פערנעהמט אך־האך־אך די רייד פון דעם בוים און זעהט, אז וואָר־וואָ־הו וויל פון גארניט וויסען, זיין פידעל רופט אלע אוג רופט, און די מיידלעך גליטשען זיך איבער'ן אייז אהין און אהער און שרייען אויס און הילכען אפ. און וואָר־וואָ־הו'ס לאנגע הענט צורייצען זיך אלע מעהר און מעהר, צורייצען זיך אויך די טענער און די מיידלאך און נעהמען זיך ארומטראגען כעס'דיג און ווילד. און אט האבען זיך די מיידלאך גאר גענומען בארוועס קלעטערען אויף די פערשנייטע בוימער. פון דארטען האבען זיי פערציטערטע און צושראקענע גענומען קוקען און זוכען איבער דעם וויסען און וויט צוצווייגטען ווילדען וואלד, און זיי האבען מיט אויסגעשטרעקטע העלזער גענומען שרייען און רופען:

דזין־דזין!

דזין־דזין!

דזין־דזין־דזין!

האבען זיך אויף זייערע געשרייען אנגעטראגען נייע כוואליעס און כוואליעס ווינט־מיידלאך און זיי זיינען אלע פערכאפּט געווארען פון דעם דזין־דזין געשריי, און האבען פון זיך אראפּגעווארפען זייערע ווייסע שניי־שלייערס און זיינען ארויסגעשפּרונגען אין זייערע בלויע ווינט־העמדער, און האבען זיך אומגעקוקט צושראקענע, און האבען מיט שרעק דערזעהן, אז דזין־דזין איז צווישען זיי ניטא. זיינען זיי דערפאר אלע מיט איין מאל אראפּגעשפּרונגען פון די בוימער מיט אנגעבראכענע צווייגען אין די הענט, און האבען זיך מיט די שפּיציגע צווייגען גענומען שמייסען אײ־נע די אנדערע. און אט האבען זיי גאר אויסגעשטשירעט זייערע ווייסע שפּיציגע ציינער און האבען זיך גענומען בייסען מיט אזא בייזקייט, אז אך־האך־אך האט פון דעם דערפיהלט א שרעקליכען גרויל אין זיינע קאל־טע ביינער. און אט האבען ביי די ווינט־מיידלאך מיט אמאל אויפגע־גלאנצט זייערע אויגען מיט א בייזען פייער און זיי האבען מיט זייערע

אויסגעשטשירעטע צייהן זיך גענומען בייסען די לופט, ווי זיי וואָלטען פון איהר שטיקער רייסען. און נאָכדעם האָבען די מיידלאַך גאָר אויפגע־הויבען זייערע קעפּ און האָבען זיך פאַנאַנדערגעבילען ווי הינט...

איז אַך־האָך־אַך פון דעם שיער אַהן אָטהעם געבליבען. עס האָבען איהם גענומען פריהרען די האָר אויפ'ן קאָפּ. האָט שוין די שעהנע דזין־דזין לעגגער נים געקענט אויסהאַלטען און איז מיט אַמאָל פון ערגעץ אויפגעשפּרונגען און האָט זיך גענומען לייכט קייקלען און שפּרינגען אי־בער בארג און טהאָל...

האָבען ביי דעם יעגער פּיף־פּאַף־פּאַף זיך אָנגעצונדען זיינע גרינע אויגען און ער האָט זיך גלייך ארויפגעכאַפּט אויף זיין גרויסען לאַנגען פערד, וואָס איז אויבען וויים ווי שניי און אונטען שווארץ ווי נאַכט, און ער האָט זיך גענומען יאָגען נאָך איהר פון טהאָל צו טהאָל, פון בארג צו בארג, פון וואַלד צו וואַלד. דאָס פערד האָט זיך געטראָגען שנעלער פון א ווינד אין פעלד, שנעלער ווי א פייל פון בויגען. און ווען דער יע־גער מיט די אָנגעצונדענע גרינע אויגען האָט דערזעהן, אז ער קען זי פּאָרט נים אָניאָגען, האָט ער גענומען שיסען פון זיין גרויסען ביקס:

— פּיף־פּאַף־פּאַף! — האָט גענומען קנאַלען איבער'ן וואַלד ביין און שווער — פּיף־פּאַף־פּאַף!!!...

זיינען נאָך יעדען שאָס פון אַלע זייטען אויפגעשפּרונגען הונדער־טער און הונדערטער ווינט־מיידלאַך און האָבען זיך הוזשענדיג און קווי־טשענדיג גענומען נאָכפליהען נאָך פּיף־פּאַף־פּאַף און נאָך זיין פערד.

דזין־דזין אָבער האָט זיך געקאַטשעט און איז געשפּרונגען איבער די טהאָלען און בערג שנעלער פון פּיף־פּאַף־פּאַף און פון זיין פערד. זי האָט געטאַנצט און איז געשפּרונגען איבער דעכער, איבער שניי און אי־בער בוימער און האָט זיך בעוויעזען אויפ'ן אייז. — — —

און ווי נאָר דזין־דזין האָט זיך בעוויזען אויפ'ן אייז, האָט זיך דערהערט קריק־קריק פראָסט'ס ווילדסטער בייזער. עס האָט אויפגעצי־טערט דער גרויסער אַלטער וואַלד. עס האָט זיך אויפגעשלאָגען א געדיכ־טער ווייסער שטויב. עס האָבען גענומען קנאַקען צווייגען און פּלאַצען בוימער. דאָס אייז האָט זיך גענומען אין שטיקער רייסען, עס האָבען אויפגעציטערט שטערן און דערפער. — — —

און דער אויסגעהווילטער בוים האָט דעם אָרימען אַך־האַך־אַך לענ־גער ניט געקענט בעשיצען, און אַך־האַך־אַך איז אַרויסגעפאַלען צו דער ערד ווי אַ שטיין.

ערגעץ אויפ׳ן עק פון דער ערד האָט זיך אָבער באַלד בעוויזען די בלייכע געשטאַלט פון דעם ליכטיגען פעטער שנייער, וואָס האָט אויף דער וועלט גאָר ניט, נאָר אַזוינע ווייסען נעצען און אַזוינע קלאָרע אוי־גען, וואָס יעדער בייזער און שולדיגער ווערט פאַר זיי אַפּהענדיג...

דער ערשטער, וואָס האָט דערזעהן דעם פעטער שנייער אין יענער נאַכט, איז געווען אַ הונגעריגער וואָלף, וואָס האָט זיך פאַנאַנדערגעוואָיעט ביים ברעג פון וואַלד. און ווי נאָר דאָס ערשטע שנייעלע האָט זיך אוועק־געזעצט אויף דער נאָז פון דעם צרייצטען קריק־קריק פראָסט, האָט זיין כח גענומען שווינדען, און ווען עס האָבען פאַר איהם אויפגעשיינט דעם פעטער שנייער׳ס וואונדערבאַרע אויגען, האָט ער מיט אַמאָל אַפּגעלאָזט הענט און פיס.

אַ געדיכטער שניי האָט גענומען איינדעקען און בערוהיגען דעם אַלטען וואַלד.

און דער שניי האָט אויך דערפרישט אַך־האַך־אַך׳ס דערפרוירענע גליעדער.

און דער שניי האָט אויך אַפּגעמינטערט אַך־האַך־אַך׳ס פער׳חלש׳טע האַרץ.

נאָכדעם האָט גלייך גענומען ברעכען אויף טאָג, און אין וואַלד איז אַריין די זון — דער גרויסער גאָלדענער פויגעל — קי־קו־קי, וואָס דער רייכער וואָ־לאַ־לאָ האָט נאָך פאַר זיין ערשטען אוועקגעהן געשענקט דער ערד.

— קי־קו־קי, דו אַלטער וואַלד! — האָט די זון אויסגעשריען — אַט האָב איך דיר געבראַכט אַ נייעם מאָרגען!

האָבען די בוימער פון דעם פערשנייטען אַלטען וואַלד אויפגעשיינט ווי לאַכענדיגע קינדער, און האָבען זיך גענומען באָדען אין דעם גאָלדע־נעם מאָרגען.

דריטע טהייל:

דער גבור.

און יפתח פון גלעד איז געווען אַ
גרויסער גבור, און ער איז געוועזן
דער זוהן פון אַ זונה.
(שופטים. ו׳ א׳.)

א.

וועלט איין, וועלט אויס.

און אמאל איז געווען א גבור.

און דער גבור האט געוואוינט מיט זיין טאכטער אין זיין ווייס נעצעלט אויף א הויכען בארג,

און אויפ׳ן שפיץ פון דעם בארג איז געווען א הויכער פעלז .

און אויפ׳ן הויכען פעלז איז געשטאנען א פיערעקיגער טורעם, וואס איז געווען ארומגעשטעלט מיט בלאנקע שווערדען און שפיזען.

און אויפ׳ן שפיץ פון פיערעקיגען טורעם האבען זיך צושפרייט דריי גאלדענע פיילבויגען, פון וועלכע עס האט זיך אנגעהויבען נאך א טורעם, א רונדער, א שפיציגער.

און דער רונדער שפיציגער טורעם האט זיך פערשניטען מיט זיינע שארפע שפיזען און מיט זיין הויכען שפיץ גלייך אין הימעל אריין.

און אויף דעם הויכען שפיץ פון דעם אויבערשטען טורעם איז געשטאנען א ווייסע טויב מיט א גרינעם בלאט אין מויל.

די טויב האט דער גבור געהייסען ארויפשטעלען אויף זיין טורעם נאך דעם, ווי ער מיט זיינע פרייע מחנות האבען אנגעווארפען א שרעק אויף די אלע ארומיגע ווילדע שבטים, עס זאל הייסען:

„פריעדען הערשט אין לאנד“.

עס זאל הייסען:

„ער גלויבט אין דעם גערעכטען גאט — יהוה, — אין דעם גאט,

וואָס האָט געשוואָרען צו זיינע עלטערען, מעהר ניט צו ברענגען קיין מבול אויף דער וועלט. —

„און מיט דעם שווערט דער גבור צו די אַנדערע שבטים, מעהר ניט אָנצופאַלען אויף זיי."

און רוה און פריעדען האָט געהערשט אין דער גאַנצער בערגיגער געגענד, וואָס אַרום דעם באַרג.

רוהיג און פריעדליך פלעגט זיך טראָגען אין דער טיעפער בערגיגער נאַכט דאָס געזאַנג פון די פאַסטוכער:

עס איז דאָ אַ גערעכטער גאָט
אין הימעל.
עס איז פאַראַן אַ גרויסער גאָט
אין הימעל.
עס איז פאַראַן אַ גרויסער מאַן —
אונזער גבור.
עס איז פון אַלע גרעסער, שטאַרקער —
אונזער גבור.
ער האָט ליעב זיין פאָלק, ווי זיין טאָכטער —
זיין שושנה.
ער האָט ליעב זיין פאָלק, ווי זיין טאָכטער —
זיין שושנה —
זיין שושנה — — —

און דאָס געזאַנג פלעגט זיך איבערוועבען מיט'ן שפּיעלען אויפ'ן פייפעל, מיט'ן קלאַפּען אין בלעך, מיט'ן טאַנצען און אַרומנעמען זיך פון די חברים מיט די חבר'טעס און מיט'ן זיידענעם גערויש פון די לאַנגע טייכען, וואָס האָבען צופריעדען געטראָגען זייערע בלויע וואַסערען איבער דעם רייכען פעטען לאַנד.

און אַרום די צולייגטע פייערען פלעגען זיך צונויפקומען די קריעגער און פלעגען זיך פריעדליך דערצעהלען וועגען זייער גבור.

און זיי פלעגען זיך דערצעהלען פון יענער צייט ווען זייער גבור איז נאָך געווען צווישען די בערג פון גלעד.

און ער איז געווען דער ליעבסטער זוהן פון דעם הערשער און שופט־גלעד.

און ער איז פון דאָרטען פערטריבען געוואָרען.

און פונקט דאַן, ווען ער איז געקומען פון א זיגרייכער מלחמה.

און דערפאַר, ווייל דאָס פאָלק און זיינע ברידער, אונטער דער פיהרערשאַפט פון דעם עלטסטען ברודער, וואָס האָט זיך גענומען רופען „אבי בעל“ האָבען גע׳טענה׳ט:

„ער איז ניט פון דעם הערשער׳ס ערשטער ווייב.

„און מיר ווילען ניט, אז א זוהן פון א פרעמדער זאָל אויף אונז קעניגען!“

„ער איז דער זוהן פון א פרעמדער! פון א זונה!— האָבען זיי געשריען מיט זייערע העלזער אין אלע גאסען.

און שטיל, ביי זיך אין הארצען, האָבען זיי געדענקט:

„ער איז דער, וואָס לאַכט און שימפּפט פון דער עשתורת, פונ׳ם בעל און פונ׳ם מולך, די גוטע געטער, וואָס מיר נעמען איבער פון די שטאַרקע עמונים.

„און ער רופט אונז נאַראָנים.

„און ער רופט אונז זינדער.

„און ער נעמט אין זיינע מחנות ניט אריין קיינעם פון אונז, וואָס גלויבט אין די געטער.“

*

און עס ווערט דערצעהלט:

„און עס איז געווען אין מיטען דער נאַכט.

„און זיין געוועהר־טרעגער, דער גוטער רמליה, האָט איהם פּלוצלינג אויפגעוועקט:

„גבור, שטעה אויף!

„דאָס פערד איז שוין געזאָטעלט!

„לויף שנעלער פונ׳ם ווינד!

„לויף! און זאָלען דיר די גרענעצען פון גלעד אנטקעגען שפּרינגען!

„און זאָלען זיי בלייבען ווייט הינטער דיר.
„לויף! און זאָל דיין פּנים ניט קוקען אויף הינטען.
„דיינע גיטער זיינען אין פייער!
„דיינע ווייבער געשענדט אין מיטען מארק!
„דיינע קינדער געטוידט!
„דאָס פאָלק איז צורייצט.
„עס האָט פערגעסען אינ׳ם גוטס, וואָס דו האָסט פאר איהם געטהאָן.
„לויף, לויף!
„איך וועל דיך שפּעטער אָניאָגען.“

*

די בלויע נאַכט האָט זיך דאָן צושפּיעלט מיט׳ן שיין פון די שטערען און פון דער פולער לבנה.

און דער גבור איז געלאָפען אין דער נאַכט אויף זיין שנעלען רויטען פערד.

און ער האָט זיך מיט זיין שווערד דורכגעריסען דורך די מחנות קריע־גער, וואָס האָבען איהם געזוכט און וואָס זיינען אויף איהם אָנגעפאַלען.

און ער איז אויף זיין פערד איבערגעשוואומען דעם, מיט לבנות פערשפּיעגעלטען, טייך ארנון.

און מען האָט איהם נאָכגעיאָגט.

און ער איז ווייטער געלאָפען.

און ער איז געלאָפען אזוי לאַנג און אזוי שטארק ביז דאָס פערד איז אונטער איהם געפאַלען.

און עס איז געוועזען, ווען דאָס פערד איז אונטער איהם געפאַלען, האָט זיך אויף איינעם פון די בערג צו איהם בעוויזען אברם — דער גרייז מיט דער גרויסער זילבערנער באָרד.

און איין האַנד האָט דער גרייז געהאַלטען א הויכען שטעקען.

און מיט דער צווייטער — פאר׳ן צוים — א גרויסען, שווארצען פערד.

און דער גרייז האָט צו איהם אזוי געזאָגט:

„דאָס פערד איז צו דיר.
„און דו זאָלסט שטענדיג געדענקען אין דעם אמת'ן גאָט.
„ער איז דיין בעשיצער.
„און ער וועט דיר העלפען.
„און דו וועסט נאָך ווערען דער שטאַרקסטער צווישען די אידען.
„און דו זאָלסט זיי ניט געדענקען דאָס שלעכטס!" —

*

לאַנג האָט דער גבור געוואָגעלט אליין צווישען די בערג.

און דער גבור האָט געליטען הונגער און קעלט, ביז רמליהו איז צו איהם געקומען מיט אַ מחנה קריעגער.

און רמליהו האָט איהם אויך מיטגעבראַכט זיין קינד, זיין שושנה, דאָס איינציג איבערגעבליבענע פון זיין הויזגעזינד. —

און נאָך דעם האָבען זיך ארום דעם גבור צונויפגעקליבען אלץ נייע און נייע קריעגער.

אזעלכע, וואָס האָבען שוין ניט איינמאָל געזיגט אונטער זיין פיהרערשאַפט.

און אזעלכע, וואָס זיינען ביז דאַן אומגעגאַנגען פוסט און לעדיג און אַז זיי האָבען דערהערט פון דעם גבור'ס גרויסקייט האָבען זיי זיך פערטראַכט וועגען דעם גערעכטען גאָט יהוה. און זיי האָבען זיך פאַר שווערד און בויגען גענומען און זיי האָבען זיך אָן איהם אָנגעשלאָסען און זיינען מוטהיגע קריעגער געוואָרען.

און עס ווערט אויך דערצעהלט, ווי זיי האָבען מלחמה געהאַלטען מיט די ווילדע שבטים.

און פון די גבורות, וואָס דער גבור האָט דערביי ארויסגעוויזען.

און נאָכדעם האָבען זיי בעזעצט און בעפעסטיגט דאָס לאַנד.

און אויף דעם פלאַץ, וואו דער גבור האָט זיך בעגעגענט מיט'ן גרויסען גרייז און פון איהם געקראָגען זיין שוואַרצען שלאַכט־פערד, שטעהט איצט דער בלאַנקער טורעם מיט דער ווייסער טויב אויפ'ן שפיץ.

... אזוי פלעגט זיך זינגען און דערצעהלען אין דער טיעפער נאַכט.

און דער הימעל פלעגט זיך דערביי שפּרייטען הויך און ווייט אריבער דער וועלט, ביז אריבער די וויטססטע בערג, ביז אריבער דער גרויסער, ווייטער סטעפּ, וואָס איז לינקס צו דער מדבר.

און דער הימעל איז אין יענעם לאַנד בלויער ווי אויף דער גאַנצער וועלט. און די לופט איז דאָרט ווי דער הימעל בלוי, און איז ריין און דורכזיכטיג־דין.

מען קען אין דער נאַכט צעהלען די בוימער פון די וועלדער, וואָס אויף די נאָהענטע און ווייטע בערג.

... און די שטערען זיינען דאָרט גרעסער ווי אויף דער גאַנצער וועלט, און זייער שיין פלעגט זיך שפּינען, ווי אַ דורכזיכטיג־ווייסע דעק, איבער די טשערעדעס שאָף און רינדער, וואָס זיינען געווען צוּוואָרפען אויף מיילען און מיילען, צווישען די בערג און אין די טהאָלען.

און פלעגט טרעפען — אויף איינעם פון די גאָר ווייטע בערג פליהט ארויס פון וואַלד אויף זיין פלינקען פערד אַן עמוני, זיך נאָכיאָגענדיג נאָך אַ הירש, צו נאָך אַן אינד און די קריעגער דערזעהען אין דער דורכזיכ־טיגער בלויקייט ווי חוצפה'דיג שנעל דער עמוני יאָגט זיך דאָרט אויפ'ן בארג, ארויף נעבען די שטערען, ווי ער דערגרייכט דאָרט די חיה, ווי ער כאַפּט זי מיט זיין שפּיז — און זיי קוקען זיך אום און זיי שמייכלען זיך איבער מיט אָנגעצונדענע אויגען...

און זיי דרעהען אוים זייערע קעפּ צו זייערע פערד, וואָס פיטערען זיך ניט ווייט פון זיי.

עס נעמט זיי אָן אַ ווילדער חשק ארויפצושפּרינגען אויף די פערד, און ניט ווילענדיג פלעגען זיי הויבען זייערע אויגען הויך אין דער נאַכט ארויף צום שפּיץ בארג, צום בלאַנקען טורעם, צו דער ווייסער טויב —

און דער טויב'ס קעפּעל איז אויסגעצויגען, די פליגלען זיינען פאַר־נאַנדערגעלאָזען.

עס דאַכט זיך, די ווייסע טויב איז נאָר וואָס אָנגעפלויגען און וויל זיך דאָס ערשט אַראָבלאָזען אויפ'ן שפּיץ, אָדער אַז זי לאָזט דאָס ערשט פאַרנאַנדער איהרע פליגלען אויף אוועקצופליהען. — — — —

ב.

און רוה און פריעדען האָט געהערשט צווישען די קריעגער.

נאָר גיט רוהיג איז געווען דער גבור אַליין. עפּעס ווי גרעסער און ווי ווילדער זיינען געוואָרען זיינע גרויסע, שווארצע אויגען.

און די לאַנגע, געקרויזטע פּאסען פון דעם גבור׳ס באָרד האָבען געני־מען אויסזעהן ווי שווארצע שלאַנגען — וואָס האָבען זיך בייז איינגעביסען אין זיין ברוינעם פּנים.

און אָפּטמאָל, פּאר נאַכט, ווען די זון פלעגט אַנצינדען זיין הויכען, שטאָלצען טורעם, מיט די טויזענדער שווערדען און שפּיזען, פלעגט זיך אין זיין הארצען מיט אמאָל אָנצינדען אינגאַנצען דער כעס און די ליעבע צו זיין פאָלק, וואָס האָט איהם פון זיך פערטריבען.

און א בענקען פלעגט דאַן איהם שווער ארומנעמען.

און עס פלעגען זיך שטייף אָנציהען די אָדערן פון זיין ריזיגען לייב.

און איהם פלעגט זיך פערגלוסטען צו ראַנגלען זיך מיט עפּעס וואָס איז ווילד און מעכטיג.

און ער פלעגט זיך דאַן הייסען דערלאַנגען זיין שלאַכט־פערד.

און ווי נאָר מען פלעגט צו איהם צופיהרען דאָס גרויסע שווארצע פערד, פלעגט ער דאָס מיט כעס א נעם טהאָן פּאר׳ן צוים.

און דאָס פערד פלעגט צושראָקען אויפשפּרינגען אויף די הינטערשטע פיס, ריזיג, צורייצט און ווילד.

און דעם גבור פלעגט זיך פערוועלען דאָס ארומנעמען מיט זיינע שטאַרקע הענד און זיך מיט דעם אראָבוואַרפען טיעף, פון באַרג.

און דאָס פערד. שטעהענדיג מיט׳ן קאָפּ אין דער לופטען, נעמט זיך ווילד רייסען, אָט דאַכט זיך שפּרינגט עס ארויף אויפ׳ן גבור, נאָר דעם גבור׳ס האַנד איז זיכער און שטאַרק.

און נאָך איידער דאָס פערד בערוהיגט זיך, כאַפּט זיך דער גבור אויף איהם ארויף.

און דאָס פערד טראָגט זיך מיט איהם אוועק איבער דעם ברייטען, ווייסען וועג, וואָס זעהט אוים ווי א ווייסע בריק, וואָס בויגט זיך איבער באַרג און טהאָל.

און דאָס פערד פליהט און טראָגט זיך, אזוי ווי אונטער איהם וואָלט די ערד געברענט.

און די לופט צורייסט זיך שארף פאַר'ן פערד און פאַר'ן גבור'ס בראָנז־ברוינעם פּנים.

און די לופט צורייסט די געקרויזטע פּאַסען פונ'ם גבור'ס צוואַוואַק־סענער, שוואַרצער באָרד.

און עטליכע פּאַסען פערפליהען אריבער זיין הויכען אַקסעל.

און עטליכע פּאַסען פערפליהען ארונטער זיין שטארקער האנד.

און די לופט רייסט זיך אַלץ שטארקער, רוישט אַלץ הילכיגער איז דעם גבור'ס אויערען.

און דער גערויש דערמאָנט איהם אָן דעם גערויש פון די וואַסערען, וואָס פאַלען פון די היימישע בערג.

און דער גבור ווערט נאָך צורייצטער.

און זיינע צובליצטע אויגען צוברענגען זיך נאָך טיעפער.

און נאָך מיט מעהר כעס שפּאַרט דער גבור אונטער דאָס פערד.

און דער גבור גיט זיך מיט זיין גרויסען קערפּער א בויג צום פערד'ס קאָפּ.

און אויפ'ן פערד גיט אזש די פעל א ציטער.

און דאָס פערד ציהט זיך אוים נאָך לענגער.

און דאָס פערד נעמט זיך טראָגען אזוי, אז די ערד שפּרינגט איהם אנטקעגען.

*

אויף איינעם פון די ווייטע בערג שטעלט דער גבור אָב זיין פערד.
און דאָס צוהיצטע פערד איז באַדעקט מיט אַ געדיכטען ווייסען שוים, און עס זעצט פון דעם אַ גרויסע פאַרע.
און אין טהאָל איז שוין טונקעל.
און די פאַרע פאַרבט זיך מיט גאָלד און מיט רויט פון דער זון'ס שטראַלען, וואָס האַלטען זיך נאָך אויף די שפּיצען פון די בערג.
און דער גבור און זיין פערד זעהען זיך פון דער הויך ווי אין אַ גאָלדענעם, אין אַ רויטען וואָלקען.
פון דאָרט זעהט דער גבור זיין ווייטע היים, די שפּיצען פון גלעד, די בערג, אויף וועלכע ער איז אויסגעוואַקסען.
און ער דערזעהט זיך דאָרט אַ קינד און אַ אינגעל, אַ יונג און אַ דער־וואַקסענער.
און אַט לויפט ער דאָרט אויף זיין רויטען פערד, וואָס דער טאַטע האָט איהם געשענקט.
און ער שפּרינגט מיט איהם פון איין באַרג אויפ'ן צווייטען.
און עס דאַכט זיך איהם, איין באַרג בויגט זיך צום צווייטען, און ער שפּרינגט מיט זיין רויטען פערד פון איין שפּיץ אויפ'ן אַנדערען.
און נאָכדעם — די מלחמות. — —
ווי פאַר יעדער מלחמה פלעגט איהם דער טאַטע בענשען און אָנזאָגען:
„געדענק, מיין קינד, דו געהסט מלחמה האַלטען אין דעם נאָמען פון דעם גערעכטען גאָט, פאַר דיין פאָלק און פאַר דיין לאַנד.“
און נאָך די מלחמות „פאַר'ן פאָלק“, „פאַר'ן לאַנד“ האָט מען בע־וואָרפען מיט שטיינער, מיט געשרייען: „בן זונה! בן זונה!“
און אַט שווימען פאַר איהם אַרויס די וויינגערטנער פון זיין ברודער אבי־בעל...
און דער גרעסטער פון די וויינגערטנער איז פערשפּרייט און פער־האַנגען מיט טייערע טעפּיכען און מיט פעל פון הירשען, און מיט פעל פון טיגערען, און פון לייבען און פון לעמפּערטען.
און די פעל קוקען ווי לעבעדיגע.

און עס איז אין מיטען פון דער סעודה פון וויין.
און דער ברודער אבי־בעל שטעהט אויף.
און ער איז גרויס און שטארק, ווי אלע פון דעם טאטענ׳ס קינדער.
און ער נעמט מיט פייער ריידען.
און מיט תאוה און מיט שכרות קלינגט זיין קול.
און מיט תאוה און מיט שכרות גלאנצען זיינע אויגען.
און זיין ריידען איז זינד.
און ער רעדט און ער רייצט דאס פאלק צו זינד.
דאס פאלק, וואס זינקט און זינקט אין זינד.
און ער מאהלט פאר זיי די עשתורת, די מוטער פון דעם גאט מולך, וואס זי האט געבוירען צו בעל.
„און יעדען מאל ווען דער מולך דארף ווידער געבוירען ווערען בעווייזט זיך די נאקעטע, ווי פון זון געוועבטע עשתורת.
„און ווי נאר עס קומט דער אבענד נעמט זי שוועבען איבער די צייטיגע פעלדער, וועלדער און וויינגערטנער.
„און נאך איהר לויפען נאך איהרע טענצערינס.
„און זייערע צאפעלדיגע לייבער זיינען פול מיט גלוט און פלאם.
„און אויך זיי זיינען אנגעטהאן בלויז אין זייער אייגענער שעהנקייט.
„און זייער שעהנקייט גליהט און ברענט.
„און זייערע האר זיינען נאכט.
„און זייערע אויגען זיינען ליכטיגע שטערען.
„און דער, וועמעס קאפ עס האט ווען גענעכטיגט צווישען זייערע ציטערדיגע בריסטען,
„און דער, וועמעס האלז עס איז ווען געווען ארומגענומען פון זייערע רונדע, ווארימע הענד.
„און דער, וועמעס לייב עס האט ווען געפיהלט די ווארימקייט פון זייערע פלאטערנדע לייבער,
„און דער, וואס איז ווען געקושט געווארען פון זייערע הייסע ליפען,
„ — — דער וועט דאס שוין קיינמאל אין לעבען ניט פערגעסען.
„און שטענדיג און אייביג וועט ער דאס געדענקען.

„און שטענדיג און אייביג וועט זיך איהם נאָך דעם אויסדאַכטען — ער ווערט פון דער שעהנער טענצערין ארומגענומען.

„און ער ווערט פון איהר געהאַלזט,

„און ער ווערט פון איהר געקושט.

„און זיין קאָפּ וויעגט זיך צווישען איהרע שעהנע ברוסטען,

„און דער אָטהעם פון איהר שעהנעם מויל און פון איהר נאָז וועט אויף איהם שטענדיג פאַלען ווי אַ זיסער טהוי, וואָס קושט און וואַרימט און שמעקט מיט די ריחות פון לבנון, פון שניר און פון חרמון.

„און אפילו אַ מינוט פאַר'ן טויט וועט ער דאָס ניט פערגעסען.

„און אפילו ווען זיין לייב זאָל אין שטיקער צושניטען ווערען, וועט נאָך לאַנג יעדער שטיק פלייש בעזונדער געדענקען, וועט נאָך לאַנג יעדע שטיק בעזונדער געקושט ווערען פון דעם געפיהל, וואָס האָט דורכגענומען זיין לייב, ווען ער איז געוועזען מיט דער טענצערין, מיט דער טענצערין פון די טענצערינס פון דער געטליכער עשתורת.

„און די געטליכע עשתורת קומט אָן אין איינעם פון די שעהנסטע וויינגערטנער.

„און זי מיט איהרע טענצערינס נעמען בעטען אַ בעט פאַר דעם גאָט בעל.

„און דאָס בעט ווערט געבעט פון הויפענס און הויפענס בלומען.

„און די טענצערינס נעמען זיך טאַנצען ארום בעט די שעהנע הייליגע טענץ.

„און די עשתורת לעגט זיך ארויף אויף דעם רייכען בעט פון בלומען.

„און די טענצערינס צוטאַנצען זיך פאַר איהר. און יעדער גליעדער פון זייערע זוניגע לייבער וויעגט זיך, און ציהט זיך, און בויגט זיך.

„און די עשתורת נעמט זיך וואַרים און ליעב ציהען אויף די שעהנע בלומען פון איהר שעהנעם בעט.

„און אינגאַנצען איהר לייב איז געוועבט פון רויזען און גאָלד.

„און זי איז פערבענקט.

„און זי שמייכעלט.

„און זי ציהט זיך שטיל און לאַנג.

„און זי איז פול מיט לעבענס זאַפט.

„און זי קוקט און זי וואַרט אויפ'ן בעל.

„און זי וויל איהם בעצויבערען.

„און זי וויל ארומגענומען ווערען פון איהם.

„און זי וויל זיך פרעסען צו איהם.

„און זי וויל זיין געפאַנגען פון זיינע אָרימס — איהרע ברוסטען זאָלען זיך ווארימען און נעסטען אויף זיין ברוסט.

„און דער גרויסער בעל איז איצט מיט זיינע דיענער און מיט זיינע הינד אויף יאַגד.

„און ער דערפיהלט מיט אַ מאָל דעם ריח פון איהר לייב.

„און ער לאָזט זיך צו איהר.

„און אויפ'ן וועג בעגעגענען שוין איהם די טענצערינס.

„און זיי טאַנצען פאַר איהם.

„און דער בעל מיידט זיי אוים.

„און זיי לויפען איהם נאָך און קושען מיט הייסער ליעבע די טריט פון זיינע פיס.

„און דער בעל קומט צו דער בעלת, דער עשתרות.

„און די בעלת, די עשתרות, דערהערט איהם.

„און פון שרעק און פון פרייד נעמט זידען און ציטערען די הייסע בלוט אין איהרע אדערען.

„און די דינע און דורכזיכטיגע הויט אויף איהר שעהנעם און שלאַנקען לייב ווערט נאָך דינער און דורכזיכטיגער.

„און ווען זי דערזעהט איהם, גיט זי זיך צושראָקען אויף האַלב אַ הויב אויף איהר בלומען בעט.

„און די טענצערינס מאַכען טאַנצענדיג פאַר איהם אַ וועג.

„און אַ סך פערוואָרפען טאַנצענדיג זייערע גרויסע שוואַרצע האָר, — ער זאָל איבער זיי טרעטען מיט זיינע באָרוויסע פיס.

„און אַ סך פערוואָרפען זיך טאַנצענדיג איבער'ן וועג און זיי ציהען

זיך און בויגען זיך, אַז זיין פוס זאָל טרעטען איבער זייערע ברוסטען.
„און דער בעל דערזעהט פאַר זיך די עשתורת.
„און ער שליידערט אוועק פון זיך זיין פייל און בויגען.
„און ער רייסט פון זיך אַראָפּ זיין פורפורן קלייד.
„און ער בעטרעט איהר בעט.
„און דאַן וואַרפט זיך יעדע טענצערין אין די אָרימס פון איינעם פון זיינע דיענער.
„און דאַן בעדעקען זיך מיט בליהונג די שטרויכען און די בוימער.
„און די פעלדער און די וועלדער, וואָס זיינען נאָהענט, און די פעלדער און די וועלדער וואָס זיינען ווייט, פערשפּרייטען זיך מיט בליהונג און בליהונג.
„און עס בליהט און עס צובליהט זיך די גאַנצע וועלט.“

*

און דער גבור מיט זיין פערד שטעהט אויפ'ן בארג, וואָס איז ווייט פון זיין היים, וואָס איז ווייט פון יענעם וויינגאָרטען, נאָר ער פערגעסט זיך אָן דעם, און ער געדענקט דאָס ניט.
און ער מיינט — ער איז איצט דאָרטען.
און ער הערט ערשט איצט דעם ברודער'ס רייד, וואָס קאָכען דאָס בלוט און רייצען צו זינד.
און ער זיצט דאָרט ביי דער סעודה פון וויין.
און זיין כעס וואַקסט און וואַקסט.
און ער האַלט נאָך אַלץ איין זיין צאָרן און שווייגט און שווייגט.
און אָט שפּרינגען אויפ'ן ברודער'ס בעפעהל אריין רעדער און רעדער פון נאַקעטע טענצערינס.
און צווישען זיי איינע וואָס טראָגט די קרוין פון עשתורת.
און זיי נעמען נאָכמאַכען אַלץ, פון וואָס אביבעל האָט גערעדט.
און דאָס פערזאַמעלטע פאָלק ווערט ווילד.
און אַ סך פון זיי פאַלען צו דער ערד פון אויפרעגונג, און נעמען אָהן אָן אָבהאַלט זיך וואַרפען און לאַכען.

או זיי לאַכען ביז עס שלאָגט זיך זיי אַרויס אַ שוים אויף די מיילער.
און אַביבעל אַליין קרוינט זיך פאַר בעל.
און אַט דערגרייכט ער די עשתורת.
און די טענצערינס מיט די איבעריגע פערזאַמעלטע פרויען מישען זיך דאַן אויס מיט די איבעריגע בעטרונקענע און צורייצטע מענער.
און מען וואַרפט זיך אויף דער ערד.
און ווי אַ בייזער דונער פונ׳ם אמת׳ען נאָט רייסט זיך דאַן מיט אַ מאָל אַרויס אַ געשריי פונ׳ם גבור׳ס האַרץ:
„נאַראָנים!! זינדער!!"
און קיינער גלויבט ניט, אַז עמיצער אויף דער ערד קאָן אַזוי הויך און בייז שרייען.
און מיט שרעק הויבען זיי אויף זייערע בעזויפענע קעפּ.
און זיי דערזעהען איהם איבער זיך.
און ער האַלט איינע פון זיינע גרעסטע שווערדען איבער זייערע קעפּ.
און אַט גיט ער אַ פּאַטש מיט׳ן ברייט פון זיין גרויסען שווערד אויפ׳ן טיש, וואָס נעבען איהם.
און דער שווערד צוברעכט זיך און צופליהט אין שטיקער.
און ער שרייט מיט זיין הויכען קול:
„אַזוי וועט איהר צובראָכען ווערען!
„וועה צו אייך, איהר נאַרישע זינדער!
„ווי די ווערים און בייזע פליגען עסען דורך די בלעטער, פערדאַרבען די צווייגען, אַזוי וועט איהר דורכגעגעסען און פערדאָרבען ווערען פון אייער תאוה.

„ווי דער היישעריק שניידט אונטער די תבואה, וואָס האַלט ערשט אין אָנהויב וואַקסען, אַזוי וועט איהר פערשניטען ווערען דורך די פרעמדע געטער.

„איהר קריכט אין אַ זומפּ, וואָס וועט אייך איינשלינגען, ווי זי וועט איינשלינגען די עמונים, די פלישתים און די אַלע אַנדערע פעל-

קער, וואָס זיי זיינען אינאיינעם מיט זייערע געטער ניט מעהר ווי די וואָג וואָס זיי וועגען.

„איהר, וואָס זייט געבוירען געוואָרען אויף דער וועלט אַלס קינ־דער פון אברם, אַלס קינדער פון דעם גאָט פון אברם, איהר ליעגט איצט אויף דער ערד ווי חזרים.

„פּפוי! פּפוי אויף אייך, חזרים!"

און אַזוי שפּייענדיג אויף רעכטס און אויף לינקס, לאָזט זיך דער גבור געהן פון וויינגאָרטען און נאָך איהם זיינע געטרייע יונגען.

און אַ סך פונ׳ם עולם כאַפּען זיך פאַר די שווערדען.

און אַ סך בעגלייטען איהם מיט געלעכטערס.

און אַ סך וואַרפען נאָך שטיינער.

און די לופט נעמט הילכען מיט געשרייען: „בן זונה! בן זונה!"

און אַזוי שרייען זיי נאָך נאָך דעם, וואָס קעמפּפט זייערע שלאַכטען.

און אַזוי בעגלייטען זיי אַרויס זייער גבור, וואָס האָט זיי ערשט נעכטען געבראַכט אַ נייעם זיעג.

*

און דער גבור ציטערט אויף.

און דער גבור קוקט זיך אום — — —

און ער דערזעהט זיך אויף זיין פערד — — —

און וויים, ווייט פון איהם זעהען זיך די שפּיצען פון זיין היים, וואו עס וואוינען די זינדער, וואָס זינקען אַלץ מעהרער און מעהרער אין זינד.

און עס קריצען זיך צונויף זיינע ציינער.

און ער שפּאַרט ווידער אונטער זיין פערד.

און ער וואָלט וועלען מיט איין מאָל אַריבערשפּרינגען צו יענע בערג.

און זיי דאַרטען אויסרייסען מיט די וואָרצלען.

און זיי צושיטען אויף די קעפּ פון די זינדיגע איינוואוינער און זיי אינגאַנצען פאַרלעגדען!

נאַר די נאַכט נעמט זיך בלויען.

און עס צינדען זיך אָן די שטערען, די גרויסע, ווייסע ליכטער.

און דער גבור דרעהט זיך אויס און דערזעהט ווי הויך, אין דעם טיעפען בלויען הימעל, פינקעלט זיין שפּיציגער טורעם.

זיין טורעם פינקעלט הויך און ווייט איבער די בערג.

און איבער'ן טורעם די ווייסע טויב, וואָס זאָגט צו רוה און פריעדען.

„די ווייסע טויב — — — —

„די ווייסע טויב" — — — — —

ג.

און צוריק פאָהרט שוין דער גבור שטילער.

און ער גריסט זיך מיט די קריעגער, מיט די פּאַסטוכער.

און די פערד, וואָס פיטערן זיך אויף די פרייע פעלדער, הויבען אויף זייערע קעפּ און גלאָצען אוים אין דער נאַכט זייערע גרויסע אויגען און זיי דערקאָנען — דאָס איז דער גבור און זיין פערד.

און די פערד שפּיצען אויף זייערע אויערען און צושפּרייטען די נאָזלעכער און ציהען אוים זייערע העלזער און צוהירזשען זיך הויך און שטאַרק.

און דעם גבור׳ס פערד ענטפערט זיי אָפּ צופריעדען און שטאָלץ.

*

און ווען דער גבור פאָהרט אָן צו זיין געצעלט קומט איהם אנט־קעגען זיין טאָכטער.

און זי נעמט מיט איהר שעהנער האנד אָן דעם פערד׳ס צוים. און ביז דער גבור קריכט אראָפּ, גלעט זי דעם פערד׳ס קאָפּ און האַלז.

און עס קומט דער יונג און נעמט אוועק דאָס פערד.

און די טאָכטער שטויבט ארום דעם גבור און העלפט זיך איהם ארומוואַשען.

און נאָכדעם זעצט זי זיך ביי זיינע פים. און זי דערצעהלט דעם גבור פון די מעשיות, וואָס זי הערט זיך אָן פון איהרע חבר׳טעם, וואָס זיי הערען פון די קריעגער און פון די פּאַסטוכער, מעשיות וועגען דעם, ווי די וועלט האָט אויסגעזעהן איידער יהוה האָט זי בעשאַפען און נאָכ־דעם ווי ער האָט זי בעשאַפען, און וועגען די פרעמדע געטער, צו וועלכע

די מענשען פון גלעד האָבען גענומען דיענען, און וועגען דער שטראָף, וואָס וואַרט אויף זיי דערפאַר.

און אָפט דערצעהלט זי איהם וועגען די קריעגער, וועגען דעם ווי זיי האָבען איהם ליעב.

און זי דערצעהלט איהם, אז ברכיה, רמליהו'ס זוהן, קומט א מאָל צו זייער געצעלט און שפּיעלט פאַר איהר אויפ'ן פּייפעל.

און אז ער שפּיעלט זעהר שעהן.

און אז ער האָט געבראַכט ים שיסעלאַך.

און ער האָט איהר אויך צוגעזאָגט צו ברענגען לבנה שטיינער.

און אז זי דערצעהלט וועגען ברכיה'ן, צופלאַמען זיך איהרע באַקען.

און איהרע אויגען זיינען ווי דעם גבור'ס — גרויסע, שוואַרצע — ציטערן זיי אויף און קוקען צושראָקען.

און אָפט דאַנקט זי דעם גבור פאַרוואָס ער האָט געלאָזט ברכיה'ן צו שענקען איהר דעם הירש, וואָס ער האָט פאַר איהר געכאַפּט.

און זי דערצעהלט, אז אַלע וואָס זעהען דעם הירש, ריהמען און לויבען ברכיהו'ן ווי ער האָט דאָס געקאָנט אויפזוכען און כאַפּען לע־בעדיג אַזאַ שעהנעם און וואוקסיגען הירש.

און צו דער טאַטע האָט ווען געזעהן, ווי שעהן דער הירש איז, ווען ער בלייבט מיט א מאָל שטעהן און קוקט? — — —

און ער קוקט ווי ער וואָלט אויף עפּעס געוואַרט.

און ער שטעהט אַזוי אַן אויסגעצויגענער.

און דער קאָפּ איז ביי איהם א קלוגער, א קליינער.

און זיינע הערנער זיינען צווייגהאַפט און ווי בוימער יונגע, צו־וואַקסענע.

און זיין געלע וואָל איז גלאַט און גלאַנצט ווי זייד.

און די פיס נעבען די געלע צושפּאָלטענע קלאָהען זיינען ווייס ווי מילך.

און ווען דער הירש קוקט אויף איהר, דאכט זיך איהר אוים — ער קען ריידען, און וויל איהר עפּעס זאָגען...

און אז דער הירש האָט זיך שוין אין גאַנצען צו איהר צוגעוואוינט.

און אַז זי טהוט איהם שוין אַליין אָן די צוים און זי זעצט זיך אויף איהם.

און דאָס, וואָס ברכיהו האָט איין האָרן בעדעקט מיט זילבער, איז אַזוי שעהן!

און ביידע הערנער זיינען ביי איהם אַלץ איינס ברייט און צו־פלאַנטערט.

און עס זעהט אוים — איינער איז ביי איהם אויסגעוואקסען אַ צוצווייגטער, אַ זילבערנער, און דער צווייטער — אַ צוצווייגטער, אַזוי...

און זי וועט נאָך זיין רוקען פערשפּרייטען מיט אַ בלויען טעפּיך.

און די ברעגען פון דעם טעפּיך וועלען זיין בעדעקט מיט ים שיסע־לאַך און מיט טהייערע שטיינער.

און עס וועט זיין ערב אַ מלחמה, וועט זי... — עס וועט זיין אַזוי שעהן! — זי וועט לויפען אויף דעם הירש צו די קריעגער און וועט שרייען: — „קריעגער! פאַר'ן גאָט און פאַר זיין פאָלק! פאַר'ן...

און זי דערשרעקט זיך דערפאַר וואָס זי האָט ווידער געזאָלט דער־מאָנען דעם נאָמען — גאָט.

און זי בלייבט שטעהן.

און גאָר אַנדערש צועפענען זיך מיט אַ מאָל איהרע אויגען.

און אַ הייליגער ציטער לויפט דורך איהר יונגען לייב.

און עס שווימט פאַר איהר אַרוים אַ וועלט — אַ הייליגע, אַ גרויסע.

און אין דער וועלט, דער הייליגער, דער גרויסער, איז זי שוין ניט מעהר קיין קינד, וואָס רעדט פון נאַרישקייטען.

און אין דער וועלט, דער הייליגער, דער גרויסער, איז זי גאָר קיינ־מאָל אַזאַ קינד ניט געוועזן.

און זי שווייגט אַ ווייל.

און זי דערמאָנט זיך אין'ם הייליגען ליעד, וואָס איהרע חבר'טעס זינגען מיט איהר אָפט ביים קוואַל:

„געדענק, ישראל!
„גאָט, דער גאָט פון אברהם
„דער גאָט פון הימעל
„איז דיין גאָט."

און זי רייסט איבער איהר שווייגען.
און זי נעמט דערצעהלען וועגען איהרע זעהונגען.
און זי דערצעהלט:

„היינט פארנאכט, ווען דער גבור איז אַוועקגעפאָהרען, איז זי מיט איהרע חבר'טעס אַנגעקומען פונ'ם קוואל מיט קריג וואסער אויף די אקסלען.

„און זיי זיינען שטעהן געבליבען צווישען די פאַלמען.

„און זיי האָבען איהם נאָכגעקוקט.

„און עס איז געווען, ווען זיי האָבען איהם לאַנג נאָכגעקוקט, האָט זיך פאַר איהר בעוויעזען אַ ווייסער וואָלקען.

„און דער ווייסער וואָלקען איז פאַר איהר שטעהן געבליבען צווי־שען די ביימער.

„און אין דעם וואָלקען האָט זיך פאַר איהר בעוויעזען דער הויכער גרייז מיט דער גרויסער זילבערנער באָרד, מיט'ן הויכען שטעקען אין האַנד.

„און דער הויכער גרייז איז צוגעקומען ביז צו איהר און איז ניט געוואָרען". — — —

*

און דער גבור שווייגט אַלץ שטיל און הערט.
און די טאָכטער רעדט און דערצעהלט.

און די טאָכטער רעדט נאָך אַלץ — און רעדט. און זי ווייסט, דער פאָטער וועט נאָרניט זאָגען, ווייל שווער איז איהם אויפ'ן הארצען און ביטער, קוקט זי אין זיינע אויגען און זי לאַכט פאַר איהם און זי זינגט פאַר איהם, און זי ריהרט מיט איהרע הענד אַלעמאָל אַן זיין באָרד

און איהר דוכט זיך, אז די האָר פון באָרד ווערען אַלץ שטייפער און שטייפער.

און זי ווייסט, אז דאָס הייסט, אז דעם גבור ווערט יעדען טאָג אַלץ שווערער און שווערער.

און צום סוף נורעט זי איין איהר קאָפּ אין זיינע קניע.

און דער גבור לעגט ארויף זיין האנד אויף איהרע געדיכטע, שוואַר־צע האָר און זי שלאָפט איין.

און נאָכדעם הויבט דער גבור אויף זיין יונגע טאָכטער אויף זיינע הענד און ער טוליעט זי לייכט צו צו זיין פערביטערט הארץ און ער טראָגט זי אוועק אויף איהר געלעגער.

און אזוי טאָג איין, טאָג אויס.

ד.

און איינמאָל, ווען דער פֿערביטערטער גבור איז געקומען צוריק פֿון זיין פֿערנאכטיגען וועג, ווי זיין שטייגער, א צורייצטער, א פֿער־ביטערטער, איז איהם, שפּרינגענדיג און טאַנצענדיג, אנטקעגען געלאָ־פֿען זיין טאָכטער און איהם אָנגעזאָגט:

„פֿאָטער! פֿאָטער! די זקנים פֿון גלעד זיינען צו דיר געקומען!"

דעם גבור׳ס שטארקע הארץ האָט א צושראָקענעם און ווארימען ציטער געטהאָן.

און באלד האָט ער פֿאר זיך דערזעהן רמליהו׳ן און זיין זוהן ברכיה פֿיהרענדיג זייערע פֿערד פֿאר די צוימען. — —

זיי האָבען דאָס געוואָלט איהם לויפֿען אָנזאָגען...

*

און דער גבור האָט זיך געטראָפֿען מיט די זקנים פֿון גלעד ביי דער טיר פֿון זיין געצעלט.

און די זקנים האָבען צו איהם אזוי געזאָגט:

„גבור, עס לאָזען דיך געריסען די בערג פֿון גלעד, דיין וויעג, דיין היים!...

די בערג און דאָס לאַנד, וואָס טראָגט דעם נאָמען פֿון דיין פֿאָטער, וואו עס האָט דיך געבוירען דיין מוטער.

„און איצט זאָלסטו וויסען, אז דאָס לאַנד, דאָס הויז פֿון דיין פֿאָ־טער, וואָס האָט דיך אזוי היים געליעבט; דאָס לאַנד, וואו דו האָסט זיך אַלס קינד געשפּיעלט, דאָס לאַנד, אויף וועמעס בערג דו האָסט זיך געלערענט רייטען און שיסען פֿון בויגען — איז ארומגערינגעלט גע־וואָרען פֿון די בני עמון.

„און די בני עמון זיינען שטאַרק.
„און זייערע מחנות זיינען גרויס.
„און זיי ווילען אונז פערטרייבען פונ'ם לאַנד.
„און דו ביזט דער שטאַרקסטער צווישען אונז,
„און דו דאַרפסט אונז העלפען פון זייערע הענד".

*

און דער גבור האָט געענטפערט די זקנים פון גלעד, און ליעבע און כעס האָבען זיך געראַנגעלט אין זיין שטאַרקען קול. און ער האָט געזאָגט:

„איהר האָט דאָך מיך פיינט.

„און איהר האָט דאָך מיך פערוואָרפען מיט שטיינער און מיט שלעכטע ווערטער.

„און איהר האָט דאָך מיך פערטריבען פון דעם הויז פון מיין פאָטער.

„און פאַר וואָס זייט איהר געקומען צו מיר ווען אייך איז ענג?"

*

און די זקנים פון גלעד האָבען איהם געענטפערט:

„גבור! וויסען זאָלסטו וויסען — מיר האָבען אויך געזינדיגט געגען גאָט, מיר האָבען שווער געזינדיגט!

„און איצטער האָבען מיר זיך געלייטערט און מיר האָבען זיך גע־רייניגט,

„און מיר האָבען פון זיך אָבגעטהאָן די פרעמדע געטער.

„און מיר האָבען זיך צוריק אומגעקעהרט צו גאָט, צום גאָט פון אונזערע עלטערען; צום גאָט אין וועמעס נאָמען דו פלעגסט אונז שטראָפען.

„און דיינע גערעכטע ווערטער האָבען צו אונז גענומען קלינגען פון די שפיצען פון די בערג.

„און זיי זיינען אריין אין אונזערע אויערען.
„און זיי זיינען אריין אין אונזערע הערצער.
„און מיר האָבען זיך דערמאָנט אָן דעם אמת'ן גבור פון גאָט, אונזער גאָט.
„און מיר זיינען געקומען צו דיר.
„שטעה אויף און העלף דיין פאָלק!
„און עס וועט זיין אין דעם טאָג, וואָס גאָט וועט דיר געבען די בני עמון אין דיינע הענד, וועלען מיר ווידער וויסען, אז מיר זיינען זיין פאָלק און אז ער איז אונזער גאָט.
„און מיר וועלען דיך מאכען פאר א האר און א הערשער איבער אונז.
„און דו וועסט זיין אונזער שופט."

*

און עס איז געווען, ווען זיי האָבען אזוי גערעדט, האָט זיך דער כעס פון דעם גבור גענומען אויסוועבען, שווינדען און אָבשווימען אַלץ ווייטער און ווייטער.

און זייערע שטימען האָבען דעם גבור געקלונגען מיט היים.

און זייערע אויגען, און זייערע גרויע בערד, און די גרויע האָר פון זייערע קעפ. און די קנייטשען פון זייערע פנים'ער און די פערשטויבטע פאָלדען פון זייערע קליידער — האָבען אויף איהם געקוקט מיט היים.

און נים ווייט פון די זקנים זיינען געשטאַנען די קעמלען, וואָס האָבען זיי צו איהם געבראַכט.

און די קעמלען קומען פון דער היים.

און די קעמלען קוקען מיט היים, מיט היים.

און דער גבור האָט ניט אויסגעהאַלטען.

און ער האָט דערפיהלט ווי יעדער ביין אין איהם רעדט: היים, היים!

און דער גבור האָט נאָך מעהר ניט אויסגעהאַלטען.

און ער האָט פון זיי אָבגעקעהרט זיין פנים.

ח.

און נאָך אין דער זעלבער נאכט האָט דער גבור געלאָזען בלאָזען אין שופר פון אַלע בערג.

און דער קול פון די שופרות האָט אַראָבגעגידערט אויף די קעפּ פון די קריעגער, און זיי האָבען זיך אַלע אויפגעכאַפּט צושראָקען און האָבען זיך אַ נעם געטהאָן פאר'ן געוועהר און זיך געלאָזט צו די פערד.

און די בלויע נאכט איז באַלד געוואָרען פול מיט טומעל.

און די בלויע נאכט האָט זיך באַלד גענומען שפּאַלטען און רייסען אין שטיקער פון דעם צוטומעלטען הירזשען פון הונדערטער און טויזענדער פערד.

און באַלד האָט זיך בעוויזען שושנה אין ווייסען אויף איהר פער־פּוצטען הירש מיט'ן זילבערנעם האָרן.

און איהרע גרויסע אויגען האָבען געשטראַהלט פון פרייד.

און ווען זי איז געקומען צו די קריעגער איז זי אויפגעשפּרונגען אויפ'ן הירש און, שטעהענדיג, איהם גענומען איילען.

און זי האָט ווי אַ קינד און ווי אַ דערוואַקסענע געשריען צו די קריעגער.

און זי האָט געשריען און האָט גערופען:

„קריעגער! פאר'ן גאָט און פאר זיין פאָלק! פאר'ן גאָט און פאר זיין לאַנד!

און עס האָט אויסגעזעהן — זי איז ניט אויפ'ן הירש, נאָר אויף פליגלען פון גליק — — — — —

און איהרע ענטבלויזטע הענד, און איהרע פיס, און איהר האַלז און איהר פנים, זיינען ווי געשניצט פון עלעפאַנט ביין. —

און זי איז צאַפּלענדיג, ווי דער הירש.

און בויגיג ווי א יונגע פּאַלמע.

און איהרע געקרויזטע האָר הענגען ווי א שוואַרצער וואַלד אויף אונטען, איבער'ן ווייסען טוך, אין וועלכען זי איז איינגעוויקעלט.

און זי וואַרפט מיט די שעהנע הענד און שרייט ווי א בעפרייטער אָדלער:

„קריעגער, פאַר גאָט און פאַר זיין פאָלק!"

*

און נאָכדעם זיינען אַנגעלאָפען אויף זייערע פערד רמליהו, ברכיה און די אַנדערע עלטסטע, און זיי האָבען פערנאַנדערגעטראָגען דעם גבור'ס בעפעהלען.

און די קריעגער האָבען זיך פערנאַנדערגעשטעלט אין מחנות, און זיי האָבען פערנאַנדערגעוויקעלט זייערע פאָהנען, און זיי זיינען ארויס און האָבען זיך אויסגעשטעלט אין דער סטעפּ און זיינען שטעהן גע־בליבען.

און נאָך דעם איז אַנגעקומען דער גבור, און זיך גענומען צעהלען די מחנות.

ער איז געפאָהרען אויף זיין שעהנעם פערד צווישען די קריעגער, און ער האָט געקוקט אויף די טויזענדער שאַרפע אויגען, וואָס בליש־טשען פון זייערע בלאַנקע ווייסלען.

און ער איז געווען געקליידט אין ווייסען און איבערגעבונדען מיט א בלויען גאַרטעל.

און ביידע שווערדען זיינען געווען אויף זיין דיך.

און א גרויסער מעסער האָט געבלאַנקט פון זיין גאַרטעל.

און אויף זיין לינקער האַנד, מיט וועלכער ער האָט געהאַלטען די צוים פון זיין פערד, איז — פון שעהנקייטס וועגען — געווען איבער־געוואָרפען א גרויסער טוך פון בלויען וואָל.

און די רעכטע האַנד האָט ער געהאַלטען ביי דעם הענטעל פון זיין רעכטען שווערד.

און די דיקע פּאַסען פון זיין גרויסער שוואַרצער באָרד האָבען זיך שלאַנגיש געדרעהט און גליקליך געפינקעלט אויף זיין ווייס קלייד.

...און זיינע אויגען האָבען געלויכטען ווי נאָך קיינמאָל ניט.

און דער אונענדליך בלויער הימעל האָט זיך צושפּרייט מיט זיין טיעפער בלויקייט, און מיט זיינע שטוינענדיג גרויסע שטערען איבער דער ווייטער סטעפּ.

און די סטעפּ איז געוועז אין גאַנצען בעדעקט מיט טהוי.

און די סטעפּ האָט אויסגעזעהן ווי אַ פּערלדיגער ים.

און די מחנות קריעגער מיט זייערע שפּיזען און מיט זייערע תּלאַ־טערדיגע פּאָהנען האָבען אויסגעזעהן ווי פער׳כשופ׳טע אינזלען.

און דער גבור איז אַ שטאָלצער ארומגעשוואומען אויף זיין פערד צווישען די אינזלען. און האָט זיי געגריסט און האָט זיי געצעהלט און האָט אויף זיי געקוקט, ווי אַ צופריעדענער גליקליכער פאָטער: —

יעדער קריעגער איז אויף זיין פערד.

און יעדער קריעגער איז אין בלוי.

און אַ מעסער שטעקט אין זיין ווייסען גארטעל.

און אַ לאַנגער שפּיז — אין זיין האַנד.

און אַ פייל־בויגען און אַ שטיינוואַרפער — אויף הינטען פון זיינע אַקסלען.

און זייערע געקרויזטע בערד זיינען שווארץ.

און זייערע שטאַרקע פּנים׳ער זיינען ברוין.

און זייערע אויגען גלאַנצען מוטהיג און שארף. — — — —

און ווען זיי זיינען אַלע געוועז צונויפגעשטעלט אין צוויי לאַנגע ברייטע מחנות, איז דער גרויסער גבור אויף זיין פערד דורכגעלאָפען די גאַנצע לענג צווישען דיביידע מחנות.

און די עלטסטע זיינען נאָכגעלאָפען נאָך איהם און האָבען זיך צושטעלט ביי די זייטען.

און דער גבור האָט דערגרייכט די צוויי ווינקלען פון די ביידע מחנות, וואָס האָבען זיך געצויגען אויף רעכטס און אויף לינקס ביז ווייט אין דער בלויקייט.

און די פּאָהנען האָבען געפלאַטערט, און די שפּיזען האָבען געפינ־קעלט און געשטאָכען אינ׳ם שיין פון דער בלויער נאַכט.

און דער גבור האָט אומגעדרעהט זיין פערד און איז געבליבען שטעהן אין די צוויי ווינקלען פון די מחנות, מיט'ן פנים צו די קריעגער.

און ער איז פאר זיי שטעהן געבליבען א שטארקער, א ליכטיגער!

א געטליכער שיין האָט גערוהט אויף זיין פנים, אויף זיין באָרד און אויף די פאלדען פון זיין ווייסען קלייד. —

און זיינע אויגען האָבען זיך צושיינט נאָך שעהנער, נאָך ליכטיגער.

און ווען ער האָט זיך א הויב געטהאָן אויף די אייזענס פון זיין זאָטעל, האָבען אלע מיט אמאָל דערזעהן: —

ער וואקסט אלץ העכער און ווערט אלץ גרעסער. — — —

און דער גבור האָט געלאָזט אויסרופען:

„קריעגער! די פון אייך, וואָס ווילען אומקעהרען די זיצער פון גלעד צוריק צו דעם גערעכטען גאָט, די זאָלען געהן מלחמה האלטען פאר זיי מיט די בני עמון!“

און אלע, ווי איין מענש, זיינען אויפגעשפרונגען אויף זייערע פערד, און פון אלעמענס הערצער האָט זיך א ריס געטהאָן:

„מיר הערען אונזער גבור און פאָלגען!“

און די געשרייען האָבען זיך אויפגעהויבען איבער זייערע קעפּ און איבער זייערע שפּיזען.

און די געשרייען האָבען א פליה געטהאָן ווי פויגעל.

און זיי האָבען אריינגעהילכט ווייט און הויך אין דער נאכט.

און באלד האָבען זיי זיך אויפ'ן גבור'ס צייכען צוריק אריינגע־זעצט אין די זאָטלען.

און ווען דער גבור האָט אומגעדרעהט זיין פערד מיט'ן פּנים אין דער נאכט אריין, האָבען זיך אלע מיט איין מאָל אָבגעריסען און האָבען זיך געלאָזט נאָך איהם.

און דער גרויסער גבור האָט זיך וועקגעטראָגען אין דער בלויער נאכט אויף זיין שווארצען פערד. און נאָך איהם זיינע מחנות — אין צוויי בלויע טייכען.

און די כוואליעס פון די טייכען — די שפּיזען — האָבען געבלאנקט

און געפינקעלט, זיך געוויעגט און געטראָגען פון ערגעץ ווייט, פון דער בלויקייט פון די שטערען — — —

און הינטער די מחנות זיינען געגאַנגען די טשערעדעס, און די אָנגעלאָדענע קעמלען און די ווייבער און די קינדער.

און פּלוצלונג האָבען א סך פון די פרויען דערזעהן: שושנה'ס הירש מיט'ן זילבערנעם האָרן לויפט א פרייער!

און דער הירש טראָגט זיך אזוי שנעל, אז מען זעהט זיינע פיס ניט אָן, אז מען זעהט בלויז די ברייט צוואוואקסענע הערנער און דעם אויסגעצויגענעם פּאַס פון זיין לייב.

און ער לויפט אין איין אָטהעם צו די בערג.

און זיי זיינען געוואָהר געוואָרען — „דער הירש האָט זיך ארויס־געריסען פון שושנה'ס הענד".

און זיי האָבען מיט שרעק געטהון די הענד אויף זייערע הערצער — זיי האָבען פערשטאַנען, אז דאָס איז א שלעכטער סימן.

ז.

און דער גבור איז אָנגעקומען מיט זײַנע מחנות ביז גלעד און האָט געטראָפען, אַז גלעד איז שוין פערנומען פון די בני עמון.

און צו זײַנע אויערען זײַנען נאָך געקומען די ווערטער:

„די בני עמון ווילען אויך אײַננעמען יהודה, בנימין און אפרים."

און דער גבור האָט אויפגעציטערט פון וועהטאָג און פון כעס.

און ווען ער איז אַרויף אויף די שפּיצען, וואָס רינגלען אַרום גלעד און דערזעהן ווי גרויס און שווער עס זײַנען די מחנות פון די בני עמון, וואָס שפּרייטען זיך איבער גלעד ביז צום ברעג ירדן, איז זײַן וועהטאָג נאָך גרעסער געוואָרען און ער האָט געשיקט שלוחים צו די איבעריגע שבטים, זיי זאָלען איהם קומען צו הילף, ווייל גרויס און שווער זײַנען די מחנות פון די בני עמון.

און אויך צו דעם מלך פון די בני עמון האָט ער געשיקט שלוחים, זיי זאָלען צו איהם ריידען אין נאָמען פון גערעכטיגקייט און פון גאָט.

און עס איז געווען אויף דעם אַנדערען טאָג אין דער פריה, זײַנען די שלוחים געקומען צוריק און האָבען איהם געבראַכט:

די אַנדערע שבטים זאָגען: „מיר ווילען ניט מלחמה האַלטען אונטער דער פיהרערשאַפט פון אַ בן זונה!"

דער ענטפער האָט איהם אַ בריה געטהאָן אין די אויערען.

און באַלד זײַנען געקומען די אַנדערע שלוחים און געבראַכט:

דער מלך פון די בני עמון רעדט: „זאָל זיך אייער גבור אַבציהען פון דאַנען, אויב ער וויל ניט, אַז מיר זאָלען מיסטיגען די פעלדער מיט אייער בלוט און מיט אייערע ביינער".

*

דער גבור איז ווי פערשטיינערט געוואָרען פון כעס און פון צאָרן.

און זיינע אויגען האָבען זיך צועפּעט נאָך גרעסער פון גרויס און אַזוי זיינען זיי אויף אַ ווײַלע פערגליווערט געוואָרען.

באַלד אָבער האָט אַ הייסע כוואַליע בלוט אַ וואַרים געטהאָן דעם גבור'ס האַרץ און זיינע שרעקליכע גרויסע אויגען האָבען מיט אַ מאָל גענומען בליצען מיט כעס און שרעק.

און פאַר דעם גבור'ס אויגען האָט אין דער מינוט דורכגעשוועבט דער הויכער גרייז.

און אין דעם גבור'ס מח האָט מיט אַ מאָל אויפגעבליצט דער געדאַנק וועגען גאָט, דעם אמת'ען, דעם גערעכטען.

און דער גבור האָט דערפיהלט, ווי דאָס בלוט אין איהם צורייצט זיך אַלץ צאָרנדיגער, אַלץ בייזער.

„ער געהט מלחמה האַלטען זייער מלחמה און איז נאָך אַלץ אַ בן זונה! — אַ בן זונה!?"

און דער ענטפער, אַז מען וויל איהם ניט קומען צו הילף, ווייל ער איז אַ בן זונה צוזאַמען מיט דעם ענטפער פונ'ם מלך פון די בני עמון, האָט איהם גענומען רייצען און שטעכען ווי מיט נאָדלען.

און דער גבור האָט בעפעהלען מען זאָל איהם דערלאַנגען זיין פערד.

און די לופט האָט זיך פון דעם בעפעהל אויפגעטרייסעלט, ווי פון אַ פלוצלונגער, שווערער וואונד.

און צו די שלוחים האָט ער אויסגעשריען:

„זאָל גאָט משפּט'ען צווישען מיר און צווישען זיי!" — —

און ער איז האַסטיג אַרויף אויף זיין פערד.

און די קריעגער האָבען זיך גלייך אָנגעצונדען מיט כעס פון זייער צורייצטער גבור.

און די מחנות, וואָס זיינען פון איהם געווען פאַרגרייט אויף אָנצוּפאַנגען די מלחמה, האָבען זיך גלייך אָבגעריסען פון זייערע ערטער.

און די גאַנצע ערד איז געווען פערשיינט מיט זון, און די גאַנצע ערד האָט גלייך גענומען פּראַכען און שווימען אונטער זייערע פיס, אונ־

טער די פּים פון זיינע בלויע מחנות, וואָס האָבען זיך מיט אַ געפּעהר־ליכען אימפּעט געטראָגען נאָך זייער ווייסען גבור.

און פון אַנטקעגען האָבען זיך באַלד בעוויזען די רויטע מחנות פון דעם מלך פון די בני עמון, שווערע, גרויסע — — —

האָט זיך דער גבור געגומען טראָגען זיינע מחנות נאָך שנעלער און האָט זיי מיט איינגאַנצען זיין צורייצטען כעס אַ וואָרף געטהאָן אויפ׳ן רויטען שונא.

„זאָלען זייערע פערד זיך הויבען אויפ׳ן שונא׳ס קעפּ, זאָלען זייערע שווערדען זיך אָנטרינקען אינ׳ם שונא׳ס בלוט. מיט זיינע קריי־גער איז דער שטאַרקער גאָט. מיט זיינע קריעגער איז יהוה".

און זיינע מחנות זיינען אַרויפגעפאַלען אויפ׳ן שונא שרייענדיג: יהוה, יהוה!!!

און דאָס גאַנצע שלאַכטפעלד האָט באַלד גענומען אויסזעהן ווי אַ ווילד־צוטראָגענער, פאַרביגער ים.

מחנות האָבען זיך געוואָרפען אויף מחנות און האָבען זיך צונויפ־געשלאָגען מיט אַ בייז־ווילדען רעש. און ווי אַ פינקלענדיגער שוים אונטער דעם שיין פון דער זון, האָבען איבער זייערע קעפּ געשפּריצט און געבליצט די טויזענדער שווערדען און שפּיזען.

און די גאַנצע ערד האָט זיך גענומען הויבען און וואַרפען מיט פערד און מיט מענשען און מיט קולות.

און אין אַלע זייטען האָבען זיך באַלד גענומען וואַלגערען טויטע, צוטראָטענע און פערוואונדעטע.

און אין אַלע זייטען האָבען באַלד גענומען אַרומלויפען צושראָ־קענע פערד, וואָס האָבען אין שלאַכט פערלאָרען זייערע קריעגער.

און די פערד האָבען זיך אַרומגעטראָגען מיט פלאַטערדיגע גריוועס, מיט אויסגעצויגענע עקען, און האָבען פון מאָל צום מאָל געריסען די זוניגע לופט מיט זייערע קולות.

און דער גבור האָט זיך אַרומגעטראָגען צווישען זיינע מחנות, וואָס זיינען געשטאַנען אין שלאַכט און ער האָט מיט זיין שטאַרקען קול געררייצט און געשריען:

„אויף די קעפ פון די געצענדיענער! אויף זייערע קעפ!"

און די קריענער, דערהערענדיג דעם קול פון זייער גבור, פלעגען אין זיך דערפיהלען א נייעם שטראם כעס און כח.

און ווען דער שונא האט זיך גענומען שטארקען, האט דער גבור מיט אמאל אונטערגעשפארט זיין צוהיצטען פערד און איז אריבער צו זיין חיל, וואס האט אויף איהם געווארט הינטער די בערג, און ער האט פון דארטען גענומען טראגען און יאגען נייע מחנות.

און די מחנות זיינען געלאפען אויף פערשיעדענע וועגען.

און די מחנות זיינען ארויף אויף דעם שונא פון פערשיעדענע ערטער.

יעדע מחנה איז בעשטאנען פון טויזענד, און יעדע מחנה האט טויזענד מאל טויזענד ליעב געהאט איהר גבור.

און זיי האבען געוואוסט, אז זייער גבור איז שווער בעליידיגט געווארען.

טויזענדער פיילבויגענס האבען געשפריצט און גערעגענט אנ־טקעגען זיי מיט פיילען, אבער זיי האבען זיך ניט גענומען פאר די פייל־בויגענס, נאר מיט אויסגעשטרעקטע שפיזען האבען זיי זיך געטראָ־גען גלייך אויפ'ן שונא, און האבען זיך אין איהם אריינגעשטאכען בייז און ווילד. —

זיי ווילען נקמה, זיי ווילען נקמה פאר זייער בעליידיגטען גבור!

און דער שונא איז צוטומעלט געווארען פון די פלוצלונגע אנפא־לען פון אזוי פיעל פערשיעדענע זייטען.

און דער גבור האט געוואוסט, אז קליין זיינען זיינע מחנות אנט־קעגען דעם שונא'ס, נאר אז שטארק איז דער אידישער גאט, דער גאט יהוה, דער הערשער איבער אלע חילות.

און ער האט זיך בעוויזען אויף איינעם פון די בערג.

און ער האט זיך א שטעל געטהאן אויף די אייזענס פון זיין זאטעל.

און ער האט ארויסגעכאפט זיין גרויסען שארפען שווערד, און ער האט איהם אויסגעשטרעקט צום הימעל.

און די זון, וואָס האָט פערשיינט דאָס גאַנצע טומעלדיגע שלאַכט־פעלד, און די גרינע בערג פון נאָהענט און וויט, וואָס האָבען אויסגע־זעהן ווי אַנגעשוואָלענע, האָבען איהם אַרויסגעפרעסט און אַרויסגע־הויבען און האָבען נאָך ווייסער געמאַכט זיין ווייסען מאַנטעל און נאָך בלויער — זיין ברייטען, ליכטיג־בלויען גאַרטעל, און נאָך שוואַרצער — זיין ווילדען, שוואַרצען פערד.

און די בני עמון האָבען דערזעהן אויפ׳ן שפּיץ פונ׳ם באַרג דעם גרויסען ווייסען מאַן, און זיי האָבען דערזעהן זיין גרויסע באָרד, וואָס האָט בייז געפלאַטערט אין דער בלויער לופט מיט איהרע געקרויז־טע שוואַרצע פּאַסען.

און זיי האָבען דערזעהן דאָס גרויסע צואווילדעטע פערד, וואָס אונ־טער איהם.

און זיי האָבען דערזעהן זיין שטאַרקע האַנד מיט׳ן גרויסען אויס־געשטרעקטען שווערד אין איהר.

און זיי האָבען דערזעהן — זיין ברייטע שווערד גרייכט די זון. — זיין גרויסע שווערד שפּאַלט די זון אויף צווייען! — — —

און זיי האָט זיך גענומען דאַכטען אַז דאָס איז דער אידישער גאָט, וואָס האַלט מלחמה מיט זייער גאָט מולך — מיט׳ן גאָט פון דער זון, און אַז אָט רייסט אָט דער געפעהרליכער גרויסער גאָט פון ישראל, אַראָפּ די זון און שליידערט זי אויף זייערע קעפּ! — — —

און דער גבור האָט אויפגעהויבען זיין גרויסען, ברוינעם שטערען מיט די פינקעלדיגע שוואַרצע ברעמען, און ער האָט אויפגעהויבען זיינע אויגען צו גאָט, און ער האָט אין זיין הארצען א נדר געטהאָן, און האָט אַזוי געזאָגט:

„יהוה, דו ווייסט, אַז די מלחמה וואָס איך פיהר איצט, איז פאַר דיר און דיין פאָלק.

„איך, דיין קנעכט, פאַרגיעב זיי דאָס שלעכטס, וואָס זיי האָבען מיר געטהאָן.

„פאַרגיעב זיי אויך דו!

„פאַרגיעב דיין פאָלק ישראל.

„און עס וועט זיין, ווען דו וועסט געבען די בני עמון אין מיינע הענד, איז דאָס ערשטע, וואָס וועט אַרויסגעהן פון די טירען פון מיין הויז ביי מיין קומען צוריק פון דער מלחמה, וועט געהערען צו דיר און איך וועל עס דיר ברענגען פאַר אַ קרבן.

און ווי נאָר דער גבור האָט געענדיגט זיין נדר, האָט זיך דאָס האַרץ אין איהם אַ שטאַרקען ריס געטהאָן פון אַ שרעק, וואָס ער האָט ניט פערשטאַנען. — — —

אָבער באַלד האָט דער גבור דערזעהן, ווי דער צוטומעלטער שונא האָט זיך מיט זיין גאַנצער שווערקייט גענומען בויגען צו דער מצפה.

און דער גבור האָט אין דעם דערזעהן אַ פינגער פון גאָט.

און ער האָט זיך מיט אַ מאָל אַ לאָז געטהאָן מיט זיין פערד.

און ער האָט זיך האַסטיג און מיט אַ ווילדען געשריי גענומען טראָגען איבער באַרג און טהאָל.

און אַ געדיכטער, ווייסער שטויב, האָט זיך אויפגעשלאָגען און איז איהם וואָלקענווייז נאָכגעשפּרונגען איבער באַרג און טהאָל.

און זיינע מחנות, וואָס זיינען געלעגען בעהאַלטען אין פערשיעדענע פּלעצער זיינען אויף זיין געשריי מיט אַ מאָל אויפגעשפּרונגען און זיינען איהם נאָכגעלאָפען.

און וועלדער שטויב האָבען זיך נאָך זיי אויפגעשלאָגען און גענומען אויסגלייכען באַרג און טהאָל.

און דער גבור איז מיט זיי אַרויף אויף דער מצפה. און פון דאָרטען איז ער מיט זיינע מחנות, מיט זיינע פערד, מיט זיינע רייטוועגען און מיט דעם שאַרף פון זיינע שווערדען אַראָפּ, ווי אויף די פליגלען פונ׳ם ווינד, אויף די קעפּ פון די בני עמון.

און דעם גבור׳ס פערד זיינען געשפּרונגען איבער מענשען. און דעם גבור׳ס פערד זיינען געשפּרונגען איבער פערד. און זיינע שווערדען האָבען געבליצט און געשטאָכען און געיאָגט און געטריבען.

און די בני עמון האָבען דערזעהן צווישען זיך דעם גרויסען גבור.

און זיי האָבען דערזעהן — ער איז מיט זיין פערד און מיט זיינע

אקסלען העכער און גרעסער פון אַלעמען, און ער ווערט נאָך אַלץ גרעסער און גרעסער! — — — — — —

אונ זיי האָט גענומען שרעקען זיין אויסזעהן.

און זיי האָט גענומען שרעקען זיין פערד.

און זיי האָט גענומען שרעקען זיין באָרד און זיינע אויגען.

און זיי האָבען גענומען אין שרעק לויפען פון זיין שטארקען פנים און פון דעם שארף פון זיין שווערד.

פון זיין געשריי זיינען אַ סך פערטויבט געוואָרען.

און אַ סך זיינען געפאַלען צו דער ערד.

פון זיין געשריי האָט גענומען גליווערען דאָס בלוט אין די אָדערן פון דעם שונא'ס ווייטע מחנות.

און פערד האָבען זיך אויסגעדרעהט און זיינען אנטלאָפען ווי משוגענע.

און די בני עמון האָבען אַלע אין איין קול גענומען שרייען:

„דאָס איז דער אידישער גאָט צבאות! דער גאָט פון ישראל!

און זיי האָבען אין ווילדער איילעניש גענומען לויפען פון זיין צאָרן.

און די מחנות פון דעם שונא זיינען צומישט געוואָרען.

און די מחנות פון דעם שונא זיינען אַנגעלאָפען איינע אויף די אַנדערע.

און דער גבור האָט אַלץ געפּרעסט און געיאָגט.

און ער האָט זיי פערטריעבען פון גלעד.

און ער האָט זיי פערטריבען צום ירדן.

און אַריבער דעם ירדן.

און ער האָט זיי געשלאָגען און נאָכגעיאָגט אין זייער לאַנד.

ביז ער האָט איינגענומען צוואַנציג פון זייערע שטעדט.

ביז זיי האָבען זיך אונטערגעגעבען צו די קינדער פון ישראל.

ז.

און עס איז געווען, ווען דער גבור מיט זיינע זיעגרייכע מחנות האָט זיך אומגעקעהרט בשלום פון דער מלחמה מיט די בני עמון, איז דאָס ערשטע, וואָס איז איהם ארויס אנטקעגען פון די טירען פון זיין הויז, געווען זיין איינציג קינד, זיין טאָכטער.

און זי איז ארויס אנטקעגען איהם מיט געזאנג און מיט טענץ.

און עס איז געווען, ווען דער גבור האָט דאָס דערזעהן, איז ער פערשטיינערט געוואָרען פון שרעק.

און דער שרעק האָט איהם דערמאָהנט אָן דעם שרעק, וואָס ער האָט ניט פערשטאַנען אויפ'ן שפּיץ פונ'ם בארג, און אין דעם ריס, וואָס זיין הארץ האָט זיך געטהאָן באלד נאָך דעם ווי ער האָט געגעבען זיין נדר. — — — —

און דער גבור האָט אויפגעציטערט און זיינע אויגען האָבען גע־נומען קוקען אין אַלע זייטען: — טאָמער א שאָף, א רינד, אפשר ער־געץ דער הירש מיט'ן זילבערנעם האָרן — — —

אָבער אומזיסט!
און דעם גבור'ס פּנים איז מיט א מאָל געוואָרען שוואַרץ.
און ער איז אראָפּ פון זיין פערד.
און ער האָט אויף זיך צוריסען די קליידער.

*

און ווען דער גבור האָט דערצעהלט פון זיין נדר, האָט זיך א ביי־זער שרעק, ווי א ווינד, דורכגעטראָגען צווישען זיינע מחנות, איבער די לייבער פון אַלע זיינע קריעגער און זיי זיינען אראָפּ פון זייערע פערד.

און זיי האָבען אויף זיך צוריסען די קליידער.

און זיי האָבען אויסגעבראָכען אין א ביטער געוויין.

ווייל אַלע האָבען זעהר ליעב געהאַט שושנה'ן, און ווייל אַלע האָ־בען געוואוסט — זי איז דעם גבור'ס איינציג קינד.

און ווי זיי האָבען אַלע אַזוי געוויינט, האָט זיך איבער זייערע קעפּ בעוויעזען אַ ווייסער מלאך.

און דער ווייסער מלאך האָט שטיל דורכגעשוועבט איבער די וויי־נענדיגע מחנות —

און ער איז געקומען ביז צו שושנה'ן.

און ער האָט מיט זיין פליגעל ווייך אָנגעריהרט איהרע ליפּען.

און שושנה האָט אויפגעהויבען איהר געקרויזטען קאָפּ.

און איהרע פייכטע אויגען האָבען געגלאַנצט.

און איהרע שעהנע ליפּען האָבען גליקליך געשמייכעלט.

און אינ'ם ווייסען טוך, וואָס האָט ארומגענומען איהר יונגען קער־פּער, האָט זי זיך בעוויעזען אויף'ן טאַטענס שווארצען פערד.

און זי האָט פאַנאַנדערגעשפּרייט איהרע הענד.

און אין איין האנד האָט זי נאָך געהאַלטען איהר גאָלדען בלעך, אויף וועלכען זי האָט זיך צוגעקלאַפּט צום טאַנץ.

און אין דעם בלעך האָט זיך אַריינגעשפּיגעלט די גאָלדענע זון.

און עס האָט אויסגעזעהן — זי האַלט די זון אין איהרע הענט.

און מיט אַ שמייכעל אויף די ליפּען האָט זי אויסגעשריען:

„קריעגער, פאַר'ן גאָט און פאַר זיין פאָלק! פאַר'ן גאָט און פאַר זיין לאַנד!"

און טויזענדער און טויזענדער פערוויינטע אויגען האָבען זיך אויפ־געהויבען צו איהר, צו שושנה'ן, צו דער טאָכטער, צו דעם הארץ פון זייער גבור, וואָס איז פאַר זיי געשטאַנען אַן אויסגעצויגענע מיט פער־נאַנדערגעשפּרייטע הענד — — —

און זיי האָט זיך גענומען דאַכטען — אָט הויבט זי זיך אויף און פליהט — און פליהט אוועק פון זיי.

און פּלוצלונג האָט זיך דערהערט אַ שטאַרקער רעווען: — דאָס איז ביי ברכיהו'ן פּלוצלונג אויפגעשפּרונגען זיין פערד אויף די הינטער־שטע פיס און עס האָט זיך אויסגעריסען פון זיינע הענד און עס איז אַוועק אין פרייען פעלד אריין.

און אַלע האָבען פון דעם אויפגעציטערט.

און אויך זי — שושנה — האָט פון דעם אויפגעציטערט.

און זי האָט אויף אַ ווײַלע געווענדט איהרע אויגען צום פערד, וואָס האָט זיך דאָרט גענומען טראָגען אין פעלד, ווי אַ געשטאָכענער...

ח.

און שושנה האט זיך געווענדעט צום גבור:

„פאטער, טהו מיט מיר, ווי ריין מויל האט גערעדט, נאר גיב מיר צוויי חדשים אויף צו בעוויינען מיין מיידעלשאפט".

און דער גבור האט געגעבען זיין טאכטער צוויי חדשים צייט צו בעוויינען איהר מיידעלשאפט.

און זי איז אוועק אין די בערג. זי און מיט איהר איהרע חבר'טעס, וואס זיינען איהר נאכגעגאנגען און האבען בעוויינט איהר יוגענד.

איהרע חבר'טעס האבען געוויינט און זי איז פאר זיי געגאנגען א פערטראכטע, א שטאלצע און האט געשוויגען.

און איהרע אויגען האבען געקוקט פון די שפיצען פון די בערג אויף די בערג און אויף דער ווייטקייט וואס אריבער די בערג...

און די חבר'טעס פלעגען וויינען הינטער איהר, און זי אליין פלעגט זיי נאך אפט טרייסטען:

„זי איז גאטס און זי געהט צו גאט, און זי וועט זיי דארטען אלע־מען געדענקען. — — —

*

.... און אין אבענד פלעגט זי זיך באדען אין טהוי — — —

און די חבר'טעס, וואס פלעגען ארומוואשען איהר לייב, פלעגען צו איהר וויינענדיג זאגען:

„דו ביזט ווי א טאכטער פון טהוי און דו ביזט נאך ריינער פון טהוי."

...און אין דער פריה פלעגט זי זיך באדען אין די שטראהלען פון דער זון. —

איהר בלוט פלעגט נעמען שפילען און מאכען רויז איהר לייב. —

און עס פלעגען זיך אנציהען איהרע יונגע ברוסטען. —
און זי פלעגט דאן נייגען איהר קאפ צום קוואל. —
און זי פלעגט אהין קוקען לאנג אויף זיך און אויפ׳ן הימעל, וואס שפיגעלט זיך ווייט הינטער איהר — — —
און דער שווארצער וואלד פון איהרע געקרויזטע האר פלעגט זיך דאן צושיטען איבער איהר נאקען. —
און זי פלעגט דערפיהלען, אז די האר האבען זיך אנגעווארימט אין דער זון, און זיי ריהרען ווארים אן איהר לייב.
און זי פלעגט זיי שטיל אננעמען מיט איהרע הענד און פלעגט נאך א מאל דערפיהלען זייער ווארימקייט. — —
און זי פלעגט זיי קינדעריש טוליען צו איהרע פערציטערטע ברוסטען.
און זי פלעגט זיי אננעמען און זיך ארומוויקלען מיט זיי דעם האלז.
און די חבר׳טעס פלעגען קוקען אויף איהר צובליהטען לייב, אויף איהר ראז צובליהטען פנים מיט די ליכטיגע גרויסע אויגען, וואס איז ארומגעהאלזט מיט די געדיכטע שווארצע האר — און פלעגען איהר זאגען וויינענדיג:
דו ביזט ווי א טאכטער פון דער זון און דו ביזט נאך פיעל שעהנער פון דער זון.
און זי פלעגט זיך איינהילען אין איהר ווייסען טוך, און זי פלעגט זיך הייסען ברענגען ווייסע טויבען.
און זי פלעגט זיי קוקען אין די אויגעלעך.
און זי פלעגט גלעטען מיט די ווארימע פעדערלאך פון זייערע רונדע קעפעלאך — איהרע פולע רויטע ליפען און די דינע הויט פון איהרע באקען — — —
און זי פלעגט זיי לעגען אין איהר שויס.
און די טויבען פלעגען נעמען וואָרקען צו איהר.
און זי פלעגט נעמען ליעב פלוידערען צו זיי, ווי א קינד און ווי א מאמע — — — —
און נאכדעם פלעגט זי זיי אבלאזען.

און די טויבען פלעגען אויפפּאַטשען מיט די ווייסע פליגלען און פלעגען אוועקפליהען.

און שושנה פלעגט זיך אויפהויבען און זיי נאָכקוקען מיט איהרע ברייט צועפּענטע אויגען, ווי זיי פליהען אוועק ווייט, ווייט...

און איינמאָל, ווען זי האָט אַזוי נאָכגעקוקט די טויבען, איז צו איהר צוגעקומען איהר שוין לאַנג געשטאָרבענע מאַמע. — — —

און שושנה האָט גאָר קיינמאָל ניט געדענקט איהר מאַמען.

און דער מאַמע׳ס פּנים איז געווען פערדעקט מיט אַ געדיכטען שלייער. —

...נאָר שושנה האָט געוואוסט אַז דאָס איז די מאַמע.

...און די מאַמע האָט איהר געקושט די ליפּען.

... און די מאַמע האָט איהר געקושט דעם שטערען.

און די מאַמע האָט איהר אריינגענומען אין איהר שלייער.

און די מאַמע האָט זיך איבערגעבויגען איבער איהר און האָט זיך צוואויינט. — — — —

*

און ניט איינמאָל, ווען ווייט אין דער בלויקייט פלעגען זיך נעמען טוקען און שווינדען די פּינטלען פון די ווייסע טויבען, האָט שושנה פאַר זיך דערזעהן דעם הויכען גרייז מיט דער גרויסער זילבערנער באָרד, ווי ער געהט אום איבער דער בלויער לופט אַ באָרוועסער, מיט זיין גרויסען שטעקען אין האַנד. — — —

און ער קומט צו איהר.

און ער שטעלט זיך אוועק פאַר איהר.

און ער שטעהט אַזוי לאַנג, לאַנג.

און ער קוקט אויף איהר, ביז ער ווערט ניט.

און איינמאָל, ווען שושנה האָט אַזוי נאָכגעקוקט די ווייסע טויבען, האָט זיך פאַר איהר צועפּענט דער הימעל. — —

און דער צועפּענטער הימעל איז צוגעקומען צו איהר גאָר נאָהענט.

און זי האָט דאָרט דערזעהן:

אַ ווייסער וועג וואָס איז אויסגעבעט פון ווייסע וואָלקען.

און פוןביידע זייטען שטעהען ווייסע מלאכים.
און אַרויף אויפ'ן וועג זיצט נאָט אויף זיין שטוהל. — —
און ער איז איינגעהילט אין אַ גרויסען וואָלקען
און פון ביידע זייטען פון איהם שטעהען צוויי ליכטיגע מלאכים.
און אויף הינטען פון זיין שטוהל איז פוסט און וויסט — — —
און דער גרויסער גרייז מיט'ן הויכען שטעקען געהט איבער'ן וועג, אויפ'ן וועג צו איהם. — — —

*

און איהרע חבר'טעס שטעהען הינטער איהר, קוקען אויף איהר און וויינען. — — — —

ט.

ברכיה איז ערגעץ אוועק און איז ניט געבליבען.

און דעם גבור פלעגט מען אלע פארנאכט זעהן ווילד לויפענדיג אויף זיין גרויסען שלאכט־פערד איבער די דערפער און פעלדער פון גלעד. —

און די איינוואוינער פלעגען אויפציטערען און איהם נאכקוקען און נאכזיפצען.

אט פלעגט מען איהם זעהן אויף איין בארג און אט — אויף א צווייטען. —

און מען האט געזעהן — ער קען זיך קיין ארט ניט געפינען.

און ער שפרינגט איבער די שפיצען פון די בערג; קוקט און זוכט זיין טאכטער.

און דערזעהט ער זי, קומט ער קיינמאל ניט צו צום פלאץ, וואו זי געפינט זיך. — — —

און אזוי טאג איין, טאג אויס.

און איינמאל, ווען דער גבור איז געקומען צוריק פון זיין פארנאכטיגען וועג, האט איהם ביי זיין טיר בעגעגענט זיין טאכטער. —

דאס האבען זיך שוין געענדיגט איהרע צוויי חדשים, און זי איז געקומען צוריק. —

דעם גבור'ס הארץ האט זיך נאך שווערער פערקלעמט.

און ווען שושנה האט אנגענומען דאס פערד פאר'ן צוים, האט דאס פערד גענומען הירזשען צו איהר און ציהען צו איהר דעם קאפ און דעם האלז מיט ליעבשאפט און בענקען, ווי דאס פערד וואלט געפיהלט, אז עס זעהט זי צום לעצטען מאל.

און שושנה האט געהאלטען דאס פערד פאר'ן צוים און געקוקט אויף

דעם און דאָס געגלעט לענגער ווי אַלע מאָל. און נאָכדעם האָט זי גע־נומען אַרומשטויבען דעם גבור.

און דעם גבור'ס פּנים איז געווען פינסטער.

און ווען ער האָט זיך אַוועקגעזעצט האָט זי אַריינגעלעגט איהר קאָפּ אין זיין שויס.

און דער גבור האָט אַרויפגעלעגט זיין האַנד אויף איהר קאָפּ.

און זי איז אַזוי לאַנג געלעגען און איז ניט איינגעשלאָפען.

און נאָכדעם האָט זי ווי פון שלאָף געפרעגט:

— אַ יאָ, טאַטע, ברכיה איז געווען אַ גוטער?

און דער הירש מיט'ן זילבערנעם האָרן האָט זיך אַזוי פּלוצלונג אַרויס־געריסען פון די הענד און איז אַנטלאָפען — — —

און איצט בלאָנדזשעט ער דאָרט אַרום אויף יענע בערג, איינער איינער אַליין — אַ הירש מיט אַ זילבערנעם האָרן.

און, אַ יאָ — פון דאַנען וואָלט ער אַזוי ווי אַ מענש געבענקט אַהין, אַהיים? — — —

און פאַר וואָס, טאַטע, האָבען זיך בעוויזען ביי דיר גרויע האָר אין באָרד? אַ, טאַטע? אַזוי פיעל גרויע האָר! — — — —

און צו געדענקט ער נאָך איהר מאַמע. זי איז געווען אַ הויכע, איאָ?

ו.

און אויף מאָרגען איז אויף איינעם פון די בערג געווען פאַרטיג דער מזבח פון האָלץ.

און עס איז געווען גרייט דאָס פייער.

און שושנה איז אַליין אַרויף און האָט זיך אַוועקגעלעגט אויפ'ן מזבח.

און ווען מען האָט אונטערגעלעגט דאָס פייער איז אַ ציטער אַריבער די לייבער פונ'ם גאַנצען פאָלק וואָס האָט זיך פערזאַמעלט אויפ'ן באַרג.

און ווען דאָס פייער האָט דערגרייכט דאָס האָלץ, האָט שושנה מיט אַ מאָל אויף זיך דערפיהלט גאָט'ס גייסט און זי איז אויפגעשפּרונגען.

און דאָס פייער האָט שוין דערגרייכט איהרע באָרוויסע פיס און דעם זוים פון איהר קלייד.

און זי האָט פערנאַנדערגעשפּרייט איהרע הענד, ווי אויף צו בענשען.

און זי האָט אויסגעשריען אויף אַ הויכען קול:

„געדענק ישראל! גאָט, דער גאָט פון אברם, דער גאָט פון הימעל, איז דיין גאָט!"

און די פלאַמען האָבען זיך מיט אַ מאָל אַ הויב געטהאָן אַרויף איבער איהר ווייסען קלייד.

און עס האָבען זיך אָנגעכאַפּט און אַ פלאַקער געטהאָן איהרע צו־לאָזטע האָר.

און איבער איהר קאָפּ האָבען זיך צועפענט די טירען פון הימעל.

און עס זיינען אַרויסגעפלויגען פייער מלאכים.

און ווי דאָס פאָלק האָט דאָס דערזעהן, איז דאָס געפאַלען אויפ'ן פנים, און עס האָט זיך געבוקט.

און דער גבור איז די גאַנצע צייט געשטאַנען אַ פערשטיינערטער.

און ווען דאָס פאָלק איז געפאַלען מיט'ן פנים צו דער ערד און האָט

זיך געבוקט, איז דער גבור געבליבען איינער איבער אַלעמען.
און ער האָט אין זיך דערשטיקט אַלע זיינע וועהטאָגען.
און ער האָט אויפגעהויבען און פערשפּרייט זיינע הענד צום צופּענ־טען הימעל און האָט אויסגעשריען:

„זיי געבענשט און געלויבט פון אייביג ביז אייביג!"

און באַלד נאָך דעם האָט דער גבור דערהערט הינטער זיך אַ צוריי־צטען געשריי:
„בן זונה!! ווען דו וואָלסט ניט געווען קיין בן זונה וואָלט גאָט ביי דיר ניט געווען צוגענומען דיין איינציג קינד!"
דאָס גאַנצע פאָלק האָט אויפגעציטערט פון דעם פּלוצלונגען אויס־געשריי.
און דער הימעל האָט זיך באַלד פערשלאָסען.
און דעם גבור'ס פּנים איז מיט אַ מאָל געוואָרען שוואַרץ ווי קויל.
און ווען ער האָט זיך אומגעדרעהט האָט ער הינטער זיך דערזעהן ברכיה'ן.
און ווען ברכיה האָט זיך בעגעגענט מיט'ן גבור'ס פּנים, איז ער משוגע געוואָרען פון שרעק.
און רמליהו האָט גלייך אַרויסגעכאַפּט זיין שווערד פון זיין שייד און האָט זיך מיט איהר געלאָזט צו זיין זוהן, אָבער דער גבור האָט איהם אָבגעהאַלטען.
און ברכיה האָט זיך צולאַכט מיט אַ משוגענעם געלעכטער.
און ער האָט זיך אַרויפגעכאַפּט אויף זיין פערד און איז אַוועק.
און באַלד האָט זיך נאָך אין פאָלק דערהערט אַביבעל'ס שטימע:
„יהוה האָט ביי אברם'ען ניט צוגענומען זיין קינד, ביים בן זונה האָט ער עס צוגענומען, ווייל ער איז אַ בן זונה! און ווייל ער איז ניט ווערטה צו זיין דער האר און דער הערשער צווישען אונז!"
און דאָס גאַנצע פאָלק האָט מיט אַ מאָל גענומען מורמלען — — — —
און פון דעם געמורמעל האָט ביים גבור גענומען גליווערען דאָס בלוט הינטער'ן האַרצען.

און דאָן זײַנען נאָך אַריבער די ברידער פון דעם שבט, וואָס אויף יענעם זײַט ירדן און זײַנען אָנגעפאַלען מיט געשרײען און מיט שטײנער:

„בן זונה! פאַר וואָס ביזטו געגאַנגען מלחמה האַלטען מיט די בני עמון אָהן אונז?"

און דער גבור האָט זײ געענטפערט:

„איך האָב דאָך איך גערופען און איהר האָט דאָך מיך געלאָזען אַלײן אין מײן נויט.

און זײ האָבען װײטער געשריען:

„בן זונה! בן זונה! מיר װילען ניט, אַז אַ בן זונה זאָל געװעלטיגען איבער אונז.

„דײן הויז זאָל אויף דיר פערברענט װערען אין פײער! אין פײער!...

*

און עס איז געװען װען דעם גבור'ס קריעגער האָבען דערהערט, װי מען רעדט שלעכטס אויף זײער גבור, זײַנען זײ אָנגעפאַלען —

און אין יענעם טאָג איז פון דעם שבט אויסגע'הרג'עט געװאָרען צװײ און פערציג טויזענד מאַן.

און אין דער שלאַכט איז פון דער האַנד פון אַביבעל געפאַלען דעם גבור'ס אײנציגער פרײַנד — זײן גוטער רמליהו.

יא.

און דאַן איז דער גבור געבליבען אַליין.

און צו זיינע אויערען איז נאָך געקומען דאָס געשריי פון פאָלק: דו ביזט אַ פערשאָלטענער! דו ביזט אַ בן זונה! ווען דו וואָלסט ניט געווען קיין בן זונה, וואָלט גאָט ביי דיר ניט געווען צוגענומען דיין טאָכטער, דיין איינציג קינד. בן זונה! בן זונה!

„דו גלויבסט אַליין ניט אין יהוה'ן — דו האָסט צו איהם מקריב געווען אַ מענשען.

„און אַז דו וואָלסט ניט געווען קיין בן זונה, וואָלט דאָס ניט געקומען צו קיין ברידער מלחמה.

„דאָס בלוט פון די ברידער וועט פאַלען אויף דיין קאָפּ.

„און ווער ווייס, וואָס נאָך פאַר אַ אומגליקען עס וואַרטען אויפ'ן פאָלק איבער דיר, ווייל דו ביזט אַ בן זונה! אַ בן זונה!"

און שרעקליך איז דאַן געווען צו זעהן דעם גבור אין די פאַרנאַכטען.

זיין באָרד איז ווידער האַרט געוואָרען און זיך צוטהיילט אין בעזונדערע פאַסען, וואָס פלעגען ווי בייזע שלאַנגען צוואַווארפען פלאַטערן אויף זיין גרויסער ברוסט, אויף זיינע הויכע, ברייטע אַקסלען.

און זיינע אויגען פלעגען בליצען פון כעס:

„און ער וועט זיך אָוועקטראָגען צו די העכסטע בערג.

„און פון זיין כעס וועלען שטיינער דאָרט צוריבען ווערען אין שטויב.

„און די שטאַרקסטע פעלזען וועט ער רייסען און וועט זיי מיט זיינע הענד שליידערען אַרויף צום הימעל, צו איהם! — — — — — —

„און זאָלען זיי פאַלען צוריק אויף די קעפּ פון זיין פאָלק!

„צוליעב וועמען האָב איך געקעמפּפט אויפ'ן שלאַכט פעלד?!

„צוליעב וועמען און פאר וועמען האב איך מקריב געווען מיין איינ־ציג קינד?!

„מיט וואס קען בײ דיר און ביי דיין פאלק א זינדיגער מענש זיך אויסקויפען פון זינד?!

„זינד, אין וועלכע ער איז גאר ניט שולדיג!

„און צו האב איך דיך ניט געדיענט מיט מיין גאנצען הארצען?"

און די טענות פלעגען איהם קאכען און זידען אין הארצען.

און פאר זיינע אויגען פלעגט נאך אויפשטעהן דאס בילד פון די צוויי און פערציג טויזענד גע'הרג'עטע און געקוילעטע ברידער.

און דער גבור פלעגט זיך טרייסלען פון שרעק — און ער פלעגט זיך ארויפכאפען אויף זיין פערד.

און דאס פערד פלעגט שוין דערקאנען, אז דער גבור איז צורייצט, און עס פלעגט זיך נעמען טראגען איבער גלעד.

און די לופט פלעגט זיך רייסען און שרייען דעם גבור אין די אויערען.

און איהם פלעגט זיך דאכטען, אז די צוויי און פערציג טויזענד ברידער, מיט איבערגעשניטענע העלזער, מיט צוקרימטע מיילער, מיט צוהאקטע קעפ און פערבלוטיגטע פנים'ער יאגען איהם איהם נאך אין דער לופט מיט זייער בלוט.

און דער גבור פלעגט נעמען טרייבען דאס פערד אלץ צורייצטער, אלץ ווילדער. —

„ער וועט ארויף אויף איינעם פון די העכסטע בערג —

„און אזוי ווי זיין פנים רייסט איצט די לופט, אזוי וועט ער מיט זיינע הענד צורייסען די הימלען און וועט אהין ארייגשרייען:

„ווער איז שולדיג פאר דאס ברידער בלוט?!

„אויף וועמעס קאפ זאל פאלען זייער בלוט?"

און ער וועט צונויפנעמען דאס בלוט פון די צוויי און פערציג טויזענד און וועט דאס א ווארף טהאן צו איהם. —

און זאל דער וויסער וואלקען אין וועלכען ער איז איינגעוויקעלט, רויט ווערען.

זאל ער רויט ווערען אין די אויגען פון אלע מלאכים!

*

זאָל ער רויט ווערען אין די אויגען פון דער גאַנצער וועלט!

נאָר ווען דער גבור פלעגט אַרויף אויף איינעם פון די גאָר ווייטע בערג פלעגט זיך פאַר איהם אויפשפּיגלען זיין גוט לאַנד, דאָס לאַנד פון בלאַנקען טורעם מיט דער ווייסער טויב —

און דער גבור פלעגט בלייבען שטעהן און לאַנג קוקען אַהין אין יענעם לאַנד.

און אַ שווער בענקען פלעגט נעמען קוועלען דעם גבור׳ס האַרץ.

און זיינע צורייצטע בליקען פלעגען זיך אָבשטעלען אויף דער ווייסער טויב.

ווי קלאָהר זי איז, ווי ווייס זי איז —

און אַט דאַכט זיך, רייסט זי זיך אָב און לאָזט זיך פליהען צו איהם...

די ווייסע טויב — די ווייסע טויב —

און דעם טורעם האָט ער אויפגעשטעלט נאָך דעם געשטאַלט פון פייער, וואָס גאָט האָט איהם בעוויזען אין חלום.

ווי שעהן, און וויפיעל ליעבע און שטאַרקייט עס איז געווען אין דער געטליכער האַנד, וואָס האָט פאַר איהם געהאַלטען דעם טורעם פון פייער הויך אין הימעל — — —

און וויפיעל חסד יהוה האָט מיט איהם געטהאָן ווען ער האָט אין איהם געגלויבט מיט אמת און ריינקייט.

און איצטער האָט יהוה פון איהם אָבגעטהאָן זיין חסד.

ווייל ער, דער גבור פון יהוה, האָט זיך ניט אין גאַנצען פערטרויט אויף יהוה׳ס שטאַרקער האַנד.

ווייל ער, דער גרויסער גבור פון יהוה, איז מיט אַמאָל צושראָקען געוואָרען און אין דער מינוט פון שרעק האָט ער מיט זיין זינדיג מויל אַרויסגעבראַכט אַ זינדיגען נדר.... און דערמיט ווידער געגעבען אבי־בעל׳ן אַ וועג צום פאָלק, צום פאָלק וואָס וויל זיינע זינדיגע סעודות, די זינדיגע ימים טובים פון די פרעמדע געטער —

און דער גבור פלעגט נאָך אַזוי לאַנג שטעהן און קוקען אַהין און טראַכטען און איבערלעבען —

און עס פלעגט זיך איהם נעמען דאכטען, אז ער זעהט נאָך איצטער ווי זיין טאָכטער שפּרינגט איהם אנטקעגען און שרייט צו איהם א פער־ציטערטע פון ליעבע און פרייד:

„פּאָטער, פּאָטער! די זקנים פון גלעד זיינען צו דיר געקומען."

און דעם גבור׳ס הארץ פלעגט זיך דערביי אָפּט אויפהויבען מיט כעס און ביטערקייט.

ער וואָלט זיי וועלען בייז און וויסט שעלטען! —

אָבער פאר זיינע אויגען גליהט דער טורעם און עס פלאָטערט די ווייסע טויב.

... און עס עפענען זיך זיינע ליפּען און זאָגען:

„גאָט, זיי זיינען א דור א פערקרימטער און א פערדרייטער!

„זיי זיינען ניט מעהר ווי די וואָג וואָס זייערע פיס טראָגען. און זיי קענען זיך ניט אויפהויבען צו דיר.

„און איך בין דאָך נאָך דיינע געזעצען — דער זוהן פון א זונה.

„און איך בין געשטרויכעלט געוואָרען.

און די זינד פון מיין מוטער פאלען אויף מיין קאָפּ און אויף מיין האלז ווי שווערע מיהלשטיינער און לאָזען מיך ניט אויפהויבען זיך אין די אויגען פונ׳ם פאָלק. און לאָזען מיך ניט אויפהויבען דאָס פאָלק צו דיר.

און דו אין דיין גרויסען דערבארימען, געדענק זיי ניט דאָס שלעכטס.

„איך — דיין קנעכט — בין זיי מוחל.

„און וואָלט איך געהאט נאָך א קינד, וואָלט איך דאָס ניט פערמידען פון צו מקריב זיין צו דיר פאר זייערע זינד. — אויב דאָס וואָלט נאָר דיין ווילען געווען.

„ווייל איך וויים, אז דו ביזט גרוים.

„ווייל איך וויים, אז זייערע קינדער און קינדם קינדער וועלען דער־צעהלען פון דיין גרויסקייט צווישען די פעלקער."

יב.

לאנג אָבער האָט דעם גבור'ס הארץ ניט געקענט אויסהאַלטען.
און איינמאָל, עס איז געווען אין דער צייט פון רעגען —
און עס איז געווען נאַכט —
און דער חושך איז געווען אָנגעפילט מיט רעגען און מיט דונערען און מיט בליצען —
און פון יעדען בליץ איז מיט אמאָל ליכטיג געוואָרען אויף די בערג און אין די טהאָלען —
האָט מען ביי דעם שיין פון די בליצען דערזעהן דעם גרויסען גבור אויף איינעם פון די בערג.
און ער איז געשטאַנען אַן אויסגעצויגענער, אַ גרויער.
און די הענד האָט ער געהאַלטען ארויף צום הימעל און האָט הויך און בייז געשריען.
ביז עס האָט זיך דערהערט אַ דונער, פון וועלכען דאָס גאַנצע לאַנד האָט אויפגעציטערט.
און דאַן האָט זיך מיט אמאָל ווייט צושפּאָלטען דער פערוואָלקענטער הימעל —
און דער צושפּאָלטענער פּאַס האָט זיך פערצויגען ביז איבער אַ האַלבען הימעל. —
און דער ברייט צושפּאָלטענער פּאַס איז צוגעקומען ביז צום פּלאַץ וואו דער גבור איז געשטאַנען. —
און פאַר דעם גבור'ס אויגען האָט אַ בליץ געטהאָן אַ ליכטיגע ווייסקייט.
אַזאַ ווייסקייט האָט נאָך ביז דאַן קיין בן אדם אפילו אין חלום ניט געזעהן.
... און די ווייסקייט האָט ביי דעם גבור ארויסגעקושט די נשמה...

*

און אזוי איז געווען, וועלט איין, וועלט אוים:
אמאָל איז געווען א גבור.
און דער גבור איז פערשוואונדען.
און די נאַכט, ווען ער איז פערשוואונדען איז געווען פול מיט רעגען און מיט בליצען.
און אויפ'ן אנדערן טאָג אין דער פריה האָט זיך גענומען ליטערען.
און עס איז געווען, ווען עס האָט זיך גענומען לייטערען האָט מען צווישען די וואָלקען, אויף איינעם פון די בערג, דערזעהן זיין שווארצען פערד.
און ניט ווייט פונ'ם פערד האָט זיך געזעהן דער הויכער גרייז, האַל־טענדיג זיינע הענד אָן דעם הויכען שטעקען.
און אין אבענד — די זון האָט זיך א גרויסע, א רויטע געזעצט צווי־שען די וואָלקען פון די אנטקעגענדיגע בערג — האָט מען דערזעהן שושנה'ן, דעם גבור'ס טאָכטער, דעם גבור'ס הארץ אויפ'ן מזבח, צווישען די רויטע וואָלקען.
און מען האָט דערזעהן — זי איז מיט אמאָל ארויפגעשפרונגען אויפ'ן ברענענדיגען מזבח.
און זי האָט זיך אויסגעצויגען.
און זי האָט פאַרנאַנדערגעשפרייט איהרע הענד.
און מען האָט דערהערט: זי שרייט פון דאָרט אוים מיט איהרע לעצטע כחות:
„געדענק ישראל! גאָט, דער גאָט פון אברם, דער גאָט פון הימעל איז דיין גאָט."

צווייטע טייל:
די פארגאנגענע זון

דער אלטער וואלד

— ווילדע וואלד־קלאנגען.

אין אוועגנד, ווען די זעגער און העקער פערלאזען דעם וואלד, ווערען די ווילדע וואלד־קלאנגען בייזער, גרויזאמער און טיעפער.

און ווען די רויטע אווענד־זון פערקלייבט זיך אין דעם גרויסען אל־טען וואלד אריין, פערוואנדלען זיך די קלאנגען אין בלוטיגע געשרייען.

— ווער שרייט דאס אזוי שווער און ביין?

— דאס שרייט דער אלטער וואלד!

אויף אן אויסגעהאקטען שטיק, אין מיטען פון דעם גרויסען וואלד, שטעהט א הילצערנע קאנטאר. אויף א קלאץ, ניט ווייט פון קאנטאר, זיצט דער אלטער וואלד־סוחר, רב מרדכי און טראכט פאר זיך. — ער הערט די ווילדע וואלד־קולות. — עס קנאקט, עס הילכט און קנאלט, אבער ער מאכט זיך ניט וויסענדיג, — זאל זיין אז מען האקט נאך אין דער נאהענטער דעליאנקע און דאס הילכט אזוי אפ אין דעם פארנאכטי־גען וואלד, צו פוהרען פאהרען איצט ערגעץ מיט דער „אביעזדקע“, וואס אין מיטען וואלד, קנאקען דאס אזוי די פערדארטע צווייגען אונטער זייערע רעדער...

וואלקענס, בלוטיג רויטע, צינדען זיך אן איבער'ן אויסגעהאקטען שטיק; פער'כישופ'ט־רויט ברענען די פענסטער פון קאנטאר. עס זעצט פון זיי די רויטקייט אזוי שטארק, אז עס איז נאר אונמעגליך אין זיי אריינצוקוקען. און דארטען, צווישען די בוימער, וואס צום דארף אין טהאל, שלאגען אויף ליכטיג־רויטע פלאמען. מען וואלט געקאנט מיינען, אז דאס גאנצע דארף אין טהאל האט זיך אנגעצונדען. מען הערט אפילו

דאָס אויסברעכען פון צושראָקענע געשרייען — נאָר רב מרדכי'ן ריהרט דאָס ניט. ער זיצט זיך אַלץ פערטראַכט. טיעף. אַליין. איהם לאָזט אַלץ ניט צורוה די מעשה מיט'ן נייעם בית־המדרש: אָבגעברענט געוואָרען דער אַלטער... אַזוי לאַנג געשטאַנען לעדיג דער פּלאַץ, — פערוואַקסען גע־וואָרען מיט דערנער. ביז גאָט האָט געהאָלפען, מען האָט זיך געשטעלט בויען... אַליין געשענקט פאַר דריי הונדערטער געהילץ!... פון די בעסטע! מען זאָל חלילה ניט נאַרען. און היינט נאָך אַ חוץ: צוויי קנאָקעדיגע פינף־און־צוואַנציגער. און נאָך מיט וואָס פאַר אַ וואַרעמקייט! מיט וואָס פאַר אַ פרייד! און צום סוף לאָזט זיך אויס: עס וואַקסט אויף עפּעס גאָר ניט דאָס... אַ פרעמדע זאַך — רחמנא לצלן! — — — —

גאָט זאָל נאָר ניט שטראָפען פאַר'ן רעיון, — אָבער דער אַלטער איז דאָך געווען אַזאַ שווערער, אַן ערענסטער... און דאָס? !... אויסגע־וואַקסען עפּעס אַזאַ יונגער „צוציק", אַ ווייסער, מיט אַ בלעכענעם הי־טעל, אַהן אַ ברעקעל דרך ארץ...

„טע! — ס'הייסט, נייע יאָהרען, נייע בתי־מדרשים!" טראַכט אַלץ רב מרדכי פאַר זיך און פיהלט דערביי ווי עס בריהט איהם אין האַרצען. עס ברענט דאָרט אַ פייער, וואָס, דאַכט זיך, ימים וואָלטען ניט געקאָנט אויסלעשען.

אַ ווינטעל ציהט. דאָס ווינטעל ריהרט שטיל אָן רב מרדכי'ס גרויע האָר. פאַר רב מרדכי'ן ליגט אַ נאָר וואָס אויסגעהאַקטער בוים. דער בוים ליגט אויסגעצווייגען ווי אַ לעבעדיגער... ער שפּאַרט זיך אָן אויף זיינע דיקע, נאָך ניט אונטערגעהאַקטע צווייגען, ווי אויך לעבעדיגע הענט... אַ פּאָר פערשפּעטיגטע פויגעלעך שפּרינגען אום און פּיסטשען איבער די אויבערשטע צווייגען. די בלעטער פּליסטערען און וויעגען זיך שטיל... רב מרדכי פערקוקט זיך אויף'ן בוים, מעסט איהם אויס מיט'ן אויג: פון אונטען וועט מען דאַרפען אָפּשניידען אַן אַנדערהאַלבען אַרשינאַוועוע קלאָץ; נאָכדעם אַ דריי אַרשין, פון וועלכע מען וועט קאָנען אַ ר ו י ס־כ אַ פּ ע ן צוויי פּלאַסטען און אַ דריי ר י י נ ע ווערשקאָווע ברע־טער. העכער, וועט מען אפשר קאָנען אַ ר ו י ס צ י ה ע ן אַ „ברוסאָק" פון אַ צוויי־און־אַ־האַלב אַרשין און דאָס איבריגע — צוהאַקען אין קלאָפּ־

טער... און ארום שטעהט נאָך א וואַלד אויף יאָהרען און יאָהרען... און...
די מעשה מיט'ן בית־המדרש געהט פאָרט ניט ארויס פון קאָפּ. — — —

די פעניעס פון די אָבגעזעגטע בוימער זיצען אין דער ערד אזוי כּמאָרנע און קוקען מיט זייערע ווייסע קעפּ אזוי, ווי לעבעדיגע, וואָס אָט וועלען זיי זיך אלע אויף איין מאָל א הויב טהאָן און אויפשפּרינגען, און אלע אין ווייסע טליתים!...

דאָ און דאָרטען זיינען אָנגעוואָרפען קלעצער, שפּענער און זעגעכטס. און דאָרט ארויף זיצט אויף א קלאָץ אברהם דער משרת, רב מרדכי'ס רעכטע האנד און קאָכט וועטשערע. — האלט א מעסער אין האנד, שיילט קארטאָפעלס און ווארפט זיי אין וואסער, און איבער'ן פייער, אויף דריי צוזאמענגעשטעלטע צווייגען הענגט דאָס אייזערנע קאָך־טעפּעל; ס'וויג־טעל ציהט אָב אָן א זייט דעם בלוי־גרויען רויך; אביסעל ווייטער, נעהמט זיך דער רויך שפּרייטען ברייטער, צושפּרייטער און דינער, ציהט זיך ארויף אויפ'ן געהילץ, אויף די נאָהנטע בוימער און בלייבט אויף זיי הענגען ווי א דינער זייד. — נעבען אברהם שטעהט א פולער עמער מיט פרישען וואסער, ליעגט א קופּע אָנגעקליבענע שפּענער.

אין אברהם'ס שווארצער באָרד, ווייזען זיך שוין ווייסע האָר — קלערט רב מרדכי... — נעבטען האָט אברהם אונטערגעשאָרען זיינע וואָנסען, זעהען זיך ביי איהם אצינד ארויס א פּאָר נאקעטע בלאסע ליפּען — — —

עס דערהערט זיך דאָס אָנקומען פון א פוהר... די פוהר בעוויזט זיך גלייך אויפ'ן וועג צום קאנטאָר. רב מרדכי הויבט זיך אויף אנטקעגען דער פוהר און פרעגט, נאָך אלץ אין רעיונות פערזונקען.

„צוליעב וואָס אזוי שפּעט, איוואן?“

איוואן שטעלט אָב די פערדלעך, קריכט ארויס פון וואָגען מיט דער לאנגער בייטש אין האנד און ווענדט זיך צו רב מרדכי'ן, ווי צום איינציגען מענשען אויף דער וועלט, וועמען מען מעג גלויבען:

— אָט זאָל ער, מאָרדקאָ, זעהן.

ער, איוואן, האָט זיך נעבכטען, אויף דעם יאריד געביטען מיט'ן פערד און קאן זיך נאָך ביז איצט קיין טאָלק ניט דערשלאָגען: — האָט

ער זיך אָבגענאַרט, צי ניט? און ער וויל וויסען דעם אמת, דעם אמת'ן אמת.

רב מרדכי געהט צו, בעטראַכט דאָס פערדעל, וואָס שטעהט זיך וואויל־יונגעריש, מיט דער פערשייטקייט פון א נייעם. — דאָס פערדעל האָט נאָך גאַנץ שטאַרקע פיס, ניט קיין אַלטע ציינער אין מויל, איז ריהר־רעוודיג. — רב מרדכי טרעפט, אז איוואן האָט געדאַרפט צוצאַהלען צעהן רובעל. איוואן ענטפערט, אז נאַר אכט.

„הייסט דאָס — בעשליסט רב מרדכי, צו איוואנ'ס פרייד — אז דו האָסט זיך ניט אָבגענאַרט."

אברהם קומט אויך צו. אויך זיין מיינונג איז, אז איוואן האָט זיך ניט אָבגענאַרט, און דערצו טאַקע אויסגעביטען אַן אַלטען אויף א יונ־גען...

„אַן אַלטען אויף א יונגען!" — הערט רב מרדכי... — און ער הערט ווי דער געשפּרעך טראָגט זיך שאַרף און טיעף אין דעם וואַלדיגען אָוונד אריין, און לאָזט זיך הערען צוריק פון צווישען די בוימער, אזוי ווי עטליכע לצים וואָלטען זיך דאָרט בעהאַלטען און ביי זיך אָבגעמאַכט אויף צו־להכעיס איבערצוקרימען יעדען וואָרט... און רב מרדכי נעהמט מיט אַמאָל קוקען אויפ'ן פערדיל ווי אויף עפּעס אַן אומטערגעשיקטע זאַך...

און ווי נאַר איוואן פאָהרט אוועק, בלייבט רב מרדכי שטעהן אין מיטען אויסגעהאַקטען שטיק וואַלד. — עפּעס שלאָגט זיך מיט אַמאָל אָפּ אין הארצען, עפּעס צינדט זיך פּלוצלונג אָן פאַר זיינע אויגען, און ער נעהמט מיט איין האנד אָן זיין ווייסע באָרד, פערלעגט די אנדערע אין נאַרטעל און דערמאָנט זיך:

„עס האָט געברענט דער אַלטער בית המדרש!
„מען זעהט, עס ברענט א ב י ת ה מ ד ר ש!...
„נו? !
„און ווען דער היינטיגער —
„חלילה...

„די שעה זאל גאר ניט זיין! — — —

„וואלט עס אויך אויסגעקוקט, ווי עס ברענט א בית המדרש?!“ —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

ווילדע וואלד־קלאנגען. —

אין אווענד, ווען די זעגער און די העקער פערלאזען דעם וואלד, ווערען די ווילדע וואלד־קלאנגען בייזער, גרויזאמער און טיעפער.

און ווען די רויטע אווענד־זון פערקלייבט זיך אין דעם גרויסען וואלד אריין, פערוואנדלען זיך די קלאנגען אין בלוטיגע געשרייען.

— ווער איז דאס, וואס שרייט אזוי שווער און ביין?

— דאס איז דער גרויסער אלטער וואלד!

ביים פייער

1.

ה ל ד.

קאלט אין דרויסען. אין שטוב איז האלב־טונקעל. עס ברענט א לעמפעל. עס טאנצען רויטליך־גרויע שאטענס אויף די ווענט. עס ברענט אין רובע. דאס פייער איז נאך יונג און נעהמט מיט פרישען ברען ארום איטליך שייטעל האלץ, דאס האלץ צופלאקערט זיך און קנאקט פערשיים. אויפ'ן קלעצעלע געגען רובע זיצט די באבע מלכה. דער רויטער אפשיין פון דעם פלאטערדיגען פייער פאלט אויף דער אנטקעגענדיגער וואנט און אויף דער באבעס טיעף־געקנייטשטען פנים. ארום דער באבע זיצען קינדער; ניט ווייט ארויף ליגט די אלטע גרויע קאץ. — ווי ליעב און היימיש דא איז אלץ! — געבענשט זיי היים! געבענשט זיי פייער! עס איז דער דרויסען אזוי קאלט, וועט דער דמיון ביי דעם פייער שפי־נען, וועבען מעשות זיך.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

שעהן איז מיין יענקעל געוועזן! שעהן אז ממש גאט און לייט האבען מיר מקנא געוועזן!

די שווינגער זאל אייך זיין צו לענגערע יאהר — געוועזן א חכמה א אידינע — פלעגט דערצעהלען, אז ווען זי איז געגאנגען אין מקוה מיט איהם, האט זיך גראד געטראפען, אז די לאנדעס, וואס האבען דעמאלט געהאט וואלד ניט ווייט פון אונז, האבען אראפגעבראכט זייער יונגע שנור צום ערשטען מאל אין מקוה.

דאָס איז געווען א ווייבעל — בלוט און מילך! איננאַנצען זיבעצען־אכצעהן יאָהר אלט. און ווי נאָר די טיקערען האָט איהר, ווי דער שטיינער איז, דורכגעקוקט די נעגעל, און זי האָט זיך אויפגעשטעלט, זענען די שוויגער, און די אלע אנדערע ווייבלאַך, וואָס זענען דערביי געשטאַנען, פּשוט פערגאַפט געוואָרען פון איהר שענקייט. עפּעס א מין כשוף האָט זיך פון איהר שעמעוודיגען לייב געגאָסען! און ווען זי האָט אויפגעהויבען איהרע שעהנע הענט צו פאַריכטען די האָר, וואָס האָבען זיך ארויסגעשפּארט פון אונטער איהר טשיפּעק, זענען זיי אלע גאָר נשתומם געוואָרען!...

די שוויגער פלעגט מיר דערביי ליעב־האָבען זאָגען:

— איך זאָג דיר מיין קינד, — דאָס איז עפּעס געווען ווי א כשוף! עפּעס האָט זיך דערביי אין אונז אויפגעכאַפּט, און מיר האָבען אלע מיט אמאָל אזא שיין געטהאָן, — אָט ווי א פרישער זומער פריהמאָרגען אויף א יונג בוימעל למשל. און שטילערהייד פלעגט זי מיר צולייגען: — און ווי איך האָב דאָס יענעם אווענד דעם שווער, זאָל לעבען, ליעב בעקומען — א גוואַלד!...

כאָטש אין דער אמת'ן האָט זי אלע מאָל דעם שווער, עליו השלום, זעהר ליעב געהאַט. נאָר ווען זי פלעגט רעדען פון יענעם אווענד, האָט מען ממש געזעהן אז אויף דער אידינע רוהט די שכינה. — און איך קאָן שווערען, פלעגט זי אלע מאָל אויספיהרען, אז דיין יענקעל איז איננאַנצען י ע נ ע מיט די ביינער...

דאָס ערשטע מאָל האָבען מיר זיך דערזעהן איז שמחת תורה.

איך האָב ניט געוואוסט פון גאָר ניט... ס'הייסט, כ'האָב שוין יאָ געוואוסט אז מען רעדט מיר חיים משה'ס זוהן. נאָר ווען רחל, מיינע א חבר'טע, וואָס האָט ניט לאַנג חתונה געהאַט און טאַקע זיינע א שטיקעל קרובה געווען, — האָט מיר געזאָגט: „מיר'ן היינט געהן אין גרויסען בית המדרש צו הקפות" — האָב איך פון גאָר ניט געוואוסט...

און אפשר?!...

כ'וויים!...

נאָר גאָר ניט! — זי זאָגט: אין גרויסען בית המדרש, טו זאָל זיין אין גרויסען!

איך האָב זיך אנגעטהאָן, פערפּוצט ווי עס דאַרף צו זיין, פערקאַמט אויף מיין שטייגער די האָר. און א קאָפּ האָר האָב איך געהאַט — א וואָלד! געדיכט, און שוואַרץ ווי פּעך. און זיי פּלעגען זיך אזוי גוט און קיהל פּיהלען צווישען מיינע פינגער, אז נאָך איצט מיין איך, אז ווען ניט צוליעב יענקלען, וואָלט איך בעסער מרוצה געווען גאָר אין גאַנצען ניט חתונה האָבען, איידער זיך לאָזען אָפּשניידען אזוינע האָר. איך פּלעג נאָך מאַכען אזוי, אז א גאַנצע פּאַסמע זאָל מיר אַראָפּפאַלען איבער'ן שטערען. און טאַמער פּלעגט דער טאַטע צי די מאַמע זאָגען: ס'איז צו פערשייט, ס'פּאַסט ניט אזוי פאַר א בעל־הביתיש מיידעל, — פּלעג איך טענה'ן:

— רבונו של עולם! וואָס ווילט איהר פון מיר האָבען?! וואָס בין איך שולדיג אז ס'איז ביי מיר אזוינע האָר?...

מאָל דיר, דאָס פּנים איז דאָך ביי מיר אזוי אויך געווען פריש און לויטער, פול מיט בלוט; מיט שוואַרצע ברענענדיגע אויגען און הייַנט די שוואַרצע סאַמעטענע אויפּ'ן ווייסען האַלז!... נאָר פון דעסטוועגען, פּלעג איך וועלען אז ס'זאָל נאָך אריבער פאַלען א פּאַסמע האָר. גלאַט אזוי זיך. — ס'זאָל קיצלען, ס'זאָל ציטערען... און דוקא אויף דער רעכטער באַק.

נאָר מילא, וואָס זאָל איך אייך דאָ לאַנג ברייען. — איך האָב זיך מיר פערפּוצט אויף מיין שטייגער און זענען אוועק.

שמחת תורה איז דאָך אין די בתי מדרשים געוועהנטלאָך „פּראָש־טשענא"... די ווייבער געהען אַראָפּ צו די מענער און שטעלען זיך אוים ביי דער ווייבערשטער וואַנט ביז אַרויף. און אויף די הענגלייכטער ברע־נען דאָך אַלע בליצלאַמפּען אזוי לעבעדיג, אז ס'איז א מחיה! — ס'בליצט אויף די פּנימ'ער, אויף זייערע בערד, אויף די שוואַרצע אַטלע־סענע קאַפּאָטעס און דער גאַנצער עולם פּיהלט זיך דאָך עפּעס אזוי פריי, ווי נאָר ניט אין בית המדרש... און אויף די יונגע לייט, איז דאָך

דעמאָלט א חיות צו קוקען; זיי זענען דאָך דעמאָלט אלע אזוי גוט אויפגע־לייגט און שיינען, אז כאָטש נעם שפּיגעל זיך אין זיי. און דער בעלעמער איז דאָך פול מיט קליינע אינגעלעך, ווי מיט ביהנען; און זיי זענען דאָך אלע אזוי ווי נאָר וואָס געוואשענע, און אין זייערע יום־טוב'דיגע גאַר־ניטערלאָך, מיט פאָהנען, מיט די אָנגעצונדענע ליכט און די רויטע עפּעל... און היינט איז דאָך דער בית המדרש אליין טאַקע א ציערונג גע־ווען! עפּעס גאָר א קלייניגקייט אויסצורעדען — דער אלטער בית המדרש!...

משה דער שמש פלעגט דאָס אויפרופען פון דעם עולם צו הקפות!... נו־נו!...

אָט נאָך איצט שטעהט ער מיר ווי לעבעדיג פאַר די אויגען, ווי ער גיט ארוים די לעצטע תורה. צולאָזט די הענט און שרייט אוים:

— הלך!..

און אלע אינגעלאָך כאַפּען אונטער:

— ה־ה־ל־ך!!... — — — — — — — — — —

— —

און ווען עס שטילט זיך איין זייער געשריי דערהערט זיך דעם רב'ס קול — איהם פלעגט מען דאָס מכבד זיין מיט פיהרען די ערשטע הקפה— און ער איז דאָך געווען אזא גרויסער, א הויכער — געהט ער זיך אויף פריהער, איינגעוויקעלט אינ'ם גרויסען טלית מיט דער ברייטער זילבער־נער עטרה, טראָגט אויף זיין האנד די שעהנסטע תורה, מיט'ן כתר, מיט'ן יד, און אין דער צווייטער האלט ער דעם צועפּענטען מחזיר, ווי ער וואָלט חלילה אויף אויסווייניג ניט געקאָנט... און די אויגען זיינע שיי־נען, אז כאָטש וועלטען אויסצופּאַהרען, און זינגען זינגט ער מיט אזא מתיקות, אז עס צוגעהט זיך אין א יעדען אבר — און נאָך איהם געהען איינם נאָכ'ן אנדערען די איבעריגע אידען מיט די תורות. — דער עולם— די קינדער, די מיידלאָך, די ווייבלאָך וואַרפען זיך צו זיי. מ'קושט ביי זיי די תורות. מ'ווינשט זיי, זיי זאָלען דערלעבען איבער א יאָהר און זיי, ווי דער שטייגער, ענטפערען:

— „גם אתם"!

און ווען ס׳ענדיגט זיך די הקפה נעמט מען זיך טאַנצען „פּרעה־לאַכם״. פון אָנפאַנג געלאַסען, נאָכדעם שטאַרקער, גרעסער, היציגער.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

ווען ס׳דערהערט זיך ווידער דעם שמש׳ס קול, איז מען דאָך אַלע ווי בע־רוישט און ס׳קול טראָגט זיך דאָך ווי פון דעם צועפענטען ארון קודש, איז ווער עס דערהערט זיין נאָמען גיט מן הסתם א ציטער, ווארום איך געדיינק, אז ווען ער האָט אויסגערופען:

— „החתן יעקב בר. חיים משה תן כבוד לתורה״!

האָב איך אַזש א ציטער געטהאָן...

און ווען די אינגעלאָך האָבען צו יענער הקפה א געשריי געטהאָן:

— הלך!

געדיינק איך נאָך ווי איצט, אז ס׳האָט מיר א שטאַרקען ריס גע־טהאָן אין הארצען, און די אויערען זענען מיר אינגאַנצען פערטויבט גע־וואָרען... פאַר די אויגען האָט זיך מיר מיט אַמאָל אַלץ א מיש געטהאָן און צונויפגעגאָסען אין איין שטיק... אומגעקוקט האָב איך זיך ערשט, ווען רחל האָט שוין ביי איהם געקושט די תורה און איהם געוואוּנשען:

— זאָלסט דערלעבען איבער־א־יאָהר מיט דיין טאַטע־מאַמע, מיט דיינע שוועסטער און ברידער און מיט א שעהנער כלה...

דאַ האָט מיר ערשט א רעכטען טיאַכקע געטהאָן אין הארצען... איך האָב דערפיהלט אז איך ווער רויט, ניט נאָר אויפ׳ן פּנים, נור איבער׳ן גאַנצען לייב. און רחל גיט מיר נאָך דערביי א שטורך:

— מלכה! כאַפּ א קוש! גיכער! —

איך זאָל כלומרשט ניט פערשפּעטיגען...

איך האָב זיך געשטאַרקט, האָב מיט די פינגער פון מיין רעכטער האַנט א גלעט געטהאָן די תורה, א קוש געטהאָן די פינגער און דערווייל געכאַפּט א קוק איהם גלייך אין פּנים אריין. — ס׳האָט געשיינט ווי די זון! — האָב איך א זאָג געטהאָן:

— דערלעבט איבער־א־יאָהר! — און דווקא נאָך אַזוי... מיט א שמייכעל...

האט ער אויף מיר אויפגעהויבען זיינע גרויסע אויגען און א זאג געטהאן:

— דערלעבט אויך איבער־א־יאהר!

און ווי נאר ער האט דאס ארויסגערעדט, האט די פּאסמע האר וואס אויף מיין פּנים, א שטארקען ציטער געטהאן און איך האב דערפיהלט א גרויל איבער'ן לייב... אבער גאר א ז א נ ד ע ר מ'ין גרויל!...

דער גרויל האט שוין מיך נאכדעם א לאנגע צייט ניט אפּגעלאזען. כמעט ביז איך האב פאר איהר ניט חתונה געהאט.

און ווייטער?...

מיר דאכט זיך, אז נאך א לאנגע צייט נאך דער חתונה.

אט אזוי פלעגט דאס מיר פּלוצלינג א הילך טהאן אין די אויערען יענער „הלך!" און א קיצעל טהאן אויפ'ן באק און דער גרויל פלעגט זיך א יאג טהאן אונטער דער הויט פון מיין גאנצען לייב.

און אויף רחל'ן בין איך נאכדעם אין כעס געווארען, טאקע נאר ווי זי וואלט מיר די קאפּאטע אפּגעקוילעט: — שטייטש, למאי האט זי מיך א שטורך געטהאן? וואס איז דאס פאר א וועג זיך שטירכען? וואס בין איך דאס א ליימענער גולם, צי וואס?! האסטו געזעהן אביסעל אן איינפאל פון א מענשען! און ווי טהוט מען אזא זאך, גלייך, יענעם אין די אויגען?... ווי איז דאס געהערט געווארען?! און אזוי האט זי זיך דעם גאנצען וועג פון בית המדרש אהיים פון מיר גאר ניט געקאנט אויס־באדען.

און טאמער מיינט איהר, — איך האב גלאט אזוי גערעדט? ניין, טאקע מיט הארץ, און מיט בלוט, און מיט טרערען אין די אויגען...

און אז איך בין געקומען אהיים, בין איך גערען געוועזען אז מ'האט מיך געלאזט צורות. און ווי נאר מ'האט אפּגעגעסען, בין איך גלייך אוועק צו זיך, האב זיך גלייך אריינגעווארפען אין בעט אריין און בין טאקע גלייך אנטשלאפען געווארען.

און פארטאג, ווען איך האב זיך אויפגעכאפּט און דערזעהן, אז ס'איז נאך בלוי אין די פענסטער און בין ווידער אנדרעמעלט געווא־רען, האט זיך מיר גע'חלומ'ט, אז איך געה ארויס פון אונזער געסעל

אויפ'ן מארק פלאַץ, און ס'איז נאָך אזוי פריה, אז מען זעהט נאָך אפילו קיינעם ניט טרייבען די בהמות אין טשערעדע. דער פרישער זומער־מאָר־גען האט זיך, ווייזט אויס, נאָר וואָס גענומען אויפהויבען פון שלאָף. די איינציגע שטרויען וואָס זיינען געלעגען צושפּרייט איבער'ן מארק פּלאַץ, האָבען געשיינט ווי גאָלדענע. און איך האָב מיר געקוקט דעם מאָרגען גלייך אין פּנים אריין און בין מיר אזוי צוגעקומען ביז אונזער קלייט.

און ווי נאָר איך לייג אריין דעם שליסעל אין שלאָס, בלייב איך שטעהן א פערוואונדערטע: אונטער'ן דאָך איבער דער טהיר פון אונ־זער קלייט איז שטענדיג געווען א נעסט פון שוועלבעלאך און אין דער צייט דארפען זיי שוין זיין אויף. — און דאָ ניטאָ קיין נעסט, ניטאָ קיין שוואַלבען!... פונדעסטוועגען נעהם איך אראָפּ דעם שלאָס, און ווי נאָר איך עפען די טהיר — ערשט איך ווער בעגעגענט מיט א פישטשען פון אלע זייטען. און איך דערזעה אז אלע פּאָליצעס זענען פול מיט זייערע נעסטען און ווי נאָר די פויגעלאך האָבען מיך דערזעהן, אזוי זיינען זיי אלע ארויס פון זייערע נעסטען און האָבען זיך אויסגעשטעלט אויפ'ן דיל און אויף די טישען... — געפעהלט דאָס מיר און איך גיב זיך א שמייכעל און שטעל אריבער א פוס איבער'ן שוועל. נאַ, נו! — מעהר האָב איך ניט געדאַרפט...

ווי נאָר איך האָב אריבער געשפּאַנט די שוועל, אז די פייגעלאך גי־בען זיך ניט אלע מיט אמאָל א הויב פון אונטער מיינע פיס ביז איבער מיין קאָפּ, מיט א קוויטשעריי און פּאַטשעריי:

— הלך!!!... —

איך בין שיער ניט פערטויבט געוואָרען! איך בין געבליבען ניט טויט, ניט לעבעדיג! און האָב גלייך דערפיהלט די פּאַסמע האָר אויף מיין פּנים, און אַט דעם מאָדנעם גרויל איבער מיין לייב... און האָב זיך אויפגעכאַפּט ווי פון א געשמאַקען קוש אויף מיינע ליפּען..

מיט מיינע צופּענטע אויגען האָב איך גלייך דערזעהן, אז איך ליג אין בעט אן אָבגעדעקטע און נעבען מיר שטעהט די מאַמע מיט א גוט איינגעבריהטע גלאָז מילך אין האַנט און קוקט אויף מיר אזוי גדלות־

דיג: — איך בין דאָך די בת יחידה און דערצו נאָך די מיזינקע געוועזן!...

— גוט מארגען דיר טאַכטער מיינע! — זאָגט זי מיר מיט איהר נדלות'דיגען שמייכעל. — נעם טאַכטער, טרינק אוים דאָס גלעזעל מילך! א גלאָז מילך, אז דער קיסר וואָלט זיך מיט איהר מחיה געוועזן!...

איך אבער ריהר זיך ניט פון אָרט, האַלט מיינע ביידע הענט צו־נויפגעלייגט אונטער מיין צוואווארעמטער באַק און ליג אזוי א צוואווא־רעמטע און קוק אויף דער מאמע מיט גרוים צועפענטע אויגען, ווי איך וואָלט עפּעס ניט פערשטעהען...

וואָס א שטייגער האָב איך ניט פערשטאַנען, וויים איך נאָך עד היום ניט, נאָר איך געדיינק, אז איך האָב אין מיטען דערינען דערפּיהלט, אז איך בין עפּעס גאָר ניט איך, נאָר אז אנדערע און איך האָב דערפּיהלט, אז איך ווער מיט אמאָל אזוי גרינג, ווי א פעדער, נאָר א קליין שטיינדעלע זיצט מיר אויפ'ן הארצען. דאָס שטיינדעל צוואווארעמט זיך, הויבט זיך אָן שמעלצען, שמעלצט זיך און צוגעהט, ווי צוואווארעמטער וואקס, און דאָס הארץ ווערט מיר פון דעם אזוי מאָדנע ווארעם און ווייך, און גיט זיך מיט אמאָל א צאפּעל, און איך דערפּיהל ווידער יענעם גרויל... און טרערען שטעלען זיך מיר אין די אויגען. און נאָך עפּעס אזוינע ווארימע ליעבע טרערען, אז דאָס הארץ פאַלט מיר שיער ניט ארוים!...

און אז די מאמע דערזעהט טרערען אין די אויגען, דערשרעקט זי זיך:

אי, וואָס איז דיר קינד מיינס!?

איך אבער, ענטפער ניט.

מיר רעדט זיך ניט.

און דערפאר טאקע גיבען זיך ביי מיר די טרערען מיט אמאָל, אויף צו להכעים א גאָס, ווי פון עמער ארוים...

נו, מילא, וואָס זאָל איך דאָ פיעל דערצעהלען, — באַלד איז אריינגעקומען דער טאטע, ס'איז אריינגעלאָפען די שכנה, מ'האָט זיך גענומען מיר אפּשפּרעכען א גוט־אויג; און ערשט שפּעטער האָבען זיך די ווייבער ארומגעזעהן, אז מע דארף מיך לאָזען אין בעט אויף א פּאָר טעג.

און נאָכדעם, קינדער, ביז איך טאַקע געוואָרען גאָר אַן אַנדער מענש.

עפּעס זייגען מיר די אויגען מיט אַמאָל ליכטיגער געוואָרען!

און איך האָב אָנגעהויבען קוקען אויף אַלץ אַזוי ליכטיג, אַז איך האָב זיך אַליין ניט דערקאַנט.

און היינט, צום ביישפּיעל אַזאַ נאַרישקייט: איך האָב ליעב געקראַ־גען די פּאָוטינע וואָס איז דעמאָלט גראָד אַזוי ווי אײַנמיסטען אַרומגע־פלויגען אין דרויסען!

און וואָס אַ שטייגער איז דאָ ליעב צו האָבען? נאָר געה פרעג קשיות!

איך פלעג זיך ניט פוילען, אין מיטען העלען טאָג אַרויסצוגעהן אין דרויסען, געהן כלומר'שט צו דער מאַמע אין קלייט אַריין, און אויפ'ן וועג קוקען ווי עס שליינגעלען זיך די ווייסע פעדעם אונטער דער זון...

און טאָמער פלעג איך דערזעהן איינע פון זיי נידעריג, פלעג איך שוין געהן אַזוי, אַז זי זאָל זיך אין מיר אַנטשעפּען.

כ'זאָל זיין געוועזן קענען קושען, וואָלט איך זיי געקושט!...

אַ ניט פלעג איך גאָר צועפּענען דאָס פענסטער וואָס איז אַרויס־געגאַנגען צום וואַלד צו, זיך אָוועקשטעלען קוקען אויף די ווייסע פעדעם און דערווייל זיך שוין פערקוקען צום וואַלד. און איך פלעג אַזוי קאָנען אָפּשטעהן ביז אין דער נאַכט אַריין.

— און אַ שטייגער, וואָס האָב איך אין וואַלד? גאָר ניט!

און פונדעסטוועגען פלעג איך אַזוי קענען אָוועקשטעהן ביז איך דערהער שוין דאַוועגען מנחה, צי, טאָמער שבת — ביז איך דערהער שוין דער מאַמע זאָגען — גאָט פון אברהם, ביז עס בעווייזען זיך שוין שטערען אין הימעל, ביז ס'צינדט זיך שוין אָן פייער אין די פינסטערע פענסטער...

היינט פלעג איך עפּעס גלאַט ווי משוגע ווערען!

וואָס איך פלעג דאָס ניט דעראַרבייטען? ! קלעטערען אויף טיש און בײַנק, שפּרינגען, טאַנצען, איבערקעהרען וועלטען!

אינמיטען דערינען פלעג איך קאָנען אַרומכאַפּען רחל'ען זי קושען, האַלזען, אָבער אַזוי ווי איך וואָלט זי וועלען איינשלינגען!

און ווי איך פלעג זיך דאָס פרעסען צו איהר! און אַז זי פלעגט זיך

אַנריהרען אַן מיר, פלעג איך זיך עפּעס אזא צאַפּעל טהאָן ווי די הויט אויפ׳ן לייב וואָלט מיר מיט אמאָל צוקליין געוואָרען..

אַניט פלעג איך גאָר קענען נעהמען און זיך אוועקזעצען ביים שפּיע־געל, קוקען אהין און טראַכטען... און איך פלעג זיך אזוי פאַרקלעהרען ביז איך פלעג מיט אמאָל רויט ווערען ווי א צוויק, ווי איך וואָלט חלילה ווער ווייסט וואָס אָפּגעטהאָן...

און נאָך איידער איך האָב זיך מן הסתם צייט אומקוקען, אז דער רעגען גיט זיך דאָס מיט אמאָל א רייס אָפּ אויף אונזער דאַך, ווי פון א קיט.

— הלך! הלך!!

און איך גיב זיך פון דעם מיט אמאָל אזא צאַפּעל, אז דער שפּיגעל פאַלט מיר שיער ניט פון האַנט אַרויס.

יאַ, יאַ, קינדער!
דאָס זיינען געוועזן יאָהרען!
יונגע יאָהרען! פייערדיגע יאָהרען!

2.

נ א ק ע ט.

קאלט אין דרויסען. אין שטוב איז דונקעל. דאס לעמפעל ברענט. אין רובע פלאקערט. עס ליגען שאטענס אויף די ווענט. וועמען זוכט מען אום אויף וועגען? ווער וועט טרעפען וואס ער זוכט?... דאס פייער שלינגט דאס האלץ פון רובע און רעדט, ווי ס'וואלט וואס פרעהליכדינגס דערצעהלט. — וויפיעל צונגען עס האט דיין פייער — מיט אזוי פיעל פערלאנגען ברענט דיין הארץ. ווייסער שניי און שווארצע בוימער. ערגעץ געהט א מענש פון וואלד ארוים. — ווייטער פריינד! דא איז א היים, דא ברענט א פייער. און דער דמיון ביים פייער טהוט שפינען, וועבען מעשיות זיך.

נאר וואס נאך מיין חתונה. ס'איז געווען פרייטאג, ערב ראש חודש.

איידער די מאמע איז אוועק געגאנגען אין מארק אריין האט זי מיר איבערגעלאזען עטליכע קאפיקעס פאר נדבות.

דארף זיך אבער טרעפען, אז מיין יענקעל גיט זיך א פארע ביי דער גלעזער־שאפע און עס פאלט פון דארט ארוים די גרויסע שיסעל און צו־ברעכט זיך אויף שטיק־שטיקלאך!

וויל איך דאך מן הסתם זעהר ניט, אז מען זאל זיך דערפון דער־ווייסען.

כאפ איך זיך אויף גיך ארוים צו זעלדע דער טעפערין, זוך ביי איהר

אויף אקוראט אאז שיסעל. ברייננ זי צוטראַגנען, שטעל זי אריין אין שאפע און מאך א שווייג.

טאַמער איז געקומען אַן אַרימאַן נאָך א נדבה?

— ניטאָ אייך וואָס צו געבען!

ניטאָ, און פאַרטיג!

יענקעל איז זיך אומגעגאנגען הין און צוריק א צוטראָגענער. —

פּאַרט, מען איז אַן איידעם אויף קעסט, פרעמדע מענשען, וואָס ט'מען זאָגען?...

און איך שווייג, זאָג איהם ניט א וואָרט.

עס געהט זיך אזוי אוועק דער טאָג. ס'ווערט פארנאכט. אין שטוב איז שוין אויפגערעמט. אלץ שוין פארטיג צו שבת. איך אליין בין שוין אויך שבת'דיג אָנגעטהאָן אין מיין זיידענעם קלייד מיט די ווייסע שפּי־צען און שיין טאקע נאָר ווי א יונגע בת מלכה!

אויפ'ן טיש איז שוין פערשפּרייט דער שניי ווייסער סערוועט, שטעהען שוין אָנגעגרייט די שעהנע זילבערנע לייכטער, דער דיל איז בע־שאָטען מיט געלען זאמד; באלד וועט פערזיעדען דער סאַמאָוואר, באלד וועלען שוין קומען פון מארק אלע שטוב מענשען; איך צושטעל אויפ'ן טיש די טיי־גלעזער דורך די פענסטער קוקט שוין אריין דער שבת, און יענקעל זינגט ביי זיך אין חדר זיין שיר השירים, זינגט אזוי, אז עס רייסט דאָס הארץ, אז עס צוגעהט זיך אין א יעדען אבר און איך האָב זיך נאָך צייט צו פערקוקען אויף פּוסטע זאכען, למשל:

אויף די גלעזער וואָס שטעהען אויפ'ן טיש. ווי ס'שפּיגלען זיך אריין אין יעדען גלאָז א פענסטער מיט דער ראם, מיט אלע טאפליעס. דערנאָך פערקוק איך זיך ערשט אויף די לייכטער ; יעדער לייכטער איז ממש אָפּגעשאָטען מיט קליינינקע ווייסע פענסטערלאך.

און נאָר דאָס? —

איך האָב זיך אפילו גענומען צייט צו פערקוקען אויפ'ן סאמאָ־וואר. וואָס האָט געפּארעט אין ווינקעל און האָט אויף זיך געהאט צוויי גרויסע אויסגעשפּיגעלטע פענסטער...

און אפילו אויף דעם, ווי דער איינציגער פענסטער פון דער זייד־

טיגער וואנט האט זיך אויף קאס אויסגעצויגען איבער'ן דיל, איבער דעם פרישען געלען זאמד.

און ערשט נאכדעם געה איך מיר נאך צו צום שפיגעל און דערזעהן דארט צוויי־דריי פענסטער אויף איין מאל און מיין שעהן געשטאלט צווישען די פענסטער, פונקט ווי זיי וואלטען מיך ארייגענומען, ווי זיי וואלטען מיך גענומען אונטער די הענט. — ווער איך פון דעם אזוי צור־פריעדען, אז איך גיב זיך אזש אליין א גלעט איבער'ן פנים, גיב זיך א כאפ ביי די ארעמס... ווער א פערציטערטע און טראג פלוצלינג גאר צו מיינע אייגענע הענט צום מויל און נעהם זיך אליין קושען די שפיץ פינ־גער, די נעגעל...

איהר פערטשעהט?

יונגע יאהרען.

נארעשע יאהרען!

און איך בין דאך נאך דעמאלט גאר א יונג ציגעל געווען. — האב פון גאר ניט געוואלט וויסען, האב בלויז ליעב געהאט ז י ך א ו ן ז י ך...

ביי מיר איז נאך ערשט רעכט געווען צוגעהן און זיך אוועקשטעלען ביים פענסטער א פערפוצטע.

— און פרעגט, וואס?

— גאר ניט.

— גלאט אזוי זיך. —

— זאל דער דרויסען אויף מיר א קוק טהאן.

נאר אט האט ער שוין אפגעזונגען זיין שיר השירים און איז שטיל געבליבען. — און האט באלד זיך ווידער גענומען שפאנען הין און צוריק.

נו, קאן איך זיך שוין מעהר ניט איינהאלטען, נעם איך און פער־ווארף דאס אויסגעהעפטע סערוועט אויף מיין האנט, עפען אויף די טהיר פון זיין חדר — בלומרשט, איך געה דאס פערשפרייטען זיין טישעל לכבוד שבת, און ווי נאר איך טרעט אריבער די שוועל, בלייב איך אזוי שטעהן מיט'ן סערוועט אויפ'ן האנט און זאג:

— ע־ע יענקעל! ווייסט? איך האָב געקויפט א נייע שיסעל... פונקט אזוינע... די מאמע וועט ניט דערקענען, וועט פון גאָר ניט ווי־סען...

גיט ער אזוי א קוק אויף מיר און ווערט רויט...

ווער איך אויך רויט...

און טאָמער מיינט איהר, איך האָב איהם דערצעהלט, אז איך האָב די שיסעל געקויפט פון דעם נדבה געלד?

חלילה!

נאָר גאָר ניט.

גלאַט אזוי איז ער זיך רויט געוואָרען, און איך בין מיר רויט גע־ווארען.

און דאכט זיך גאָר ניט.

וואויל, פיין. —

העלפט אבער גאָט, אז דער טאַטע ברענגט מיט זיך פון דאַוונען אן אורח אויף שבת, און דאָס מאָל גראד אן אייניקעל.

נו, איז וואָס?...

אָבער ווי נאָר איך האָב איהם דערזעהן האָב איך דערפיהלט, אז דאָ איז עפּעס ניט מיט אלעמען... ס'איז עפּעס ניט גלאַט אזוי דיר אן אורח אויף שבת; דוקא אזא קלייניקער, אזא דארינקער, אבער עפּעס זיינע גענג, זיין גוט־אידישער שטריימעל, זיינע שרעקליך צולאָזטע באָרד און פּאות!...

היינט זיין שלום עליכם!

דער טאַטע, עליו השלום, מיט מיינע צוויי ברידער און מיין יענקעל, זאָל איך אלעמען זיין צו לייַנגערע יאָהר, פלעגען דאָך א שטייגער אָפּ־זאָגען א שלום עליכם, אז ס'פלעגט קלינגען אין א יעדען ווינקעלע. ביי איהם אבער איז דאָס אויסגעקומען גאָר אן אנדער שלום עליכם! ביי יע־דען בויג זיינעם, מעג איך שווערען, אז מ'האָט ממש געזעהן ווי ער בוקט זיך פאר מחנות ווייסע מלאכים.

און היינט זיין קידוש!

— זיין כל מקדש!
א הייליגקייט, טאקע גאר ניט פון אונזער וועלט.
— היינט זיין קול, ווען ער האט זיך ביים טיש צו דרש'ענט!
עפעס אזוי ווייך... שטיל... און מיט אזא מורא'דיגער אימה, אז א קעלט איז אלעמאל דורכגעלאפען איבער'ן לייב...
און די בענש־ליכט האבען דערביי עפעס אזוי מאדנע געברענט פון די לייכטער ארויס, און האבען דאכט זיך גאר ניט ווי אלע שבת נאכט, געפינטעלט אויף די אנגעהויבענע חלות, אויף די שריים און אויף די פנים'ער...
ארום טיש זיינען אלע געזעסען שא שטיל:
דער טאטע אויבען־אן האט זיך איינגעהערט און ווי זיין טבע, מיט דער האנט זיין שענע בארד געקאמט און מיין יענקעל האט זיך אויף זיין שטייגער ארויפגעלאזט דעם קאפ אויף זיינע הענט. די ברידער זיינען גלאט געזעסען מיט אפענע מיילער און געשלונגען יעדען ווארט. און די מאמע האט פערשארט דאס זיידענע טיכעל אויף די אויערען...
און טאמער מיינט איהר?
איך האב אפילו א ווארט ניט פערשטאנען!
נאר ער האט אין זיך געהאט אזא מין כח, אז ס'איז גאר ניט אי־בערצודערצעהלען. —
אט ווי נאר ער האט א זאג געטהאן, „הימעל", האט איהר פאר זיך טאקע גלייך דעם הימעל דערזעהן. „אין הימעל", און איהר זענט מיט איהם גלייך אין הימעל געווען.
איך זאג דאך אייך מיר זיינען אלע געזעסען טאקע נאר ווי צוגע־קאוועטע.
און ער האט אלע גערעדט וועגען צדקה ומעשים טובים, און גע־בראכט רעיות פון זיינע הייליגע אבות, אז דאס זענען ק ל י י ד ע ר וואס א מענש דארף זיך אנגרייטען פאר יענער וועלט...
און נאך עפעס אזוינס...
כ'ווייס?..
למשל, אז אויב מען ניט ניט דעם ארימאן, איז נאר גלייך ווי מע

נעמט ביי איהם צו... ווייל דאָס וואָס מ׳דאַרף געבען דעם אָרימאַן, איז טאַקע דעם אָרימאַנ׳ס...

און אז דער פסוק זאָגט:

ווערה צו די וואָס פוצען זיך בלויז פאַר דער וועלט!

יאָ, — הייסט אז א מענש מוז אפילו אויף דער וועלט האָבען אַן וואָס זיך אָנצושפּאַרען...

דאָס האָט ער אויך פון ערגיץ אויסגעטייטשט, און זיך דערביי אַזש אונטערגעהויבען פון אָרט.

און אַזוי איז מען זיך אָוועקגעזעסען ביז די ליכט האָבען גענומען אויסגעהן.

מילא וואָס זאָל איך אייך דאָ מאריך זיין — מען האָט זיך געלייגט שלאָפען און ווי נאָר איך האָב צוגעמאַכט די אויגען, ערשט איך זעה: — מען רופט מיין יענקלען אויף צו מפטיר! — מען האָט איהם טאַקע גע־זאָלט דעם שבת אויפרופען. — נו, וויים איך שוין, אז דאָ וועלען זיך דאָס באַלד די ווייבער נעהמען בענשען מיט איהם, און זיך חנפ׳נען צו דער מאַמען... אָבער ווי אין חלום, דאַכט זיך מיר גאָר אינמיטענדערינען אויס, אז איך בין נאָך א מיידעל און האָב מיר הייסט דאָס צוריק מיין שעהנעם קאָפּ האָר, און אַט איז גאָר די גאַנצע מעשה אין הימעל און ס׳איז אַזוי בלוי, — א גוואַלד!... בלוי אונטער מיר, און אַרום מיר און איבער מיר... און אַלע מאָל קומען פון ערגעץ אַן טשערעדעס גאָלדענע שטערען, קומען פון דער בלויקייט, בליצען אויף ווי זיי וואָלטען זיך אומ־געקוקט ווי זיי זיינען ערגעץ אין דער בלויקייט, און געהן זיך צוריק אָוועק אין דער בלויקייט... אונטער זיי געהט נאָך א שטראַהל ווי א זילבערנער קאַנטשיק, און די שטערען פאָלגען — געהען וואוהין ער טרייבט...

ווען די שטערען זיינען שוין אַלע דורכגעגאַנגען און ס׳איז ווידער געבליבען נאָר די בלויקייט אַליין, נעם איך זיך אַרומזעהען. — ערשט! — פון אויבען איבער מיר ווערט לויטערער און די בלויקייט זעצט זיך פאַמעליך אַראָפּ; אָדער ס׳איז עפּעס גאָר אויסגעקומען, ווי איך קריך ביסלעכווייז אַרוים פון א געדיכטער בלויקייט אויף א לויטערער בריי־

טער וועלט... און ס'עפּעס אזוי ווייט און לויטער. און די בלויקייט זעצט זיך אראָפּ אלץ נידעריגער. אַט איז זי שוין אונטער מיינע פיס. איך שטעה אויף איהר, און איך בין אין איין העמד, און גראד נאָך אין דער פער־שייטער העמד וואָס איך האָב מיר מיט רחל'ס הילף אויפגענעהט צו מיין חתונה אזוי, אז די מאמע זאָל ניט וויסען... און מיינע האָר זיינען לויז, און קרייזען זיך איבער מיר געדיכט און חנ'עוודיג. און אליין פיהל איך עפּעס אזא גרויסע גוטסקייט, נאָר די וועלט ארומצונעהמען! און איך קוק ערגיץ, אהין ווייט אין דער וועלט אריין און מיינע אויגען צועפּענען זיך מיר אלץ גרעסער און מיר ווערט אלץ ליכטיגער. און די בלויקייט איז ווי א פּוכיגער סאמעט און שפּרייט זיך פון אונטער מיינע פיס ביז אין עק וועלט אריין.

און אַט דערזעה איך, אז דאָרט ארויף ביים עק וועלט, וואָס נעבען הימעל, נעמען זיך ווייזען ווייסע וואָלקענס...

איינס נאָכ'ן אנדערען שווימען זיי אַן ווי ווייסע הויפענס שניי.

און ווען זיי קלייבען זיך צונויף א היבשע צאהל, קריכט אויף די זון ארויס.

אזא שעהנע זון.

קוקט אזוי צופריעדען אויף די וואָלקענס, אויף דער בלויקייט, אויף דער וועלט און אויף מיר, אז ממש איך פערגעה זיך אזש! און ווען איך קוק זיך איין איהר אזוי איין, דערזעה איך, אז ס'איז גאָר א שיינענדיג פּנים, באברימט מיט א שווארץ בערדעל, שווארצע ברעמען און... און אז דאָס איז גאָר מיין יענקעל! און אז פאר איהם ליעגט די ספר תורה— איינגאנצען פון גינגאָלד! און די אלע וואָלקענס וואָס ארום איהם, דאָס זענען גאָר א גאנצע עדה אידען, איינגעוויקעלט אין אזוינע ווייסע טלתים. נאָר די פּנים'ער זיינען ווי פון שעהנעם גאָלד, און די ברעמען און די בערד זיינען עטוואָס טונקעלער...

צווישען די אידען האָב איך אויך דערזעהן דעם רב...

זיין קאָפּ און זיינע אקסלען זיינען געווען גרעסער און העכער פון אלעמענס...

אליין איז ער געווען ווי פון פייער.

די עטרה פון זיין טלית — פלאם פייער. און ער האלט זיך אזוי מיט ביידע הענט אן דער עטרה און הערט זיך איין. און אלע איבעריגע אידען הערען זיך אויך איין...

אינמיטענדערינגען דערפיהל איך אבער, אז איך שטעה גאר ניט!— ס׳הייטט, אז מיינע פיס שפארען זיך אן גאר ניט אן.. און איך זעה זיך ארום אז... אז איך בין שוין לחלוטין נאקעט... וועה איז מיר! א צרת איז מיר! א דונער האט מיך געטראפען! וואס הייסט נאקעט? ! און מיט צולאזטע האר. און פאר אזא עדה אידען!!

איך דערפיהל, אז איך האב זיך אינגאנצען אנגעצונדען. ס׳ברענט אויף מיר די הויט! נאר געה טהו עפעס, — איך וואלט וועלען פאלען... אפילו אין דער ערד אריין, אבי זיי זאלען מיך ניט דערזעהן; נאר קאן מען, קינדער, פאלען, אז מען שטעהט ניט?.. אז מען שפארט זיך אן גאר ניט אן?!

און אט בין איך שוין גאר נאהענט פון זיי...

דער ערשטער, גיט דער רב צושראקען א הויב זיינע גרויסע ברעמען, גיט אויף מיר א ווילדען קוק... און נאך איהם די אלע איבעריגע— ווערען נשתומם... און באלד בעוויזט זיך צווישען זיי דאס אייניקעל, און די שיסעל וואס איך האב געקויפט פאר דעם נדבה געלט איז אין זיינע הענט, און ער לאזט זיך גלייך צום רב!... אלעמען איז פון דעם פינסטער געווארען אין די אויגען, און זיי האבען זיך גענומען קוקען אט אויף מיר, אט אויף יענקלען... און יענקעל הויבט אפילו די אויגען ניט אויף, נאר ס׳פנים ברענט איהם ווי א העליש פייער, ווי פייערדיגע ווערים וואלטען זיך אונטער זיין הויט געווארפען...

און איך, א נאקעטע, האב געהאלטען איין פום אויסגעצויגען, ווי כ׳וואלט זיך מיט די שפיץ פינגער וועלען אן עפעס אנשפארען, די צווייטע האלט איך גאר אונטערגעבויגען. מיט איין האנט וויים איך ניט וואס פריהער צו טהאן. און מיט דער אנדערער ציה איך זיך צו איהם, גראבעל מיט איהר פאר זיינע אויגען און שריי אין ווילדען שרעק:

— יענקעל! יענקעל!!!

אבער, ווי? וואס?

ניט מיין האנט האָט איהם געקענט דערלאנגען, ניט ער האָט גע־קאָנט אויפהויבען די אויגען פאר חרפה.

— —

דאָס פייער האָט ארומגענומען דאָס האָלץ מיט זיין גאנצען כח, און הילכט און רעדט, ווי ס'וואָלט וואָס פרעהליכעס דערצעהלט, נאר ניט פרעהליך איז איצט די באָבע. זי בלייבט שטעהן, ווארט א ווייַלע און ווענדט זיך נאָכדעם צו אונז מיט א געבראָכען קול, ווי אין יעדען וואָרט וואָלט זיך א טרעהר געצאפּעלט, ווי זי וואָלט זיך ביי אונז אי בעטען, אי אונז וואָרנען:

— אוי, קינדער, קינדער! ווי שלעכט עס איז צו זיין נאקעט, ניט האָבען זיך און וואָס אנצושפּארען!

גיטאָ דעמאָלט פון קיינעם קיין הילף!
וויקסט אפילו פאלען און קאָנסט ניט.

3.

די שרפה.

קאַלט אין דרויסען. אין שטוב איז טונקעל. עס ברענט א לעמפּעל. עס ברענט אין רובע. דאָס פייער שלינגט די לעצטע שטיקער און עס איז נאָך אַלץ ניט זאט. די שאָטענס שוועבען אויף די ווענט, ווי זיי וואָל־טען וועלען וואָס פערהוילען.. דער פראָסט לייגט ווייסע קווייטען אויף די פענסטער, ווי ער וואָלט וועלען וואָס ענטפּלעקען... און ארום זיצען שוועסטער, ברידער... און דאָרט ארויף ליגט די אַלטע גרויע קאַץ — היים מיין היים! דו האָסט אזוי פיעל בעקאַנטע און אונבעקאַנטע וועגען! און האָסט א באָבע מיט א פערטראַכטען און טיעף געקנייטשטען פּנים, און האָסט א רובע, און האָסט א פייער און מיין דמיון ביי דיין פייער טהוט שפּינען וועבען מעשיות זיך.

— —

זומער לעב אין שטעדטעל.

אין מיטען טאָג ווערט דאָ ביי אונז דער הימעל אזוי נידעריג צו דער ערד, אז עס דאַכט זיך: גיב זיך נאָר אביעסל א הויב און דו דערלאַנגסט איהם מיט די אייגענע הענט...

אָדער:

שטעל זיך אוועק אין מיטען מארק, מאַך צו די אויגען וועסטו שוין אנשלאָפען ווערען מיט'ן קאָפּ אין הימעל.

אין יענע יאָהרען איז דאָך נאָך אבער אויפ'ן שוהל־בארג געשטאַנען

די אלטע שוהל מיט'ן הויכען דאך, און אויפ'ן שפיץ דאך איז דאך געווען דער נעסט פון די בושליעס. איז ווי נאר די בושליעס פלעגען זיך א הויב טהאן פון זייער נעסט, און זיך א לאז טהאן אין דער הויך, ווי צוויי ווייסע מלאכים, פלעגט מען דעמאלט דערזעהן, אז דער הימעל איז ניט נידעריג, נאר הויך, אזוי הויך, אז ס'א שרעק גאר צו טראכטען!...

איך בין שוין דעמאלט געווען אין נײנטען חודש.

און ווען איך פלעג דערזעהן ווי די בושליעס הויבען זיך מיט זייערע צושפרייטע פליגלען אויף אזוי שרעקליך הויך, פלעגט אין מיר אזש די בלוט פערשטארבען ווערען. איך פלעג אויפהערען פיהלען דאס קינד אונטער'ן הארצען. און ווען יענקעל פלעגט נאכדעם אריינקומען, פלעגט ער טרעפען ווי איך שטעה ביים פענסטער און וויין.

— וואס פלעג איך וויינען?

— אלץ די מעשה מיט דער שיסעל!

דאס הארץ פלעגט מיר זאגען, אז קיין גוטס וועט שוין פון דעם ניט ארויסקומען; אז גאט וועט אזא'ן עבירה ניט פערשווייגען. אוי קינ־דער, קינדער, ווי דאס הארץ האט מיר דאס אלץ פריהער געזאגט!...

יאנקעל אבער האט שוין דעמאלט **אזוינע ביכלעך** גע־לייענט. — פלעגט ער לאכען פון מיר און פלעגט מיך פערשווערען, דאס קיינעם ניט דערצעהלען.

און פון אריינגעהן צום רב, אדער גאר פאהרען צום רבי'ן נאך א תשובה, האט דאך שוין גאר קיין רייד ניט געקאנט זיין.

און — פאר'ן מויל זאל דאס גאר ניט געבראכט ווערען! — ער פלעגט מיר נאך נעהמען דערווייזען מיט ראיות, אז זיי ווייסען פון גאר ניט...

גאט זאל דאס איהם גאר ניט רעכענען!

איך פלעג זיך שרעקען צוהערען פון איהם אזוינע רייד. און ווען איך פלעג זיך אפקעהרען פון איהם און דערזעהן ווי די בושליעס פליהען שוין צוריק, פלעגט מיר גלייך איינפאלען, אז זיי זיינען דאס איצט געווען אין הימעל און האבען דארט פון אלץ אפדערצעהלט. — פלעג איך זיך ווידער צוואויינען:

יענקעל, דו זינדיגסט! יענקעל, יענקעל!

ער אבער פלעגט ווישען די טרערען פון מיינע אויגען און פלעגט אלץ לאכען פון מיר. פלעגט קוקען אין מיינע אויגען, פלעגט זיך נעהמען שפּיעגלען אין זיי אַזוי לאַנג ביז איך פלעג פאַרגעסען אז איך וויין און פלעג אויך נעמען לאכען.

עה, קינדער, קינדער!

נו, נאַכדעם האָט פונדעסטוועגען גאָט געהאָלפען און איך בין בשלום איבערגעקומען.

אמת, מיט גרוים מאַטערניש. מיט אַזוינע וועהען, אז מען האָט מיך נעקאָטנ הערען אויף דער צעהנטער גאַס. מיינע קולות, זאָגט מען, זיינען געגאַנגען עד לב שמים.

אין מיטען דער נאַכט אבער האָט זיך גאָט פאַרט דערבאַרעמט. —

לכתחילה, האָב איך געמיינט אז איך בין געשטאַרבען. נאָר ווען איך האָב צועפענט די אויגען, האָב איך גלייך דערזעהן די באָבע, דאָס קינד, די מאַמע, יענקלען, א פּאָר שכנות און די סטעליע איבער מיין קאָפּ און דעם שיר המעלות איבער'ן טהיר.. האָב איך באַלד צוריק צוגעמאַכט די אויגען און בין אנשלאָפען געוואָרען.

נו, און נאַכדעם האָט מיר גאָט געהאָלפען, ווי ער העלפט אלע איי־דישע טעכטער: דאָס קינד האָט מען א נאָמען געגעבען פייגעל, נאָך זיינער א באָבע, וואָס איז גראַד יענעם יאָהר געשטאָרבען.

און פייגעלע איז געוועזען שטיל און גוט, ווי א מלאכ'על.

און ווי נאָר זי איז געבוירען געוואָרען האָט זי שוין געהאַט א פול קעפּעלע מיט שוואַרצע הערעלעך.

און אויגען האָט זי געהאַט אַזוינע גרויסע און ליכטיגע, אז מען פלעגט זיך גאָר ניט קענען אָפּוואונדערען פון זיי.

און ווי קליין זי איז געוועזען, פלעג איך זי שוין מעסטען מיט די אוי־גען און זי זעהן פאַר זיך אן אויסגעוואַקסענע, — הויך און גדלות'דיג ווי א בת מלכה..

און יענקעל פלעגט זיך שמעלצען פון פרייד און זאָגען:

„אודאי — וועט זי זיין א בת מלכה! — איהר מאמע איז דאָך מלכה!...

און איך נארישע מאמע, פלעג דערביי ווערען גרעבער ווי לענגער. און פלעג זי אלץ זעהן פאר זיך אן אויפגעוואקסענע ווי זי געהט, ווי זי שטעהט, ווי מענשען קוקען איהר נאָך... און טאקע נאר דער קיסר איז צו מיר גלייך געווען!

די שיסעל איז אבער געשטאַנען צווישען די איבעריגע כלים אין דער גלעזער שאפע און פלעגט מיר דערמאַנען, אז איך בין א זינדיגע מאמע, פלעג איך ציטערען איבער מיין פויגעלע און קיין נעכט ניט שלאָפען... און האב זי ניט איינמאָל אויסגעמאָסטען, ניט איינמאָל אבצעהן מטבעות פאר אָרעמע לייט צוטהיילט.

— —

דאָס אומגליק אָבער איז געשטאַנען אונטער'ן טהיר און ווען עס האט געדארפט אריין האָט קיין זאך ניט געהאָלפען. —

א פאָר וואָכען נאָך מיין אויפשטעהן פון קינדבעט האָט אין שטעדטיל, ניט היינטגעדאכט, אויסגעבראָכען די גרויסע שרפה.

אָנגעהויבען האָט זיך די שרפה טאקע פון דעם נעסט אויפ'ן שוהל־דאָך.

איהר פערשטעהט.

טאָמער איז נאָך געווען קארג זינד אין שטעדטעל, האָט זיך מישב געווען דעם שמש'ס זוהנדעל און איז ארויפגעקראָכען אויפ'ן שוהל דאָך, האָט ארויסגענומען פון דעם נעסט א בושעל איי און אהין אריינגעלעגט א גענזען איי.

נו, איז ווי נאָר עס איז געקומען די צייט און די עופעלעך האָבען זיך אויסגעפיקעט און דער ע ר האָט דערזעהן אז איינס פון זיי איז א גענזעלע, האָט ער דאָס גלייך ארויסגעשליידערט פון זיין נעסט. נאָכדעם, זאָגט מען, האָט ער דאָס צוריק אונטערגעכאפּט און האָט זיך מיט דעם אוועקגעטראָגען צו די נעסטען פון די אנדערע בושליעס, און אזוי איז ער מיט דעם א גאנצען טאָג ארומגעפליגען פון איין נעסט צום צווייטען. און אויף מאָרגען האָבען צו אונזער שטעדטעל גענומען פליהען

בושליעס פון אַלע עקען וועלט! עס איז פון זיי אזש פינסטער געוואָרען אין די גאַסען. זיי האָבען כמעט פערשטעלט דעם גאַנצען הימעל. און דער הימעל האָט זיך דעם טאָג אויפגעהויבען ליכטיגער און העכער און אין וועלכער זייט פון שטעדטעל מען האָט ניט אויפגעהויבען דעם קאָפּ האָט מען אַלץ געזעהען טשערעדעס מיט בושליעס, וואָס האָבען זיך ארומגע־טראָגען אין שרעקליכע רעדער, און מען האָט גאָר ניט געוואוסט וואָס דער סוף וועט זיין.

נאָכדעם האָבען זיי זיך אַלע אראָפּגעלאָזט אויפ'ן „שלעסעל", אויף דער וואסערדיגער „כוואַסע" וואָס צום וואלד צו. א פּאָר פון זיי זיינען גלייך אוועקגעפלויגען צום שוהל־דאַך, און האָבען מיט זיך מיטגענומען די זינדיגע מאַמע.. און ווי נאָר זי איז געבראַכט געוואָרען צו דער כוואַסע, האָבען זיך די אַלע אנדערע ארומגעשטעלט ארום איהר, ווי זיי וואָלטען זי וועלען פריהער גוט בעטראַכטען. נאָכדעם זיינען זיי אויף איהר אָנגע־פאַלען פון אַלע זייטען און אין איין כהרף עין איז זי צופליקט געוואָרען אין שטיקער.

שפּעטער זיינען זיי זיך אַלע פאַנאַנדערגעפלויגען צו זייערע נעס־טען און צום שוהל דאַך האָט זיך שוין נאָר אומגעקעהרט איינער פון די צוויי בושליעס.

נו, האָט זיך נאָכדעם אָנגעהויבען א סדרה!

ערשטענס איז טאַקע געווען א גאַנס רחמנות צו קוקען, ווי אזוי דער בושעל ניאַנטשעט זיך אליין מיט די קליינע.

היינט האָט מען טאַקע גלייך נאָך דער מעשה גענומען פיהלען, אז די זאַך וועט אזוי גלאַט ניט אָפּגעהן.

מען האָט גענומען מורא האָבען, אז דער בושעל זאָל חלילה ניט אונטערצינדען די שוהל.

מען האָט זיך טאַקע גלייך דערמאַנט, אז פּאר־א־יאָהרען האָבען בושליעס אונטערגעצונדען א הויז אין קאַראַבאַטשין, און א האַלב דאָרף איז נאָכדעם אוועק מיט'ן פייער. און צוריק מיט א פּאָר יאָהר האָט אזא זאַך געטראָפען אין אַן אנדער דאָרף...

נו, וואָס איז דאָ אַ סך צו קלערן. — דאָס גאַנצע שטעדטעל האָט גענומען אומגעהן ווי אויף רעדלאך. —

מענשען פלעגען ארומגעהן, אָדער שטעהן אין זייערע קראָמען. פלעגען דאכט זיך, ווי דער סדר איז, האנדלען, רעדען, נאָר אין מיטען דרינען זיך דערמאָנען און מיט שרעק אַ הויב טהאָן דעם קאָפּ צום שוהל-דאך.

און וויפיעל מיינט איהר פלעגען זיך צוליעב דעם אויפכאַפּען פון שלאָף און כמעט נאַקעט ארויסלויפען פון די בעטען אין מיטען דער נאכט !?...

און די שוהל איז דאך ברוך השם, געשטאַנען אַזוי, אַז מען האָט זי געקאָנט זעהן איבער'ן גאַנצען שטאָדט, סיי ביי טאָג, סיי ביינאכט.

אָבער וואָס האָט דאָס געקאָנט העלפען ?!

אַז עס איז געווען באַשערט, האָט אין איין שעהנעם אויפדערנאכט מיט אמאָל דאָס פייער אַ שלאָג געטהאָן פון דעם נעסט ארויס, דער בושעל מיט די קינדער האָבען זיך אַ הויב געטהאָן איבער'ן פייער און האָבען זיך בעלויכטענע אוועקגעלאָזט פליהען איבער'ן שטעדטעל... און דאָס פייער נאך זיי... און איידער מען האָט זיך גאָר צייט געהאט אומ-צוקוקען האָט דאָס שטעדטעל שוין געברענט פון אַלע זייטען !...

און אַ פייער איז דאָס געווען ! גאָט אין הימעל ! מען זאָל גאָר צו אַזוינס ניט געפּרואווט ווערען ! — עס איז איוסגעקומען, אַז וואוהין דו זאָלסט ניט לויפען, לויפסטו אַלץ אין פייער אריין !...

און אָנגעצונדענע סנאָפּעס שטרוי און האָלאָוועשקעס און גאַנצע באַלקענס, האָבען זיך פון אַלע זייטען געהויבען צום הימעל, ווי ניט-גוטע וואָלטען זיי געטראָגען...

און מיין יענקעל ?!...

ער איז דאך גאָר ניט אויסגערעדט זאָל זיין. געווען אַ גאַנצער אפּיקורס, פון דעסטוועגען, ווי נאָר אָבער ער האָט דערהערט אַז די שוהל, ניט היינט געדאכט, ברענט, איז ער געווען פון די ערשטע וואָס זיינען געקומען צולויפען ראַטעווען די ספר תורות...

נאָר מיר זיינען דאך פאַרט געווען זינדיגע מענשען...

איך ווייס ?...

ווער ווייסט ! ?...

אפשר האָט דאָס געדאַרפט זיין אַן אַפּקומעניש פאַר די זינד.

מן הסתם האָט דאָך גאָט אַזוי געוואָלט.

...מע דערצעהלט, אז ער איז ארויסגעלאָפען פון דער שוהל מיט א ספר תורה אין האנט, איז ער געווען אזוי צוטראָגען, אז ער האָט אפילו ניט געפיהלט ווי די קליידער ברענען אויף איהם... אידען האָבען ביי איהם צוגענומען די תורה און עמיצער האָט איהם אָפּגעגאָסען מיט אַן עמער וואסער. האָט ער געקראָגען א פערקיהלונג.

און נאָכדעם איז ער אריינגעפאלען אין א היציגער קריינק און האָט זיך שוין פון בעט ניט אויפגעהויבען. —

און נאָכדעם ?...

יאָ, יאָ קינדער...

עס זיינען נאָך קיין שלשים ניט אריבער. איך בין נאָך אַלץ געווען ווי אין עולם התוהו. — האָב נאָך אַלץ פאר זיך געזעהען יענקלען אויסגעצויגען, ווי א יונגער בוים.

און זיינע רייד, ווען ער האָט מיך פאר'ן טויט דערזעהן געבען זיך א וויינענדיגע, האָבען נאָך אַלץ געקלונגען אין מיינע אויערען:

— מלכה — האָט ער זיך ביי מיר אַלץ געבעטען — הער מיך אויס, מלכה ! הערסט מלכה ! ? — איך וויל ניט, אז דו זאָלסט חלילה מיינען, אז דו ביזט אין דעם שולדיג. — און נאָך, און נאָך...

פאר איהם איז די שיסעל געווען א טויטע זאַך, צו מיר אבער האָט זי ארויסגעקוקט פון דער גלעזערנער שאפע ווי א לעבעדיגע... זי האָט געהאַט אין זיך אַזאַ כח, אז אפילו ווען איך בין געווען אין דריטען חדר, פלעגט זי צו מיר דורך אלע ווענט דורכקוקען.. ער אבער האָט מיר אַלץ געוואָלט איינרעדען אז ס'איז ניט איבערדעם, און ער בעשווערט מיך מיט פייגעלען...

ווער ווייסט ! — אפשר האָט ער דאָס אין אַזאַ שעה ארויסגערעדט.

איך זאָג דאָך אייך — עס זיינען נאָך ניט אריבער קיין שלשים. און די גאַנצע צייט האָב איך גאָר מיט קיין אויג ניט צוגעמאַכט.

פּלוצלינג אבער איז אויף מיר אָנגעפאַלען אַ שלאָף.

האָב איך גענומען און צוגעלייגט פייגעלען צום ברוסט און בין גלייך אַנטשלאָפן געוואָרען ווי אַ געהרג'עטע...

אין מיטען שלאָף האָט זיך מיר גענומען דאכטען, אז דאָס קינד וויינט. איך אבער בין אזוי מיעד אז איך קאָן מיט קיין אבר ניט ריהרען..

דאָס קינד אבער הערט ניט אויף. עס וויינט שרייט און מאַנט גאר אַהן אַן אַפּהאַלט! וויל איך זיך שוין אויפהויבען, בין איך אבער, עפּעס ווי אַ געבונדענע. „און ס'איז גאר ניטאָ ווער ס'זאָל אויף אונז רחמנות האָבען" — טראַכט איך מיר..

אין מיטען דערינגען אָבער עפּענט זיך די טהיר און יענקעל קומט אריין אין די תכריכים אזוי ווי נאָר וואָס פון קבר ארויס!...

און ווי נאָר ער איז אריין אזוי איז ער גלייך צו צום בעט, אויפגע־הויבען דאָס קינד צו זיך און גענומען מיט דעם ארומגעהן איבער'ן חדר הין און צוריק. האָט דאָס געוויגט אין זיינע הענט און דעם שטיל צוגע־זונגען:

האַ־האַ, פייגעלע! האַ־האַ, פייגעלע!...

לכתחילה האָב איך זיך עפּעס גאָר ניט געשראָקען פאר דעם.

אדרבה, ביי מיר איז נאָך אויסגעקומען, אז ס'איז גאָר גוט אזוי.—

ער איז דאָך מיר שטענדיג געוועזן אַזאַ געטרייער! און איצט, אז דאָס קינד שרייט און איך קען מיר ניט העלפען, איז ער טאַקע צוליעב דעם געקומען פון קבר... און אפשר גאָר ניט פון קבר. — ווייל מ'זאָגט דאָך, אז ביז איבער שלשים, האַלט זיך נאָך דעם מת נשמה אויף אין הויז...

און ער איז זיך אַלץ אומגעגאַנגען מיט'ן קינד און צוגעזונגען:

האַ־האַ, פייגעל!

מיט אַמאָל איז אבער דאָס קינד שטיל געוואָרען און ער איז מיט דעם געבליבען שטעהן אין מיטען ווי אַן אָפּגעגאָסענער... נאָכדעם זעה איך, ער בייגט אָן זיין קאָפּ צום קינד און צוואַוויינט זיך...

פֿרעג איך: — יענקעלע! וואָס וויינסטו? יענקעלע!... און איך קאָן קוים איינהאַלטען מיינע אייגענע טרערען.

ער אבער ענטפערט מיר ניט, און לאָזט זיך א וויינענדיגער צום טהיר מיט'ן קינד אין די הענט...

דאַ ערשט האָב איך מיט אמאָל דערפיהלט מיין גאַנצען אומגליק, און האָב מיט אַלע מיינע כוחות גענומען שרייען:

— יענקעלע!... וואו נעהמסטו דאָס קינד!!?... גיעב מיר צוריק דאָס קינד! יענקעלע! געוואַלד! געוואַלד!!

און איך האָב זיך מיט שרעק א הויב געטהאָן פון בעט, און האָב זיך אויפגעכאַפּט, ניט טויט, ניט לעבעדיג...

דאָס קינד אבער, קינדער?... וועה מיינע יאָהרען!...

דאָס קינד איז געלעגען אונטער מייז ברוסט א פערשטיקטס. עס איז שוין געווען פערגליווערט ווי א שטיק אייז.

4.

די תשובה.

קאלט אין דרויסען. אין שטוב איז פינסטער. דאס לעמפעל ברענט ווי אן אויג וואס איז צועפענט רויט... עס ברענט און פינטעלט און וויעגט אום די שאטענס אויף די ווענט... עס איז געוועזן איין רובע פייער. איצט ליגט שוין דארטען נאר א הויפען צונויפגעשארטע קויהלען. די הייסע קויהלען דעקען זיך בישלאכווייז איין מיט א פוכיג ווייסען אש און נעמען אויסזעהן ווי א געקרויזטע ווייסע שאף, וואס האט זיך צו־נויפגעדרעהט אין רובע און דרעמעלט דארטען איין. דא און דארט שלא־גען זיך נאך אויף רויטע פונקען. — מיעדע שאף! דו ליעגסט אויף פייער!... און מיין דמיון ביי דעם פייער טהוט שפינען, וועבען מעשיות זיך — — — — — — — — — — — — — — — — — —

נו, נאכדעם, קינדער, איז געבליבען, אז איך מוז פאהרען צום רבי'ן נאך א תשובה.

דאס הארץ איז געוועזן גענוג אנגעוועהטאגט. און אז טאטע־מאמע זאגען פאהרען — פאהרען מיר.

און יעדען מאל, וואס איך דערמאן זיך אז מ'וועט מיך ברייגנען פאר'ן רבי'ן, נעהמען מיר אזש פריהרען די האר אויפ'ן קאפ.

און אז מיר זיינען שוין אהין אנגעקומען האב איך ממש גענומען פיהלען ווי דאס געזונט פאלט מיר אוועק, ווי איך בלייב אהן א נשמה.

העלפט אבער גאט, אז דעם ערשטען טאג לאזט מען אונז צו א י ה ם ניט צו.

בלייבען מיר דארט אויף נאכט און מיר חלומ'ט זיך דארט אזא מעשה:

מיין זיידע אברהם וואלף, עליו השלום, קומט אריין צו מיר אין חדר, זעצט זיך אוועק ביי מיין בעט, שפארט זיך אזוי אן מיט ביידע הענט אן זיין שטעקען, קוקט אויף מיר אזוי מיט זיינע אלטע אויגען, ווי ער וואלט אויף מיר רחמנות געהאט און זאגט מיר:

„טאכטער מיינע, ביזט א זינדיגע אשה!

„האסט מיט דיין אייגענער ברוסט דיין אייגען קינד דערשטיקט.

„דאס איז דאך כמעט, ווי דו וואלסט מיט דיינע אייגענע הענט זיך אליין דעם האלז איבערשניידען...

„נעהם מיין טאכטער די שיסעל, וואס דו האסט געקויפט פאר'ן נדבה געלד, געה מיט איהר אוועק צו די זאמד־גריבער וואס אונטער'ן שטאדט און גראב אין איהר אן א שיסעל פרישע זאמד לכבוד שבת.

„און זאל זיך מיין קינד, גאט אויף דיר מרחם זיין, און זאל ער דיר דערלייכטערען דיין הארץ."

און טאמער מיינט איהר! — איך האב דאך איהם גאר קיינמאל אין לעבען ניט געזעהן, נאר פונדעסטוועגען בין איך געווען זיכער אז דאס איז ער...

און ווי נאר ער האט צו מיר אזוי גערעדט, אזוי בין איך שוין אין מיטען נאכט געשטאנען ביי די זאמד־גריבער און געגראבען זאמד אין דער שיסעל.

און א פינסטערניש איז געווען — זיך נאר די אויגען ארויסצור־נעהמען!

און איך האב מיר אזוי אין דער פינסטערניש אנגעפילט די שיסעל און האב זיך געלאזט א היים...

געה איך אזוי און געה און געה... ערשט איך זעה זיך ארום: איך בין גאר ניט ווייט פון הייליגען ארט!...

שטעל איך זיך אפ און וויל טראכטען:

— וואָס הייסט דאָס ? !

אָבער ווי נאָר איך האָב זיך אָפּגעשטעלט, האָט זיך דאָס פעלד גלייך גענומען טראָגן צו מיר...

און איידער־וואָס ? ווען ? — בין איך שוין געווען אויף יענער זייט פאָרקאָן.

און כאָטש עס איז געווען שטאָק פינסטער, פונדעסטוועגן האָבען זיך די קברים קלאָר אָנגעזעהן ווי זיי וואָלטען פון זיך אזא מין ליכ־טיקייט געשפּרייט.

נאָכדעם האָט זיך די ערד עפּעס אזוי ווי א וויעג געטהאָן און די קברים האָבען זיך גענומען עפענען.

און די מתים האָבען זיך אזוי אין מיטען דער נאַכט גענומען ארויס־הויבען פון זייערע גריבער...

איז מיר פינסטער געוואָרען אין די אויגען, נאָר איך בין אָבער פאַרט געשטאַנען מיט דער שיסעל זאַמד אין די הענט און האָב געקוקט צו זיי...

און אָט האָבען די מתים מיך דערזעהן, ווי איך שטעה אזוי ביים פאָרקאָן מיט דער אָנגעפילטער שיסעל און זיי האָבען זיך גענומען לאָזען צו מיר איינס נאָכ'ן אנדערען אין לאַנגע שורות...

יעדער איינער איז צוגעקומען צו מיר, האָט ארייננגעשטעקט דעם גראָבען פינגער פון זיין לינקער האַנט אין דער שיסעל זאַמד און איז אוועק.

צוערשט זיינען געגאַנגען די מענער, נאָכדעם די פרויען; פריהער די אַלטע, נאָכדעם די יונגע און איינגערע.

צום סוף האָבען גענומען געהן אזוינע פּיצלאָך, אז איך האָב מיך אַזש געמוזט צוזעצען...

נאָכדעם איז געוואָרען גאָר שטיל.

מ'האָט מעהר קיינעם ניט געהערט און ניט געזעהן...

נאָר דאָרט ווייט ארויף צווישען די קברים האָט זיך בעוויזען א יונגע פרוי...

זי איז געגאַנגען אזוי שעהן און גדלות'דיג, ווי זי וואָלט געטראָגען

א קרוין אויף איהר קאפ.

איהרע האר און איהרע אויגען זיינען געווען שעהן און שווארץ ווי קויהל.

און צוויי גרויסע ליכט האבען געברענט אויף איהר קאפ...

און אזוי ווי זי איז געגאנגען, אזוי איז אויך געגאנגען איהר קול און דער שיין פון איהרע ליכט...

זי האט געוויינט, צי געזונגען — ווייס איך נאך ביז אויף היינטיגען טאג ניט.

נאר די צוויי ברענענדיגע ליכט, וואס אויף איהר קאפ, האבען גענומען ברענען אלץ העלער און ליכטיגער.

זייער שיין האט זיך גענומען שפרייטען איבער די קברים און איבער דער פינסטערניש.

און מיט אמאל איז פון זיי געווארען אזוי ליכטיג, אז מען האט געקאנט זעהן פון איין עק וועלט ביז דער צווייטער.

און זי איז אלץ אזוי שעהן און גדלות'דיג געגאנגען מיט די ליכט און מיט איהר קול און איז צוגעקומען צו מיר, און האט אויף מיר א קוק געטהאן מיט איהרע גרויסע און ליכטיגע אויגען...

און ווען זי האט ארייגעשטעקט איהר פינגער פון דער לינקער האנט אין דער שיסעל זאמד האב איך א שרעקליכען ציטער געטהאן און האב זיך אויפגעכאפט — — — — — — — — — — — — — —

— —

דער רבי האט אנכדעם געזאגט, אז דאס האב איך, מן הסתם, אזוי מיין פייגעלען אין חלום געזעהען.

— און אז, ווער ווייסט!

אפשר וואלטען פון איהר ארויסגעוואקסען אזוינע צוויי זיהן, וואס וואלטען מיט זייער חכמה פערשיינט די וועלט...

— —

און נאכדעם האט דער רבי געזאגט, אז כבוד שבת איז אודאי א זעהר גרויסע זאך, און אז איך זאל טאקע אלע פרייטאג געהן מיט דער שיסעל אנגראבען זאמד לכבוד שבת.

האָב איך דאָס אודאי אזוי געטהאָן.

עס האָט געמעגט זיין א שניי אָדער א רעגען, האָט דאָס גאנצע שטעדטעל מיך געזעהן איטליכען פרייטאָג געהן מיט דער שיסעל אויפ׳ן פעלד, צו די זאמד גריבער...

יונגע ווייבלאך פלעגען מיר, מיט שרעק, נאָכקוקען פון די פענסטער..
און ווער האָט דען אויף מיר ניט געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ ? !...

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

קאַלט אין דרויסען. אין שטוב איז טונקעל. דאָס לעמפּעל ברענט און היט און וויעגט די שאָטענס אויף די ווענט. עס ציטערען די שאָטענס, ווי א בלאַט פון ווינד און ווי א הארץ פון וועהטאָג און פון פרייד. — ווער וועט אייך הערצער בערוהיגען ? ווער וועט היילען אייערע וואונדען ? ווער וועט לעשען אייערע פייערען ? אָט זעהט, — דער באָבעס לע־בען האָט זיך אויסגעלאָזט מיט דעם, וואָס איינמאָל איז זי געגאנגען גראָבען זאמד לכבוד שבת, האָט זיך די ערד אָפּגעריסען און האָט זי פערשאָטען. מען האָט נאָכדעם די באָבע געפונען טויט, און נעבען איהר די שיסעל. מיט שרעק האָט זיך דאָס שטעדטיל דערוואוסט פון דער באָבעס טויט... און פאר אייך, — אָט אין דער באָבעס שיסעל. פארגעהלט איז זי פון אלטקייט. די פאָרצעליי־הויט איז אָנגעפּלאצט מיט טויזענדער־ליי צייכענס, וואָס לויפען אום ווי דינע און דירעוודיגע אָדערען. — דאָס האָבען אזוי צייט און יאָהרען אויסגעשפּיענען אויף דער שיסעל דער באָבע מלכה׳ס לעבען. קוקען אייערע אויגען לאנג אויף דעם כשופ׳דיגען שריפט, פילט זיך פאר אייך די שיסעל אָן מיט א וואונדערבארען פייער. הערען קאָן דאָס פייער. עס קאָן אויך רעדען פיעל. עס קאָן אויך זאָגען : — קינד, דעם מענשענס לעבען ברענט און לעשט זיך ווי א פייער און פון דמיון ביי דעם פייער שפּינען, וועמען מעשיות זיך.

פון גאַטס וואונדער

(שטריכען)

זומער.

נאָך האַלבען טאָג.

ניין, ארום פארנאכט.

און עס רעגענט אין דרויסען.

עפּעס וויינט פון הימעל מיט שווערע ביטערע טרעהרען.

עס שטעהען די הייזלעך צוטומעלט. — קוקען מיט די שטאַר־פער־גלייזטע פענסטער, קוקען פאר זיך... און עס נעצט זיי אויך דורך־און־דורך...

ווייט אנטקעגען זיי, אויפ'ן גרויסען, מיט קאַליעזשעס פערשפּריי־טען פּלאַץ, ליגט אויסגעצויגען דער שוין לאנג פער'יתום'טער בראנפען־פּאַדוואַל. א גרויסער ערדענער דאַך, ס'וואקסען דערנער, דערנער... ס'קו־קען צוויי שווארצע הילצערנע טהירען. קוקען ווי ס'בלייזלען זיך די קאַ־ליעזשעס: בלייזלאך נאָך בלייזלאך קומען און פערשווינדען: — אַלץ זכרונות פון אַמאָל.

גאנץ בעזונדער שטעהט זיך די עלעגאנטע אפּטייק מיט איהרע יוגענדליך־ווייסע ווענד. אונטער איהר גרינעם בלעכערנעם דאַך, מיט דעם גרויסען צוויי־קעפּיגען גרויען אַדלער, מיט די ברייט צושפּרייטע פליע־געל. — רייסט זיך ארויף!

וויינענדיגער צורעגענט זיך דער רעגען.

ס'ווערט געדיכטער די דונקעלקייט.

די יונגע אקאציע בוימער, וואָס ארום דעם אפּטייק, ווערען שטארק אנגע'ברוגז'ט.

לײדיג שטעהט דער פאַרגעגנטער מאַרק. נור אַט לױפט אַן אַ „יאַזדע", אין איהר אַ בעיאַהרטער מוזשיק מיט אַ גראָבען זאַק אויפ'ן קאָפּ, אײנגעהאַרבעט. װאַרפט געאײלט מיט די לײצעס. דאָס דאַרע דורכגעװײקטע פערדעל שפּרינגט אונטער אויף אַלע פיער. באַלד איז ער נעבען קלײסטער.

ערגעץ ברעכט אַ בליץ, ס'קנאַלט אַ דונער. — לאָזט אַ דורכלױפענ־דיג מײדעל אַרױס אַ פערצאַפּעלטען, װילדען קװיטש. — רײסט זיך אױס אײן עק פון איהר שאַל און פליהט נאָך איהרען אַן אַקסעל. — גיט זי נאָך און נאָך אַ קװיטש און פאַלט אַרײן אין שטוב ניט טויט, ניט לעבעדיג.

„פעטער און פאַװעל," װאָס זײנען באַרװעס און אין זײער גאַנצער גרױס אָבגעמאָלט אױף די גרױסע קלײסטער־טהירען, גיבען זיך אַ טרײ־סעל. — האַ ? !

דער מוזשיק צלם'ט ז ך אױף גיך און פערשװינדט.

בלײבט װידער דער מאַרק לײדיג — קײן לעבעדיג בעשעפענים, אױסער „פעטער און פאַװעל" און די שטאַרק־אױפגערעגטע קלױסטער־בױמער...

עס לײטערט זיך.

אַט שױן נאָכ'ן רעגען.

לױטער, פריש, אױסגעבאָדען. — — —

ראַש צולױפען זיך די װאַסערען, מאַכען דעם זומערדיגען גערױש נאָך זומערד גער. פון די הײזלעך איז די מרה־שחורה שױן לאַנג פער־שװאונדען. ס'עפענען זיך פענסטער, טהירען, ס'לױפען אַרױס באָרװיסע קינדער און נעמען אַרומטאַנצען אין די קאַליעזשעס. און מיט נחת קוקען אַרױס מאַמעס פון די פענסטער...

איבער'ן שטעדטעל בעװײזט זיך דער פאַרביגער רעגענבױגען... מענשען, קינדער, יונג און אַלט, טראָגען זיך אַרום מיט רעגענבױגענדיגע הערצער, מיט רעגענבױגענדיגע בליקען. אַלץ קוקט אױף אַלץ פיעל־פאַרביג, נײ־געבאָרען.

איין עק פון רעגנבויגען פערלירט זיך אויפ'ן שטעדטעל'ס הימעל אין מיטען... דער צווייטער — פאַלט אריין אין דעם פריץ'ס ווייסען שלאָס, וואָס שפּיגעלט זיך אַב אינ'ם ריין געוואשענעם וואסער פון שטעדטעל'ס טייך...

נחת־פול פערגעהט זיך דער טייך. פערקאטשעט זיך ביז פון יענער זייט וואלד, וואָס קוקט צופרידען אויף די ווייבע, ווייטע לאָנקעס...

ערגעץ אין מיטען פעלד זעהט דער טייך אויס, ווי דער מוטער ערד'ס אַן ענטבלויזטער ברוסט... האָט זיך די זון פערגעסען וואו זי איז אין דער וועלט, גלייך — ביז נאכט וואָלט נאָך געוועזן ווער־ווייסט וויפעל. דאָרט זי זיך, שפּעלט און שפּיעגעלט זיך אין דעם ברוסטיג־צארטען וואסער, זויגט דורשטיג מיט איהרע לאַנגע שטראהלען.

און ס'דאכט זיך: איבער דער גאנצער גרינער ערד איז איצט אויסגעשפּרייט א פארביגער ווייכער שמייכעל פון א גוטער מאמע, וואָס גיט איהר קינד זויגען נאָך דעם, ווי דאָס האָט זיך שטארק אָנגעוויינט; די מאמע פיהלט זיך אביסעל שולדיג און טענה'ט מיט איהר גוטען שמייכעל: „אבער דאַרף מען אזוי וויינען? אזוי שרייען? אזוי געוואלדעווען? א? דו נאשער, דו!“ און דאָס קינד, אפילו נאָך א פערטרעהרטס, שיינט מיט א גאָלדענעם אָבגלאַנץ. ס'הייסט: — אבער אויסגעפיהרט!...

עטליכע ווילדע געגנז הויבען זיך אויף פון דער בלאָטע, וואָס ביים טייך, נעבען וואלד. פּאטשען דורך די פייכטע לופט, שלעפּען מיט זייער געגנזענעם געשריי נאָך זיך, און פערשווינדען.

„קו־קו, קו־קו!“, לאָזט הערען איהר געהיימניספולען רוף די קוקושקע. עס ענטפערט איהר אָב דער ווידערקול פון טיעפען וואלד: „קו־קו, קו־קו!“ — —

א מעשה וועגען דער מאמען מיט דער שעהנער טאָכטער:

דער אלטער מכשף, מיט דער ווייסער באָרד און רויטען קלייד, האָט זיי פערנארט צו זיך אין וואלד אריין.

האלט זיי דאָרט געפאנגען ווייט איינע פון דער אנדערער.

הויבט זיך אָן זעצען די זון: פארבענקט זיך די מאמע נאָך איהר

שעהנער טאָכטער; ווערט זי פאַרוואַנדעלט אין א ווילדען פויגעל און נעהמט שרייען: „קו־קו! קו־קו!“

די שעהנע טאָכטער באָדט זיך אין בשמים'דיגען טייכעל, וואָס אין גאָר טיעפען וואלד. דערקענט זי דער מאמעס קול. שפּרינגט זי שנעל ארויף אויפ'ן שטיין, וואָס אין מיטען טייכעל. ציהט אוים איהר וואונדערשעהנעם האלז און וויל אָנהויבען שרייען: מאמע! מאמע! אבער פון איהר מויל געהט ארוים בלויז א פארבענקטער: קו־קו! קו־קו! איהר לייב איז אויסגעצויגען און איז ווי פון שטראהלען געוועבט; עס הענגען אויף איהר, ווי פּערעל, די פרישע טראָפּען וואסער. איז, ווי זי שפּיעגעלט זיך אזוי לעבעדיג פריש אין דעם וואסער אריין און שרייט פערביינקט: קו־קו! ווערט דער גאנצער ארומיגער וואלד פערטראָגען צום עק הימעל אויף מערב... ווערט דאָס טייכעל פערוואנדעלט אין א גאָלדענעם וואסער־פאל... ס'צינדט זיך אָן דער וואלד ארום... ס'ברענט! א העלישער פייער. דער שטיין ווערט רויט. — א מאסע צוגליהטע אייזען. שפּרינגט זי פון איהם צושראָקען אין וואסער אריין. נעמט שווימען, אבער אין אלע זייטען — פייער!... פייער!... ס'פלאקערט דער וואלד מיט א געוואלדיגער מאכט. קנאַלענדיג, ברעכען זיך די רויטע ריעזיגע פלאמען אין דעם הימעל אריין, צינדען אונטער די וואָלקענס פון נאָהענט און ווייט... די טאָכטער וואַרפט זיך אין אלע זייטען... פערפּלאָנטערט זיך פון מאָל צו מאָל אין איהרע געדיכטע, לאנגע האָהר... א פערמאטערטע טונקט זי זיך אלע מאָל אונטער אינ'ם גאָלדענעם וואסער און קומט באלד ווידער ארוים, ענטפערט אויף דער מאמע'ס קו־קו!... ביז צו לעצט, בעוויזט זיך פאר איהר דער אלטער מכשף אין רויטען, מיט א רו טער דעק. לאָזט זי זיך אין איהר איינוויקלען... און... — א גוטע נאכט!

„קו־קו!“ — דערהערט זיך פון וואלד צום לעצטען מאָל. דער ענטפער ווערט פערגליווערט אין מיטען...

די נאכט מאכט זיך אריין אין שטעדטיל, די זשאָבעס קוואקען איהר אנטקעגען. דאָס קוואקען פילט אָן, „מאכט טראָגענדיג“ די פייכטע לופט...

פון די אָפענע בית־המדרש־פענסטער שפּאַרט זיך אַרויס אַ וואָרעם מעריב־דאַווענען און וועבט זיך האַרציג אין דעם שטעדטעל'ס נאַכט אַריין...

*

נאָך האַלבע נאַכט.

אונטער דעם אָפענעם פערפינטעלטען הימעל וויעגט זיך דאָס שטעדטעל אין שלומער...

וואו־ניט־וואו בעוויזט זיך אַ פערשפּעטיגטער פוס־געהער. די טריט שלאָגען זיך אָפּ רעגעלמעסיג, גלייך, און עס דאַכט זיך — מען הערט, ווי עס קלאַפּט דער נאַכט'ס דופק: אַה־אַה־אַה־אַה — — — !

אויפ'ן בערגעל האָבען די בהמות שוין לאַנג פערנומען זייער נאַכט־לאַגער: ליגען אויסגעלייגט אויף „אַלע פיער," האַלטען וואַכעדיג אויפ־געהויבען די קעפּ — זיינען מעלה־גרה. עס הערט זיך אַ קייען... זייערע אַלעמענס קעפּ, אַלעמענס אויגען זיינען טיעף פערזונקען... זייערע אַלע־מענס אויגען, זיינען גלייך צועפענט... און אָט צעוויקעלט זיך אַ שווע־רער זיפץ. — איינע פון זיי, אַ ראָבע מיט אַ ווייסען פּנים, שוואַרץ אַרום די אויגען, גרויהע צודרעהטע הערנער, נעהמט זיך אויפשטעלען. עס הערט זיך דאָס קנאַקען פון איהרע קנעכלען... אָט שטעהט זי שוין פעסט אויף איהרע פיס, ציהט זיך אויס אין איהר גאַנצער לענג. ס'פּאַ־לען צונויף די ראָבע זייטען, ס'דרעהט זיך אויס דער עק. אָט צועפענט זי דאָס ווייסע מויל, צושפּרייט די נאָזלעכער און שרייט: אויס: המאַא־אַ־אַ! המאַא־אַ־אַה! המ־אַ־האַ! — — —

דאָס שטעדטעל גיט זיך אַ דרייפּאַכען וויעג.

די פערפינטעלטע נאַכט הילכט אָב דאָס געשריי פון דריי פער־שידענע פלעצער: פון ערגעץ טיעף, ווייט און נאָהענט...

חלומות ווערען דורך דעם אָבגעריסען, חלומות ווערען דורך דעם געבאָרען... קינדער ציטערען אויף אין די וויעגען, קינדער הערען פלוצלינג אויף צו זויגען, לאָזען פלוצלינג אַרויס דער מאַמע'ס ברוסט פון מויל.

און אויף דער אַלטער, פערוואָרפענער גרעבליע, אויף די טרעפּ פון דער וואַסער־מיהל, זיצט די שוואַרץ־חנ'עוודיגע רייזעל, אויף איהרע רונדע

אקסלען ווארעמט זיך א גרויסער שאַל. און אַנגעטוליעט אַן איהר שאַל זיצט דער שעהנער יאָסעל. — — —
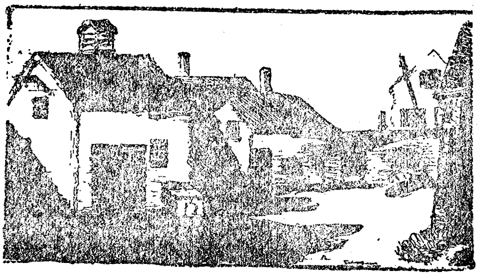
און דאָס פערשטערענטע טייכעל, זיך אַבשלאָגענדיג אַן די שוואר־צע ברעגען פון דער גרעבליע, פליסטערט שטיל: גאָט'ס וואונדער... גאָט'ס וואונדער...